

Dio prvi

F A N D O R I N

Glava prva, u kojoj se karike slučajnosti spajaju u lanac sudbine

Tek što se jutarnji petrogradski vlak, još posve niti ne izronivši iz oblaka dima, zaustavio na peronu Nikolajevskog kolodvora, tek što su kondukteri spustili stube i salutirali,

kad iz vagona prve klase na platformu skoči mladić vrlo uočljive vanjštine. Kao da je sišao sa slike pariškog časopisa u kojem se veliča moda ljetne sezone 1882. godine: odijelo od kineske sirove svile boje svijetloga pijeska, talijanski slamnati šešir široka oboda, cipele oštih vrhova s bijelim gamašama i srebrnom dugmadi,

u ruci otmjen štap s isto tako srebrnim drškom. No, pažnju nije toliko privlačila putnikova gizdava odjeća, koliko impozantan, može se čak reći, efektan izgled. Mladić bijaše visok, stasit, širokih ramena, svijet je gledao jasnim plavim očima; neobično su mu pristajali tanki zavrnuti brčići, a crna, pomno začušljana kosa imala je čudnu osobitost - intrigantno se srebrila na sljepoočicama.

Nosači su brzo istovarili mladićevu prtljagu, koja zahtijeva zaseban opis. Pored kovčega i torba na peron su iznijeli sklopivi bicikl, utege i svežnjeve knjiga na raznim jezicima. Posljednji je iz vagona sišao niski, krivonogi Azijac snažne građe i veoma ohola lica debelih obraza. Bio je odjeven u zelenu livreju koja se vrlo loše slagala s drvenim sandalama s remenčićima i šarenom papirnatom lepezom što mu je visjela na svilenoj uzici oko vrata. U rukama je kratkonogi držao četverokutnu lakiranu posudu u kojoj je rastao malen bor, kao da je prenesen na moskovski kolodvor ravno iz carstva Liliputanaca.

Promotrivši dosadna stanična zdanja, mladić, uz ne posve razumljivo uzbuđenje, udahnu zadimljeni kolodvorski zrak i prošapta: »Moj Bože, šest godina.« No, nisu mu dopustili da se dugo prepušta maštanju. Na putnike iz prijestolničkog vlaka već navališe kočijaši koji su najvećim dijelom pripadali

moskovskim hotelima. U boj za ljepotana, naizgled zavidnu mušteriju, stupiše fijakeristi iz četiriju hotela koji su se smatrali najraskošnijima u prvostolnoj: Metropol, Loskutnaja, Dresden i Dusseau.

- Izvolite u Metropol! - uzvikne prvi. - Novi hotel u pravom europskom stilu! A u sobi ima i posebna prostorija za vašeg Kineza!
- To nije K-kinez, nego Japanac - objasni mladić, pri čemu se ispostavilo da lagano zamuckuje. - I želio bih da se smjesti skupa sa mnom.
- Onda izvolite k nama, u Loskutnaju! - odstrani konkurenta ramenom drugi kočijaš. - Ako uzmete sobu od pet rubalja, dopremamo besplatno. Dojurit ćemo začas!
- U Loskutnaji sam nekoć odsjedao - priopći mladić. - Dobar hotel.
- Sto će vam, gospodine, taj mravinjak - stupi u borbu treći. - Kod nas u Dresdenu je tišina, divota, a prozori gledaju ravno na Tversku, na kuću kneza gubernatora.

Putnik se zainteresirao:

- Doista? To je vrlo prikladno. Znade, upravo kod presvijetlog trebam služiti. Pa neka...
- E, gospodine! - zaviče posljednji kočijaš, mladi kicoš u tamnocrvenom prsluku, s razdjeljkom namazanim do odsjaja. — U Dusseauu su odsjedali svi najbolji pisci, i Dostojevski, i grof Tolstoj, i sam gospodin Krestovski. Smicalica hotelskog psihologa, koji je obratio pažnju na svežnjeve knjiga, uspije. Tamnokosi ljepotan se zadivi:
- Zar grof Tolstoj?
- Pa naravno, čim stignu u Moskvu odmah idu k nama. - Tamnocrveni je već podigao dva kovčega i poduzetno podviknuo na Japanca. - Ajde, ajde, tvoja nosi za mnom!
- Idemo onda u Dusseau - slegne ramenima mladić, ne znajući da će ta njegova odluka postati prvom karikom u kobnom lancu kasnijih događaja.
- Ah, Masa, kako se Moskva promijenila - stalno je ponavljao ljepotan na japanskom, neprestano se vrteći na kožnom sjedalu kočije. - Neprepoznatljiva je. Kolnik je sav od

kamena, nije kao u Tokiju. Koliko čistih ljudi! Gle, ovo je konjski tramvaj, vozi po liniji. I dama gore, na krovnom sjedalu! A prije nisu puštali dame na vrh, nije bilo pristojno.

- Zašto, gospodine? - upita Masa, koji se punim imenom zvao Masahiro Sibata.

- Pa zato da ne bi odozdo virili dok se dama penje stubama.

- Europske gluposti i barbarstvo - slegne ramenima sluga. - Evo što ću vam ja reći, gospodine. Čim stignemo u svratiste trebat će što prije pozvati kurtizanu za vas, i to svakako prve klase. A za mene može i treće. Ovdje ima lijepih žena. Visoke, debele. Mnogo ljepše od Japanki.

- Pusti ti mene na miru s tim tvojim budalaštinama - razljuti se mladić. - Gadi mi se to slušati.

Japanac s negodovanjem odmahne glavom:

-

Koliko se može tugovati za Midori-san? Uzdisati za ženom koju nikada više nećeš vidjeti jalov je posao.

Ali njegov gazda ipak uzdahne, pa još jednom i, očito kako bi se odvratio od tužnih misli, upita kočijaša (upravo su prolazili pored manastira):

-

A kome su to postavili spomenik na b-bulevaru? Zar lordu Byronu?

-To vam je Puškin, Aleksandar Sergejič - prijekorno se okrenu vozač. Mladić pocrveni i opet zalupeta nešto na stranom jeziku, obraćajući se kratkonogom s kosim očima.

Kočijaš razabere samo triput ponovljenu riječ Pusikin.

Dusseau je bio poput najboljih pariških hotela, s livriranim vratarom na glavnom ulazu, s prostranim predvorjem gdje su u posudama rasle azaleje i magnolije, s vlastitim restoranom.

Putnik iz petrogradskog vlaka uzeo je lijepu sobu za šest rubalja s pogledom na

Kazališni prolaz, upisao se u knjigu kao koleški asesor Erast Petrovič Fandorin i znatiželjno prišao velikoj crnoj ploči na kojoj su prema europskom običaju bila ispisana imena gostiju.

Gore, velikim slovima, s viticama, datum:

25. lipnja, petak~ 7 juillet, vendredi

Malo niže, na počasnom mjestu, kaligrafski ispisano:

General~ađutant pješništva, M.D. Sobolev ~ No. 47.

-

Nemoguće! - uzvikne koleški asesor. - Kakva sreća! - I okrenuvši se prema vrataru upita: - Je li Njegova Ekselencija u svojoj sobi? Mi smo s-stari poznanici! - Jesu, u sobi su - nakloni se sluga. - Jučer su stigli. S pratnjom. Sve prostorije u kutu su zauzeli, eno ondje iza onih vrata čitav hodnik je njihov. Ali sada se odmaraju, ne smije ih se uznemiravati.

-

Michel? U pola devet ujutro? - začudi se Fandorin. - To ne slični na njega. Uostalom, ljudi se mijenjaju. Prenesite, molim, g-generalu da sam ja u sobi broj 20, sigurno će me htjeti vidjeti.

I mladić se okrene da ode, ali tada se dogodi još jedna slučajnost kojoj je bilo suđeno postati drugom karikom u složenom vezu sudbine. Vrata prema hodniku koji je zauzeo visoki gost iznenada se otvoriše, i odanle izviri kozački časnik s čuperkom i crnim obrvama, orlovska nosa i upalih obraza modrikastih zbog neobrijanosti.

-

Momak! - prodorno je viknuo, nestrpljivo zamahavši listom papira. - Pošalji nekog u telegrafski ured! Brzo!

-

Gukmasove, jeste li to vi? - Erast Petrovič raširi ruke. - Sto godina se nismo vidjeli! Još uvijek ste Patroklo našem Ahilu? I već esaul. Čestitam!

No, taj prijateljski uzvik nije ostavio na časnika nikakav dojam, a ako i jest, onda neugodan. Esaul je ošinuo mladog gizdavca zlim pogledom crnih ciganskih očiju i, ne rekavši više ni riječi, zalupio vratima. Fandorin se ukočio u smiješnoj pozi sa širom razmaknutim rukama, kao da je htio zaplesati pa se predomislio.

• Stvarno - zbunjeno je promrmljao. - Kako se sve p-

promijenilo, i grad, i ljudi.

- Želite li doručak u sobu? - upita recepcionar, hineći da ne primjećuje asesorovu smetenost.

- Ne, ne treba - odvrati ovaj. - Bolje neka donesu vedro leda iz podruma. A može i d-dva.

U sobi, prostranoj i bogato namještenoj, gost se ponio sasvim neobično. Svukao se do gola, okrenuo na glavu i, gotovo ne dotičući zid, deset se puta podigao na rukama. Gospodarevo ponašanje nije nimalo začudilo japanskog slugu. Uzevši od sobara dva vedra napunjena raskomadanim ledom, Azijac je isuo pravilne bezbojne kocke u kadu, nalio hladne vode iz bakrene slavine te stao čekati da koleški asesor završi svoju čudnovatu tjelovježbu.

Minutu kasnije Fandorin je, rumen od vježbanja, ušao u kupaonicu i odlučno se spustio u zastrašujuću ledenu kupku.

-

Masa, izvadi frak. Ordenje. U baršunastim kutijicama.

Idem se predstaviti knezu.

Govorio je kratko, kroz stisnute zube. Očigledno je kupanje zahtijevalo izuzetan napor volje.

-

Samom carskom namjesniku, vašem novom gospodaru?

- pokorno upita Masa. - Onda ću izvaditi i mač. Bez mača se nikako ne može. Jedna je stvar ruski veleposlanik u Tokiju kod kojeg ste ranije služili, za njega se nije trebalo cifrati.

Sasvim je druga stvar gubernator tako velikog kamenog grada. O tome nema spora.

Otišao je i ubrzo se vratio s paradnim činovničkim mačem, smjerno ga noseći na ispruženim rukama.

Očito shvativši daje uzaludno raspravljati, Erast Petrovič samo uzdahne.

-

Sto onda s kurtizanom, gospodine? - upita Masa

uznemireno gledajući gazdino lice modro od hladnoće.

-

Zdravlje prije svega.

-
Idi kvragu. — Fandorin ustane cvokoćući zubima.

-
Daj r-ručnik pa da se odjenem.

* * *

-
Uđite, dragi moj, uđite! Očekujemo vas. Tako reći, tajni sinedrij u punom sastavu, he-he.

Tim je riječima pozdravio ulickanog koleškog asesora knez Vladimir Andrejevič Dolgorukoj, svemogući gazda majčice Moskve.

-
Ma što ste stali na pragu? Izvolite, evo ovamo, u naslonjač. I bez potrebe ste se dotjerali, još i mač imate. K meni se može jednostavno, u redengotu. Za šest godina, koliko je Erast Petrovič proveo na inozemnim putovanjima, stari general-gubernator silno je ostario. Smeđe koverče (očito umjetnog podrijetla) nikako se nisu mogle usuglasiti s licem izbrazdanim dubokim borama; u spuštenim brcima i bujnim zaliscima sumnjivo su nedostajale sijede dlačice, a suviše momačko držanje navodilo je na pomisao o stezniku. Desetljeće i pol vladao je knez prvostolnom, vladao je blago, ali spretno, zbog čega su ga dušmani zvali Jurij Dolgoruki i Voloda Veliko Gnijezdo, a dobronamjernici Vladimir Jarko Sunašce.

- Evo i našeg stranog gosta - reče gubernator obraćajući se dvojici važne gospode, vojniku i civilu, koji su sjedili u naslonjačima pored golemog pisaćeg stola. - Moj novi službenik za posebne zadatke koleški asesor Fandorin. Dodijeljen mi je iz Petrograda, a prije je služio u našem veleposlanstvu na samom kraju svijeta, u Japanskom carstvu. Upoznajte se, dragi moj - okrene se knez prema Fandorinu. - Upravitelj moskovske policije Karačencev Evgenij Osipovič. Oslonac zakonitosti i poretka. - Gestom pokaže na ridokosog generala s mirnim, čvrstim pogledom smeđih, malko izbuljenih očiju. - A ovo je moj Petruša, za vas Petar Parmenovič Hurtinski, dvorski savjetnik i upravitelj

tajnog odjela pri uredu general-gubernatora. Što god da se dogodi u Moskvi, Petruša odmah dozna i izvještava me. Punački gospodin četrdesetih godina, s brižno začesanim pramenom na izduženoj glavi, sitih obraza poduprtih uštirkanim ovratnikom, uglađeno kimne.

- Ja vas, dragi moj, nisam slučajno molio da dođete upravo u petak - srdačno će gubernator. - Baš petkom između deset i jedanaest kod mene se razmatraju razni tajni i delikatni poslovi. Za danas je predviđeno da se dotaknemo osjetljivog pitanja: gdje nabaviti novac za završetak freski u Hramu. Sveto djelo, moj dugogodišnji križ. - On se pobožno prekriži.
- Ima spletki među slikarima, a i lopovluka je dosta. Promislit ćemo kako iz moskovskih bogatuna istresti novac za bogougodno djelo. Pa, gospodo iz tajnog društva, bilo vas je dvoje, odsad će vas biti troje. Kako se ono kaže, sloga i ljubav. Vi ste, gospodine Fandorine, dodijeljeni meni upravo za tajne poslove, nije li tako? Preporuke imate odlične, unatoč godinama. Vidi se da ste iskusan čovjek. On se ispitivački zagleda novaku u oči, ali ovaj izdrži pogled, čini se čak i bez ikakva trepeta.

-

Sjećam vas se - ponovno se pretvori u dobrog djedicu Dolgorukoj. - Bio sam na vašem vjenčanju, dakako. Svega, svega se sjećam... Sazreli ste, silno ste se promijenili. No, ni mi se ne pomlađujemo. Sjednite, dragi moj, sjednite, ne volim vam ja ceremonije...

I kao nehotice primakne si novakov službenički list, prezime je zapamtio, ali ime i očeva ime izletjeli su mu iz glave. A u ovakvim slučajevima, znao je iskusni Vladimir Andrejevič, ne treba činiti omaške. Svaki se čovjek uvrijedi kada mu brkaju ime, a uz to još je gore nepotrebno vrijeđati podređene. Erast Petrovič, eto kako se zvao taj ljepotan. Pri pogledu na otvoreni formular knez se namrštitio, zato što je list bio loš. Zaudarao je na opasnost. Već više je puta general-gubernator prelistao dosje svog novog suradnika, ali ništa mu nije postajalo jasnije.

List je uistinu izgledao pretajanstveno. 26 godina,

pravoslavne vjeroispovijesti, plemićko podrijetlo, rođeni Moskovljanin. To je u redu. Nakon završetka gimnazije, u skladu s molbom, prema nalogu moskovske policije potvrđen mu je čin koleškog registratora i postavljen je na dužnost pisara u Istražnom uredu. I to je jasno.

No tada započinju sama čudesa. Postavlja se pitanje što je ovo - već dva mjeseca kasnije:

Za odličnu revnosnu izvrsnu službu Svemilostivo se izvanredno promiče u čin titularnog savjetnika s primanjem u Ministarstvo vanjskih poslova.

A dalje, u stupcu nagrade, još bolje:

»Orden sv. Vladimira 4. stupnja za slučaj Azazel (tajni fond Posebnog žandarmerijskog korpusa)«; »Orden sv. Stanislava 3. stupnja za slučaj Turski gambit (tajni fond Ministarstva vojske)«; »Orden sv. Ane 4. stupnja za slučaj Dijamantna hola (tajni fond Ministarstva vanjskih poslova).

Same tajne!

Erast Petrovič je diskretno, ali budno motrio pretpostavljenog i začas stvorio prvi dojam - u cijelosti povoljan. Star je knez, ali još nije ishlapio, i čini se da zna glumiti. Pažnji koleškog asesora nije ostala skrivena ni muka koja se pokazala na licu presvijetloga pri pogledu na službenički list. Fandorin sućutno uzdahne jer, iako svoj dosje nije čitao, otprilike je mogao zamisliti što bi ondje moglo pisati.

Iskoristivši nastalu stanku, Erast Petrovič pogleda dvojicu činovnika koji su po službenoj dužnosti morali znati sve moskovske tajne.

Hurtinski je blago žmirkao, smiješeći se samo usnama, naizgled ljubazno, ali istodobno i ne subesjedniku, već nekim svojim maštarijama. Na smiješak dvorskog savjetnika Erast Petrovič nije odgovorio, taj je tip ljudi poznavao vrlo dobro i nije ga nimalo volio.

Ravnatelj policije više mu se svidio, pa se generalu Fandorin lagano osmjehnuo, doduše, bez imalo dodvoravanja. General je uljudno kimnuo, ali, čudno, mladića nije pogledao bez sažaljenja.

Erast Petrovič nije stao razbijati glavu nad time, s vremenom

će se razjasniti, pa se opet okrenuo prema knezu. Ovaj je također usrdno sudjelovao u tom šutljivom promatračkom ritualu, koji ipak nije prelazio granice pristojnosti.

Na kneževu čelu urezala se jedna vrlo duboka bora, svjedočeći o vrlo velikoj zamišljenosti. Glavna misao presvijetlog bila je sada ova: »A da te nije dvorska kamarila poslala, dragi momče? Da mi ne kopaju jamu? Jako slično to. Kao da mi nije dosta Karačencev.«

A sažalni pogled ravnatelja policije bio je izazvan okolnostima druge vrste. U džepu Evgenija Osipoviča nalazilo se pismo pravog šefa, ravnatelja Odjela državne policije Plevaka. Stari prijatelj i zaštitnik Vjačeslav Konstantinovič pisao je privatnim putem da je Fandorin pametan i zaslužan čovjek, svojevremeno je uživao povjerenje pokojnog cara i osobito bivšeg šefa žandarmerije, međutim, tijekom godina inozemne službe odustao je od visoke politike, pa je poslan u Moskvu jer mu u prijestolnici nisu našli posla. Evgeniju Osipoviču mladić se na prvi pogled učinio simpatičnim - tako pronicljiva pogleda., dostojanstvena držanja. Ne zna, jadnik, da su ga visoki krugovi prekrížili. Dodijelili ga starom cirkusantu za kojega je uskoro predviđeno smetlište. Takve su bile misli generala Karačenceva.

A o čemu je mislio Petar Parmenovič Hurtinski, sam Bog zna. Bio je to muškarac vrlo tajanstvenog tijeka misli.

Kraj nijemoj sceni označila je pojava novog lika koji je bešumno izronio odnekud iz unutrašnjih gubernatorovih prostorija. Bio je to visok, mršav starac u izlizanoj livreji, ćelave blistave lubanje i sjajnih raščešljanih zalizaka. U rukama je držao srebrni pladanj s nekakvim bočicama i čašicama.

-

Presvijetli - mrzovoljno reče livrirani. - Vrijeme je za uvarak protiv zatvora. Poslije ćete se žaliti da vas Frol nije natjerao. Zaboravili ste kako ste jučer stenjali i tužili se? Evo. Hajde, zinite.

Isti tiranin kao moj Masa, pomisli Fandorin, iako posve

suprotne vanjštine. Kakva nas to sorta tlači!

-

Da, da, Froluška - odmah je kapitulirao knez. - Popit ću, popit ću. Ovo je, Eraste Petroviču, moj sobar Vediščev Frol Grigorjič. Od malih se nogu brine za mene. A vi, gospodo? Hoćete li? Odlična travarica. Odvratnog okusa, ali izvanredno pomaže protiv probavnih smetnji i izvrsno stimulira rad crijeva. Frole, nalij im.

Karačencev i Fandorin glatko odbiju travaricu, a Hurtinski popije i čak izjavi kako okus nije lišen svojevrzne ugone. Frol daje knezu da zalije uvarak slatkim likerom i da založi namazan komad kruha (Hurtinskom nije ponudio) pa obriše presvijetlom usne ubrusom od batista.

-

I, Eraste Petroviču, kakvim posebnim zadacima da vas uposlim? Jednostavno ne znam - raširi ruke Dolgorukoj, kojem su oči zablistale od likera. - Savjetnika za tajne poslove, kao što vidite, imam dosta. Ali nema veze, ne bojte se. Privikavajte se, snalazite...

On neodređeno odmahne i u sebi doda: »A mi ćemo za to vrijeme vidjeti kakva si ti to ptičica.«

Tada pretpotopni sat s izmailskim bareljefom bučno otkuca jedanaest puta i prikopča se treća karika zatvorivši fatalni lanac podudarnosti.

Vrata koja su vodila u sobu za primanje otvoriše se bez kucanja i kroz otvor se progura tajnikovo izobličeno lice. Kabinetom prođe nevidljiva, ali nepogrešiva struja Vanrednog Događaja.

-

Presvijetli, nesreća! - drhtavim će glasom službenik. - General Sobolev je umro! Tu je njegov ordonans esaul Gukmasov.

Na prisutne je ta novost različito djelovala, sukladno naravi. General-gubernator je odmahnuo rukom prema žalosnom glasniku - kao, idi, ne želim vjerovati - i istom se rukom prekrižio. Upravitelj tajnog odjela načas je otvorio oči svom širinom i odmah opet sklopio vjeđe.; Riđokosi je ravnatelj

policije skočio na noge, a na licu koleškog asesora odrazila su se dva osjećaja: isprva silno uzbuđenje, a odmah zatim duboka zamišljenost koja ga nije napuštala tijekom čitavog prizora koji je uslijedio.

-

Pozovi esaula, Inokentije - blago naredi Dolgorukoj tajniku. - Kakva nesreća.

U sobu, stupajući i zveckajući ostrugama, uđe spomenuti drski časnik, koji nije želio u hotelu pojuriti u zagrljaj Erastu Petroviču. Sada je bio svjež obrijan, u svečanoj kozačkoj odori i s cijelim ikonostasom križeva i medalja.

- Vaša Ekscelencijo, stariji ordonans general-ađutanta Mihala Dmitriča Soboleva esaul Gukmasov! - predstavi se časnik. - Tužna vijest... - On se s naporom pribere, tržne razbojničkim crnim brkom i nastavi. -Gospodin zapovjednik Četvrtog korpusa stigao je jučer iz Minska na proputovanju i odsjeo u hotelu Dusseau. Danas ujutro Mihail Dmitrič dugo nije izlazio iz sobe. Uznemirili smo se, stali kucati, ne odgovara. Onda smo se osmjelili ući, a on... - Esaul učini još jedan titanski napor i ipak uspije, dovrši, a da mu glas nije zadrhtao. - A gospodin general sjedi u naslonjaču. Mrtav... Pozvali smo liječnika. Kaže, ništa se ne može učiniti. Već se i tijelo ohladilo.

- Joj, joj, joj - podupre obraz gubernator. - Kako to? Pa Mihail Dmitrijevič je mlad. Valjda nema ni četrdeset?

- Trideset osam je imao, trideset deveta godina - istim napregnutim glasom, koji samo što nije pukao, izvijesti Gukmasov i brzo zatrepće.

- A koji je uzrok smrti? - upita Karačencev namrštivši se. - Zar je general bio bolestan?

- Ne, nikako. Bio je zdrav, čio i veseo. Liječnik pretpostavlja da se radi o kapi ili kljenuti srca.

- U redu, idi, idi - otpusti ordonansa viješću potreseni knez. - Učinit ću sve što je potrebno i obavijestiti cara. Idi. - A kad se za esaulom zatvoriše vrata, snuždeno uzdahne. - Oh, gospodo, sada će početi. Nije to šala, takav čovjek, ljubimac cijele Rusije. Ma što Rusije, cijela Europa zna Bijelog

Generala... a ja sam se spremao sutra ga posjetiti...
Petruša, pošalji brzojav caru, no, sam ćeš smisliti. Ne,
najprije pokaži meni. A poslije pripremi korotu, opijelo i...
znaš i sam. Vi mi, Evgenije Osipoviču, osigurajte red. Kada
se prošire glasine sva će Moskva nahrupiti kod Dusseaua.
Pripazite da nikoga ne zgaze kad se ražaloste. Znam ja
Moskovljane. I da sve bude ugladeno, dolično.
Ravnatelj policije kimne i uzme s naslonjača mapu s
izvještajem.

- Dopustite da se udaljim, Presvijetli.
- Idite. Oho-ho, bit će galame. - Knez se iznenada trgne. - Ali, gospodo, pa onda će valjda i car doći? Svakako će doći! Pa nije bilo tko, već je sam junak Plevne i Turkestana predao Bogu dušu. Vitez bez straha i zamjerke, nije bez razloga prozvan Ahilom. Kremaljski dvorac treba pripremiti. To ću ja sam...

Hurtinski i Karačencev uputiše se k vratima, spremni za izvršenje dobivenih zadataka, a koleški asesor, kao da ništa nije bilo, ostade sjediti u naslonjaču i gledati kneza u određenoj nedoumici.

-

Ah, da, dragi moj Eraste Petroviču - sjeti se novaka Dolgorukoj. - Ne mogu sada s vama, vidite i sami. Vi se zasad privikavajte. I budite u blizini. Možda vam dadem kakav zadatak. Posla ima za sve. Oh, nesreća, nesreća...

- A što, Presvijetli, istrage neće b-bititi? - najednom upita Fandorin. - Tako značajna osoba. I čudna smrt. Trebalo bi ispitati.
- Kakva sad istraga - zlovoljno se namršti knez. - Kažem vam da će doći car.
- Ja ipak imam osnove za pretpostavku da ovo nisu čista posla - zapanjujuće spokojno izjavi koleški asesor. Njegove su riječi imale efekt eksplodirane granate.
- Kakva neumjesna besmislica! - poviče Karačencev, naglo izgubivši sve simpatije spram mladića.
- Osnove? - prezrivo dobaci Hurtinski. - Kakve osnove vi možete imati? Odakle vi uopće možete bilo što znati?

Erast Petrovič nije čak ni pogledao dvorskog savjetnika, već se obratio izravno gubernatoru:

-

Vidite, Presvijetli, slučajno sam odsjeo upravo u Dusseauu. To je prvo. Mihaila Dmitrijeviča poznajem o-odavno. On uvijek ustaje u zoru, i potpuno je nemoguće zamisliti da bi on spavao tako kasno. Pratlja bi se uznemirila već u šest ujutro. To je drugo. Vidio sam esaula Gukmasova, kojeg također odlično poznajem, u p-pola devet. I bio je neobrijan. To je treće.

Tu je Fandorin načinio značajnu pauzu kao daje posljednja izjava imala posebnu važnost.

- Neobrijan? I što s tim? - smeteno upita ravnatelj policije.
- Pa to, Vaša Ekscelencijo, da nikada i ni u kakvim okolnostima Gukmasov ne može biti neobrijan u pola devet ujutro. Prošao sam s tim čovjekom b-balkanski pohod. Uredan je do pedanterije i nikada nije izlazio iz svog šatora a da se ne obrije, čak ako nije bilo vode pa se morao otapati snijeg. Pretpostavljam da je Gukmasov od ranog jutra znao da mu je zapovjednik mrtav. Ako je znao, zastoje tako dugo šutio? To je četvrto. Treba ispitati. Tim više ako dođe c-car. Posljednja opaska je, čini se, djelovala na gubernatora naj snažnije.

- Što sad, Erast Petrovič ima pravo - reče knez us-tajući. - To je državna stvar. Naređujem tajnu istragu smrtnih okolnosti general-ađutanta Soboleva. I bez obdukcije očito neće ići. Ali pazite samo, Evgenije Osipoviču, oprezno, bez publiciteta. Ionako će biti glasina... Petruša, prikupljat ćeš glasine i osobno me izvještavati. Istragu će, naravno, provesti Evgenij Osipovič. Da, ne zaboravite organizirati balzamiranje. Mnogi će se htjeti oprostiti od junaka, a ljeto je vruće. Nikad ne znaš, može početi raspadanje. Sto se vas tiče, Eraste Petroviču, kad vas je već sudbina smjestila u Dusseau, i kad ste već tako dobro poznavali pokojnika, pokušajte ispitati slučaj na svoju ruku, djelujući, da tako kažem, privatnim putem. Tim više što vas u Moskvi zasad ne poznaju. Vi ste ipak službenik za posebne zadatke, evo vam onda nešto

posebno, posebnije ne može biti.

Glava druga, u kojoj Fandorin pristupa istrazi

Istrazi smrtnih okolnosti proslavljenog vojskovođe i narodnog ljubimca Erast Petrovič pristupio je prilično čudno. Uz prevelik napor proguravši se u hotel, sa svih strana okružen dvostrukim kordonom policije i ožalošćenim Moskovljanima (žalosne su se glasine odvajkada širile drevnim gradom brže nego nezasitni kolovoski požari), mladić se, ne gledajući ni lijevo ni desno, popeo u svoju sobu broj 20, bacio slugi kapu i mač, a na zapitkivanja samo kimnuo glavom. Naviknuti Masa s razumijevanjem se naklonio i spretno rasprostro na podu slamnatu prostirku. Kusavi mač smjerno je omotao svilom i stavio ga na ormar, sam je pak, ne rekavši ni riječi, izašao u hodnik i stao leđima okrenut vratima u pozi strašnog boga Fudo Myoa, gospodara vatre. Kada je tko prolazio hodnikom, Masa je prislanjao prst na usne, prijekorno coktao jezikom i pokazivao čas na zatvorena vrata, čas negdje oko svoga pupka. Kao rezultat toga po katu se začas proširila glasina daje u sobi broj 20 odsjela kineska princeza pred porođajem i navodno već rađa.

A istodobno je Fandorin sjedio na prostirci, apsolutno nepomičan. Koljena rastavljena, tijelo opušteno, šake okrenute dlanovima prema gore. Pogled koleškog asesora bio je usmjeren u vlastiti trbuh, ili točnije - u najdonje dugme fraka. Tamo negdje, ispod zlatnog dvoglavog orla, nalazila se magična točka tanden, izvor i središte duhovne energije. Ako se čovjek oslobodi svih misli i u cijelosti se preda poimanju samog sebe, onda će mu u duši doći do prosvjetljenja i najsloženiji problem pokazat će se jednostavnim, jasnim i rješivim. Erast Petrovič se svim silama trudio osloboditi se i prosvijetliti, što nije nimalo lako i postiže se tek putem dugotrajnih treninga. Prirodna živost misli i odatle potekla nestrpljivost činile su vježbu samokoncentracije osobito teškom. Ali, kako je rekao Konfucije, plemeniti muž ne ide lakim putem, već teškim, i zato je Fandorin uporno zurio u prokleta dugme, očekujući rezultat.

Isprva misli nikako nisu htjele uzmaknuti, već su se,

naprotiv, trzale i pljuscale kao ribice u plićaku. Zatim su se svi vanjski zvuči postupno stali udaljavati dok nisu posve iščezli, ribice su otplovile u dubinu, a u glavi se podigla magla. Erast Petrovič je razgledavao zlatni metalni krug s grbom ne misleći ni na što. Sekundu, minutu ili možda sat vremena kasnije, carski je orao najednom očigledno kimnuo objema glavama, kruna je zaigrala iskrama, i Erast Petrovič se prenuo. Plan djelovanja složio se sam od sebe.

Pozvao je Masu, zapovjedio da mu donese redengot i, presvlačeći se, kratko objasnio svom vazalu u čemu je bit stvari.

Daljnji pokreti koleškog asesora bili su omeđeni granicama hotela i zbivali su se po ruti: predvorje - portirnica - restoran. Pregovori s hotelskom poslugom potrajali su više od dva sata, tako da se na vratima odjeljka koji su u Dusseauu već prozvali »Sobolevljevim«, Erast Petrovič pojavio blizu večeri, kada su sjene postale duge, a sunčano svjetlo gusto i ljepljivo kao lipov med.

Fandorin se predstavio žandaru koji je čuvao ulaz u hodnik i bio je odmah pušten u carstvo tuge, gdje se govorilo samo šaptom, a kretalo isključivo na prstima. U prvoj se sobi skupilo prilično mnogo ljudi - Erast Petrovič ugleda Karačenceva s predstavnicima žandarmerije, adutante i posilne pokojnika, direktora hotela, dok je u kutu, gurnuvši nos u zavjesu, prigušeno ridao Sobolevljev sobar, cijeloj Rusiji znani Lukič. Svi kao da su nešto očekivali, svaki čas pogledajući zatvorena vrata spavaće sobe. Fandorinu pride ravnatelj policije i poluglasnim basom reče:

- Profesor sudske medicine Welling izvršava obdukciju. Nešto se mnogo odužilo. Trebali bi požuriti.

Kao da su uslišala generalovu želju, bijela se vrata s izrezbarenim lavljim njuškama trgnu i uz škripu otvore. U sobi odmah postade tiho. Na pragu se pojavi sijedi gospodin otromboljena, nezadovoljna lica, u kožnoj pregači povrh koje je blistala caklina Križa sv. Ane.

-

Evo, Vaša Ekscelencijo, gotovo je - mračno reče

otromboljeni, koji je, očito, bio profesor Welling. - Spreman sam za izvještaj.

General promotri sobu i obradovanim glasom reče:

-

Sa mnom ulaze Fandorin, Gukmasov i vi. - Nemarno je mahnuo bradom prema direktoru. - Ostale molim da pričekaju ovdje.

Prvo što je ugledao Erast Petrovič ušavši u odaju smrti bilo je zrcalo u razigranom brončanom okviru preko kojega je bio prebačen crni šal. Pokojnikovo tijelo nije ležalo na krevetu, već na stolu, očito dovučenom iz sobe za primanje. Ugledavši konture ocrtane bijelom plahtom, Fandorin se prekriži i načas zaboravi na istragu, sjetivši se lijepog, hrabrog, snažnog čovjeka kojega je nekoć poznavao i koji se sada pretvorio u duguljast predmet nejasnih obrisa.

- Stvar je očigledna - hladno počne profesor. - Ništa sumnjivo nije pronađeno. Još ću napraviti analize u laboratoriju, ali apsolutno sam siguran daje smrt nastupila kao rezultat kljenuti srčanog mišića. Nazočna je i klje-nut desnog plućnog krila, ali to je najvjerojatnije posljedica, a ne uzrok. Smrt je nastupila trenutačno. Čak i da se liječnik našao u blizini, ne bi ga mogao spasiti.

— Ali on je bio mlad i pun snage, prošao je sito i rešeto! - Karačencev se približio stolu i odmaknuo rub plahte. - Zar je samo tako umro?

Gukmasov se okrenuo kako ne bi vidio mrtvo lice svog zapovjednika, a Erast Petrovič i direktor, naprotiv, priđu bliže. Lice je bilo mirno i izražajno. Čak su znameniti široki zalisci, kojima su se tako podsmjehivali liberali i rugali strani karikaturisti, u smrti dobro poslužili - uokvirivali su voštani lik i pridavali mu još više uzvišenosti.

- Oh, kakav junak, pravi Ahil - promrmlja direktor, na francuski način kotrljajući slovo r.
- Vrijeme smrti? - upita Karačencev.
- Između ponoći i jedan sat - sa sigurnošću odvrati Welling. - Ne prije, ali nikako ne ni kasnije.

General se okrene esaulu:

-

No, sada kad je utvrđen uzrok smrti, možemo se pozabaviti detaljima. Govorite, Gukmasove. I što detaljnije. Detaljnije esaul, očito, nije umio. Njegova je priča bila kratka, ali iscrpna:

-

Stigli smo s Brjanskog kolodvora poslije pet sati. Mihail Dmitrič se odmarao do večeri. U devet smo večerali u ovdašnjem restoranu. Zatim smo krenuli vozati se noćnom Moskvom. Nikamo nismo svraćali. Malo nakon ponoći Mihail Dmitrič je rekao da se želi vratiti u hotel. Htio je napraviti neke bilješke, radio je na novom vojnom pravilniku...

Gukmasov pogleda ispod oka pisači stol koji je stajao pod prozorom. Na preklopnjoj dasci bili su raspoređeni papiri, malo sa strane - nemarno odgurnut polunaslonjač. Evgenij Osipovič priđe, uzme ispisan list, s poštovanjem kimne.

- Pobrinut ću se da se sve skupi i pošalje caru. Nastavite, esaul.

- Gospodi časnicima Mihail Dmitrič dao je otpust. Rekao je da će doći pješice, htio se prošetati.

Karačencev se uznemiri:

-

I pustili ste generala samog? Noću? Prilično čudno!

Značajno je pogledao Fandorina, ali ovoga ta pojedinost, čini se, nimalo nije zainteresirala, koleški je asesor prišao pisaćem stolu i zbog nečega prelazio prstom po brončanom kandelabru.

-

Probaj se s njim prepirati - gorko se osmjehne

Gukmasov. - Skoro sam zaustio - tako me pogledao da... pa on vam, Vaša Ekselencijo, nije samo noćnom Moskvom, već i turskim planinama i tekinskim stepama sam šetao... -

Esaul mrko zavrne dugi brk. - Do hotela je Mihail Dmitrič stigao. Jutro pak nije doživio...

-

Kako ste pronašli tijelo? - zapita ravnatelj policije.

-

Evo ovdje je sjedio - pokaza Gukmasov na polunaslonjač. - Zabačen unatrag. I pero na podu... Karačencev čučne, opipa mrlje od tinte na sagu. Uzdahne:

-

Da, putevi Gospodnji...

Nastalu tužnu pauzu bezobzirno naruši Fandorin. Napola se okrenuvši prema direktoru i kao i dosad gledajući zlosretni kandelabar, zvučnim šaptom upita:

-

A zašto vam električna nije uvedena? Baš sam se nedavno začudio. Tako moderan h-hotel, a nema čak ni plina, svijećama osvjetljavate sobe.

Francuz je krenuo objašnjavati kako su svijeće otmjenije od plina, a električnu rasvjetu već imaju u restoranu i ujesen će je svakako biti i na katovima, ali Karačencev srditim kašljucanjem prekine to brbljanje koje nije imalo veze sa slučajem.

-

A kako ste vi proveli noć, esaule? - vratio se on ispitivanju.

- Svratio sam do ratnog druga, pukovnika Dadaševa. Zasjeli smo, popričali. U hotel sam se vratio u zoru i odmah legao.
- Da, da - dometne Erast Petrovič - noćni recepcionar mi je rekao da ste se vratili kad se već razdanilo. Još ste ga poslali po bocu mineralne.

-

Točno. Da budem iskren, previše sam popio. Grlo mi se osušilo. Uvijek rano ustajem, a sad sam kao za inat zaspao. Krenuo sam s izvješćem do generala, a Lu-kič kaže: još nije ustao. Pomislih, očito je Mihal Dmitrič dugo radio jučer.

Poslije, već je bilo pola devet, kažem: Lukiču, idemo ga probuditi, inače će se naljutiti. A i ne sličito na njega.

Uđemo ovamo, a on se zavalio evo ovako (Gukmasov zabaci glavu nazad, zaklopi oči i otvori usta), i već je bio hladan.

Pozvali smo liječnika, poslali brzojav u korpus... tada ste me i vidjeli, Eraste Petroviču. Oprostite što nisam pozdravio starog prijatelja, razumjet ćete, nije mi bilo do toga.

Umjesto da primi ispriku, za koju, iskreno rečeno, u ovakvim okolnostima nije bilo nikakve potrebe, Erast Petrovič nagne glavu malo na stranu, stavi ruke iza leđa i reče:

-

A meni su u ovdašnjem restoranu rekli da je navodno jučer neka dama pjevala za Njegovu Ekscelenciju pa čak i sjedila za vašim stolom. Čini se, osoba poznata cijeloj Moskvi? Ako se ne varam, zove se Wanda. I kao da ste svi, uključujući i g-generalara, otišli s njom?

-

Da, bila je nekakva pjevačica - suho odvrati esaul.

-

Povezli smo je i iskrkali. A sami krenuli dalje.

-

Kamo ste je povezli, u Angliju, u Stolešnikov? - iskaže izvanrednu upućenost koleški asesor. - Rekli su mi da gospođica Wanda upravo ondje s-stanjuje?

Gukmasov se prijeteći namršti i glas mu postane suh gotovo do škrguta:

-

Slabo poznajem Moskvu. Tu je blizu, za pet minuta smo se dovezli.

Fandorin kimne i, očito, izgubi zanimanje za esaula

-

pokraj kreveta je zapazio vratašca zidnog trezora. Prišao je, okrenuo ručicu, i vratašca se otvoriše.

-

Sto je, prazan je? - upita ravnatelj policije. Erast Petrovič kimne:

- Upravo tako, Vaša Ekscelencijo. Evo i ključ viri.
- Što sad - zamaše riđokosom glavom Karačencev.

-

Papire ćemo, kakve god nađemo, zapečatiti. Onda ćemo vidjeti što će ići rodbini, što Ministarstvu, a što i samom caru. Vi, profesore, zovite pomoćnike i krenite s balzamiranjem.

- Kako, zar ovdje? - uzbudi se Welling. - Balzami-ranje vam,

gospodine generale, nije isto što i kiseljenje kupusa!

- A vi biste htjeli da vam tijelo kroz cijeli grad prevozim do akademije? Pogledajte kroz prozor, vani ni igla ne može pasti na pod. Ne, izvolite raditi ovdje. Zahvaljujem, esaule, slobodni ste. A vi - obrati se direktoru

-

ispunjavajte sve želje gospodina profesora.

Kada su Karačencev i Fandorin ostali sami, riđokosi je general primio mladića pod ruku, odveo ga podalje od tijela prekrivenog plahtom i poluglasno, kao da bi pokojnik mogao prislušivati, upitao:

- I, što kažete? Koliko sam mogao shvatiti iz vaših pitanja i ponašanja, Gukmasovljeva objašnjenja nisu vas zadovoljila. U čemu vidite neiskrenost? Vrlo je uvjerljivo razjasnio zastoje ujutro bio neobrijan. Ne mislite tako? Zaspao je nakon noćne pijanke, sasvim obična stvar.

- Gukmasov nije mogao zaspati - slegne ramenima Fandorin.

- On nije čovjek takvog kova. I tim više ne bi krenuo, kako tvrdi, k Sobolevu s izvješćem prethodno se ne uredivši.

Esaul laže, to je jasno. Ali stvar je, Vaša Ekscelencijo...

-

Evgenij Osipovič - prekine ga general, slušajući s neobičnom pažnjom.

- Stvar je, Evgenije Osipoviču - uz uljudan naklon nastavi Fandorin - još ozbiljnija nego što sam mislio. Sobolev nije umro ovdje.

- Kako nije umro ovdje? - zapanji se ravnatelj policije. - A gdje onda?

- Ne znam. Ali, dopustite da upitam, zašto noćni recepcionar, a ja sam razgovarao s njim, nije vidio kako se Sobolev vratio?

- Možda je nekamo otišao pa ne želi priznati - odvrati Karačencev, više zbog polemike nego ozbiljno.

- Nemoguće, i malo ću kasnije objasniti zašto. Ali, evo zagonetke koju mi nećete t-točno razjasniti. Ako bi se Sobolev vratio u sobu noću, pa još nakon toga sjedio za stolom i nešto pisao, svakako bi zapalio svijeće. A

pogledajte svijećnjak, svijeće su cijele!

• Zaista! - General se udari po bedru u pripijenim hlačama. - Bravo za vas, Eraste Petroviču. I ja sam neki detektiv. - On se razoružavajuće nasmiješi. - U žandarmeriju sam postavljen nedavno, prije sam bio u gardijskoj konjici. Sto se, po vama, moglo dogoditi? Fandorin usredotočeno mrdne gore-dolje gustim crnim obrvama.

-

N-ne želim nagađati, ali potpuno je jasno da poslije večere Mihail Dmitrič nije navraćao u sobu, pošto se dotad već smračilo, a svijeće, kao što znamo, nije palio. A i konobari potvrđuju da je Sobolev s pratnjom otišao odmah nakon jela. U to da je noćni recepcionar, čovjek koji je pouzdan i čuva svoje radno mjesto, mogao otići i previdjeti generalov povratak, ne vjerujem.

- »Vjerujem-ne vjerujem« - to nije argument - pod-bode koleškog asesora Evgenij Osipovič. - Dajte mi činjenice.
- Izvolite - nasmiješi se Fandorin. - Nakon ponoći hotelska se vrata zatvaraju zasunom. Ako tko poželi, može slobodno izaći, a hoće li ući, mora pozvoniti.
- To je već činjenica - prizna general. - Ali nastavite.
- Sobolev se mogao vratiti jedino kada je vaš o-odvaž-ni esaul poslao recepcionara po mineralnu. Međutim, kao što znate, to se zbilo već u zoru, tj. nikako ne prije četiri sata. Ako je vjerovati gospodinu Wellingu (a zašto bismo morali sumnjati u prosudbu tog c-cijenjenog profesora?), Sobolev je tada već bio nekoliko sati mrtav. Koji je zaključak? Karačencevljeve oči zasjaje opakim bljeskom:
  - Pa koji?
  - Gukmasov je poslao recepcionara zato da bi mogli neprimjetno unijeti b-beživotno Sobolevljevo tijelo. Pretpostavljam da su se ostali časnici iz pratnje u to vrijeme nalazili vani.
  - Onda te bitange treba propisno ispitati! - zaurla ravnatelj policije tako strašno da se čulo u susjednoj sobi; nerazumljiva galama koja je dolazila odande odmah se

stišala.

- Nema potrebe. Dogovorili su se. Zato su i prijavili smrt tako kasno, pripremali su se. - Erast Petrovič je dao sugovorniku trenutak da se ohladi i shvati rečeno, a zatim skrene razgovor u drugom pravcu. - Tko je ta Wanda koju svi znaju?

- Pa ne baš svi, ali u određenim je krugovima poznata. Njemica iz Rige. Pjevačica, ljepotica, nije baš kokota, već nešto slično. Nekakva *dame aux camelias*. - Karačenr cev energično kimne. - Jasno mi je kamo smjerate. Ta će nam Wanda sve pojasniti. Pobrinut ću se da je smjesta pozovu. I general odlučno krene k vratima.

- Ne bih vam savjetovao - reče Fandorin za njim. - Ako je i bilo čega, ta se osoba neće povjeravati policiji. 1 s časnicima je sigurno u dogovoru. Razumije se, ako je uopće u-upletena u događaje. Evgenije Osipoviču, dajte da ja sam popričam s njom. Neslužbenim putem, ha? Gdje se nalazi Anglija? Ugao Stolešnikova i Petrovke?

- Da, pet minuta odavde. - Ravnatelj policije je promatrao mladića s očitim zadovoljstvom. - Čekat ću vijesti, Eraste Petroviču. Neka vas Bog čuva.

I koleški asesor, s blagoslovom pretpostavljenog, izađe.

Glava treća, u kojoj Fandorin igra pismo-glava

Međutim, Erast Petrovič nije uspio stići do Anglije za pet minuta. U hodniku, ispred vrata kobne sobe broj 47, čekao ga je mračni Gukmasov.

-

Izvolite k meni da malo popričamo - rekao je Fandorinu i, čvrsto ga primivši za lakat, poveo ga u sobu smještenu do generalova apartmana.

Ta je soba sličila kao jaje jajetu onoj u kojoj je odsjeo Fandorin. Na divanu i stolicama smjestilo se cijelo društvo. Erast Petrovič promotri lica i prepozna časnike iz pokojnikove pratnje koje je nedavno vidio u hotelu. Koleški asesor pozdravi skup laganim naklonom, ali nitko mu ne uzvрати, a u pogledima usmjerenim k njemu vidjelo se očito neprijateljstvo. Tada Fandorin prekriži ruke na grudima,

nasloni se leđima na okvir vrata, i lice mu promijeni izraz - od pristojnog i srdačnog postane hladno i neljubazno.

-

Gospodo - strogim, čak svečanim glasom reče esaul. - Dopustite da vam predstavim Erasta Petroviča Fandorina, kojeg imam čast poznavati još od turskog rata. Danas služi kod moskovskog general-gubernatora.

I opet nitko od časnika nije čak ni kimnuo. Erast Petrovič se također suzdrža od opetovanog naklona. Čekao je što će uslijediti. Gukmasov se okrene njemu:

- A ovo su, gospodine Fandorine, moji drugovi. Stariji ađutant potpukovnik Baranov, ađutant poručnik knez Erdelyi, ađutant kapetan II. klase knez Abadzijev, ordonans konjički kapetan barun Eichholz, ordonans konjički zastavnik Gali, ordonans kapetan Markov.
- Neću zapamtiti - reče na to Erast Petrovič.
- Nije ni potrebno - odreže Gukmasov. - Svu sam vam ovu gospodu predstavio zato što ste nam dužni dati objašnjenje.
- Dužan? - podrugljivo priupita Fandorin. - Ma nemojte!
- Da, gospodine. Izvolite pred svima objasniti čime je bilo izazvano uvredljivo ispitivanje kojem ste me podvrgli u prisustvu ravnatelja policije.

Esaulov glas bio je prijeteći, ali je koleški asesor sačuvao spokoj, čak je njegovo uobičajeno lagano zamuckivanje najednom nestalo.

-

Moja su pitanja, esaulu, bila izazvana time što je smrt Mihaila Dmitrijeviča Soboleva događaj od državne važnosti, pa čak i više od toga, povijesnog značaja. To je prvo. - Fandorin se prijekorno osmjehne. - Vi ste nas, Prohore Ahramejeviču, vukli za nos, k tome veoma neumjesno. To je drugo. Ja imam zadatak od kneza Dol-gorukoja da ispitam ovaj slučaj. To je treće. I možete biti sigurni da ću ga ispitati, vi me poznajete. To je četvrto. Ili ćete ipak reći istinu?

Kavkaski knez u bijeloj čerkeski sa srebrnim spremnicima za streljivo - teško se sjetiti koji od dvojice - skoči s divana.

-Jedan-dva-tri-četiri! Gospodo! Ovaj špijun, ovaj ci-vilčić nam se ruga! Proso, majke mi moje, sad ću ga...

-

Sjedni, Erdelyi! - grakne Gukmasov, i Kavkažanin odmah sjedne, nervozno trzajući bradom.

-Ja vas zaista poznajem, Eraste Petroviču. Poznajem vas i poštujem. - Esaulov pogled bijaše težak i mračan. - Poštovao vas je i Mihal Dmitrič. Ako vam je drago sjećanje na njega, ne miješajte se u ovaj slučaj. Samo ćete još naškoditi.

Fandorin odvrati isto tako iskreno i ozbiljno:

-

Ako bi se to ticalo samo mene i moje isprazne znatiželje, sigurno bih udovoljio vašoj molbi, ali, oprostite mi, ne mogu, to mi je posao.

Gukmasov zapucketa iza leđa spojenim prstima, prođe sobom zveckajući ostrugama. Opet se zaustavi ispred koleškog asesora.

- Pa onda ni ja ne mogu. Ne mogu dopustiti da nastavite ispitivanje. Policija može, ali samo ne vi. Vaši talenti, gospodine Fandorine, ovdje nisu nimalo umjesni. Vodite računa o tome da ću vas zaustaviti svim sredstvima, bez obzira na prošlost.

- Naprimjer, kojim, Prohore Aleksejeviču? - hladno zapita Erast Petrovič.

- Evo odličnog sredstva! - ponovno se uplete poručnik Erdelyi, poskočivši. - Vi ste, poštovani gospodine, uvrijedili čast Četvrtog korpusa, i izazivam vas na dvoboj! Sada i ovdje! Na smrt, preko rupca!

-

Koliko se sjećam propisa o dvoboju - suho će Fandorin - uvjete određuje onaj koji je izazvan. Neka bude, odigrat ću s vama tu glupu igru, ali kasnije, kada završim istragu. Možete poslati sekundante, odsjeo sam u sobi broj 20. Doviđenja, gospodo.

Već se htio okrenuti, ali Erdelyi mu priskoči s povikom - Sad ću ja tebe prisiliti na dvoboj! - želeći mu priljepiti šamar. Erast Petrovič zadivljujuće spretno uhvati ruku podignutu na

udarac i stisne kneževo zapešće dvama prstima, naoko slabo, ali poručnikovo se lice iskrivilo od bola.

- Gadeeee! - falsetom uzvikne Kavkažanin i zamahne lijevom rukom. Fandorin odgurne živahnog kneza i s gnušanjem reče:

- Ne trudite se. Smatrat ćemo da je šamar već dan. Sam vas izazivam i tražim da se uvreda plati krvlju.

- Odlično - prvi put otvori usta flegmatični viši časnik kojeg je Gukmasov predstavio kao potpukovnika Baranova. - Navedi svoje uvjete, Erdelyi.

Trljajući zapešće poručnik s mržnjom procijedi:

- Pucamo odmah. Preko rupca.

- Kako to preko rupca? - sa zanimanjem upita Fandorin. - Čuo sam za taj običaj, ali, priznajem, ne znam detalje.

- Vrlo jednostavno - ljubazno mu reče potpukovnik. -

Protivnici se prime slobodnom rukom za dva suprotna ruba običnoga rupca. Evo, uzmite moj, čist je. - I

Baranov izvuče iz džepa veliki rubac s crveno-bijelim

kvadratima. - Uzmite se pištolji. Gukmasove, gdje su tvoji lepaži?

Esaul uzme sa stola duguljastu futrolu, očigledno

pripremljenu ranije, i otvori poklopac. Bljesnuše dugačke, inkrustirane cijevi.

- Protivnici ždrijebom uzimaju pištolj - miroljubivo se smiješeci nastavi Baranov. - Ciljaju, iako je s te udaljenosti nepotrebno ciljati. Na zapovijed pucaju. To je, u stvari, sve.

- Ždrijebom? - zapita Fandorin. - To znači da je jedan pištolj napunjen, a drugi nije?

- Dakako - kimne potpukovnik. - U tome i jest smisao. Inače to ne bi bio dvoboj, već dvostruko samoubojstvo.

- Što sad - slegne ramenima koleški asesor. - Zao mi je poručnika. Nikada se nije dogodilo da izgubim ždrijeb.

- Sve je volja Božja, a tako govoriti loš je znak, ureći ćete se - poučno primijeti Baranov.

Vjerojatno je ipak on ovdje glavni, a ne Gukmasov, pomisli Erast Petrovič.

-

Trebate sekundanta - reče mrki esaul. - Ako želite, kao stari poznanik, mogu vam ponuditi svoje usluge. I ne sumnjajte, ždrijeb će biti pošten.

-Ja i ne sumnjam, Prohore Ahramejeviču. Što se tiče sekundiranja, niste prikladni. Ne uspijem li, previše će sličiti na ubojstvo.

Baranov kimne:

- Ima pravo. Ugodno je imati posla s pametnim čovjekom. I ti imaš pravo, Prohore, opasan je. Sto predlažete, gospodine Fandorine?

- Odgovara li vam japanski građanin u svojstvu sekundanta? Znae, tek sam jučer stigao u Moskvu i još nisam uspio sklopiti poznanstva...

Koleški asesor raširi ruke u znak isprike.

- Neka je i papuanski - uzvikne Erdelyi. - Samo dajte da što prije počnemo!

- Hoće li biti liječnik? - upita Erast Petrovič.

- Liječnik neće biti potreban - uzdahne potpukovnik. - Na toj udaljenosti puca se na smrt.

- Neka. Zapravo se ne brinem za sebe, već za kneza...

Erdelyi uzbuđeno vikne nešto na gruzijskom i ode u suprotni kut.

Erast Petrovič izloži bit stvari u kratkoj bilješci, napisanoj čudnovatim znakovima odozdo prema dolje i zdesna nalijevo, i zatraži da je odnesu u sobu broj 20.

Masa se nije brzo pojavio, tek nakon petnaestak minuta.

Časnici su već postajali nervozni i, čini se, posumnjali u nepoštenu igru koleškog asesora.

Pojava sekundanta uvrijeđene strane ostavila je značajan dojam. Radi dvoboja, čiji je bio veliki ljubitelj, Masa je odjenuo svečani kimono visokih uštirkanih ramena, obuo bijele čarape i opasao se svojim najljepšim pojasom s uzorkom bambusovih mladica.

-

Kakav je sad ovo pajac! - neuljudno se začudio Erdelyi. -

Uostalom, fućkaš to. Na posao!

Masa se ceremonijalno nakloni nazočnima, pruži gospodaru

na ispruženim rukama prokleti činovnički mač.

- Evo vašeg mača, gospodine.
- Kako si mi dozlogrdio s tim svojim mačem - uzdahnu Erast Petrovič. - Dvoboj je pištoljima. S ovim ovdje gospodinom.
- Opet pištoljima? - razočarano upita Masa. - Kakav barbarski običaj. I koga ćete ubiti? Onog kosmatog čovjeka? Kako je samo sličan majmunu.

Svjedoci dvoboja stali su duž zida, a Gukmasov je, okrenuvši se, nešto čarao oko pištolja i ponudio protivnicima da izaberu. Erast Petrovič pričekava da Erdelyi, prek-riživši se, uzme oružje, pa nemarno, dvama prstima, uhvati drugi pištolj.

Slijedeći esaulove upute, duelanti prime rub rupca i udalje se na najveću moguću udaljenost, koja čak ni uz ispružene ruke nije premašivala tri koraka. Knez podigne pištolj na razinu ramena i nacilja ravno u čelo protivniku. Fandorin je držao oružje u visini bedra i uopće nije ciljao, što je na takvoj udaljenosti, uostalom, bilo potpuno suvišno.

-

Jedan, dva, tri! - brzo odbroji esaul i krene natrag.

Knežev pištolj suho škljocne okidačem, no zato Fandorinovo oružje rigne opaki plameni jezik, i poručnik padne na sag držeći se za prostrijeljenu desnicu i strašno psujući.

Kada su urlikanje smijenili prigušeni jauci, Erast Petrovič poučno reče:

-

Tom rukom više nikada nećete moći dijeliti šamare.

U hodniku se začu galama, povici. Gukmasov od-škrine vrata i reče nekome kako se zbio nemio događaj: poručnik Erdelyi praznio je pištolj i ranio si ruku. Ranjenika poslaše na previjanje k profesoru Wellingu, koji, srećom, još nije uspio otići po pribor za balzamiranje, nakon čega se svi vratiše u Gukmasovljevu sobu.

-

Što dalje? - upita Fandorin. - Jeste li zadovoljni?

Gukmasov odmahne glavom:

- Izaći ćete sa mnom na dvoboj. Pod istim uvjetima.

- A zatim?
- A zatim, ako vam se opet posreći, sa svima ostalima, redom. Dok vas ne ubiju. Eraste Petroviču, izbavite mene i moje prijatelje od tog iskušenja. - Esaul je gledao mladiću u oči gotovo s molbom. - Dajte časnu riječ da nećete sudjelovati u istrazi i rastat ćemo se kao drugovi.
- Smatrao bih čašću biti vašim drugom, ali tražite nemoguće - žalosno će Fandorin.

Masa mu šapne na uho:

- Gospodine, ne razumijem što vam govori ovaj čovjek s lijepim brkovima, ali osjećam opasnost. Nije li razumnije da prvi napadnemo i pobijemo te samuraje, dok se nisu pripremili? Imam u rukavu vaš mali pištolj i još onaj bokser koji sam si kupio u Parizu. Silno bih ga želio isprobati.
- Masa, pusti svoje razbojničke navade - odvrati slugi Erast Petrovič. - Borit ću se s ovom gospodom pošteno, redom.
- O-o, onda će to potrajati - otegne Japanac i, povu-kavši se k zidu, sjedne na pod.
- Gospodo - Fandorin pokušava pozvati časnike na razboritost - vjerujte mi, ništa nećete postići. Samo uzalud gubite vrijeme...
- Suviše riječi nisu potrebne - prekine ga Gukmasov. - Zna li vaš Japanac puniti pištolje za dvoboj? Ne? Onda napuniti, Eichholz.

Protivnici opet uzeše pištolje i nategnuše rubac. Esaul je bio mrk i odlučan, Fandorin je izgledao više smeten. Na zapovijed (sada je odbrojao Baranov) Gukmasov je škljocnuo okidačem na prazno, a Erast Petrovič nije uopće opalio. Mrtvački probljedi, esaul procijedi:

- Pucajte, Fandorine, i budite prokleti. A vi, gospodo, odlučite tko je sljedeći. I zabarakadirajte vrata da ne ulaze! Ne puštajte ga odavde živog.
- Bez razloga me ne želite saslušati - reče koleški asesor, mahnuvši napunjenim pištoljem. - Govorim vam, ždrijebom ništa nećete postići. Imam rijedak dar, gospodo, strašno mi idu hazardne igre. Neobjašnjiv fenomen. Odavno sam se već navikao na to. Očigledno je stvar u tome da mom pokojnom

ocu isto tako često nije išlo. Dobivam uvijek i u svim igrama, i zato ih ne mogu podnijeti. - On prijeđe pogledom preko namrgođenih lica časnika. - Ne vjerujete? Evo, vidite li zlatnik? - Erast Petrovič ga izvadi iz džepa i pruži Eichholzu. - Bacite ga, barune, i pogodit ću je li pismo ili glava.

Osvrnuvši se na Gukmasova i Baranova, barun, mladi oficirčić s jedva probijenim brčićima, slegne ramenima i baci novčić.

Još se vrtio u zraku, a Fandorin već reče:

-

Ne znam... pa, recimo, glava.

- Glava - potvrdi Eichholz i baci još jednom.
- Opet glava - s dosadom će koleški asesor.
- Glava - uzvikne barun. - Bogami, gospodo, pogledajte.
- Hajde, Mitjo, još jednom - reče mu Gukmasov.

-

Pismo - presudi Erast Petrovič gledajući u stranu.

Zavlada grobna tišina. Rašireni barunov dlan Fandorin nije čak ni pogledao.

-

Rekao sam vam. Masa, *ikoo. Ovari da*. Zbogom, gospodo. Časnici su s praznovjernim užasom gledali kako činovnik i njegov japanski sluga idu prema vratima. Blijedi Gukmasov reče za njima:

-

Fandorine, obećajte da nećete iskoristiti svoj detektivski talent na štetu domovine. Na kartu je stavljena čast Rusije. Erast Petrovič posuti.

-

Obećajem, Gukmasove, da neću učiniti ništa protiv svoje časti, i mislim da je to dovoljno.

Koleški asesor nestane iza vrata, a Masa se na pragu okrene, ceremonijalno se nakloni časnicima do pasa i također iščezne.

Glava četvrta, u kojoj se dokazuje korist izlišnih arhitekturnih ukrasa

Sobe hotela Anglija nimalo nisu zaostajale za uglednim Dusseauom u raskoši uređenja, a po arhitekturnoj zamršenosti vjerojatno su ga nadmašivale, međutim, u bujnosti pozlaćenih stropova i mramornih ukrasa osjećala se nekakva nesigurnost, u svakom slučaju, neutemeljenost. Zato je ulaz sjao električnim svjetlom, na tri gornja kata moglo se popeti dizalom, a u predvorju se svaki čas razlijegala prodorna zvonjava modernog čuda tehnike - telefona.

Prošetavši širokim predvorjem sa zrcalima i safijan-skim divanima, Erast Petrovič se zaustavi ispred ploče s imenima gostiju. Ovdje je živjelo šarolikije društvo nego u Dusseauu: inozemni trgovci, burzovni mešetari, glumci uspješnih kazališta. No, nikakve pjevačice Wande na tom popisu nije bilo.

Fandorin promotri poslugu švrljajući od recepcije do dizala i natrag, pa izabere jednog osobito žustrog konobara inteligentna, živa lica.

- A zar gospođica Wanda više ne stanuje ovdje? - napravivši se malo zbunjenim, upita koleški asesor.

- Kako da ne - rado se odazva sluga i, poprativši pogled zgodnog gospodina, pokaže prstom na ploču. - Evo: »Gđa Helga Ivanovna Tolle«, to su oni. A »Wanda« je njihov nadimak, radi blagozvučnosti. Žive u odvojenom krilu. Izvolite, gospodine, kroz ova vrata u dvorište, gospoda Wanda imaju ondje stan s posebnim ulazom. Samo što ih u ovo vrijeme još nema. - I konobar htjede šmugnuti, ali Erast Petrovič sušne novčanicom u džepu, i mladić zamre na mjestu kao ukopan.

-

Imate li kakvu poruku? - upitao je, gledajući mladića odanim i umiljatim pogledom.

-

Kada se vraća?

-

Kako kada. Pjevaju u restoranu Alpska ruža. Svaki dan osim ponedjeljka. Ovako, gospodine, vi se sjednite u bife,

popijte si čaj ili štogod drugo, a ja ću vam svakako reći kad gospodična stignu.

-

I što? - neodređeno zavrti prstima Erast Petrovič.

-

Kakva je? Je li zaista t-tako zgodna?

-

K'o slika - cmokne punim crvenim usnama konobar. -

Kod nas imaju poseban status. Plaćaju za stanovanje tristo rubalja mjesečno i s napojnicama su vrlo darežljivi.

Tada načini psihološku pauzu, a Fandorin polako izvadi dvije novčanice, ali ih, kao iz rastresenosti, stavi sebi u džep na prsima.

- Gospođa Wanda ne primaju bilo koga, strogi su
  - važno će konobar, gutajući pogledom gospodinov redengot.
- Ali javit ću im, zato što imaju mnogo povjerenja u mene.

-

Evo, drži. - Erast Petrovič mu pruži novčanicu.

-

Drugu ćeš dobiti k-kasnije, kada se mademoiselle Wanda vrati. A ja idem pročitati novine. Gdje si rekao da je bife?

25. lipnja 1882. godine *Moskovskie gubernskie vedo-mosti* pisale su sljedeće:

Telegram iz Singapura

Proslavljeni putnik N. N. Mikluha - Maklaj namjerava se vratiti u Rusiju kliperom *Strijelac*. Zdravlje g. Mikluhe - Maklaj a znatno je narušeno. Vrlo je mršav, muče ga stalne vrućice i neu-ralgija. Raspoloženje mu je uglavnom sumorno.

Putnik je rekao našem dopisniku da je sit lutanja i sanja o tome da se što prije domogne svojih domaćih obala.

Erast Petrovič kimne glavom, jasno zamišljajući iz-moždeno lice mučenika etnografije koje se trza od tika. Okrene stranicu.

Svetogrđe američke reklame

»PREDSJEDNIK UMRO« - takav se natpis metarskim slovima pojavio nedavno nad Broad-wayem, glavnom njujorškom

ulicom. Preneraženi prolaznici obamirali su na mjestu i tek tada su mogli pročitati ono što je bilo napisano dalje sitnijim slovima: »bi bez ikakve sumnje kad u našoj promjenjivoj klimi ne bi nosio toplo vuneno rublje marke Garland.« Predstavnik Bijele kuće tužio je besramnu tvrtku zbog korištenja visoke titule u komercijalne svrhe. Hvala Bogu, kod nas još nisu dotle došli i teško da će ikada i doći, zadovoljno pomisli koleški asesor. Ipak njegovo veličanstvo car nije tamo neki predsjednik. Kao čovjeka koji nije ravnodušan spram lijepe književnosti zainteresirao ga je naslov.

Književna predavanja

U prostranom salonu kuće kneginje Trubecke održano je predavanje profesora I. N. Pavlova o suvremenoj književnosti, na kojem se skupilo mnoštvo slušatelja. Predavanje je bilo posvećeno analizi posljednjih djela I. S. Turgenjeva. G. Pavlov je zorno pokazao kako je nisko pao taj talent u težnji k tendencioznoj patvorenoj realnosti. Sljedeće predavanje bit će posvećeno analizi djela Sčedrina kao glavnog predstavnika najgrubljeg i lažnog realizma.

Fandorin pročita i snuži se. Među ruskim diplomatima u Japanu smatralo se dobrim odgojem hvaliti gospodu Turgenjeva i Sčedrina. Kako je samo, proizlazi, zaostao u književnom životu za gotovo šestogodišnjeg Izbivunjn. No, što ima novoga u tehnicu?

Tunel ispod La Manchea Dužina željezničkog tunela ispod La Manchea doseže već 1200 metara. Hodnike probija inženjer Brunton bušilicom koja radi pomoću tlačenog zraka. Prema projektu bi dužina podzemnog objekta trebala iznositi malo više od trideset vrata. Prema prvobitnom projektu pretpostavljalo se kako će engleska i francuska strana tunela biti spojene za pet godina, međutim, skeptici tvrde kako, uslijed težine radova oko polaganja tračnica, put neće biti otvoren prije 1890. godine...

Fandorina, osjetljivog prema napretku, naročito je zanimalo pitanje probijanja englesko-francuskog tunela, ali nije stigao pročitati članak do kraja. Naime, oko šanka se već nekoliko

minuta vrtio neki gospodin u sivom odjelu, kojeg je Erast Petrovič zapazio još nedavno, u predvorju, pokraj glavnog sluga. Pojedine riječi, koje su dopirale do koleškog asesora (a sluh mu je bio izvrstan), učiniše se Fandorinu toliko zanimljive daje smjesta prestao čitati, iako je novine i dalje držao pred sobom.

- Nemoj mi se izmotavati - pritiskao je gospodin u sivom konobara. - Jesi li dežurao noćas ili nisi?

- Spavao sam, gospon - progundā ovaj, momčina široke njuške i rumenih obraza, s masnom bradom začušljanom na strane. - Od noćnih je tu samo Senjka. - On tržne bradurinom na dečka koji je raznosio kolače i čaj.

Sivi pozove Senjku prstom. Agent, bez greške odredi Erast Petrovič, ne začudivši se previše. Ljubomorani je Evgenij Osipovič, gospodin ravnatelj policije, ne želi da sve lovorike pobere službenik za posebne zadatke.

-

Reci mi, Senja - umiljato će dosadni gospodin - jesu li prošle noći kod mademoiselle Wande bili general i časnici? Senja smrkne, zatrepće svijetlim trepavicama i upita:

-

Po noći? General?

- Da, da, general - kimne agent.

- Tu? - Dečko namršti čelo.

- Tu, tu, gdje drugdje!

- A kaj generali ideju po noći van? - sumnjičavo priupita Senjka.

- A zašto ne bi?

Dečko s velikom sigurnošću odgovori:

- General po noći spi. Zato i je general.

- Ti... pazi se ti, budalo! - rasrdi se sivi. - Odvest ću te u stanicu pa ćeš mi drugu pjesmu zapjevati!

- Siroček sam ja, striček - na to će Senjka, i njegove se tupe oči odmah napune suzama. - A nemrete mene u stanicu, od tog dobim padavicu.

- Jeste li se svi dogovorili, što li! - otpljune agent. - Ali, nema veze, izvest ću ja sve to na čistac! - I izađe van, glasno

zalupivši vratima.

- Ozbiljan gospon - reče Senjka gledajući za njim.
- Oni jučer su bili ozbiljniji - šapne konobar i pljesne momka po ošišanom zatiljku. - Gospoda koja će ti i bez policije otkinuti tikvu. Pazi se, Senja, jezik za zube. A i valjda su ti strpali nešto u džep?

- Prove Semjoniču, Kristuša mi - zabrza dečko trepćući. - Kunem se na svetu Mariju! Dali su mi sam petnest kopjecki, a i to sam odma u kapelicu odnesel, za pokoj majčinoj duši sam svecu zapalil...

- Ma da, petnaest kopjecki. Nemoj meni lagati. U kapelicu! - Konobar zamahne na Senjku, ali ovaj se spretno izmakne i, podignuvši pladanj, pojuri na poziv gosta.

Erast Petrovič odloži *Moskovskie vedomosti* i priđe šanku.

-

Onaj čovjek je bio iz policije? - upitao je s izrazom krajnjeg nezadovoljstva. - Dragi moj, ja ovamo nisam došao p-pijuckati čaj, nego čekati gospođu Wandu. Zašto se za nju zanima policija?

Pipničar ga odmjeri pogledom i oprezno upita:

-

A vi, gospon, imate dogovoreno?

- Nego što da imam dogovoreno! Pa kažem vam da č-čekam. - Mladićeve plave oči su izražavale krajnju zabrinutost. - Ali policija mi nimalo ne treba. Preporučili su mi mademoiselle Wandu kao pristojnu gospođicu, a tu je p-policija. Dobro je još što sam u redengotu, a ne u uniformi.

- Budite mirni, Vaše blagorođe - umiri pipničar nervoznog gosta. - Gospodična nije neka sa žutom knjižicom, sve je na visokom nivou. Drugi i u uniformi dolaziju, nije ih sram.

- U uniformi? - ne povjerova mladić. - Sto, čak i časnici? Pipničar i Senjka, koji se opet pojavio, prasnuše u smijeh.

- -1 vekši od njih - kroz smijeh će dečko. - Dolaziju i generali. Ma tak dolaziju da je milina. Dojdeju na svoje dve noge, a posle ih odavde na rukama iznosiju. Viš kak je vesela frajla! Prov Semjonič prilijepi šaljivčini pljusku:

-

Ti, Senjka, laži, al si znaj meru. Rekel sam ti već, jezik za zube.

Erast Petrovič se gadljivo namršti i vrati k stolu, no više mu se nije čitalo o tunelu. Bio je jako nestrpljiv da popriča s mademoiselle Helgom Ivanovnom Tolle.

Koleški je asesor morao čekati još samo malo. Kroz nekih pet minuta u bife je šmugnuo onaj konobar i, nagnuvši se, šapnuo mu na uho:

-

Stigli su. Kako želite da vas najavim? Fandorin izvadi posjetnicu iz lisnice od kornjačevine i, malko promislivši, napiše na njoj nekoliko riječi malom srebrnom olovkom.

-

Evo, p-predaj ovo.

Konobar u tren oka izvrši zadatak i, vrativši se, saopći:

-

Zovu vas. Izvolite za mnom. Otpratit ću vas.

Na dvorištu je već postajalo mračno. Erast Petrovič promotri depandansu čije je čitavo prizemlje zauzimala tajnovita gospođa Wanda. Jasno je zašto je toj dami potreban zasebni ulaz. Njezini gosti, očigledno, više vole tajnost. Iznad visokih prozora nadnio se balkon na prvom katu, smješten na ramenima cijelog reda karijatida. Sadrenih ukrasa na fasadi očito je bilo previše, u skladu s lošim ukusom šezdesetih, kada je, prema svim znacima, i bilo podignuto to koketno zdanje.

Konobar pritisne električno zvonce i, dobivši svoj rubalj, uz naklon se udalji. Tako je brižno izražavao obzirnost i posvemašnje razumijevanje da je natrag kroz dvorište tapkao na prstima.

Vrata se otvoriše i Fandorin ugleda pred sobom nježnu, krhku ženu podignute pepeljaste kose i golemih podrugljivih zelenih očiju. Doduše, u tom trenutku u pogledu njihove vlasnice nije se toliko vidjela podrugljivost, koliko oprez.

- Uđite, zagonetni goste - reče žena dubokim glasom, kojem bi idealno pristajao pjesnički epitet »čaroban«. Unatoč

njemačkom imenu stanarke, Fandorin nije ulovio u njezinu govoru ni najmanje tragove akcenta.

Apartman koji je zauzimala mademoiselle Wanda sastojao se od predsoblja i prostrane gostinske sobe, koja je, izgleda, igrala i ulogu budoara. Erast Petrovič pomisli kako je uz gazdaričinu profesiju to posve prirodno, i zbuni se zbog takve misli, jer gospođica Wanda nimalo nije sličila ženi lakog morala. Uvevši gosta u sobu, sjela je u turski naslonjač, prebacila nogu preko noge i s iščekivanjem uprla pogled u mladića koji je zastao na vratima. Sada, pri električnom svjetlu, Fandorin je dobio mogućnost da bolje promotri i Wandu i njezin stan.

Nije ljepotica - to je prvo što je zapazio Erast Petrovič. Nos je, izgleda, malo prčast, i usta su joj pomalo široka, a jagodice istaknutije nego što nalaže klasični kanon. Ali svi ti nedostaci nipošto nisu umanjivali, već, naprotiv, povećavali opći dojam rijetke privlačnosti. U to se lice htjelo gledati bez prestanka - toliko je u njemu bilo života, osjećaja i uz to one čarolije što se ne da opisati, ali je nepogrešivo primjećuje svaki muškarac, a zove se ženstvenost. Pa, ako je mademoiselle Wanda u Moskvi tako popularna, znači da ukus Moskovljana nije toliko loš, prosudi Erast Petrovič pa, sa žaljenjem se otrgnuvši od divnog lica, pažljivo osmotri sobu. Pravi pariški interijer: bordo-grimizne boje, meki sag, udoban i skup namještaj, mnoštvo svjetiljki raznobojnih sjenila, kineski kipići, a na zidu - posljednja novost - japanske gravire s gejšama i glumcima kabuki teatra. U udaljenom kutu, iza dvaju stupova, nalazila se ložnica, no obzirnost nije dopustila Fandorinu da dulje zadrži pogled u tom smjeru.

-

Što to »sve«? - prekine gazdarica pauzu koja se očito oduljila, i Erast Petrovič zadrhti, gotovo fizički osjetivši kako njezin magični glas potiče u njegovoj duši odjek nekih tajnih, rijetko dotaknutih struna.

Na licu koleškog asesora iskaže se uljudna začuđenost pa Wanda nestrpljivo reče:

- Na vašoj posjetnici, gospodine Fandorine, piše: »Sve mi je poznato«. Sto to »sve«? Tko ste vi uopće?

- Službenik za posebne zadatke general-gubernatora kneza Dolgorukoja - mirno odvratiti Erast Petrovič. - Dužnost mi je istražiti okolnosti p-pogibije general-ađutanta Soboleva. Primijetivši kako su se podigle gazdaričine tanke obrve, Fandorin dometne:

-

Samo se ne pretvarajte da niste znali za generalovu smrt. Sto se tiče b-bilješke na mojoj posjetnici, obmanuo sam vas. Daleko od toga da mi je sve poznato, ali glavina jest. Mihail Dmitrijevič Sobolev umro je u ovoj sobi jučer oko jedan sat noću.

Wanda se trznula i primakla grlu mršave ruke, kao da joj je najednom postalo hladno, ali ništa nije rekla. Zadovoljno kimnuvši, Erast Petrovič nastavi:

-

Nikoga niste izdali, mademoiselle, i niste pogazili danu riječ. Gospoda časnici su sami krivi, suviše su nespretno zameli tragove. B-bit ću otvoren, računajući na istu takvu iskrenost s vaše strane. Raspolažem sljedećim podacima. -

On zatvori oči kako mu pažnju ne bi odvlačila profinjena igra bijele i ružičaste nijanse na sugovorničinu uznemirenom licu.

- Iz restorana hotela Dusseau sa Sobolevim i njegovom pratnjom došli ste ovamo. To je bilo nedugo prije ponoći. A sat vremena kasnije general je već bio mrtav. Časnici su ga iznijeli odavde, tobože pijanog, i odvezli natrag u hotel.

Dopunite sliku zbivanja i ja ću se potruditi da vas izbavim od saslušanja u policiji. Usput rečeno, policija je već bila ovdje, sluge će vam sigurno pričati o tome. Tako da će, uvjeravam vas, biti mnogo bolje da meni sve objasnite.

I koleški asesor zašuti, smatrajući da je rekao sasvim dovoljno. Wanda naglo ustane, uzme perzijski šal s naslona stolice i nabaci ga na ramena, iako je večer bila topla, čak sparna. Dvaput je prošla po sobi, svaki čas pogledavajući službenika koji je čekao. Napokon se zaustavi nasuprot njega.

-

Pa barem ne sličite na policajca. Sjednite. Priča bi se mogla oduljiti.

Pokazala je na raskošan divan, sav u izvezenim jastucima, ali Erast Petrovič ipak sjedne na stol. Pametna žena, zaključio je. Jaka. Hladnokrvna. Neće reći svu istinu, ali neće ni lagati.

-

S junakom sam se upoznala jučer, u restoranu ho-lela Dusseau. - Wanda uzme brokatnu stoličicu i sjedne pored Fandorina, pri čemu se smjestila vrlo blizu i to tako da gaje gledala odozdo. U tom je položaju izgledala zamamno bespomoćna, poput istočnjačke robinje pred padišahovim nogama. Erast Petrovič se nemirno promeškolji na stolici, ali bilo je neumjesno odmicati se.

-

Lijep muškarac. Naravno, čula sam mnogo toga o njemu, ali nisam ni slutila koliko je zgodan. Osobito tamnoplave oči. - Wanda zaneseno prijede rukom po obrvama, kao da otklanja sjećanja. - Pjevala sam mu. Pozvao me da sjednem za njegov stol. Ne znam što su vam govorili o meni, ali sigurna sam da su mnogo lagali. Nisam licemjerka, ja sam moderna slobodna žena i sama odlučujem koga ću voljeti. — Ona izazovno pogleda Fandorina, i on shvati da sada govori bez glume. - Ako mi se muškarac sviđa i odlučim da mora biti moj, neću ga vući pred oltar, kako to čine vaše »poštene žene«. Da, ja nisam »poštena«. U tom smislu što ne priznajem vaše običaje.

Ma kakva robinja, kakva bespomoćnost, zadivi se u sebi Erast Petrovič, gledajući odozgo u sjajne smaragdne oči. Ovo je neka carica amazonki. Bilo je lako zamisliti kako izluđuje muškarce takvim strelovitim prijelazima od gordosti prema pokornosti i obratno.

- Molio bih da se d-držite slučaja - hladno će Fandorin naglas, ne želeći se prepuštati neumjesnim osjećajima.
- D-držim se - naruga mu se amazonka. - Ne kupujete vi mene, ja uzimam vas, i još ću vas prisiliti da platite za to! Koliko bi tih vaših »poštenih« smatralo srećom prevariti

muža sa samim Bijelim Generalom, ali kradom, potajno. Ja sam slobodna i nemam se zašto skrivati. Da, Sobolev mi se svidio. - Opet je iznenada promijenila ton, od izazivajućeg je postao lukavim. - A i, čemu tajiti, bilo je laskavo dobiti takvu zvjerku u svoju kolekciju. A dalje... - Wanda tržne ramenom. - Uobičajeno. Došli smo k meni, popili vina. Slabo se sjećam što je bilo poslije. Zavrtjelo mi se u glavi. Nije mnogo prošlo, a već smo se našli tamo, u ložnici. - Promuklo se nasmijala, ali smijeh se gotovo odmah prekinuo, a i pogled joj se smračio. - Zatim je bilo užasno, ne želim se ni sjećati. Poštedite me fizioloških pojedinosti, može? Takvo što nikome ne bih poželjela... Kada ljubavnik na vrhuncu nježnosti najednom zamire i pada na tebe mrtvom težinom...

Wanda zajeca i ljutito zbriše suzu.

Erast Petrovič je pažljivo pratio njezinu mimiku i intonaciju. Čini se daje gospođica govorila istinu. Umjesno šuteći neko vrijeme, Fandorin zapita:

-Je li vaš susret s g-generalom bio slučajan?

-

Da. To jest, naravno, ne sasvim. Čula sam daje Bijeli General odsjeo u Dusseauu. Željela sam pogledati.

-

A je li Mihail Dmitrič kod vas popio mnogo vina?

- Ne, uopće. Pola boce *chateau-yquem*. Erast Petrovič se začudi:
- Donio je vino sa sobom? Začudila se i gazdarica:
- Ne, odakle vam to?

-

Vidite, mademoiselle, dobro sam poznavao pokojnika.

Chateau-yquem je njegovo omiljeno vino. Kako ste vi to mogli znati?

Wanda nesigurno pljesne tankim ručicama:

-

Nisam to uopće znala. Ali, *chateau-yquem* i ja volim.

General i ja smo, izgleda, imali mnogo toga zajedničkog.

Samo, šteta što je poznanstvo bilo tako kratko. - Gorko se osmjehnula i tobože slučajno pogledala sat na kaminu.

Taj pokret nije izmaknuo Fandorinovo pažnji, pa je namjerno pričekao prije nego što je nastavio ispitivanje.

- Dalje je jasno. Uplašili ste se. Vjerojatno zavikali. Dojurili su časnici, pokušali vratiti Soboleva u život. Liječnika su pozvali?

- Ne, bilo je očito da je mrtav. Časnici su me zamalo rastrgali - opet se osmjehnula, ali ne više gorko, već pakosno. - Osobito je bjesnio jedan u čerkeski. Stalno je ponavljao o sramoti, o prijetnji cijeloj stvari, o smrti u postelji drolje. - Wanda se mučno nasmiješi, razotkrivši bijele, savršeno ravne male zube. - Bio je još jedan strašni esaul. Najprije je ridao, a zatim rekao da će me ubiti ako se izbrbljam. Nudio mi je novac. Uzela sam, uostalom, novce. I prijetnji sam se također uplašila. Vrlo su uvjerljivo prijetili, osobito taj esaul.

- Da, da, znam - kimne Fandorin.

- Eto. Odjenuli su pokojnika, primili ga pod ruke, kao da je pijan, i odvukli. Bio je junak, ali više ga nema. Htjeli ste istinu? Evo vam je. Izvijestite svoga gubernatora da je pobjednik nad nevjernicima i nada Rusije pao hrabrom smrću u postelji drolje. Vjerojatno ću ući u povijest kao nova Dalila. Sto mislite, monsieur Fandorine, hoće li o meni pisati u gimnazijskim udžbenicima? I nasmije se već očito izazivački.

-

Teško - zamišljeno će Erast Petrovič.

Slika je postajala jasna. Razumljiva je bila i upornost kojom su časnici čuvali svoju tajnu. Narodni junak, pa takva smrt. Ružno. Nekako nije ruski. Francuzi bi svom idolu, po svoj prilici, oprostili, kod nas će to smatrati nacionalnom sramotom.

No gospođica Wanda nema zbog čega biti zabrinuta. O njezinoj će sudbini, naravno, odlučiti gubernator, međutim, može se jamčiti da vlasti neće gnjaviti slobodoljubivu pjevačicu službenom istragom.

Čini se da se slučaj može smatrati zaključenim, ali Erastu Petroviču, čovjeku znatiželjnom, nije davala mira jedna

pojednost. Wanda je već nekoliko puta pogledala na sat, i koleškom se asesoru učinilo da u tim letimičnim pogledima zamjećuje rastući nemir. U međuvremenu se kazaljka na satu polako približavala brojci deset - za pet minuta bit će točno toliko. Ne čeka li gospođica Wanda gosta, i to baš u deset? Nisu li tom okolnošću izazvane takva susretljivost i otvorenost? Fandorin se dvoumio. S jedne strane, bilo bi zanimljivo saznati koga gazdarica očekuje u tako kasan sat. S druge strane, Erasta Petroviča su od djetinjstva naučili da ne nameće damama svoje društvo. Odgojen čovjek, tim više što je dobio ono po što je došao, u takvoj se situaciji pozdravlja i odlazi. Što da radi?

Nedoumicu je razriješilo ovakvo zdravo rasuđivanje: ako otegne do deset i dočeka gosta, onda će ga, najvjerojatnije, vidjeti, ali razgovora neće biti dok je Erast Petrovič ovdje. A strašno je želio čuti taj razgovor.

Stoga je Erast Petrovič ustao, zahvalio na otvorenosti i oprostio se, čime je mademoiselle Wandi priuštio očigledno olakšanje. Međutim, izašavši kroz vrata depandanse, Fandorin nije krenuo kroz dvorište nego je stao, kao da otresa trun s ramena, i osvrnuo se na prozor da vidi ne gleda li Wanda za njim. Nije gledala. Sto je i prirodno - svaka normalna žena, kojoj je upravo otišao jedan gost, a svakog časa treba stići drugi, neće pojuriti na prozor nego do zrcala. Za svaki se slučaj osvrnuvši još i na osvjetljene prozore hotelskih soba, Erast Petrovič stavi nogu na ivičnjak zida, zatim se spretno opre o nagib prozorske daske, podigne se, i trenutak potom nađe se iznad prozora Wandine spavaće i gostinske sobe, napola ležeći na horizontalnoj izbočini koja je ovjenčavala gornji rub prozora. Bokom se mladić prislonio na usku atulu, nogom se opro o bistu jedne karijatide, rukom se uhvatio za snažni vrat druge. Malo se promeškoltio i ukočio, to jest, sukladno nauku japanskih nindži, »šuljajućih«, pretvorio se u kamen, vodu, travu. Rastvorio se u okolini. U strateškom je smislu pozicija bila idealna: iz dvorišta se Fandorin nije vidio, bilo je mračno, a i sjena balkona osiguravala je dodatni zaklon; iz sobe još i manje. A sam je

vidio čitavo dvorište, a kroz prozor, otvoren zbog ljetnog vremena, mogao je čuti razgovore u gostinskoj sobi. Ako je želio, i bio pomalo elastičan, mogao se čak nagnuti i zaviriti kroz prorez između zastora.

Postojao je jedan minus - neudoban položaj. Normalan čovjek u iskrivljenoj pozi, pa još na kamenom potpornju širine četiri palca, ne bi dugo izdržao. No najviši stupanj majstorstva drevne vještine »šuljajućih« uopće se ne sastoji u umijeću ubijanja protivnika golim rukama ili skakanja sa zida tvrđave, o ne. Glavno nindži-no dostignuće jest postizanje uzvišenog umijeća nepo-mičnosti. Samo veliki majstor može stajati šest ili osam sati ne pomaknuvši ni jedan mišić.

Velikim majstorom Erast Petrovič nije postao, s obzirom da se za plemenitu i strašnu vještinu obučavao u malo kasnoj dobi, međutim, u ovom se slučaju mogao tješiti time da stopljenost s okolinom vjerojatno neće potrajati dugo. Tajna svake teške djelatnosti jednostavna je: prema teškoći se ne treba odnositi kao prema zlu, nego kao prema dobru. Jer najveći je užitak za plemenita muža nadvladavanje nesavršenosti svoje prirode. Eto o čemu treba razmišljati kada su nesavršenosti osobito mučne, primjerice, kada se strašno zabadaju kamenim kutom u bok.

U drugoj minuti užitka stražnja se vrata Anglije otvoriše i pojavi se muška silueta - snažna, sigurna, brza. Lice je Fandorin vidio samo letimično, kada je muškarac pred samim vratima ušao u pravokutnik svjetla koje je padalo s prozora. Lice kao lice, bez osobitih znakova: ovalno, oči smještene blizu, svijetla kosa, lukovi obrva malo istaknuti, brkovi zavrnuti na pruski način, prosječan nos, rupica na četvrtastoj bradi. Neznamac je ušao k Wandu bez kucanja, stoje samo po sebi već bilo zanimljivo. Erast Petrovič dobro osluhne. Gotovo odmah iz sobe se začuše glasovi, i tada se pokazalo da samo sluh neće biti dovoljan - trebalo je upregnuti i znanje njemačkog, s obzirom na to da se razgovor odvijao na Schillerovu i Goetheovu jeziku. Svojedobno gimnazijalac Fandorin nije imao osobitog uspjeha u tom predmetu, tako da se glavni trik nadvladavanja nesavršenosti

prirodno premjestio s neudobnosti položaja na intelektualni napor. U svakom zlu ima nečeg dobrog - pomalo je zaboravio na kameni kut.

- Loše mi služite, Fraulein Tolle - reče prodorni bariton. -

Naravno, dobro je što ste se opametili i učinili ono što vam je bilo naređeno. Ali zašto ste se prenemagali i badava me živcirali? Pa nisam ja stroj, nego živ čovjek.

-

Zaista? - podrugljivo odvrati Wandin glas.

-

Da, zamislite. Ipak ste izvršili zadatak, sjajno. Ali zašto ja za to moram saznati od poznanika novinara, a ne od vas? Namjerno me želite izazivati! Ne bih vam to savjetovao. - Bariton je postao metalan. - Sjećate li se što vam mogu učiniti?

Wandin glas umorno otpovrne:

-

Sjećam se, Herr Knabe, sjećam se.

Tada se Erast Petrovič oprezno nagnuo i pogledao u sobu, ali tajanstveni je Herr Knabe stajao okrenut leđima. Skinuo je polucilindar i malo se toga vidjelo: glatko začušljana kosa (plava kosa trećeg stupnja s laganom nijansom riđe, ustanovi specijalnom policijskom terminologijom Fandorin) i debeli crveni vrat (naoko nikako ne manje od broja šest).

Posjetitelj pogladi gazdaricu kratkoprstom rukom po obrazu i poljubi je ispod uha. Wandino lice bilo je na svjetlu, i Erast Petrovič vidje kako je preko finih crta prošla grimasa gađenja.

Nažalost, morao je prekinuti promatranje - još samo malo i Fandorin bi se stropoštao, što bi u danoj situaciji bilo vrlo nezgodno.

-

Sve mi ispričajte. - Muškarčev glas postade umiljat. - Sto ste radili? Jeste li koristili preparat koji sam vam dao? Da ili ne? Šutnja.

-

Očigledno niste. Obdukcijom nisu pronađeni tragovi

otrova, to mi je poznato. Tko bi mogao pomisliti da će stvar otići do obdukcije? Ali, što se na koncu dogodilo? Ili vam se posrećilo pa je najednom umro sam od sebe? Onda je to ruka Providnosti, bez ikakve sumnje. Bog čuva našu Njemačku. - Bariton uzbuđeno zadrhti. - A što vi stalno šutite?

Wanda prigušeno reče:

-

Odlazite. Danas vas ne mogu gledati.

-

Opet ti ženski trikovi. Kako su mi dozlogrdili! Dobro, dobro, ne siječajte očima. Obavljena je velika stvar i to je najvažnije. Vi ste junakinja, Fraulein Tolle. Ja odlazim. Ali sutra ćete mi sve ispriповijedati. To će mi trebati za izvještaj. Zvuk dugog poljupca. Erast Petrovič se namršti sjetivši se gađenja na Wandinu licu.

Herr Knabe je zviždučući presjekao dvorište i išče-zao. Fandorin bešumno skoči dolje, s olakšanjem se protegne ispravljajući utrnule udove i krene za Wandinim znancem. Slučaj je dobio sasvim drugi ton.

Glava peta, u kojoj Moskva sličići džungli

-...a moji se p-prijedlozi svode na sljedeće - rezimirao je Fandorin svoj raport. - Odmah organizirati tajni nadzor nad njemačkim državljaninom Hans-Georgom Knabeom i razjasniti s kim je povezan.

- Evgenije Osipoviču, nije li bolje uhititi gada? - skupi obojene obrve general-gubernator.
- Uhititi ga bez dokaza nemoguće je - odgovori ravnatelj policije. - A i nema smisla, premazan je svim mastima. Ja bih, Presvijetli, onu Wandu dobro pritisnuo. Onda bi se našlo i dokaza.

Četvrti sudionik tajnog vijećanja, Petar Parmenovič Hurtinski, nije ništa rekao.

Zasjedali su već odavno, još od jutra. Erast Petrovič ih je izvijestio o noćasnjim događajima i o tome kako je slijedio tajanstvenog gosta, za kojega se ispostavilo da je njemački trgovac Hans-Georg Knabe, da živi u Karetnoj i predstavlja u

Moskvi bankovni ured Kerbel und Schmidt iz Berlina. Kada je koleški asesor prepričao zloslutni razgovor između Knabea i Wande, morao je privremeno prekinuti izvještaj, zato što se knez Dolgorukoj silno uzbudio i, mašući rukama, povikao:

- Ah hulje, ah gadovi! Zar su smaknuli viteza ruske zemlje? Nečuven zločin! Svjetski skandal! Platit će Nijemci za to!

- Dosta je, Presvijetli - umirujuće prošuška načelnik tajnog odjela. - Presumnjiva hipoteza. Otrovati Bijelog Generala? Besmislica! Ne vjerujem da su Nijemci mogli tako riskirati. To je civilizirana nacija, a ne nekakva Perzija!

- Civilizirana? - pakosno se iskesi general Karačencev. - Evo,

poslali su mi iz Ruske brzojavne agencije članke iz današnjih novina, britanskih i njemačkih. Kao stoje poznato, Mihail Dmitrijevič obje te zemlje nije baš cijenio i svoja stajališta nije tajio. Međutim, usporedite ton.

Dopuštate li, Ekscelencijo? - Ravnatelj policije natakne cviker i izvadi iz mape list. - Engleski *Standard* piše:

»*Sobolevljevim sunarodnjacima bit će teško naći zamjenu.*

Sama njegova pojava na bijelom konju ispred linije bojišnice bila je dovoljna da u vojnicima pobudi entuzijazam koji su jedva dostizali veterani Napoleona I. Smrt takva čovjeka u sadašnjem kritičnom razdoblju nenadoknadiv je gubitak za Rusiju. On je bio neprijatelj Engleske, ali u toj su zemlji pratili njegove podvige gotovo s jednakim zanimanjem kao u njegovoj domovini.«

- No, to je otvoreno i plemenito - odobri knez.

- Tako je. A sada ću vam pročitati nešto iz subotnjeg *Borsen Kuriera*. - Karačencev uzme drugi list. - M-m... evo, odavde:

»*Ruski medvjed više nije opasan. Neka pansla-visti plaču na Sobolevljevu grobu. Sto se tiče nas Nijemaca, pošteno priznajemo da smo zadovoljni smrću zakletog neprijatelja. Ne osjećamo nimalo žaljenja. Umro je jedini čovjek u Rusiji koji je zaista bio sposoban provesti riječi u djela...«* I dalje u tom tonu. Kakva civiliziranost, ha? Gubernator se uznemirio:

- Bezobrazluk! Naravno, pokojnikova su antigerman-ska stajališta poznata. Svi se sjećamo kako je njegov pariški govor o slavenskom pitanju izazvao pravu senzaciju i

zamalo posvađao cara s *Kaiserom*. »Put do Carigrada vodi kroz Berlin i Beč!« Snažno rečeno, bez diploma-tičnosti. Ali ići na ubojstvo! Nečuveno! Smjesta ću to dojaviti Njegovu Veličanstvu! Kobasičarima ćemo i bez Soboleva dati takvu lekciju da...

• Presvijetli - blago zaustavi pobješnjelog gubernatora Evgenij Osipovič. - Da prvo saslušamo do kraja gospodina Fandorina?

Dalje su slušali Erasta Petroviča bez prekida, međutim, njegov prijedlog - ograničiti se praćenjem Knabea - prisutne je očito razočarao. Ravnatelju policije Fandorin je rekao:

-

Wandino uhićenje značilo bi skandal. Time ćemo ocrniti s-spomen na pokojnika, a teško da ćemo išta dobiti. Samo ćemo preplašiti Herr Knabea. A naposljetku, iz razgovora koji sam prisluškivao dobio sam dojam da mademoiselle Wanda nije ubila Soboleva. Pa ni obdukcija p-profesora Wellinga nije otkrila nikakav otrov.

-

Točno - značajno će Petar Parmenovič, obraćajući se isključivo knezu. - Najobičnija kljenut srca, Presvijetli. Žalosno, ali događa se. Čak i u tako zdravoj dobi kao kod pokojnika. Mislim daje gospodin koleški asesor možda pogrešno čuo. Ili, svakog vruga može biti, da malo ne fantazira? Ta i sam je priznao kako ne stoji baš najbolje s njemačkim.

Erast Petrovič pogleda govornika s osobitom pažnjom i ništa na to ne odvraća. Zato plane riđokosi žandar:

-

Kakvo fantaziranje! Sobolev je bio zdrav kao dren! Na medvjeda je išao s kopljem, kupao se u rupi u ledu! Sad ispada da je vatru kod Plevne i turkeštansku pustinju prošao, a ljubavne igre nije izdržao? Gluposti! Gospodine Hurtinski, bolje vam je da prikupljate gradske spletke, a u špijunske se poslove ne miješajte.

Tako otvoren sukob Fandorina je začudio, ali gubernator je, čini se, na takve scene odavno navikao. Umirujuće je podigao

ruke:

-

Gospodo, gospodo, ne svađajte se. Ionako mi se vrti u glavi. Koliko posla s tom smrću. Brzjavu, sućuti, delegacije, sav Kazališni su zakrčili vijencima, ne može se proći. Visoke ličnosti dolaze na pogreb, treba ih i dočekati i smjestiti. Navečer će stići ministar vojske i načelnik Glavnog stožera. Sutra ujutro, točno na pogreb, veliki knez Kiril Aleksandrovič. A danas moram k lihtenburškom vojvodi. Supruga i on slučajno su se našli u Moskvi. Supruga, grofica Mirabeau, pokojnikova je rođena sestra. Treba joj izraziti sućut, već sam upozorio ljude. Vi, dragi moj Eraste Petroviču, dođite sa mnom, prepričat ćete mi sve još jednom u kočiji. Zajedno ćemo i promozgati što da radimo. A vi se, Evgenije Osipoviču, potrudite, slijedite zasad oboje: i tog Nijemca i gospođicu. Bilo bi dobro presresti taj izvještaj o kojem je govorio Knabe. Ovako ćete. Neka napiše raport za svoje špijunsko zapovjedništvo, a onda ga uhvatite na djelu. A kada sredite sve oko praćenja, izvolite opet k meni. Erast Petrovič i ja ćemo se vratiti, pa ćemo definitivno odlučiti. Samo da se ne poskliznemo. Stvar zaudara na rat. General, lupivši petama, izađe, i odmah k gubernatorovu stolu priskoči Hurtinski.

- Presvijetli, hitni dokumenti - reče saginjući se do kneževa uha.

- Baš hitni? - progundā ovaj. - Čuo sam, Petruša, žurim, vojvoda čeka.

Dvorski savjetnik prisloni ruku uštirkanim grudima s ordenom.

-

Potpuno neodložni. Vladimire Andrejiču, pogledajte, ovdje imam budžet za završetak oslikavanja Hrama. Predlažem da napravimo narudžbu gospodinu Gegečko-riju, sjajan je slikar, vrlo pohvalnog načina razmišljanja. Ne zahtijeva malu svotu, ali će dovršiti u roku, čovjek je od riječi. Evo, ovdje trebate potpisati i smatrajte da je stvar izvršena.

Petar Parmenovič vješto podstavi gubernatoru dokument, a iz mape je već vadio drugi.

- A ovo je, Vladimire Andrejiču, projekt za kopanje metroa po uzoru na londonski. Poduzetnik je trgovački savjetnik Zikov. Velika stvar. Imao sam čast izvijestiti vas o tome.
- Sjećam se - promumlja Dolgorukoj. - Još su i nekakav metro izmislili. Treba li mnogo novca?
- Sitnica. Zikov za istraživačke radove traži svega pola milijunčića. Pogledao sam proračun, razuman je.

-

»Svega« - uzdahne knez. - Zar si se tako obogatio, Petka, da ti je pola milijuna postalo sitnicom? - I, primijetivši Fandorinov pogled koji je bio začuđen tako slobodnim obraćanjem načelnika tajnog odjela gubernatoru, pojasni: - Petar Parmenovič i ja smo svoji, bliski. On je odrastao u mojoj kući. Sin moga pokojnog kuhara.

Kada bi Parmen, laka mu zemlja, čuo kako se razbacuješ milijunima, Petruša.

Hurtinski baci pakostan pogled prema Erastu Petroviču, očito nezadovoljan spominjanjem svoga plebejsko-ga podrijetla.

- I još ovo u vezi s cijenama plina. Ja sam, Vladimire Andrejiču, napisao predstavku. Bilo bi dobro, u cilju pojeftinjenja ulične rasvjete, sniziti tarife. Do tri rublja za tisuću kubičnih stopa. Ionako mnogo uzimaju.

- U redu, daj te svoje papire, pročitat ću ih u kočiji i potpisati. - Dolgorukoj ustane. - Vrijeme je da se krene, vrijeme je. Ne smije se ostavljati visoku ličnost da čeka. Idemo, Eraste Petroviču, putem ćemo popričati.

U hodniku Fandorin vrlo smjerno upita:

-

A što, Presvijetli, car neće doći? Ipak nije bilo tko umro, nego sam Sobolev.

Dolgorukoj ispod oka pogleda koleškog asesora i važno reče:

-

Nije uzmogao. Poslao je brata, Kirila Aleksandrovi-ča. A zašto - to nije naša stvar.

Fandorin se samo šutke nakloni.

»Popričati« putem nisu uspjeli. Kada su već sjeli u kočiju - gubernator na mekane jastuke, Erast Petrovič nasuprot, na klupu presvučenu kožom - vrata se iznenada opet otvoriše i stenjući se popne knežev sobar Frol Radiščev. Bez pardona sjedne pored kneza i vikne kočijašu:

-Tjeraj, Miška, tjeraj!

Zatim se, nimalo ne obraćajući pažnju na Erasta Petroviča, okrene prema Dolgorukoju.

- Vladimire Andrejiču, ja ću s vama - objavi tonom koji nije dopuštao protivljenje.
- Froluška - krotko će knez. - Lijek sam popio, a sad ne smetaj, imam važan razgovor s gospodinom Fando-rinom.
- Nema veze, pričekat će taj vaš razgovor - srdito odmahne despot. - Kakve vam je to papire Petka podvalio?
- Evo, Frole. - Vladimir Andrejič otvori mapu. - Narudžba slikaru Gegečkoriju za završetak oslikavanja Hrama. Već je napravljen predračun, vidiš? A ovo je ugovor s trgovcem Zikovom. Kopat ćemo pod Moskvom željeznicu, kako bi se svuda brže stizalo. I još ovo o sniženju cijena plina.

Vediščev zaviri u dokumente i odlučno izjavi:

- Ne može se Hram dati tom Gegečkoriju, on je poznati lupež. Bolje je dati nekom od naših, moskovskih. I oni moraju živjeti. Bit će i jeftinije, a ništa manje lijepo. Gdje ćemo novce uzeti? Novaca nema. A Gegečkori je vašem Petki obećao oslikati ljetnikovac u Alabinu, zato se Petka trudi.
  - Znači, ti misliš da ne vrijedi dati narudžbu Gegečkoriju? - zamišljeno upita Dolgorukoj i vrati dokument.
  - Ni pomisliti - odreže Frol. - A i taj metro je ludost. Za koga vruga kopati rupu u zemlji i vlak tamo puštati? Samo se državni novac baca u vjetar. Sto li sve neće smisliti!
  - E, tu nemaš pravo - odvrati knez. - Metro je dobra stvar. Gle kakav je promet kod nas, jedva gmižemo.
- I zaista: gubernatorova je kočija zapela kod skretanja u Neglinu i, ma koliko da su se žandari tukli, nikako nisu mogli raščistiti cestu, koja je zbog subote bila skroz zakrčena kolima i taljigama trgovaca iz Ohotnog.

Vediščev odmahne glavom, kao da je knez i sam trebao shvatiti da mu je uzalud inatiti se.

-

Pa će zastupnici u Dumi reći kako je Dolgorukoj potpuno ishlapio. Ni petrogradski dušmani neće to prešutjeti. Ne potpisujte, Vladimire Andrejiču. Gubernator skrušeno uzdahne, odloži i drugi dokument.

-

A što s plinom?

Vediščev uzme predstavku, odmakne je, zamrda usnama.

-

Ovo je u redu, može. Gradu korist, Moskovljanima olakšanje.

-1 ja tako mislim - ozari se knez, otvori kutiju s pisaćim priborom pričvršćenu za vrata i široko se potpiše. Potresen tom nevjerojatnom scenom Erast Petrovič je svim silama glumio kako se ništa osobito ne zbiva i s velikim je zanimanjem gledao kroz prozor. Upravo tada stigoše do kuće kneginje Beloselske-Belozerske, gdje su odsjeli vojvoda Lihtenburški i njegova supruga, rođena Zinaida Dmitrijevna Soboleva, koja je u morganatskom braku dobila titulu grofice Mirabeau.

Erast Petrovič je znao da je Evgenij Dhtenburški, general-major ruske garde i zapovjednik potsdamskih oklopnika, rođeni unuk cara Nikolaja Pavloviča. No vojvoda nije naslijedio od strašnoga djeda čuveni bazi-liskov pogled - oči njegove visosti bijahu boje plavoga saksonskoga porculana i gledahu kroz cviker blago, uljudno. Zato se grofica pokazala vrlo sličnom svom velikom bratu. Možda stas i nije baš takav, i držanje nije nimalo vojničko, i oval lica je nježan, ali plave su oči potpuno iste, i tip je taj, nepogrešivo sobolevski.

Audijencija je od samoga početka krenulo ukrivo.

-

Grofica i ja smo došli u Moskvu sasvim drugim posvom, i onda se dogodi takva nesreća - počne vojvoda, simpatično izgovarajući 1 i pomažući si mahanjem ruke ukrašene starinskim safirom na prstenjaku.

Zinaida Dmitrijevna nije dala mužu da dovrši:

-

Kako, kako se to moglo dogoditi? - povikala je, i po zanosnom, iako od plača podbuhlom licu potekoše krupne suze. - Kneže, Vladimire Andrejiču, kakva žalost!

Grofičina usta su se iskrivila i dalje nije mogla govoriti.

- Sve je volja Božja - smeteno promrmlja vojvoda i u panici se osvrne na Dolgorukoja i Fandorina.

- Evgenije Maksimilijanoviču, Vaša Visosti, uvjeravam vas da se okolnosti prerane smrti vašeg rođaka vrlo temeljito istražuju - uzbuđenim glasom izjavi gubernator. - Evo, gospodin Fandorin, moj službenik za najvažnije zadatke, bavi se time.

Erast Petrovič se nakloni, i vojvoda zadrži pogled na mladićevu licu, a grofica se još jače rasplače.

-

Zinaido Dmitrijevna, draga - zajeca i knez. - Erast Petrovič je ratni drug vašega brata. Slučajno je odsjeo u istom hotelu, u Dusseauu. Vrlo pametan i sposoban istražitelj, sve će razjasniti i javiti nam. A plakati ne vrijedi, neće se vratiti...

Cviker Evgenija Maksimilijanoviča bljesne hladno i zapovjednički:

-

Ako gospodin Fandorin otkrije nešto važno, movim da me smjesta osobno izvijesti. Dok ne stigne veviki knez Kiriv Aveksandrovič, ja ovdje predstavljam cara.

Erast Petrovič se još jednom šutke nakloni.

-

Da, car... - Zinaida Dmitrijevna drhtavim rukama izvadi iz torbice zgužvani brzojav. - Poslali su nam carski telegram.

»Zapanjen sam i ožalošćen iznenadnom smrću general-adutanta Soboleva.« — Smrcnuvši i uske-nuvši stane čitati dalje. - *»To je za rusku vojsku teško nadoknativ gubitak i, naravno, svi ga pravi vojnici silno oplakuju. Tužno je gubiti djelatnike koji su tako korisni i predani svom poslu.*

Aleksandar.«

Fandorin malo podigne obrve, brzojav mu se učinio hladnjikavim. »Teško nadoknadiv«? Znači, ispada da ga se ipak može nadomjestiti. »Tužno je« - i samo to?

-

Sutra je ispraćaj i parastos - reče Dolgorukoj. - Moskovljani žele junaku posljednji put odati počast. Po svoj će prilici tijelo zatim vlakom poslati u prijestolnicu? Njegovo Veličanstvo će sigurno narediti pogreb na državnoj razini.

Mnogi će se htjeti oprostiti od Mihaila Dmitrijeviča. -

Gubernator se isprsi. - Mjere su poduzete, Vaša Visosti.

Tijelo je balzamirano, tako da neće biti prepreka.

Vojvoda ispod oka pogleda ženu koja je brisala nepresušne suze. Poluglasno reče:

-

Vidite, kneže, car je izašao u susret željama obitelji i dozvio je da Micheva pokopamo obiteljski, na rjazan-skom posjedu.

Vladimir Andrejevič, s pomalo suvišnom, kako se učinilo Fandorinu, hitnjom, prihvati:

-

Tako i treba, tako je ljudskije, bez pompe. Kakav je to čovjek bio, naprosto duša od čovjeka.

E, to nije trebalo govoriti. Grofica, koja se počela smirivati, zarida još gore nego prije. Gubernator ubrzano zatrepće, izvadi golemi rubac, očinski obriše lice Zinaidi Dmitrijevoj, nakon čega se, ganut, glasno u nj usekne. Evgenij Maksimilijanovič je pomalo izgubljeno promatrao slavensku nesuzdržanost osjećaja.

-

Pa što je to, Vladi... Vladimire Andre... jeviču.

-

Grofica padne na kneževa prsa istaknuta zbog stezni-ka.

- Ta on je samo šest godina stariji od mene... u-u-u...

—

ote joj se nearistokratsko, posve pučko, žensko zavijanje, i Dolgorukoj se skroz snuždi.

-

Dragi moj - glasom unjkavim od emocija reče on Fandorinu iznad svjetlosmeđeg zatiljka Zinaide Dmitrijevne.
- Vi, ovaj... Vi krenite. Ja ću malo ostati. Idite s Frolom, idite. Neka se kočija poslije vrati po mene. Pop-ričajte tamo s Evgenijem Osipovičem. Sami odlučujte. Vidite kako stvari stoje...

Čitavim putem natrag Frol Grigorjevič se žalio na intrigante (koje je nazivao »antregantima«) i kradljivce državne imovine.

- Šta rade, izrodi! Svaka se gnjida gura da ugrabi svoj komad!

Hoće čovjek koji se bavi trgovinom otvoriti dućan, naprimjer, da prodaje hlače. Reklo bi se, ima li šta lakše?

Plati gradski porez petnaest rubalja i trguj. Ali ne! Daj policajcu, daj trošarinu, daj sanitarnom. I sve mimo države!

A hlače, ne vrijede više od rublja i po, idu za tri kopjejk.

Nije Moskva, nego čista žungla.

- Što? — nije razumio Fandorin.

-

Žungla. Zvijer do zvijeri! Ili uzmimo votku. E-e, gospodine, s votkom je prava tragedija. Sad ću vam ja ispričati...

I uslijedila je dramatična pripovijest o tome kako trgovci, narušavajući sve božanske i ljudske zakone, kupuju od činovnika koji rade s trošarinama taksene markice, kopjejk za komad, i lijepe ih na boce s domaćom rakijom, izdavajući je za državni proizvod. Erast Petrovič nije znao što da kaže na to, ali, srećom, njegovo se sudjelovanje u razgovoru, čini se, nije ni tražilo.

Kada je kočija, tutnjeći po kaldrmi, stigla do glavnog ulaza u gubernatorovu rezidenciju, Radiščev je prekinuo svoju filipiku u pola rečenice:

-

Vi idite ravno u kabinet. Ravnatelj policije se vjerojatno već načekao. A ja imam posla. - I sa živahnošću neočekivanom za njegovu dob i dostojanstvene zaliske šmugne nekamo u sporedni hodnik.

Razgovor u četiri oka bio je uspješan, profesionalan.

Fandorin i Karačencev su se razumjeli i bez riječi, i to je

obojici grijalo srce.

General se smjestio u naslonjaču kod prozora, Erast Petrovič je sjeo nasuprot na baršunastu stolicu.

-

Dajte da vam prvo govorim o Herr Knabeu - počne Evgenij Osipovič, držeći spreman dosje, iako zasad ne zavirujući u nj. - Ta mi je osoba dobro poznata. Samo nisam htio pred onakvim skupom. - On značajno iskrivi usta, i Fandorin shvati da je to aluzija na Hurtinskog. General potapše svoj dosje. - Imam ovdje tajni dopis još od prošle godine. Iz Ministarstva, iz Trećeg odjela, koji, kao što znate, vodi sve političke poslove, naređuju da se motri na Hans-Georga Knabea. Da ne bi njuškao. Erast Petrovič upitno nagne glavu.

- Špijun - pojasni ravnatelj policije. - Prema našim podacima, kapetan njemačkog Glavnog stožera. Tajni predstavnik kajzerske obavještajne službe u Moskvi. Znajući to, odmah sam i bezuvjetno povjerovao vašoj priči.

- Ne uhićujete ga z-zato što je bolje imati poznatog obavještajca nego nepoznatog? - više je precizirao nego pitao koleški asesor.

- Točno. A i postoje pravila diplomatske pristojnosti. Recimo, uhitim ga i prognam. I što? Nijemci će odmah nekog našeg prognati. Kome to treba? Ne treba dirati obavještajce bez posebnog naređenja. Međutim, ovaj slučaj prelazi sve granice bontona.

Erast Petrovič se zbog takvog *understatementa* nehotice nasmiješi:

-

Da, blago rečeno. Nasmiješi se i general.

- Znači, Herr Knabea ćemo uhvatiti. Pitanje je gdje i kada. - Evgenij Osipovič se nasmiješi još šire. - Mislim da ćemo večeras, u restoranu Alpska ruža. Radi se o tome da, prema podacima koje imam (opet potapša dosje), Knabe često ondje provodi večer. Danas je čak telefonirao, rezervirao stol u sedam sati. Iz nekog razloga na prezime Rosenberg, iako ga, razumijete, u restoranu odlično poznaju.

- Zanimljivo - dometne na to Fandorin. - Zaista ga treba

uloviti.

General kimne.

- Naređenje general-gubernatora za uhićenje postoji. Moj posao je vojnički: moram izvršiti zapovijed pretpostavljenih.
  - Kako znate da je Knabe t-telefonirao i rezervirao stol na tuđe prezime? - promislivši upita Erast Petrovič.
  - Tehnički napredak. - Oči ravnatelja policije lukavo bijesnu.
- Telefonski razgovori mogu se prislušivati s centrale. Ali, to je strogo među nama. Ako saznaju, izgubit ću polovinu informacija. Između ostalog, vaša prijateljica Wanda također će danas nastupati u Ruži. Tražila je od recepcionara kočiju u šest. Predstoji zanimljiv susret. Mogli bismo golupčiče skupa uloviti. Pitanje je kako postupiti?

-

Odlučno, ali bez g-gluposti. Karačencev uzdahne:

-

S odlučnošću je kod mojih orlova sve u redu. S glupostima je gore.

Erast Petrovič počne govoriti polovičnim rečenicama:

-

A da ja sam? Privatno? Ako bude nešto, nema nikakvih diplomatskih konflikata. Vaši kao osiguranje, ha? Samo, Ekscelencijo, bez dupliranja, kao jučer u Angliji.

Do vraga, pravo je zadovoljstvo raditi s tobom, pomisli general, a naglas reče:

- Za jučer se ispričavam. Neće se ponoviti. A što se tiče danas... Dvojica na ulici, dvojica u sali? Što mislite?
- U sali uopće ne treba, profesionalac će uvijek prepoznati - uvjereni će koleški asesor. - A na ulici ovako: jedan u kočiji kod glavnog ulaza i jedan kod stražnjeg.

Za svaki slučaj. Mislim da će biti dovoljno. Ipak nije terorist, nego obavještajac.

- Kako namjeravate djelovati?
- Ne znam točno. Kako krene. Promatrat ću, paziti. Ne volim nagađati.
- Razumijem - kimne general. - I u potpunosti se pouzdajem u vaš sud. Imate li oružje? Gospodin Knabe je u beznadnom

položaju. Izgon u ovom slučaju neće izbjeći, a i odreći će ga se pretpostavljati. Iako nije terorist, može postupiti nervozno.

Erast Petrovič gurne ruku nekamo pod redengot, i sljedećeg trena na dlanu mu se pojavi mali zgodni revolver s izrezbarenim drškom izlizanim od česte uporabe.

-

Herstal-agent? - s poštovanjem upita Evgenij Osipovič. - Sjajna stvarčica. Dopuštate li da pogledam?

General uzme revolver, vješto otvori bubanj, cokane jezikom:

- Bez napinjanja? Divota! Ispaljuje i svih sedam metaka za redom. Otponac nije slab?
- Tu je dugme, osigurač - pokaže Fandorin. - Da ne bi opalio u džepu. Preciznost, naravno, nije bogzna kakva, ali u našem je poslu najvažnija brzina. Nećemo zeca gađati u oko.

- Upravo tako - složi se Evgenij Osipovič vraćajući oružje. - No ona će vas prepoznati? Wanda.

- Ne morate se brinuti, Ekselencijo. Imam cijeli pribor za prerađivanje. Neće me prepoznati.

Potpuno zadovoljan, Karačencev se zavalio na naslon stolice i, iako se službeni razgovor činio završenim, nije žurio s opraštanjem. General ponudi sugovorniku cigaru, ali ovaj izvadi svoje u futroli od antilopa.

-

Prava »batavija«, Evgenije Osipoviču. Poslužite se.

Ravnatelj policije uzme tanki štapić boje čokolade, zapali ga, s užitkom ispusti struju dima. Gospodin Fandorin se generalu neosporno sviđao, stoga je definitivno odlučio skrenuti razgovor u delikatnu stranu.

-

Vi ste u našoj moskovskoj džungli novi čovjek...

-

on oprezno počne.

I ovaj o džungli, u sebi se začudi Erast Petrovič, ali to prikriva. Reče samo:

-

I u ruskoj također.

-

Tako je. Mnogo se toga za vrijeme vaših putovanja promijenilo...

Fandorin je s ljubaznim osmijehom čekao nastavak

-

razgovor, po svemu sudeći, neće biti beznačajan.

-

Sto mislite o našem Volodi Velikom Gniježdu? - iznenada upita ravnatelj policije.

Uz krzmanje, Erast Petrovič odgovori:

-

Po meni, Presvijetli nije tako bezazlen kakvim se čini.

-Jož, joj. - General energično ispusti uvis gustu struju dima. -

Svojedobno knez nije bio nimalo bezazlen. Nije šala šesnaest godina držati prvostolnu pod željeznom rukom. Ali

rasklimaše se zubi starom vuku. Nije ni čudo, prešao je

sedamdesetu. Ostario je, izgubio okretnost. - Evgenij

Osipovič se nagne naprijed i povjerljivo snizi glas. -

Proživljava posljednje dane. Vidite i sami, motaju ga kako

žele oni njegovi *pompaduri* Hurtinski i Vediščev. A famozni Hram!

Čitav je grad iscijedio. Pitanje je čemu? Koliko bi se

sirotišta i bolnica za te pare moglo izgraditi! Ne, naš

novopečeni Keops želi bezuvjetno iza sebe ostaviti piramidu.

Erast Petrovič je pažljivo slušao, usta nije otvarao.

• Razumijem, vama je neprikladno o tome suditi. -

Karačencev se ponovno zavalio na naslon stolice. -

Jednostavno poslušajte čovjeka koji prema vama gaji

iskrene simpatije. Neću vam kriti kako su na dvoru ne-

zadovoljni Dolgorukojom. Najmanja njegova pogreška, i

gotovo. Na mirovanje, u Nicu. A onda, Eraste Petroviču, sva

će se njegova moskovska hunta raspasti. Doći će novi

čovjek, drukčiji. Dovest će svoje. Već ih i ima ovdje, njegovih ljudi.

Pripremaju.

• Kao, naprimjer, vi?

Evgenij Osipovič s odobravanjem zaškilji:

-

Vi razumijete i uz malo riječi. A to znači da ne moram nastaviti. Bit prijedloga vam je jasna.

Uistinu, ovo nije prvostolna, nego nekakva džungla, pomisli Erast Petrovič gledajući blistave od naklonosti oči riđokosog ravnatelja policije - po svemu sudeći, čovjeka poštenog i inteligentnog. Koleški asesor se najljubaz-nije nasmiješi i raširi ruke:

-

Cijenim vaše povjerenje i čak sam p-polaskan. Možda će s novim gubernatorom Moskvi biti i bolje. Uostalom, neću o tome suditi jer o moskovskim prilikama zasad nemam pojma. Međutim, Ekscelencijo, ja sam četiri g-godine proveo u Japanu i, znate, posve sam se japanizirao, katkad se sam sebi čudim. U Japanu samuraj - a vi i ja smo, prema njihovim shvaćanjima, samuraji - mora biti vjeran svom sizerenu kako god loš on bio. Drukčije nikako ne može, čitav bi se sustav srušio. Vladimir Andrejevič nije moj pravi sizeren, ali ne mogu se osjećati slobodnim od obaveza spram njega. Ne zamjerite mi.

- Što ćemo, šteta - uzdahne general, shvativši da je nagovaranje uzaludno. - Mogli biste imati sjajnu budućnost. Ali, nema veze. Možda ćete je i imati. Na moju podršku možete uvijek računati. Smijem li se nadati da će razgovor ostati među nama?

- Da - kratko odgovori koleški asesor, i Karačencev mu odmah povjerava.

- Vrijeme je - reče on ustajući. - Organizirat ću sve za Ružu. Odabrat ću vam sposobnije pomoćnike, a vi, sa svoje strane...

Izašli su iz gubernatorova kabineta razgovarajući u hodu o posljednjim detaljima predstojeće operacije. Trenutak kasnije otvoriše se mala vratašca u kutu - tamo se nalazila soba za odmor gdje je stari knez volio odrije-mati nakon ručka. Kroz vratašca, bešumno koračajući u pustenim papučama, izađe Frol Grigorjevič Vediščev. Njegove guste sijede obrve bijahu mračno skupljene. Knežev sobar priđe naslonjaču, na kojem

je čas prije sjedio ravnatelj policije, i gnjevno ispljune slinu smeđu od duhana ravno na kožno sjedište.

Glava šesta, u kojoj se pojavljuje žena u crnom

U hotelu je Erasta Petroviča očekivalo iznenađenje. Kada se mladić približio svojoj sobi, vrata se iznenada otvoriše i ususret gostu istrči debela sobarica. Lice joj Fandorin nije dobro vidio, s obzirom na to da je bilo okrenuto u stranu, međutim, pozornosti pronicljivog koleškog asesora nisu promakle neke rječite pojedinosti: naopako odjevena pregača, nakoso stavljena čipkasta kapica i krivo zakopčana haljina. Na pragu je stajao zadovoljni Masa, nimalo smeten gazdinim iznenadnim povratkom.

- Ruske su žene vrlo lijepe - s dubokom uvjerenošću reče sluga. - Pretpostavljao sam to i prije, ali sada sam siguran.

- Siguran? - znatiželjno upita Fandorin promatrajući sjajno Japančevo lice.

- Da, gospodine. Vatrene su i ne traže darove za ljubav. Nisu kao žiteljice francuskog grada Pariza.

- Pa ti ne znaš ruski - odmahne glavom Erast Petrovič. - Kako si joj se obraćao?

-

Francuski također nisam znao. Ali za obraćanje ženi riječi nisu potrebne - važno otkri Masa. - Najvažniji su disanje i pogled. Ako dišeš glasno i ubrzano, žena razumije da si zaljubljen u nju. A očima treba raditi evo ovako. - Stisnuo je svoje ionako uske oči, zbog čega one najednom kao da zaiskriše na zapanjujući način. Fandorin reče samo »hm«. - Nakon toga preostaje malo se udvarati i žena više ne može odoljeti.

-

I kako si joj se udvarao?

-

Svakoj je ženi potreban poseban pristup, gospodine.

Mršave vole slatkiše, debele cvijeće. Ovoj prekrasnoj ženi koja je pobjegla darovao sam grančicu magnolije, a zatim sam joj izmasirao vrat.

-

Gdje si uzeo magnoliju?

-

Tamo. - Masa pokaže negdje dolje. - Rastu u loncima.

-

A čemu masiranje vrata? Sluga sažalno pogleda gazdu:

- Masiranje vrata prelazi u masiranje ramena, zatim u masiranje leđa, zatim...
- Jasno mi je - uzdahne Erast Petrovič. - Ne moraš nastaviti. Daj mi radije škrinju s priborom za preruša-vanje.

Masa živne:

-

Imat ćemo pustolovinu?

-

Ne mi, nego ja. I još nešto, jutros nisam stigao gimnasticirati, a danas trebam biti u formi.

Japanac stane svlačiti pamučni kimono koji je obično nosio kada je bio kod kuće.

-

Gospodine, hoćemo li trčati po stropu ili ćemo se boriti?

Bolje da trčimo po stropu. Zid je vrlo zgodan.

Fandorin promotri zid oblijepljen tapetama, ukrašeni strop i posumnja:

-Jako je visoko. Nema manje od dvanaest *shaku*. Ma nema veze, pokušajmo.

Masa je već stajao samo s povezom oko pojasa. Oko čela je svezao čistu bijelu krpu na kojoj je crvenom tintom bio napisan hijeroglif »usrdnost«. Erast Petrovič se preodjenuo u pripijeni prugasti triko, obuo gumene papuče, zatim malo poskočio, čučnuo i naredio:

-

Ichi, ni, san!

Oba u isti čas pojuriše, uzverase se po zidu i, zamalo dostigavši strop, odgurnuše se od okomice. Načinivši salto u zraku, dočekaše se na noge.

-

Gospodine, ja sam dotrčao više, eno, do one ružice, a vi ste dvije ružice niže - pohvali se Masa pokazujući na tapete.

Umjesto odgovora Fandorin opet zavika:

-

Ichi, ni, san!

Vrtoglava majstorija se ponovi, i ovoga puta sluga, preokrenuvši se, dodirne nogom strop.

-Ja sam dosegnuo, a vi niste! - reče. - I s tim, gospodine, da su vaše noge znatno dulje od mojih.

-

Napravljen si od gume - progunda malo zadihani

Fandorin. - Dobro, sad ćemo se boriti.

Japanac se duboko nakloni i bez naročite volje zauzme borbeni stav: noge savijene u koljenima, stopala raširena, ruke opuštene.

Erast Petrovič poskoči, okrene se u zraku i dosta snažno pogodi vrhom papuče po tjemenu partnera koji se nije uspio izmaknuti.

-

Prvi pogodak! - povika on. - Hajde!

Masa načini pokret za odvlačenje pažnje - makne s čela i odbaci u stranu svoj bijeli povez, a kada je Fandorinov pogled spontano ispratio leteći predmet, sluga se uz grleni krik zakotrlja po podu kao elastična lopta i zamahom noge pokuša zahvatiti gazdin gležanj. No Erast Petrovič ipak u posljednji čas odskoči unazad i još uspije lagano udariti kratkonogog rubom dlana po uhu.

-

Drugi pogodak!

Japanac spretno skoči na noge i sitno zakorača po sobi opisujući polukrug. Fandorin se lagano premještao s noge na nogu na mjestu držeći okrenute dlanove na razini struka.

-

Ah da, gospodine, posve sam zaboravio - reče Masa ne prekidajući kretanje. - Nema mi oprost. Prije sat vremena tražila vas je jedna žena. Sva u crnom.

Erast Petrovič spusti ruke.

-

Kakva žena?

I odmah primi udarac nogom u prsa. Odleti prema zidu, a Masa pobjednički uzvikne:

-

Prvi pogodak! Stara i ružna. Odjeća joj je bila potpuno crna. Nisam razumio što želi pa je otišla.

Fandorin je stajao trljajući povrijeđena prsa.

- Vrijeme ti je da naučiš ruski. Dok me nema, uzmi rječnik koji sam ti poklonio i nauči osamdeset riječi.

- Dosta je i četrdeset! - uzbudio se Masa. - Vi mi se upravo osvećujete! Osim toga, naučio sam danas dvije riječi:

sratkise, što znači uvaženi gospodine, i *Kinezic* - to je na ruskom Japanac.

- Slutim tko te učio. Samo neka ti ne padne na pamet da mene zoveš slatkice. Osamdeset riječi, rekao sam, osamdeset. Sljedeći ćeš se put boriti poštenije.

Erast Petrovič sjedne pred zrcalo i stane se preruša-vati.

Probravši nekoliko vlasulja, izabere tamnosmeđu s ravnim razdjeljkom na sredini. Spustio je svoje zavrnutе crne brčice, povrх njih zalijepio bujne, svjetlije, ispod stavio gustu bradu nalik na metlu. Obojio je u prikladnu boju obrve. Mrdnuo je njima gore-dolje, napućio usne, prigušio sjaj u očima, izgužvao rumene obraze, izvalio se na stolici i najednom, kao dodirom čarobnog štapića, pretvorio se u neotesanog trgovčića iz Ohotnog.

Poslije sedam sati uvečer do njemačkog restorana Alpenrose smještenog na Sofijki dovezla se kočija: otvorena, lakirana, na čeličnim oprugama, s parom vranaca griva prepletenih crvenim vrpcama, žbica na kotačima obojenih u oker.

Fijakerist zaglušujuće podviknu, pa još bećarski pucne bičem.

-

Budi se, živi bili, dovezosmo se živi i zdravi! Straga, zavalivši se na baršunastom sjedištu, hrkao

je putnik - mladi veletrgovac u plavom redengotu dugih skuta, tamnocrvenom prsluku i hlača uvučenih u čizme. Na veseljakovoj glavi bećarski se nakrivio blistavi cilindar.

Trgovac otvori mutne oči, štucne:

- K-kamo?
- Kamo ste naredili, Vaše gospodstvo, to je ta Ruža. Ispred restorana poznatog u cijeloj Moskvi postrojile su se u red kočije. Kočijaši su nezadovoljno promatrali bučnog fijakerista - razgalamio se, razmahao se bičem, samo je tude konje uplašio. Jedan kočijaš, mlad momak obrijana, nervozna lica, u sjajnom kožnom kaputu, priđe loli i ljutito ga izgrdi:

-

Šta si se razmaho? Nisi na ciganskom vašaru! Došo si pa čekaj ko i svi! - A poluglasno doda: - Vozi, Sineljni-kove.

Dovezao si ga i vozi, ne ističi se. Imam kola. Prene-si Evgeniju Osipoviču, sve ide prema planu.

Trgovčić skoči na pločnik, zaljulja se, mahne kočijašu:

-Tjeraj! Ovdje ću noćiti.

Fijakerist pucne bičem i, razbojnički zazviždavši, krene dalje, a naljoskani iz Ohotnog napravi nekoliko nesigurnih koraka i zanjiše se. Obrijani je i dalje tu - primio ga ispod lakta.

-

Daj da pomognem, Vaše gospodstvo. Tko zna, možeš se spotaknuti...

Brižno ga primivši ispod lakta zašapta brzo:

-

Agent Kljujev, Vaše blagorođe. Tamo su moja kola, s riđanom. Čekat ću na sjedištu. Kod stražnjeg ulaza je agent Neznamov. Glumi brusača, ima pregaču od voštanog platna. Objekt je stigao prije deset minuta. Stavio je riđu bradu. Sav je neki smeten. I naoružan je - pazuh mu je ispupčeno. A ovo je Njegova Ekscelencija naredila da vam predam. Već kod samih vrata »kočijaš« vješto gurne u trgovčev džep presavijeni list i, skinuvši kapu, duboko se nakloni, ali napojnicu ne dobije, samo bijesno hrakne kada se pred njim zalupiše vrata. Uz podsmijeh fijakerista (»Šta je, frajeru, jesi iskamčio koju kopječku?«) odgegao se nazad do kola i pokunjeno se uzverao na sjedište.

Restoran Alpska ruža smatrao se otmjenim, europskim

mjestom. U svakom slučaju, barem u dnevno vrijeme. Na doručak i ručak tu su zalazili moskovski Nijemci, kako trgovci, tako i vojna lica. Jeli su svinjsku nogu s kiselim kupusom, pili pravo bavarsko pivo, čitali berlinske, bečke i riške novine. No predvečer bi dosadne pivopije odlazile kući - sastaviti bilancu u knjigama s računima, večerati pa za vidjela pod perinu, a u Ruži bi se stala skupljati veselija i darežljivija publika. Prevladavali su ipak stranci, oni koji su lakšeg vladanja i uz to se više vole veseliti na europski način, a ne na ruski, bez pijane vike i razbarušenosti. Rusi, ako bi i navraćali, onda više iz radoznalosti, a odnedavno i zato da bi

poslušali kako pjeva mademoiselle Wanda.

Trgovac iz Ohotnog zaustavio se u foajeu od bijela mramora, štucnuo, promotrio stupove, dobacio lakaju svoj zasljepljujući cilindar i pozvao šefa sale.

Najprije mu je dao novčanicu. Zatim je, zapljusnuvši ga zadahom konjaka, zatražio:

- Ti, kobasico njemačka, pobrini mi se za stol, i ne neki koji vam zjapi prazan, već koji se meni sviđi.
- Mnogo je ljudi... - raširi ruke šef sale, koji je, iako Nijemac, ruski govorio kao pravi Moskovljanin.

• Pobrini se - zaprijeti mu prstom trgovac. - Inače ću napraviti lom! A gdje vam je tu zahod?

Šef sale prstom pozove lakaja, i skandaloznog gosta sa svim poštovanjem ispratiše do toaleta, uređenog prema posljednjoj riječi europske tehnike: s porculanskim školjkama, slivnikom i umivaonicima s ogledalima. Ali Tit Titič se nije zainteresirao za njemačke novotarije, već je, naredivši lakaju da pričeka vani, izvadio iz džepa presavijeni list i, usredotočeno se namrštivši, stao čitati.

Bio je to dešifrirani telefonski razgovor.

2 h 15 min popodne. Abonent 1 - muškog spola, abonent 2 - ženskog spola.

Al: *Gospođice, trebam broj 762... Anglija? Ovdje Georg Knabe. Molim vas da pozovete gospođicu Wandu.*

Glas (neodređenog spola): *Odmah.*

A2: Wanda pri telefonu. Tko je to?

Al (Bilješka sa strane: »Nadalje je sve na njemačkom.«): *Ja sam. Hitno je. Vrlo važno. Recite mi jednu stvar, jeste li što učinili s njim? Razumijete o čemu govorim. Jeste li ili niste?*

Recite istinu, preklinjem vas!

A2 (nakon duge stanke): *To što imate u vidu nisam učinila.*

Sve se dogodilo samo. Ali stoje vama? Imate čudan glas.

Al: *Zaista niste ništa učinili? O, hvala ti Bože! Ne možete zamisliti u kakvom sam položaju. To je košmar.*

A2: *Veoma mi je drago. (Jedna nerazumljiva rečenica.)*

Al: *Nemojte se šaliti. Svi su mi okrenuli leđa! Umjesto pohvale za iskazanu inicijativu - crna nezahvalnost. I što dalje, to gore.*

Može ispasti da poznati vam događaj ne udalji konflikt, već naprotiv, da ga približi - to su mi prenijeli. Ali vi ipak niste ništa učinili?

A2: *Već sam vam rekla: ne.*

Al: *A gdje je bočica?*

A2: *Lf mojoj sobi. I još uvijek je zatvorena.*

Al: *Moram vam je uzeti. Još danas.*

A2: *Danas pjevam u restoranu i neću moći otići. Već sam propustila dvije večeri.*

Al: *Znam. Bit ću tamo. Već sam rezervirao stol. U sedam sati.*

Nemojte se začuditi - bit ću prerušen. To je nužno radi konspiracije. Ponesite bočicu sa sobom. I još nešto, Fraulein Wanda, u posljednje vrijeme nešto si mnogo dopuštate. Pazite, sa mnom se ne mogu zbijati šale.

(A2, ne odgovorivši, spusti slušalicu.)

Stenografirao i preveo s njemačkog Julij Schmidt.

Ispod toga dodatak kosim gardijskim rukopisom:

»Daje ne bi od straha uklonio, a? E. O.«

Veletrgovac je izašao iz toaleta očigledno osvježen. U pratnji šefa ušao je u salu. Prešao je mutnim pogledom preko stolova s nemoguće bijelim stolnjacima, sve u sjaju srebra i kristala. Pljunuo je na blještavi parket (šef sale samo se naježio) i konačno uperio prst u stol (hvala Bogu, slobodan) pored zida. Slijeva - dva bogata studenta u društvu zvonko hihotavih modistkinja, zdesna ridobradi gospodin u kariranom sakou. Sjedi, gleda binu, pijucka mozelsko bijelo. Da nije bilo upozorenja agenta Kljujeva, Fandorin ni po čemu

ne bi prepoznao Herr Knabea. I on je majstor preobrazbe. No uz njegovu osnovnu profesiju to nije nikakvo čudo.

U sali neskladno, ali s entuzijazmom zapljeskaše. Na nevisoku binu izašla je Wanda - tanka, poletna, u haljini na kojoj su se prelijevale šljokice nalik maloj čarobnoj zmiji.

- Mršavica, nemaš je što vidjeti - frkne za susjednim stolom punačka modistkinja, uvrijeđena time što su se oba studenta zapiljila u pjevačicu.

Wanda prijeđe pogledom po sali raširenim sjajnim očima i bez riječi najave, bez glazbenog uvoda, tiho zapjeva - pratitelj na pijaninu prihvati melodiju, dostigne je i krene plesti laganu čipku akorda oko duboka glasa koji je prodirao do srca.

Zakopano je na dalekom raskršću AmKreuzweg wird begraben,

Tijelo samoubojice u pijesak; Wer selber sich brachte um;
Nad njim raste cvjetić plavi, Dort wachst eine blau Blume,
Samoubojičin cvijetak... Die Armesunderblum.

Ondje stajah, uzdišući... Večer Am Kreuzweg stand ich und seufzte;

Odjenula sve u studen i san lak. Die Nacht war kalt und stumm.

I na mjesečini njihao se lagano Im Mondschein bewegte sich langsam

Samoubojičin cvijetak. Die Armesunderblum.

Neobičan izbor za restoran, pomisli Fandorin slušajući njemačke riječi pjesme. Nije li to Heine?

U sali je postalo vrlo tiho, zatim svi odjednom zapljeskaše, a ona ljubomorna modistkinja čak vikne »bravo!«. Erast Petrovič opazi da je izgleda izašao iz uloge, ali kao da nitko nije zamijetio neprikladno ozbiljan izraz koji se pojavio na pijanom licu trgovca iz Ohotnog. U svakom slučaju ridobradi, koji je sjedio za stolom zdesna, gledao je samo binu.

Još su odzvanjali posljednji akordi tužne balade, a Wanda već zapucketa prstima u brzom ritmu. Pijanist, zatresavši kuštravu glavu, na brzinu odradi završni dio

- obruši svih deset prstiju na tipke, i publika se zanjiše na

stolicama u ritmu raspojasane pariške šansone.

Jedan ruski gospodin, po izgledu industrijalac, načini neobičnu gestu: pozva cvjećaricu, uzme iz košare buket maćuhica i, omotavši ga novčanicom od sto rubalja, posla ga Wandi. Ona, ne prekidajući pjesmu, pomirisa buket i naloži da se pošalje natrag zajedno s novčanicom. Industrijalac, koji se dotad držao poput kralja, vidno se snuždio i dvaput za redom iskapi punu čašu votke. Iz nekog su ga razloga pogledavali s podsmijehom.

Erast Petrovič više nije zaboravljao svoju ulogu. Malo je izvodio budalaštine: nalio je pjenušca u šalicu za čaj, a odatle u tanjurić. Napuhavši obraze, otpio je sasvim malo, da se ne opije, ali uz glasno srkanje. Konobaru naredi da donese još pjenušca (»Al' ne jeftini, nego pravi«) i da ispeku prase, ali obavezno živo, i da mu ga najprije pokažu, »jer znam ja vas, Švabe, podmetnut ćete zaklano s leda«. Računao je da će živo prase dugo tražiti, a u međuvremenu će se situacija ovako ili onako razriješiti.

Prerušeni Knabe je nezadovoljno pogledavao ispod oka bučnog susjeda, ali nije pokazivao veliko zanimanje za njega.

Špijun je četiri puta vadio *breguet* i bilo je očito da je nervozan. Pet minuta prije osam Wanda obznani da izvodi posljednju pjesmu prije stanke, zapjeva sentimentalnu irsku baladu o Molly koja ne može dočekati dragog iz rata. Neki od gostiju u sali brisali su suze.

Sad će otpjevati do kraja i sjesti kod Knabea, pretpostavi Fandorin i pripremi se: padne čelom na lakat kao da je onemoćao, ali makne pramen s desnog uha i, u skladu s naukom o koncentraciji, isključi sva osjetila osim sluha.

Tako reći, pretvorio se u desno uho. Wandino pjevanje kao da je sada dolazilo izdaleka, no zato su se i najmanji pokreti Herr Knabea razabirali s osobitom jasnoćom. Nijemac je sjedio nemirno: škripao je stolicom, tresao nogama, najednom zalupao petama. Erast Petrovič za svaki slučaj okrene glavu, malo otvori oči - baš na vrijeme: uspio je vidjeti kako je ridobradi bešumno umaknuo kroz bočna vrata. U sali zagrmješe aplauzi.

-

Boginja! - vikne dirnuti student. Modistkinje glasno zapljeskaše.

Tiho povlačenje Herr Knabea nije se baš svidjelo ko-leškom asesoru. U kombinaciji s prerušavanjem i lažnim imenom to se činilo opasnim.

Trgovac se naglo digno, sruši stolicu i povjerljivo priopći veselom društvu za susjednim stolom:

- Moram se olakšat'. - I, lagano se ljuljajući, krene prema bočnom izlazu.
- Gospodine! - doleti straga konobar. - Toalet se ne nalazi ondje.
- Makni se. - Ne okrenuvši se, odgurne ga barbar. - Olakšavam se tamo gdje ja 'ocu.

Konobar se užasnut ukoči na mjestu, a trgovac, široko stupajući, krene dalje. Ah, nije dobro. Treba požuriti. Već je i Wanda pobjegla s bine iza kulisa.

Pred samim vratima pojavila se nova prepreka. Usus-ret hirovitoj mušteriji nosili su prase koje je grozno skvičalo.

-

Evo, kako ste naručili! - ponosno pokaže svoj trofej zadihani kuhar. - Živo je. Želite li da ga ispečemo?

Erast Petrovič pogleda u praščičeve ružičaste oči ispunjene užasom i najednom požali jadnog mališana koji je na svijet došao samo zato da bi dospio u trbušinu neke izjelice.

Trgovac se prodere:

-Još je mali, pušćaj ga da se ugoji!

Kuhar obeshrabreno stisne uz grudi dvopapkara, a primitivac se, udarivši o dovratnik, iskobelja u hodnik.

Dakle, grozničavo je razmišljao Fandorin. Desno je predvorje. Znači, osoblje i Wandina garderoba su lijevo.

Pojurio je hodnikom. Iza ugla, u polutamnom zakutku, začuo se krik, zbivala se nekakva gužva.

Erast Petrovič poleti prema zvuku i ugleda kako ridobradi Wandi zatvara dlanom usta, obgrlivši je straga, i primiče grlu pjevačice usku crtu čelika.

Wanda je zgrabila objema rukama široko zapešće obraslo

riđim dlakama, ali razmak između sječiva i tankog vrata brzo se smanjivao.

-

Stani! Policija! - glasom promuklim od uzbuđenja vikne Fandorin, i Herr Knabe pokaže izvanrednu brzinu reakcije: gurne Wandu koja se batrgala ravno na Erasta Petroviča. On spontano obgrli gospođicu oko mršavih ramena, i ona se, sva drhteći, grčevito primi za svog spasitelja. Nijemac ih pak u dva skoka zaobiđe i pojuri hodnikom, u trku tražeći nešto pod miškom. Fandorin primijeti kako je bjegunčeva ruka izronila s nečim crnim, teškim, i jedva uspije oboriti Wandu na pod gurnuvši je pod sebe. Još sekunda i metak bi prošao kroz oboje. Na trenutak je koleški asesor oglušio od praska koji je ispunio tijesni hodnik. Wanda grozno vrisne i skriva se ispod mladića.

-

To sam ja, Fandorin! - zadahtano reče on pridižući se. -
Pustite me.

Htio je skočiti na noge, ali Wanda gaje, ležeći na podu, čvrsto držala za gležanj i histerično jecala:

-

Zašto, zašto? O, ne ostavljajte me!
Izvlačiti nogu bilo je uzaludno - pjevačica gaje zgrabila i nije popuštala. Tada Erast Petrovič namješteno mirnim glasom reče:

-

Sami znate zašto. Ali Bog je milostiv, dobro je prošlo. Obzirno, ali čvrsto, razmaknuo joj je prste i potrčao da dostigne špijuna. Nema veze, kod ulaza je Kljujev. Sposoban agent, neće ga propustiti. Zadržat će ga, u svakom slučaju. Međutim, kada je Fandorin izletio kroz restoranska vrata na obalnu ulicu, pokazalo se da stvar stoji loše. Knabe je već sjedio u engleskoj kočiji jednosjedu, takozvanoj egoistici, i šibao mišićavog riđana. Konj je zamlatio po zraku prednjim kopitima i jurnuo s mjesta tako oštro da se Nijemac zalijepio na naslon sjedišta.

Sposobni agent Kljujev sjedio je na pločniku primivši se

rukama za glavu, a između prstiju mu je tekla krv.

• Kriv sam, pobjegao mi je - prigušeno proštenje. -Ja njemu »stani!«, a on drškom u čelo...

• Diži se! - Erast Petrovič povuče ozlijeđenog za rame, primora ga da ustane. - Pobjeći će!

Prisilivši se, Kljujev razmaze po licu tamnocrvenu tekućinu i naginjući se na stranu zahrama prema kolima.

-

Nije mi ništa, samo mi se ljulja - promumlja uspi-njući se na sjedište.

Fandorin se u jednom skoku nađe otraga, Kljujev zatrese uzde i rida kobila zvonko zaklapara po kaldrmi, postupno ubrzavajući. Ali sporo, previše sporo. Egoisti-ca se već odvojila za sto koraka.

-

Tjeraj! - vikne Erast Petrovič mlitavom Kljujevu. - Tjeraj!

Obje kočije u silnoj brzini - promiču kuće, natpisi prodavaonica, skamenjeni prolaznici - projuriše preko kratke Sofijke na široku Lubjanku, i potjera postade ozbiljna.

Policajac, koji je dežurao nasuprot Moebiusove fotografske radnje, zamre u srditom zvižduku, zamaše izgrednicima šakom, ali ništa više od toga. Eh, kad bi imao telefonski aparat u kočiji, usput je maštao Fandorin, pa da nazove Karačenceva neka pošalje iz žandarmerije par kola kako bi presjekli put. Budalasta i neumjesna fantazija - sva je nada sada bila samo u riđanki. A ona se, mila, trudila svim silama: žestoko je zabacivala snažne noge, mahala grivom, bacala unazad poglede bezumno izbuljenim okom - kao, je li dobro, treba li još jače potegnuti. Potegni, mila, potegni, preklinjao je Erast Petrovič. Kljujev se, izgleda, malo povratio i stojeći je pucketao bičem i tako urlikao kao da je po večernjoj ulici jurila cijela Mamajeva horda.

Udaljenost do egoistice pomalo se smanjivala. Knabe se uznemireno osvrnuo jednom, drugi put, i, čini se, shvatio da neće umaknuti. Kada je ostalo još tridesetak koraka, špijun se okrenu, ispruži unatrag lijevu ruku s revolverom i opali. Kljujev se sagne.

- Precizan je, đavo! Točno mi je iznad uha fijuknu-lo! Iz reichsrevolvera gađa! Pucajte, Vaše blagorode! U konja pucajte! Pobjeći će nam!

- Sto je konj skrivio? - progunđa Fandorin sjetivši se prašćića od maloprije. Zapravo, naravno, ne bi požalio riđana zbog interesa domovine, ali nesreća je u tomu da herstal-agent nije pogodan za precizno gađanje s takve udaljenosti. Ne daj Bože da umjesto konja ustrijeli samog Herr Knabea pa će sva operacija biti upropaštena.

Na uglu Sretenskog bulevara Nijemac se opet okrene i, ciljajući malo dulje, ispusti iz cijevi dim. Istog časa Kljujev se sruši naznak, ravno na Erasta Petroviča. Jedno je oko uplašeno gledalo koleškog asesora u lice, na mjestu drugog stvarala se crvena rupa.

-

Vaše bla... - pomaknu se usne i ne dovrše.

Kola krenuše u stranu pa je Fandorin bio prisiljen bezobzirno odgurnuti palog. Prihvati uzde, povuče - u zadnji čas, inače bi se kočija potpuno razbila o željeznu ogradu bulevara.

Raspaljena riđanka pokušavala je trčati i dalje, ali prednji lijevi kotač zapeo je za branik.

Erast Petrovič se nagnu nad agenta i vidje da mu jedino preostalo oko više nije uplašeno, već usredotočeno mirno, kao da Kljujev promatra gore nešto vrlo zanimljivo, zanimljivije od neba i oblaka.

Fandorin nehотиčno krene skinuti šešir, ali šešira nije bilo, pošto je divni cilindar ostao u garderobi Alpske ruže.

Rezultat je ispao odličan: agent ubijen, Knabe pobjegao.

A kamo je, zapravo, pobjegao? Osim kuće u Karetnoj špijun nema kamo. Svakako mora onamo svratiti, makar na pet minuta - uzeti pričuvne dokumente, novac, uništiti kompromitirajući materijal.

Nije bilo vremena za prepuštanje žalosti. Erast Petrovič primi ubijenog ispod pazuha i izvuče ga iz kočije te ga posjedne leđima na ogradu.

-

Ti malo sjedni tu, Kljujeve - promrmlja koleški asesor i,

ne obraćajući pažnju na prolaznike zamrle od užasa i znatiželje, popne se na sjedište.

Kod ulaza u lijepu raskošnu zgradu, gdje je na drugom katu stanovao predstavnik bankarske kuće Kerbel und Schmidt, stajala je poznata egoistica. Riđan, sav zapjenjen, nervozno je stupao s noge na nogu na mjestu i vrtio mokrom glavom. Fandorin pojuri k ulazu.

-

Stoj, kamo? - zgrabi ga za ruku vratar široke njuške, ali odmah, bez suvišnih objašnjenja, dobije šakom u lice i odletje u stranu.

Gore se zalupiše vrata. Čini se, baš na drugom! Erast Petrovič je preskakao po dvije stepenice. Herstal je držao pripremljenim. Dvaput pucati - u desnu ruku pa u lijevu. Wandu je htio zasjeci desnom, a pucao je lijevom. Znači, u jednakoj se mjeri služi objema.

Evo i vrata s mjedenom pločicom »Hans-Georg Knabe«. Fandorin potegne brončanu kvaku - nije zaključano. Dalje se kretao brzo, ali oprezno. Ruku s revolverom ispružio je naprijed, osigurač je spustio.

U dugačkom hodniku bilo je mračno - svjetlo je dolazilo samo iz otvorenog prozora, smještenog na udaljenom kraju. Eto zašto Erast Petrovič, očekujući opasnost sprijeda i s boka, ali nikako ne odozdo, nije primijetio duguljast predmet pod nogama, spotaknuo se i zamalo ispružio koliko je dug i širok. Vješto se ispravivši, spremao se da zapuca, ali nije bilo potrebno.

Ničice, s jednom rukom izbačenom naprijed, na podu je ležala poznata figura u zadignutom kariranom sakou. Misterij - to je bilo prvo što je pomislio Erast Petrovič. Prevrnuo ga je na leđa i odmah ugledao drveni držak mesarskog noža kako strši iz desnog boka. Ispalo je da nema nikakvog misterija. Špijun je bio ubijen i to, sudeći po krvi koja je pulsirala iz rane, maloprije.

Fandorin s uzbuđenjem zaškilji i protrči kroz sobe. Tamo je vladao kaos: sve prevrnuo naglavce, knjige razbacane po podu, u spavaćoj sobi poput mećave lebdi perje iz pocijepane

posteljine. Ni žive duše.

Erast Petrovič proviri kroz okance predviđeno za osvjetljenje hodnika i ugleda točno pod njim krov sporedne zgrade. To je to!

Skočivši dolje, istražitelj zagrmi po željezu. S krova se pružao izvanredan pogled: grimizni suton iznad moskovskih zvonika i tornjeva, a na grimizu crno mreškanje jata vrana. No, koleški asesor, obično vrlo tankočutan spram ljepote, čudesnu panoramu nije ni pogledao.

Čudna stvar. Ubojica je nestao, međutim, s krova se nesumnjivo nije imao kamo djenuti. Nije valjda odletio na nebo?

Dva sata kasnije stan u Karetnoj nije se mogao prepoznati.

Po tijesnim sobama šetkali su istražitelji, suradnici iz odjela za šifre numerirali su i raspoređivali u kartonske mape sve pronađene papire, žandarmerijski fotograf snimao je truplo iz raznih rakursa. Pretpostavljeni - ravnatelj policije, glava tajnog odjela gubernatorovog ureda i službenik za posebne zadatke - smjestili su se u kuhinji jer tamo je pretres već bio završen.

- Kakvi su zaključci gospode istražitelja? - upita Hurtinski, ušmrkavši prstovet burmuta.
- Slika je jasna - slegne ramenima Karačencev. - Imitacija pljačke. Koja računa na idiote. Napravili lom, a ništa vrijedno nisu uzeli. I tajni pretinci nisu taknuti: oružje, knjiga sa šiframa, tehnički pribor — sve je na svom mjestu. Očito su se nadali da ih nećemo pronaći.
- Apćiha! - zaglušujuće kihne dvorski savjetnik, ali nije dočekao da mu požele zdravlje.

General se okrene od njega i nastavi obraćajući se Fandorinu:

- Osobito »vjerodostojan« detalj je oružje ubojstva. Nož je uzet odavde. - On pokaže na kuke gdje su bili povješani noževi različitih veličina. Jedna je kuka bila prazna. - Kao, razbojnik je zgrabio prvo što mu je došlo pod ruku. Prava njemačka nevjesta lukavost. Udarac u jetra zadan je profesionalno u najvišoj mjeri. Netko je vrebao našeg Herr

Knabea u mračnom hodniku.

• Ali tko? - upita Petar Parmenovič, brižno puneći drugu nosnicu.

Ravnatelj policije se ne udostoji objasniti, pa je odgovoriti morao Erast Petrovič:

-

Vjerojatno njegov. Valjda nije imao tko drugi.

-

Prepali se kobasičari, boje se diplomatskog konflikta — kimne Evgenij Osipovič. — Pljačka je, naravno, fikcija. Čemu rasparana posteljina? Ne, to oni bacaju tragove u vodu. Nije lijepo, *meine Herren*, nije kršćanski - vlastitog špijuna kao svinju u klaonici. Ali razumijem razlog panike. Tu pri razotkrivanju ne smrdi samo na skandal, nego i na rat. Pretjerao je kapetan Glavnog stožera, zaletio se. Suvišna revnost opasna je stvar. Tako mu i treba, karijeristu. Pa, gospodo, naš je posao obavljen. Smrt generala Soboleva je razjašnjena. Neka dalje rješava vlast. Sto ćemo s Wandom?

-

Ona nema ništa sa Sobolevljevom smrću - reče Fandorin. - A za svoje kontakte s njemačkim špijunom dovoljno je kažnjena. Zamalo je izgubila život.

-

Pjevačicu ne treba dirati - podrži ga Hurtinski.

-

Inače će isplivati mnogo toga što ne bi trebalo.

-

Dakle - rezimira ravnatelj policije, očigledno procjenjujući kako će sastaviti izvještaj za više organe

-

istraga je za svega dva dana u potpunosti uspostavila lanac događaja. Njemački špijun Knabe, želeći se istaknuti pred svojim pretpostavljenima, na vlastiti je rizik i strah nakanio ukloniti najboljeg ruskog vojskovođu, poznatog po svom ratobornom antigermanizmu, koji je bio priznati vođa ruske nacionalističke stranke. Saznavši za predstojeći dolazak Soboleva u Moskvu, Knabe je podmetnuo generalu

damicu iz polusvijeta, kojoj je uručio bočicu vrlo jakog otrova. Agentica se otrovom nije htjela ili nije uspjela poslužiti. Trenutačno joj je zapečaćena bočica oduzeta i nalazi se u moskovskoj gubernijskoj žandarmeriji. Do generalove smrti došlo je uslijed prirodnih uzroka, međutim, Knabe za to nije znao pa je požurio izvijestiti Berlin o izvedenoj akciji, očekujući nagradu. Berlinska uprava se užasnula i, predviđajući moguće posljedice takvog političkog ubojstva, odlučila smjesta se riješiti prerevnog špijuna, što je i bilo izvršeno. Pravih povoda za diplomatski demarš na adresu berlinske vlade nema, tim više što samog atentata nije ni bilo. - I

Evgenij Osipovič završi običnim, neizvještajnim tonom. - Živahnog *Hauptmanna* upropastio je kobni stjecaj okolnosti. Tako mu i treba, gadu. Hurtinski ustane:

-

Amen. Gospodo, vi završavajte, a ja se, uz vaše dopuštenje, opraštam. Presvijetli čeka moj izvještaj. U hotel je Erast Petrovič stigao već daleko nakon ponoći. U hodniku je pred vratima nepomično stajao Masa.

-

Gospodine, ona je opet tu - lakonski izvijesti Japanac.
-Tko?

-

Žena u crnom. Došla je i ne želi otići. Pogledao sam u rječnik, rekao da ne znam kada ćete doći: »*Gospodin sada nema. Posrije doći.*« Ona je sjela i ne diže se. Sjedi već tri sata, a ja tu stojim.

Erast Petrovič uzdahnuvši odškrine vrata i proviri. Kod stola, prekriživši ruke na koljenima, sjedila je zlato-kosa djevojka u žalobnoj haljini i sa šešikom široka oboda s crnim velom.

Vidjele su se spuštene duge trepavice, profinjeni, malo orlovski nos, pravilni oval lica. Začuvši škripu, neznanka podiže oči, i Fandorin zamre - bile su prekrasne. Instinktivno odskočivši od vrata, koleški asesor prošišta:

- Masa, pa govorio si da nije mlada. Nema više od dvadeset pet!

• Europske žene izgledaju tako staro - kimne glavom Masa. -
A osim toga, gospodine, zar je dvadeset pet godina mlado?

-

Rekao si da je ružna!

• I jest ružna, jadnica. Žuta kosa, velik nos i vodnjikave oči, baš kao vaše, gospodine.

• Pa da - prošapta uvrijeđeni Erast Petrovič - samo si ti ljepotan.

I, još jednom duboko uzdahnuvši, ali već zbog posve drugog razloga, uđe u sobu.

-Gospodin Fandorin? - zapita djevojka naglo ustaju-ći. - Vi istražujete smrt Mihaila Dmitrijeviča Soboleva? Rekao mi je Gukmasov.

Erast Petrovič se, šutke se naklonivši, zagleda u lice neznanke. Spoj volje i krhkosti, pameti i ženstvenosti - tako nešto se u djevojačkim crtama ne vidi često. Možda je gospođica nečim podsjećala i na Wandu, samo što u liniji usana nije bilo ni najmanjih tragova bezdušnosti i ciničnog podsmijeha.

Noćna posjetiteljica se sasvim približi mladiću, zagleda mu se u oči i, glasom drhtavim od suzdržanih suza ili od bijesa, upita:

-Je li vam poznato da su Mihaila Dmitrijeviča ubili?

Fandorin se namršti.

- Da, da, ubili su ga - djevojčine oči grozničavo su sjale. -
Zbog one proklete aktovke!

Glava sedma, u kojoj svi tuguju, a Fandorin uzalud trati vrijeme

U nedjelju je od rana jutra na vedrom moskovskom nebu, bjeličastom od jarkoga sunca, lebdjela neprekidna zvonjava. I danje, čini se, svanuo lijep, i zlatne lukovice bezbrojnih hramova sjale su tako da se moralo zažmiriti, ali žalosno i hladno bijaše u duši grada ispruženog na ne-visokim brežuljcima. Tužno su, turobno brujala proslavljena zvona - to je Moskva tugovala molitvom za pokoj duše nedavno preminulog sluga Božjeg Mihaila.

Pokojnik je dugo živio u Petrogradu, u drevnu prijestolnicu

samo je navraćao, ali Moskva ga je voljela više od hladnog, službenog Petrograda, voljela ga je nesebično, ženski, ne razmišljajući previše o vrlinama svog idola. Dovoljno je to što je bio lijep i slavan po pobjedama, a najviše se Sobolev svidio Moskovljanima time što su u njemu osjećali pravog ruskog čovjeka, bez tuđinskih hirova i smicalica. Zato su litografije Bijelog Generala bujne brade i s isukanom sabljom visjele u gotovo svakom moskovskom domu - i kod sitnih činovnika, i kod trgovaca, i kod građana. Takvu žalost grad nije pokazivao ni prošlog ožujka, kada su služili parastos za zločinački ubijenog cara Aleksandra Osloboditelja i cijelu godinu nakon toga bili u koroti - nisu se uređivali, nisu išli u šetnje, nisu radili frizure i nisu igrali komedije.

Još davno prije nego što se procesija preko cijelog središta uputila prema Crvenoj kapiji, gdje je u hramu Tri svetitelja trebalo biti opijelo, pločnici, prozori, balkoni, čak i krovovi po Kazališnom prolazu, Lubjanci i Mjasnickoj bili su preplavljeni gledateljima. Dječaci su se smjestili na stablima, a oni najsmioniji na olucima. Cijelom dionicom ispraćaja odra postrojile su se u špa-lirima postrojbe iz garnizona i pitomci Aleksandrovske i Junkerske akademije. Na Rjazanskom kolodvoru već je čekao pogrebni vlak od petnaest vagona, ukrašenih zastavama, georgijevskim križevima i hrastovim lišćem. Ako se Petrograd nije želio oprostiti od junaka, poklonit će mu se Majčica Rusija, čije je samo srce smješteno između Moskve i Rjazana, gdje je u selu Spasko u Rannenburškom kotaru Bijelom Generalu bilo suđeno naći vječni mir.

Povorka se razvukla na čitavu vrstu: samo jastuka s pokojnikovim odlikovanjima bilo je dvadesetak. Zvijezdu svetog Georgija prvog stupnja nosio je zapovjednik Petrogradskog vojnog okruga general pješništva Ganecki. A vijenaca, vijenaca! Divovski od trgovaca iz Ohotnog, pa od Engleskog kluba, pa od Moskovske građanske uprave, pa od georgijevskih konjanika - ne mogu se svi ni nabrojiti. Ispred odra - topovskog lafeta prekrivenog grimiznim baršunom i ovjenčanog zlatnim baldahinom - išli su glasnici s okrenutim

bakljama, zatim organizatori ispraćaja: general-gubernator i ministar vojske. Iza lijesa, sam, na arapskom vrancu, slijedio je carev brat i osobni predstavnik, veliki knez Kiril Aleksandrovič. Iza njega su adutanti vodili za uzde snježnobijelog Bajazeta pod žalobnom hašom, znamenitog Sobolevljevog ahalte-kinca. A zatim je usporenim korakom marširala počasna straža, nosili su još vijenaca, skromnijih, i hodali su golih glava uvaženi gosti - dostojanstvenici, generali, vijećnici gradske dume, bogataši. Prizor je bio veličanstven, štoviše, neusporediv.

Lipanjsko sunce kao da se zastidjelo svoga neumjesnog sjaja pa se skrilo iza oblaka; dan posivi i, kada je procesija stigla do Crvene kapije gdje je jecala gomila od sto tisuća ljudi, zarominja sitna, plačljiva kiša. Priroda se usuglasila s raspoloženjem publike.

Fandorin se probijao kroza zbijenu gomilu pokušavajući pronaći ravnatelja policije. U sedam sati, u ranu zoru, pojavio se u generalovoj kući, na Tverskom bulevaru, ali sa zakašnjenjem - rekoše mu da je njegova ekscelencija već otišla u Dusseau. Nije to mala stvar - takav dan, takva odgovornost. I sve je na njemu, Evgeniju Osipoviču.

Potom mu je sve krenulo loše. Na izlazu iz hotela Dusseau žandarmerijski je kapetan rekao Erastu Petroviču da je general »evo ovaj čas bio ovdje i odjurio u ured«. U uredu u Maloj Nikitskoj također ga nije bilo - odjurio je praviti reda ispred hrama, gdje je prijetila gužva.

Riješiti neodgodiv, životno važan problem mogao bi general-gubernator. Njega nije ni trebao tražiti - eno ga, vidi se odavde: sjedi kao brončani konjanik na zelenku, na čelu pogrebne procesije. Ali, kako doći do njega?

U crkvi Tri svetitelja, kamo se Fandorin uvukao samo zahvaljujući kneževu tajniku koji je usput naišao, stvar nije stajala bolje. Služeći se naukom »šuljajućih«, Erast Petrovič se protisnuo gotovo do samog lijesa, ali dalje su leđa bila spojena u neprobojni zid. Vladimir Andrejevič je stajao pokraj velikog kneza i vojvode Lihtenburškog, dostojanstven, ušminkan, sa staračkom suzom u izbulje-nim očima. Nije

bilo nikakve mogućnosti da popriča s njim, a da je i bilo, teško da bi on sada znao procijeniti hitnost slučaja.

Bijesan od nemoći, Fandorin je odslušao dirljiv govor episkopa Amvrosija, koji je tumačio nepojmljivost putova Gospodnjih. Blijedi od uzbuđenja kadet je odre-citirao zvonkim glasom dugi epitaf u stihovima koji se završavao riječima:

Nije li se njega oholi dušman Kao groma Božjeg bojao? I neka je sada pepeo i prah, Junakov duh je s nama ostao!

Svi uokolo ponovno, ne prvi i ne posljednji put, zasu-ziše. Promeškoliše se, posegnuše za rupčićima. Ceremonija se odvijala bez žurbe, kako i dolikuje prilici.

A vrijeme je protjecalo.

Protekle noći Fandorinu su se otkrile nove okolnosti koje su slučaj prikazivale u potpuno drugom svjetlu. Noćna gošća, koju je sluga, nenaviknut na europske norme, smatrao starom i ružnom, a njegov gospodar, sklon romantizmu, intrigantnom i prekrasnom, bila je Ekaterina Aleksandrovna Golovina, nastavnica ženske gimnazije u Minsku. Usprkos krhkoj gradi i očito rastrojenim čuvstvima, Ekaterina Aleksandrovna izražavala se s odlučnošću i otvorenošću nesvojtvenima gimnazijskim učiteljicama - ili je po naravi bila takva ili ju je žalost razjarila.

- Gospodine Fandorine - počela je, namjerno jasno izgovarajući svaki slog - dužna sam vam odmah objasniti u kakvom sam odnosu bila s... s... pokojnikom. - Tu riječ nikako nije mogla izustiti. Visokim, čistim čelom pružila se patnička crta, ali glas joj nije zadrhtao. Spar-tanku, pomisli Erast Petrovič. Prava Spartanka. - Inače nećete shvatiti odakle ja znam ono što nije bilo poznato nikom drugom, uključujući i najbliže pomoćnike Mihaila Dmitrijeviča. Michel i ja smo se voljeli. - Gospođica Golovina ispitivački pogleda Fandorina i, očigledno nezadovoljna uljudno-pozornim izrazom njegova lica, precizira. - Ja sam bila njegova ljubavnica.

Ekaterina Aleksandrovna primakne grudima male stisnute šake i tog se trena Erastu Petroviču opet učini sličnom

Wandi, kada je ova govorila o slobodnoj ljubavi - isti izraz izazivanja i spremnosti na uvrijeđenost. Koleški asesor je i dalje na isti način gledao gospođicu

-

uljudno i bez najmanje osude. Ova uzdahne i pojasni tupanu još jednom:

- Živjeli smo kao muž i žena, razumijete li? Zato je prema meni bio otvoreniji nego s drugima.
- To sam shvatio, gospođice, n-nastavite - prvi put otvori usta Erast Petrovič.

-

Ali znate da je Michel imao zakonitu suprugu

-

ipak je smatrala nužnim precizirati Ekaterina Aleksandrovna, svime pokazujući da želi izbjeći bilo kakve nedorečenosti i da se svojeg statusa nimalo ne stidi.

- Znam, rođena kneginja Titova. Međutim, ona i Mi-hail Dmitrijevič davno su se rastali, čak ni na s-sprovod nije došla. Govorite o aktovci.
- Da, da - zaplete se Golovina. - Želim ići po redu. Zato što moram najprije objasniti... prije mjesec dana Michel i ja smo se posvađali... - Ona zajeca. - Uglavnom, rastali smo se i otada se nismo vidjeli. Otišao je na manevre, zatim se vratio na jedan dan u Minsk i odmah...
- Poznata su mi kretanja Mihaila Dmitrijeviča u posljednjih mjesec dana - pristojno, ali neumoljivo Fandorin vrati sugovornicu na bitno.

Ona pričekala i najednom izdeklamira:

-

A je li vam poznato, gospodine, daje u svibnju Michel zamijenio za gotovinu sve svoje dionice i vrijednosnice, pokupio s računa sav novac, založio svoj rjazanski posjed, i još uzeo veliki zajam u banci?

-

Radi čega? - namršti se Erast Petrovič. Ekaterina Aleksandrovna obori pogled.

-

To ja ne znam. Imao je neki tajni, njemu vrlo važan posao u koji me nije htio uputiti. Ljutila sam se, svađali smo se... Ja nikada nisam dijelila iste političke poglede s Michelom: Rusija Rusima, ujedinjeno Slavenstvo, vlastiti neeuropski put i slične bedastoće. Naša posljednja, završna svađa bila je dijelom izazvana time. Ali bilo je i nešto drugo... Osjećala sam da sam prestala zauzimati glavno mjesto u njegovu životu. Pojavilo se nešto značajnije od mene... - Pocrvenjela je. - A možda nije nešto, već netko... Dobro, to nije bitno. Bitno je drugo. - Golovina utiša glas. - Sav novac nalazio se u aktovci koju je Michel kupio u Parizu, za vrijeme svoje turneje u veljači. Smeđa, kožna, s dvjema bravicama koje su se zaključavale malim ključevima. Fandorin zaškilji pokušavajući se sjetiti je li takve aktovke bilo među pokojnikovim stvarima za vrijeme uviđaja u sobi broj 47. Ne, sigurno je nije bilo.

-

Govorio mi je da će mu novac zatrebati za put u Moskvu i Petrograd - nastavi učiteljica. - Do putovanja je trebalo doći krajem lipnja, odmah nakon završetka manevara. Vi niste našli aktovku među njegovim stvarima? Erast Petrovič odmahne glavom.

-

I Gukmasov kaže da je aktovka nestala. Michel je cijelo vrijeme nije ispuštao iz ruku, a u hotelskoj sobi ju je zaključao u sef, Gukmasov je to sam vidio. Međutim, kasnije... već nakon... kada je Prohor Ahramejevič otvorio sef, ondje su bili samo nekakvi papiri, a aktovke nije bilo. Gukmasov nije tomu pridavao važnost jer je bio u šoku, a uopće nije ni znao kolika je svota bila u aktovci.

-

K-kolika? - upita Fandorin.

-

Koliko je meni poznato, više od milijun rubalja - tiho reče Ekaterina Aleksandrovna. Erast Petrovič od iznenađenja zazviždi, zbog čega se odmah ispriča. Sve te novosti nimalo mu se nisu sviđale. Tajni

posao? Kakav tajni posao može imati general-ađu-tant, general pješništva i zapovjednik korpusa? I kakvi su to papiri koji su, kako se pokazuje, ležali u sefu? Kada je Fandorin u prisustvu ravnatelja policije zavirio unutra, sef je bio potpuno prazan. Zašto je Gukmasov odlučio sakriti papire pred istražiteljima? Pa to nisu šale. I najvažnije - golema, upravo nevjerojatna svota!

Zastoje trebala Sobolevu? A središnje pitanje jest: kamo je nestala.

Gledajući zabrinuto lice koleškog asesora, Ekaterina Aleksandrovna stane govoriti brzo, strastveno:

- Ubili su ga, znam. Zbog tog prokletog milijuna. A zatim su sve nekako prikazali kao prirodnu smrt. Michel je bio jak, pravi div, srce bi mu izdržalo sto godina bitaka i stresova, bio je stvoren za stresove!
- Da - suosjećajno kimne Erast Petrovič - svi to kažu.
- Zato i nisam inzistirala na braku - nastavi Golovina ne slušajući ga, zarumenjena od silnih emocija - jer sam osjećala da nemam prava, on ima drugu misiju, on ne može pripadati jednoj ženi, a meni ostaci ne trebaju... Bože, o čemu ja to! Oprostite... - Ona prekrije oči rukom i nastavi govoriti polaganije, na silu. - Kada je jučer stigao Gukmasovljev brzoglav, odmah sam pojurila na kolodvor. Ni tada nisam vjerovala u kljenut srca, a kad sam saznala za nestanak aktovke... Ubijen je, nema sumnje. - Iznenada zgrabi Fandorina za ruku i on se začudi koliko snage ima u njezinim tankim prstima. - Pronađite ubojicu! Prohor Ahramejevič kaže da ste vi analitički genij, da sve možete. Učinite to! On nije mogao umrijeti od srčanog udara. Vi niste poznavali tog čovjeka kako sam ga poznavala ja! Tada je konačno zaridala, poput djeteta stavivši glavu na prsa koleškog asesora. Nespretno zagrlivši gospođicu oko ramena, Erast Petrovič se sjeti kako je sasvim nedavno, u potpuno drugim okolnostima, grlio Wandu. Ista krhka, slabašna ramena, isti miris kose. Pa jasno je zašto je Soboleva privukla pjevačica - morala ga je podsjećati na njegovu ljubav iz Minska.

-

Tako kao vi ga, naravno, nisam poznavao - blago reče Fandorin. - Ali poznavao sam Mihaila Dmitrijeviča dovoljno da posumnjam u prirodnost njegove smrti. Ljudi njegova kova ne umiru sami od sebe.

Erast Petrovič posjedne djevojku koja se tresla od ridanja u naslonjač, a sam se uzšeta po sobi i najednom osam puta za redom glasno pljesne dlanovima.

Ekaterina Aleksandrovna se tržne i uplašeno zapilji u mladića očima sjajnim od suza.

-

Ne obraćajte pažnju - požuri je umiriti Fandorin. - To je istočnjačka vježba za koncentraciju. Pomaže odbaciti sporedno i usredotočiti se na osnovno. Hajdemo.

On odlučno izađe na hodnik, a zabezegnuta od iznenađenja Golovina pojuri za njim. Erast Petrovič dobaci Masi koji je čekao iza vrata:

-

Uzmi torbu s instrumentima i dostigni nas.

Pola minute kasnije, dok su se Fandorin i njegova pratiteljica još spuštali stubištem, Japanac je već bio tu, dahtao je gazdi u zatiljak. U sluginoj ruci nalazila se malena torba u kojoj je bio spremljen sav instrumentarij potreban za istragu - mnoštvo istražitelju korisnih, štoviše, nezamjenjivih predmeta.

U predvorju Erast Petrovič zovne noćnog recepcionara i naredi mu da otvori sobu broj 47.

-

Nemoguće - raširi ovaj ruke. - Gospoda žandari su stavili pečat, a ključ su uzeli. - On spusti glas. - Tamo je pokojnik, laka mu zemljica. U zoru će ih doći urediti. Ujutro je ispraćaj.

-

Pečat? Dobro da nisu još i počasnu s-stražu postavili - progundā Fandorin. - Baš bi to bilo glupo: počasna straža u spavaćoj sobi. Dobro, sam ću otvoriti. Hajde za mnom, zapalit ćeš svijeće tamo.

Ušavši u »Sobolevljev« hodnik, koleški asesor odvaž-no strgne s vrata pečatni vosak, izvadi iz torbe svežanj otpirača i začas se nađu u sobi.

Recepcionar, strašljivo pogledajući zatvorena vrata spavaće sobe i brzo se križajući, zapali svijeće. Ekaterina Aleksandrovna je također gledala bijeli pravokutnik iza kojeg je ležalo balzamirano tijelo. Pogled joj se opčinjeno ukočio, usne su se bezglasno micale, no Fandorinu sada nije bilo do učiteljice i njezinih osjećaja - on je radio. S drugim pečatom obračunao se isto tako bezobzirno, a otpirač mu nije zatrebao - spavaća soba nije bila zaključana.

-

No, što si stao? - nestrpljivo se osvrne Erast Petrovič prema recepcionaru. - Donesi svijeće.

I uđe u carstvo smrti.

Lijes je, hvala Bogu, bio zatvoren, inače bi se vjerojatno morali bahtati gospođicom, umjesto da obavljaju posao. Kod uzglavlja je ležao otvoreni molitvenik i rastapala se debela crkvena svijeća.

-

Gospođice - vikne Fandorin okrenuvši se prema sobi za primanje. - Molim vas da ovamo ne ulazite. Sme-tat ćete nam. - I na japanskom Masi. - Brzo svjetiljku!

Oprezivši se engleskom električnom svjetiljkom, odmah je krenuo prema sefu. Osvijetli ključanicu, dobaci preko ramena:

-

Lupu broj četiri.

Tako. Čvrsto su držali vrata - gle koliko otisaka. Pretprošle godine u Japanu Erast Petrovič je uz pomoć profesora Hardinga vrlo uspješno proveo istragu dvostrukog umorstva u engleskoj četvrti, našavši na mjestu zločina otiske prstiju. Nova metoda izazvala je pravu senzaciju, međutim, za izgradnju daktiloskopskog laboratorija i kartoteke u Rusiji bit će potrebne godine. Ah, šteta, tako uočljivi tragovi. I baš pokraj ključanice. Da vidimo što imamo unutra?

-

Lupu broj šest.

U jakom uvećanju bile su jasno vidljive svježije ogrebotine, mora da su otvarali otvaračem, a ne ključem. I još su, baš čudno, u ključanici ostali tragovi neke bijele tvari. Fandorin je prihvati minijaturnom pincetom, promotri. Čini se, vosak. Zanimljivo.

-

Tamo je sjedio? - Začu se straga tanak, napet glas. Erast Petrovič se gnjevno okrene. Na vratima je stajala Ekaterina Aleksandrovna, zimogrozno se primivši za laktove. Gospođica nije gledala lijes, čak se nastojala okrenuti od njega, već je promatrala naslonjač u kojem je navodno umro Sobolev. Stvarno ne treba znati gdje se to uistinu dogodilo, pomisli Fandorin.

-

Zamolio sam vas da ne ulazite ovamo! - oštro podvikne na učiteljicu jer u takvoj situaciji strogost bolje djeluje nego suosjećanje. Neka se ljubavnica sjeti palog generala, zašto su došli ovamo usred noći. Neka se sjeti i pribere. Golovina se bez riječi okrene i vrati u sobu za primanje.

-

Sjednite! - glasno reče Fandorin. - Ovo se može otegnuti. Pomno pretraživanje sobe potrajalo je više od dva sata. Recepcionar se odavno prestao plašiti lijesa, stisnuo se u kutu i utišao dok mu je glava padala na prsa. Masa je poput sjene hodao za gazdom, pjevušeći i povremeno dodajući potrebne instrumente. Ekaterina Aleksandrovna se više nije pojavljivala u spavaćoj sobi. Fandorin je jedanput zavirio - sjedila je za stolom, s čelom na prekriženim rukama. Kao da je osjetila pogled na sebi, podigla je glavu, ošinula Fandorina velikim očima, ali ništa ga nije pitala. Tek u zoru, kada svjetiljka više nije bila nužna, Fandorin je našao trag. Na prozorskoj dasci krajnjeg lijevog prozora nazirao se slab otisak potplata - uskog, poput ženskog, ali obuća je očigledno bila muška, lupom se čak mogao razaznati jedva primjetan uzorak križića i zvjezdica. Erast Petrovič podigne glavu. Prozorčić za provjetranje bio je

prtvoren. Da nema traga, ne bi tomu pridao nikakvo značenje - otvor je preuzak.

- Hej, dragoviću, probudi se - pozvao je pospanog recepcionara. - Jesu li pospremali sobu?
- Ne, nikako - odvrati ovaj trljajući oči. - Kakvo pospremanje. Vidite i sami. - I mahne glavom prema lijesu.

-

A prozore su otvarali?

-

Ne mogu to znati. Teško da jesu. Gdje pokojnik leži, prozori se ne otvaraju.

Erast Petrovič promotri i preostala dva prozora, ali ne zamijeti ništa vrijedno pažnje.

U pola pet pretraživanje se moralo prekinuti. Stigao je šminker s pomoćnicima da pripreme Ahila za posljednju vožnju kolima.

Koleški asesor otpusti recepcionara i oprost se s Eka-
terinom Aleksandrovnom ništa joj ne rekavši. Ona mu je čvrsto stisnula ruku i ispitivački ga pogledala u oči bez suvišnih riječi. Već je rečeno - Spartanka.

Erast Petrovič nije mogao dočekati da ostane sam kako bi promislio o rezultatima pretresa i napravio plan djelovanja. Usprkos besanoj noći uopće mu se nije spavalo, a i nije osjećao nikakav umor. Vrativši se u svoju sobu, Fandorin stane analizirati.

Čini se da noćni pregled sobe broj 47 nije mnogo donio, ali slika je dobivala prilično jasne obrise.

Iskreno rečeno, prvotna verzija po kojoj su narodnog heroja ubili zbog novca učinila se Erastu Petroviču nevjerojatnom, pa čak i besmislenom. No, ipak se netko one noći uvukao kroz prozorčić u sobu, otvorio sef i ukrao aktovku. I politika nema ništa s tim. Lopov nije uzeo papire koji su se čuvali u trezoru, iako su ti papiri bili toliko važni da je Gukmasov smatrao neophodnim uzeti ih prije dolaska vlasti. Ispada da je provalnika zanimala samo aktovka?

Značajno je ovo: lopov je znao da Soboleva noću nema u sobi i da se neće iznenada vratiti - sef je otvarao pažljivo, bez

žurbe.

Najvažnije je pak to da okradeni sef nije bio ostavljen otvoren, već je brižno zatvoren, za što, kao što je poznato, treba kudikamo više vremena i umješnosti nego za otvaranje. Čemu suvišan rizik ako će nestanak aktovke vlasnik ionako otkriti? I zašto izlaziti kroz prozorčić za provjetravanje, kada se može kroz prozor? Zaključci... Fandorin ustane i prošetala se po sobi.

Kradljivac je znao da se Sobolev više neće vratiti. Barem ne živ. To je prvo.

Znao je i to da nitko osim generala ne može primijetiti nestanak aktovke, s obzirom na to da je za milijun znao samo Sobolev. To je drugo.

Sve to podrazumijeva nekakav posve fantastičan stupanj upućenosti. To je treće.

No, razumljivo, i četvrto: lopova obavezno treba pronaći. Makar stoga što on možda nije samo lopov, već i ubojica. Milijun je ozbiljan stimulans.

Lako je to reći - pronaći. Kako?

Erast Petrovič sjedne za stol i primakne si hrpu papira za pisanje.

- Kist i tuš? - doletje Masa, koji je do tog časa nepomično stajao kod zida i čak dahtao tiše nego obično, kako ne bi smetao gazdi u postizanju smisla Velike Spirale, na kojoj su nanizani svi postojeći uzroci i posljedice, kako oni vrlo veliki, tako i oni sasvim mali. Fandorin kimne, i dalje razmišljajući.

Vrijeme je dragocjeno. Netko se prošle noći obogatio za čitav milijun. Možda je lopov sa svojim plijenom već vrlo daleko.

No, ako je pametan - a po svemu je očito da je prepreden - onda ne čini nagle pokrete i pritajio se.

Tko bi mogao poznavati profesionalne obijače sefova? Njegova Ekscelencija Evgenij Osipovič. Posjetiti ga? General ipak spava, prikuplja snagu za naporan dan. A k tome ne čuva kartoteku zločinaca u svom domu. A u Istražnom tako rano također nikoga nema. Čekati dok ne počne radno vrijeme? Oh, a imaju li oni kartoteku? Prije, dok je Fandorin i sam radio u Istražnom, takvih finesa nije bilo. Ne, do jutra ne

vrijedi čekati.

Masa je u međuvremenu brzo razmazao tuš u četvrtastoj lakiranoj zdjelici, kapnuo vode, namočio kist i s poštovanjem ga pružio Fandorinu, a sam je stao straga kako ne bi odvlačio gazdu od kaligrafske vježbe.

Erast Petrovič polako podigne kist, časak pričeka i pažljivo nacрта na papiru hijeroglif »strpljenje«, nastojeći misliti samo na jedno - da znak ispadne idealno. Ispalo je vrag zna što:

linije nategnute, elementi dishar-monični, sa strane packa.

Zgužvani list poleti na pod. Za njim su slijedili drugi, treći, četvrti. Kist se kretao sve brže, sve sigurnije. Osamnaesti put hijeroglif je ispao besprijevano.

—

Drži, spremi ga. - Fandorin preda remek-djelo Masi.

Ovaj pogleda, s odobravanjem cmokne i stavi list u specijalnu mapu od rižina papira.

A Erast Petrovič je već znao što treba činiti. U duši mu je zbog jednostavnog i pravilnog rješenja nastao mir. Ispravne odluke uvijek su jednostavne. Rečeno je. plemeniti muž ne pristupa nepoznatom poslu dok ne stekne mudrost kod učitelja.

-

Spremaj se, Masa - reče Fandorin. - Idemo u goste mom starom učitelju.

Ksaverij Feofilaktovič Grušin, bivši načelnik Istražnog ureda - eto tko je vrjedniji od bilo kakve kartoteke. Pod njegovim očinskim, nimalo strogim tutorstvom, počinjao je mladi Erast Petrovič svoju istražiteljsku karijeru. Nisu uspjeli dugo zajedno služiti, a naučio je mnogo.

Star je Grušin, odavno je u mirovini, ali svu lopovsku Moskvu poznaje, proučio ju je u dugogodišnjoj službi uzduž i poprijeko. Katkad bi dvadesetogodišnji Fandorin išao s njim po Hitrovki ili, recimo, po razbojničkoj Gračevki i samo se čudom čudio. Prilaze načelniku čas banditske njuške, čas gadni odrpanci, čas namazani kico-ši s pogledom koji stalno bježi, i svaki skida kapu, klanja se, pozdravlja. S jednim

Ksaverij Feofilaktovič šapće, drugoga dobrodušno mazne po uhu, s trećim se rukuje. I odmah, malo se odmaknuvši, objasni zelenom pisaru: »Ovo je Tiska Sirovi, željezničar - radi na kolodvorima, izvlači kovčege iz kola u vožnji. A ovo je Gulja, prvorazredni mjenjač.« »Mjenjač?« - bojažljivo priupita Erast Petrovič, osvrćući se na naizgled doličnog gospodina s polucilindrom i štapom. »Ma mijenja zlato s ruke. Vrlo vješto mijenja pravi prsten za lažni. Pokaže zlato, a uvali pozlaćeni bakar. Zanat vrijedan poštovanja, zahtijeva veliku uvježbanost.« Zaustavi se Grušin kod »šibicara« - onih koji gule naivčine s trima kutijama šibica - i pokazuje: »Vidite, momče, Stjopka je krušnu kuglicu stavio pod lijevi poklopac. Ne vjerujte svojim očima - kuglica mu je zalijepljena pod noktom i nikad ne ostane ispod kutije.« »Pa zašto ne uhitimo lopove?!« - vatreno je klicao Fandorin, a Grušin se samo smijuljio: »Svi moraju živjeti, dragi moj. Tražim samo jedno - da imaju savjest i nikoga ne skidaju do gola.«

Načelnik je uživao osobito poštovanje u lopovskoj Moskvi - zbog pravednosti, zato što svakoj ptici daje živjeti, a osobito zbog nekoristoljubivosti. Ksaverij Feofilaktovič nije primao mito, pa stoga i nije stekao kamene palače te se, nakon umirovljenja, uselio u skromnu kućicu s vrtom u Zamoskvorečju. Dok je u dalekom Japanu služio kao diplomat, Erast Petrovič je s vremena na vrijeme dobivao vijesti od svog bivšeg načelnika, a nakon premještaja u Moskvu namjeravao ga je svakako posjetiti, čim se malo snađe. Ali, ispalo je da će morati navratiti odmah. Kada je kočija tutnjala po Moskvoreckom mostu, preliveonom prvim, neuvjerljivim jutarnjim svjetlom, Masa je zabrinuto upitao:

-

Gospodine, a *Gurusin-sensei* je samo *sensei* ili *onsi*? I pojasni svoju sumnju osuđujuće kimajući glavom:

-

Za uljudan posjet *senseiu* još je prerano, a za uljudan posjet *onsiu* pogotovo.

Sensei je naprosto učitelj, a *onsi* je nešto neizmjereno više: učitelj spram kojeg osjećaš duboku i iskrenu zahvalnost.

-

Vjerojatno je *onsi* - Erast Petrovič pogleda crvenu prugu svitanja koja se pružila preko pola nebosklona i lakomisleno prizna. - Rano je, naravno. Ali Grušin ionako pati od nesanice.

Ksaverij Feofilaktovič zaista nije spavao. Sjedio je kod prozora male, no zato vlastite kućice, smještene u labirintu uličica između dviju Ordinki i prepuštao se razmišljanjima o čudnim odlikama sna. To što u starosti čovjek spava manje nego u mladosti s jedne se strane čini razumnim i pravilnim. Čemu uzalud tritati vrijeme - ionako ćeš se uskoro naspavati. S druge strane, vrijeme je u mladosti kudikamo potrebnije. Katkad čitav dan juriš od jutra do mraka, padaš s nogu, još sat-dva, i sve bi poslove obavio, a osam sati moraš dati jastuku. Ponekad ti je tako žao, ali što je, tu je - priroda traži svoje. Sad, evo, uvečer sat-dva u vrtu odrijemaš i poslije cijelu noć ne možeš oka sklopiti, a nemaš se čime zabaviti.

Danas su nova vremena, novi običaji. Otpisaše staro kljuse nek' životari u svom toplom boksu. Hvala im, naravno, grijeh je žaliti se. Samo, dosadno je. Supruga, nek' joj je laka zemljica, prije tri godine je preminula. Kći jedinica Sa-šenjka udala se za vjetropira pomorca i otišla s mužem na kraj svijeta, u grad Vladivostok. Kuharica Nastasja, naravno, i skuha i opere, ali i popričati se ipak hoće. Samo o čemu s njom, guskom, govoriti? O cijenama petroleja i sjemena? A mogao bi još dobro doći Grušin, o kako bi mogao. I snaga ga zasad nije sva ostavila, i mozak mu, hvala Bogu, nije zahrđao. Promašili ste, gospodine ravnatelju policije. Jeste li mnogo zlikovaca ulovili s tim svojim glupim bertijonažama?

Postalo je opasno hodati po Moskvi - začas ti zdipe novčanik, a u večernje doba vrlo se lako može dobiti šipkom po glavi. Ksaverij Feofilaktovič je obično od unutarnje prepirke s bivšim pretpostavljenima prelazio k malodušnosti.

Umirovljeni načelnik bio je pošten prema sebi: služba će se nekako snaći bez njega, a njemu je, evo, bez nje čemerno.

Eh, obično ujutro izađeš na istragu, u tebi sve zvoni, kao da su nekakvu oprugu stisnuli do krajnjih granica. Glava je nakon kave i prve lule bistra, misli same uspostavljaju tijek događaja. Ispada da je to bila sreća, to je bio pravi život. Gospode, kao da sam malo proživio, a htio bih još, uzdahne Grušin, s neodobravanjem gledajući sunce koje je provirilo iznad krovova - opet će biti dug, prazan dan.

I usliša ga Gospod. Zaškilji Ksaverij Feofilaktovič dalekovidnim očima prema nečistoj ulici - kao da kola praše iz smjera Pjatnicke. Putnika je dvoje: jedan s kravatom, drugi, onizak, u nečem zelenom. Tko bi to mogao biti u rano jutro?

Nakon neizbježnih zagrljaja, poljubaca i pitanja, na koja je Grušin odgovarao krajnje opširno, a Fandorin krajnje kratko, prešli su na posao. Erast Petrovič nije se upuštao u detalje priče, pogotovo nije spominjao Soboleva - tek je ocrtao okolnosti problema.

U nekom su hotelu operušali sef. Rukopis je ovakav: brava nije posve precizno otvorena - sudeći po ogrebotinama, lopov se prilično izgnjavio. Znakovita osobitost: u ključanici su nađeni tragovi voska. Prijestupnik se odlikuje veoma sitnom konstitucijom - provukao se kroz prozorčić za provjetravanje veličine četiri palca puta četrnaest. Bio je obuven u čizme ili cipele s uzorkom na potplatu u obliku križića i zvjezdica, stopalo je dužine otprilike devet palaca, širine malo manje od tri... Fandorin nije uspio završiti nabranje okolnosti, zato što je Ksaverij Feofilaktovič iznenada prekinuo mladića:

-

Čizme.

Koleški asesor ispod oka uplašeno pogleda Masu koji je drijemao u kutu. Da nisu uzalud došli, da nije stari *onsi* ishlapio?

-

Što?

-

Čizme - ponovi načelnik. - Nisu cipele. Čizme od boksa, sjajne poput zrcala. Druge ne nosi.

U Fandorinu je sve zamrlo. Oprezno, kao da se boji da ga ne uplaši, upita:

-

Zar vam je ta osoba poznata?

-Jako dobro poznata. - Grušin se zadovoljno osmjehne svojim mekim, izboranim licem, na kojem je kože bilo mnogo više nego što je lubanja trebala. - To je Miša Mali, ne može biti nitko drugi. Samo, čudno je što se dugo gnjavio sa sefom, za njega je prava sitnica otvoriti hotelski sef. Među obijačima sefova samo Miša može proći kroz prozorčić, i otpirači su mu uvijek namazani voskom - vrlo je osjetljiv, ne podnosi škripanje.

- Miša Mali? Tko je t-taj?

- Molim? - Ksaverij Feofilaktovič razveže duhanke-su, bez žurbe napuni lulu. - Kralj moskovskih »poslov-njaka«.

Prvoklasni razarač sefova, a ni ubojstva mu nisu strana.

Također je i »mačak«, prekupac ukradenih stvari i glavešina bande. Majstor širokog profila, kriminalni Benvenuto

Cellini. Malenoga rasta, tek nešto više od metar i pol. Svrćo.

Odijeva se kicoški. Lukav je, vješt i zvjerski okrutan. Vrlo poznata ličnost na Hitrovki.

- Tako znamenita osoba, a nije na robiji? - začudi se Fandorin.

Načelnik reče »hm«, s užitkom povuče iz lule - prvi jutarnji dim, najsladi.

-

Pokušaj ga uhititi. Ja nisam uspio, a teško da će i ovi

današnji. Taj gad ima svoje ljude u policiji, to je sigurno.

Koliko sam ga puta pokušao upecati. Ma kakvi! - Grušin

odmahne rukom. - Umakne svakoj raciji. Upozoravaju ga

zaštitnici. A i boje se Miše, o kako ga se boje. U njegovoj su

bandi sve same ubojice. Mene na Hitrovki jako poštuju, ali o

Miši Malom uvijek šute, makar kliješ-tima izvlačio. A ja i

neću čupati kliještima, dat ću im dobro po zubima, a Miša ih

poslije neće kliještima, nego užarenim maskama na komade

raščeprkati. Jednom, prije četiri godine, došao sam mu

sasvim blizu. Jednu od njegovih švalerki sam obradio, dobra

je bila cura, nije još skroz bila propala. I tako, prije nego što ću Mišu ukebati u njihovom banditskom skloništu, dovezu točno pred Istražni vreću. A u njoj moja doušnica, pilom izrezana na dvanaest dijelova... Eh, Eraste Petroviču, dušo moja, mogao bih vam takve stvari napričati o njegovim majstorijama, ali vi, koliko shvaćam, nemate vremena. Inače ne bi došli u pola šest ujutro. I Ksaverij Feofilaktovič, ponosan na svoju pronicljivost, lukavo zaškilji.

-

Vrlo mi je potreban Miša Mali - reče Fandorin namrštivši se. - To se čini nevjerojatnim, ali on je na neki način povezan s... Uostalom, nemam prava... Ipak, uvjeravam vas da je stvar od d-državne važnosti i k tome vrlo hitna. Da krenemo odmah i uhvatimo vašeg Benvenuta, ha? Grušin raširi ruke:

-

Uh, što vam se prohtjelo. Ja na Hitrovki znam sve staze i stazice, ali gdje Miša Mali noći nije mi poznato. Tu je potrebna opća racija. Samo neka ide od samog vrha, bez načelnika i rajonskih nadzornika upozorit će ga. Opkoliti cijelu Hitrovku, pa lijepo, bez žurbe, djelovati. Lako može biti da ne pokupimo samog Mišu, već nekoga iz njegove bande ili neku Švalerku. Ali za to je potrebno petsto policajaca, ne manje. I da do posljednjeg trena ne znaju razlog. To je obavezno.

I tako je Erast Petrovič od samog jutra tragao po ožalošćenom gradu, tumarao je između Tverskog bulevara i Crvene kapije tražeći najviše predstavnike vlasti. Protjecalo je dragocjeno vrijeme, protjecalo! S tako basnoslovnim ulovom Miša Mali je već mogao umaknuti u veselu Odesu ili u Rostov ili u Varšavu. Carstvo je veliko, obješe-njak ima gdje lumpovati. Od pretprošle noći Miša sjedi na plijenu kakav nikada nije ni sanjao. Razumno bi bilo malo pričekati, primiriti se, vidjeti hoće li biti galame ili neće. Miša je premazan svim mastima, zacijelo sve to shvaća. Samo što mu toliki novac raspaljuje banditsko srce. Neće dugo izdržati,

odlepršat će. Ako već nije. Ah, baš je nezgodan taj sprovod... Jedanput, kada je k lijesu zakoračio Kiril Aleksandro-vič i u crkvi zavlada smjerna tišina, Fandorin je ulovio na sebi pogled general-gubernatora i žestoko zakimao glavom kako bi privukao pažnju Presvijetlog, ali knez mu odvrati također kimajući, teško uzdahne i žalosno se zagleda u luster na kojemu su plamtjele svijeće. Zato je gestikulaciju koleškog asesora zamijetila njegova visost vojvoda Lihtenburški, koji je stajao među svom tom bizantskom pozlatom s pomalo zbunjenim izrazom, nije se križao kao svi, već slijeva nadesno, i izgleda da se zapravo osjećao neprilagođenim. Malo podigavši obrve, Evgenij Maksimilijanovič zadrži pogled na službeniku koji je davao nekakve znakove i, promislivši, dotakne prstom rame Hurtinskog, čija je zalizana frizura provirivala iznad gubernatorove epolete. Petar Parmenovič se pokazao dovitljivijim od svog načelnika: odmah je shvatio da se zbilo nešto izvanredno pa je pokazao bradom prema bočnom izlazu - kao, izvolite onamo, ondje ćemo popričati. Erast Petrovič opet zamigolji kroz gustu gomilu, ali sada u drugom smjeru - ne u središte, već ukoso, tako da je sada išao brže. I sve vrijeme dok se koleški asesor gurao između ožalošćenih, pod svodovima hrama odjekivao je dubok, muževan glas velikog kneza, kojeg su svi slušali s osobitom pažnjom. Nije se radilo samo o tome da je Kiril Aleksandrovič carev rođeni i voljeni brat. Mnogima od prisutnih na parastosu bilo je jako dobro poznato da taj naočiti, stasiti general s pomalo grabežljivim, jastrebovim licem, ne samo da zapovijeda gardom, već je, može se reći, i pravi vladar carstva. On vodi glavnu riječ i u Ministarstvu vojske i u policiji i, stoje bitno, u Specijalnom žandarmerijskom korpusu. Najvažnije je to što car, kako se priča, ne donosi nijednu značajniju odluku prethodno je ne razmotrivši s bratom. Probijajući se k izlazu, Erast Petrovič je slušao govor velikog kneza i mislio kako se priroda ružno našalila s Rusijom: da se jedan brat rodio dvije godine ranije, a drugi dvije godine kasnije, sveruskim samodršcem ne bi postao tromi, mlaki, mrzovoljni Aleksandar, već pametni,

dalekovidni i odlučni Kiril. Ah, kako bi se izmijenio učmali ruski život! A kako bi zasjala država u svjetskoj areni! Ali, ne treba se uzalud žaliti na prirodu, a ako treba nekoga kriviti, onda ne nju, već Providnost. Providnost ništa ne rješava bez višeg smisla, i ako carstvu nije suđeno da ga prene pojava novog Petra, znači da to nije potrebno ni Gospodu. Sprema On Trećem Rimu neku drugu, neznanu sudbinu. Dobro bi bilo daje radosna i svijetla. Uz tu misao Fandorin se prekriži, što je činio krajnje rijetko, ali ta gesta ne privuče ničiju pažnju, jer su se svi uokolo neprestano križali. Možda su razmišljali o istom?

Divno je govorio Kiril - ozbiljno, plemenito, neformalno: -...mnogi tuguju što nas je taj odvažni junak, nada ruske zemlje, napustio tako iznenadno i - čemu griješiti dušu - ružno. Onaj kog su zvali Ahilom zbog legendarne vojničke sreće, koja ga je mnogo puta spašavala od neminovne pogibelji, nije pao u boju, nego je umro tihom, izrazito civilnom smrću. No, je li zaista tako? - Glas zazveči poput antičke bronce. - Sobolevljevo srce puklo je zato što je bilo rastočeno godinama teške službe u ime domovine, oslabljeno mnogobrojnim ranama, zadobivenim u bitkama s našim neprijateljima. Ne bi ga se trebalo nazivati Ahilom, o ne! Pouzdano zaštićen vodom Stiksa, Ahil je bio neranjiv za strijele i mačeve, sve do posljednjeg dana života nije prolio ni kap svoje krvi. A Mihail Dmitrijevič nosio je na tijelu tragove četrnaest rana, od kojih je svaka približavala čas njegove smrti. Ne, ne treba sa sretnikom Ahilom uspoređivati Soboleva, već prije s plemenitim Hektorom - običnim smrtnikom, koji je riskirao život poput svojih vojnika! Svršetak tog dirljivog govora Erast Petrovič nije čuo, zato što je baš na tom mjestu napokon stigao do željenih vrata, gdje ga je već čekao načelnik tajnog odjela guber-natorovog ureda.

-

No, što se dogodilo? - zapita dvorski savjetnik, naboravši kožu visokog blijedog čela, i povuče Fandorina za sobom u dvorište, što dalje od tuđih ušiju.

Erast Petrovič svojom uobičajenom matematičkom jasnoćom

i sažetoŠću izloži bit stvari, završivši riječima:

-

Masovnu raciju treba provesti smjesta, nikako ne poslije današnje večeri. To je šesto.

Hurtinski je napregnuto slušao, dvaput je uzdahnuo, a pred kraj je čak olabavio kruti ovratnik.

- Ubili ste me, Eraste Petroviču, jednostavno ste me ubili - reče on. - To je skandal gori od špijunskog. Ako su junaka Plevne usmrtili zbog prezrenog metala, to je onda sramotno pred cijelim svijetom. Iako milijun, naravno, nikako nije prezrena svota... - Petar Parmenovič zapucketa prstima mozgaćući. - Gospode, što da se radi, što da se radi...

Uplitati Vladimira Andrejeviča nema smisla, danas nije u dobrom stanju. A ni Karačencev ne može pomoći, danas nema nijednog policajca viška. Navečer treba očekivati općenarodno uzbuđenje zbog žalosnog događaja, a koliko li je visokih ličnosti stiglo - svaku treba čuvati i štititi od terorista i bombaša. Ne, poštovani gospodine, ništa danas nema od racije, nemojte ni pomišljati.

- Onda ćemo ga izgubiti - gotovo proštenje Fandorin. - Otići će.

- Najvjerojatnije je već otišao - mračno uzdahne Hurtinski.

- Ako je i otišao, trag je još svjež. Valjda ćemo nekakvu nit pronaći.

Petar Parmenovič vrlo obazrivo primi sugovornika ispod lakta:

-

Imate pravo. Nedopustivo je gubiti vrijeme. Ne znam od jučer za moskovske tajne. Poznajem i Mišu Malog. Odavno mu se prikradam, ali je vješt, beštija. I evo što ću vam reći, dragi Eraste Petroviču. - Glas dvorskog savjetnika zazvuči srdačno, povjerljivo, uvijek škiljeće oči rašire se čitavom veličinom i učine se pametnima, pronicljivima. - Iskreno govoreći, isprva mi se niste svidjeli. Zapravo, nimalo.

Vjetropir, mislio sam, šminkerčić. Dolepršao na gotovo, stečeno znojem i krvlju. Ali Hurtinski je uvijek spreman priznati ako nema pravo. Pogriješio sam glede vas - zbivanja

posljednjih dvaju dana to su rječito pokazala. Vidim da ste vrlo pametan i sposoban čovjek i prvoklasan istražitelj. Fandorin se lagano nakloni, očekujući nastavak.

- Evo kakav prijedlog imam za vas. Ako se, naravno, ne uplašite... - Petar Parmenovič mu se primakne i za-šapta. - Kako današnja večer ne bi uzalud propala, ne biste li mogli prošetati se po hitrovskim jazbinama, provesti izviđanje?

Meni je poznato da ste vi nenadmašan majstor prerušavanja, tako da će vama biti sitnica pretvoriti se u žitelja Hitrovke. Ja bih vas naputio gdje ćete najprije naići na Mišin trag. Raspolažem informacijama. A dodijelit ću vam i pratitelje, svoje najbolje agente. Nije vam odbojan takav posao? Ili se možda bojite?

- Nije mi odbojan i ne bojim se - odvrti Erast Petrovič, kojem se prijedlog dvorskog savjetnika čak činio prilično inteligentnim. Doista, ako već policijska akcija nije moguća, zašto ne bi pokušao sam?

- A ako pronađete nit - nastavi Hurtinski - onda u zoru može i racija. Samo mi pošaljite poruku. Pet stotina policajaca vam, naravno, neću sakupiti, ali toliko neće ni trebati. Jer vi ćete, po svoj prilici, dotad suziti krug potrage. Pošaljite k meni jednog od mojih ljudi, a ostalo ću sam. Odlično ćemo se snaći i bez Njegove Ekscelencije Evgenija Osipoviča.

Erast Petrovič se namršti, ulovivši u tim riječima odjek moskovskih spletki, na koje bi sada bilo najbolje zaboraviti.

- Z-zahvaljujem na ponuđenoj pomoći, ali vaši mi ljudi neće zatrebati - reče on. - Navikao sam se snalaziti sam. Imam vrlo sposobnog pomoćnika.

- Onaj vaš Japanac? - Hurtinski pokaza neočekivanu upućenost. Iako tu ništa nije čudno, čovjeku je posao da zna sve o svima.

- Da. On će mi biti sasvim dovoljan. Od vas mi je potrebna samo jedna stvar. Recite mi gdje da tražim Mišu Malog. Dvorski se savjetnik pobožno prekriži na zvuk zvona koja su gore udarila.

-

Ima na Hitrovki jedno užasno mjesto. Krčma Robija.

Danju je tamo obična odvratna pivnica, a noću onamo gmižu »poslovnjaci«, tako u Moskvi zovu bandite. I Miša Mali često svraća. Ako njega nema, netko od njegovih koljača sigurno će se pojaviti. Obratite također pažnju na gazdu, to je zloglasni razbojnik.

Hurtinski s negodovanjem odmahne glavom:

- Nepromišljeno odbijate moje agente. Mjesto je opasno. Nisu vam to Tajne grada Pariza, nego Hitrov-ka. Ubodu te nožem, i nestao bez traga glasa. Neka vas netko od mojih barem dovede do Robije i dežura vani. Ozbiljno vam kažem, ne inatite se.

- Hvala vam lijepa, ali ipak ću nekako sam - tašto odvrati Fandorin.

Glava osma, u kojoj dolazi do katastrofe

- Nastasja, zašto se dereš kao da te kolju? - srdito reče Ksaverij Feofilaktovič, provirujući na krik u predsoblje.

Kuharica je bila glupa ženska, neobuzdana jezika, nepristojna prema gazdi. Grušin ju je držao samo iz navike i zato što je guska znala peći izvanredne kolače s rabarbarom i jetrima. Ali njezin prodorni glas, koji Nastasja nimalo nije štedjela u svojim vječnim svađama sa susjedom Glaškom, s policajcem Siličem, s prosjacima, mnogo je puta omeo Ksaverija Feofilaktoviča pri čitanju Izvješća moskovske policije, filozofskim razmišljanjima i čak slatkim predvečernjem snu.

Evo i danas se prokleta baba razgalamila tako da je Grušin morao izroniti iz ugodna drijemeža. Šteta - sanjao je kako on nije nikakav umirovljeni načelnik, nego glavica kupusa koja raste u vrtu. Kao da strši ravno iz gredice, a pokraj njega sjedi gavran i kljuca mu lijevu sljepoočicu, ali to ga uopće ne boli, već, naprotiv, vrlo mu godi. Nikamo ne treba ići, žuriti, nema se zbog čega brinuti. Divota. Ali zatim se gavran razgoropadio, stao je ozbiljno kljucati, oštro, s hrskanjem, i još je gad zaglušujuće zagraktao, pa se Grušin probudio od Nastasjinog povika s glavoboljom.

-

još ćeš se ti meni zgrčiti! - kričala je iza zida kuharica. -

A ti, antikriste, šta škiljiš? Sad ću te ja krpom odvalit' po toj masnoj njušci!

Saslušao je Ksaverij Feofilaktovič tu filipiku i zainteresirao se. Tko se to tamo zgrčio? Kakav antikrist? Stenjući ustane, krene zavesti red.

Smisao Nastasjinih zagonetnih riječi razjasnio se kad se pomolio na trijemu.

Naravno, opet prosjaci. Stalno tumaraju po žalosnim zamoskvorečkim uličicama od jutra do večeri. Jedan je stari grbavac, sav zgrčen, opire se na dvije kratke štake. Drugi je prljavi Kirgiz u zamašćenom ogrtaču i s poderanom šubarom. Bože, tko li se sve ne dovlači u majčicu Moskvu.

•Dosta, Nastasja, oglušit ću od tebe! - podvikne Grušin na svadljivicu. - Daj im po kopjejku i neka idu svojim putem.

•Ali oni traže vas! - okrene se kuharica obuzeta gnjevom. - Ovaj tu (pokaže na grbavca) kaže; kao, imamo posla s tvojim gosponom. Dat ću ti ja gospona! Evo trčim! Ne daju čovjeku ni da odspava!

Ksaverij Feofilaktovič se bolje zagleda u lualice. Stoj! Kirgiz mu je nekako poznat! I to uopće nije Kirgiz. Načelnik se primi za srce:

-

Sto je s Erastom Petrovičem? Gdje je on? Eh, pa on ne razumije naš jezik.

-

Ti, stari, šalje li te Fandorin? - nagne se Grušin prema grbavcu. - Nešto se dogodilo?

Invalid se ispravi i pokaže za pola glave višim od umirovljenog istražitelja.

-

Pa, ako me vi, Ksaverije Feofilaktoviču, niste prepoznali, znači da je prerušavanje uspjelo — reče on glasom Erasta Petroviča.

Grušin se oduševi:

•Ma tko bi prepoznao! Vješto, vješto. Da nema vašeg sluge, uopće ništa ne bih posumnjao. Samo, nije li naporno hodati zgrčen?

- Nema veze - odmahne Fandorin. - Prevladavanje teškoća jedan je od životnih užitaka.
- O toj sam temi spreman raspraviti - reče Grušin propuštajući goste u kuću. - Ne sada, naravno, nekom drugom prilikom, za samovarom. Danas ste se, kako vidim, spremili u ekspediciju?
- Da. Želim svratiti do Hitrovke, u jednu krčmu romantičnog naziva Robija. K-kažu da ondje Miša Mali ima nešto poput stožera.
- Tko kaže?
- Petar Parmenovič Hurtinski, načelnik tajnog odjela general-gubernatorovog ureda.
Ksaverij Feofilaktovič samo raširi ruke.
- Taj stvarno mnogo zna. Svagdje ima oči i uši. Znači, spremili ste se u Robiju?
- Da. Recite, kakva je to krčma, kakvi su tamo običaji i, najvažnije, kako do nje doći - zamoli Fandorin.
- Sjednite, dragi moj. Ali, bolje ne u naslonjač, nego ovdje, na klupicu, inače će vam se odijelo... - Ksaverij Feofilaktovič i sam sjedne, zapali lulu. - Redom. Prvo pitanje: kakva je to krčma? Odgovaram: vlasništvo djelatnog državnog savjetnika Eropkina.
- Kako? - zapanji se Erast Petrovič. - A ja sam mislio da je to jazbina, lopovska k-kloaka.
- I ispravno ste mislili. Ali kuća pripada generalu i donosi Njegovoj Ekscelenciji priličnu zaradu. Samog generala ondje, naravno, nema, nego kuću iznajmljuje. Eropkin ima mnogo takvih objekata u Moskvi. Novac, i sami to znate, ne smrdi. Na katu kuće su sobe s jeftinim djevojčurama, a u podrumu je krčma. Ali glavna vrijednost generalove kuće nije u tome. Na tom se mjestu za cara Ivana Vasiljeviča nalazila podzemna tamnica s mu-čilištem. Tamnicu su odavno srušili, a podzemni labirint je ostao. Još su za tristo godina iskopali nove hodnike, ni đavo se tu ne bi snašao. Pa nađi ti tamo Mišu Malog. A sada drugo vaše pitanje, kakvi su ondje običaji. - Ksaverij Feofilaktovič slasno zamlijacka usnama. Odavno se nije osjećao tako sjajno. Ni glava ga više

nije boljela. - Strašni običaji. Razbojnički. Ni policija ni zakon onamo nemaju pristup. Na Hitrovki preživljavaju samo dvije vrste ljudi: oni koji se skrivaju iza jakih, i oni koji gaze slabe. Srednjeg puta nema. A Robija im je nešto poput visokog svijeta: tamo se obrće ukradena roba i veliki novac, navraćaju svi kriminalci s autoritetom. Ima pravo Hurtinski, preko Robije se može doći do Miše Malog. Samo kako, to je pitanje. Na silu neće ići.

•Treće pitanje nije bilo o t-tome - uljudno, ali odlučno napomene Fandorin. - Nego o tome gdje se nalazi Robija.

•E, to vam neću reći - nasmiješi se Ksaverij Feofilaktovič, zavalivši se u naslonjaču.

-

Ali zašto?

-

Zato što ću vas sam onamo odvesti. I ne raspravljajte, ne želim slušati. - Primijetivši sugovornikovu protestnu gestu, načelnik se pravio daje začepio uši. - Kao prvo, bez mene ionako nećete pronaći. Kao drugo, ako nađete, nećete ući. No, ako uđete, živi nećete izaći.

Vidjevši da argumenti nisu djelovali na Erasta Petro-viča, Grušin stane preklinjati:

•Ne ubijajte me, dragi moj! Iz stare navike, ha? Smi-lujte se, zabavite starca, sav sam se osušio od nerada. Skupa bismo se tako divno proveli!

•Ksaverije Feofilaktoviču, dragi moj - strpljivo, kao da se obraća malom djetetu, reče Fandorin. - Zaboga, pa vas na Hitrovki svaki pas pamti.

Grušin se lukavo osmjehne:

-

A to nije vaša briga. Mislite li da ste vi jedini majstor prerašavanja?

I započne duga, zamorna prepirka.

Dok su se približavali Eropkinovoj kući, već se bilo smračilo. Još nikada Fandorin nije imao prilike biti na neslavnoj Hitrovki nakon sumraka. Mjesto se pokazalo jezivim, nekakvim podzemnim carstvom, gdje ne borave živi ljudi

nego sjene. Na krivudavim ulicama nije gorjela nijedna svjetiljka, neugledne kućice naginjale su se čas nalijevo, čas nadesno, s gomila smeća širio se smrad. Ovdje se nije hodalo, već klizilo, švrljalo, hrama-lo uza zidove: izroni siva sjena iz veže ili neprimjetnih vrata, baci pogled tu i tamo, šmugne niz ulicu i opet se rastvori u nekom otvoru. Zemlja štakora, pomisli Erast Petrovič, hramljući na svojim štakama. Samo što štakori ne pjevaju pijanim glasovima, ne urlaju iz sveg grla, uz psovke i suze, i ne mrmljaju za prolaznikom nerazumljive prijetnje.

- Evo je, Robija - pokaza Grušin na mračnu katnicu, čiji su maleni prozori zlokobno svijetlili, i prekriži se. - Daj Bože da obavimo posao i pokupimo se odavle.

Udoše prema dogovoru: Ksaverij Feofilaktovič i Masa prvi, Fandorin malo poslije njih. Takav je bio uvjet koji je postavio koleški asesor. »Ne brinite se što moj Japanac ne zna ruski« - objasni Erast Petrovič. »Prošao je svakakve neprilike i instinktivno osjeća opasnost. U p-prošlosti je biojakuza, to su vam japanski banditi. Munjevito reagira, a nožem rukuje kao Pirogov skalpelom. S Masom ne morate paziti na leđa. A banemo li utroje, bit će sumnjivo, to je već cijela ekipa za hapšenje.«

Uglavnom, uvjerio ga je.

Mračno je u Robiji, ne voli ovdašnji svijet jarko svjetlo. Samo je na šanku petrolejska lampa - da se može brojiti novac - te na grubim daščanim stolovima po jedna debela lojanica. Kako plamen zatreperi, tako se po niskim kamenim svodovima uskomešaju raskrečene sjene. Ali naviknutu oku polumrak nije prepreka. Posjediš, pogledaš - vidiš sve što trebaš. Eno u kutu za "bogatim i čak stolnjakom prekrivenim stolom sjedi šutljiva ekipa »poslovnjaka«. Piju umjereno, jedu još manje, dobacuju si međusobno kratke, tuđincu nerazumljive rečenice. Sigurno nešto čekaju opaki momci: ili će krenuti na posao ili se sprema kakav ozbiljan razgovor. Ostalo je sitna klijentela, nezanimljiva. Djevojčure, potpuno pijani od-rpanci i, dakako, stalni gosti - džepari i kradljivci.

Oni, uobičajeno, *čerupaju perje*, to jest, dijele dnevni ulov, hvatajući jedan drugoga za prsa i raščišćujući do najmanjih pojedinosti tko je što uzeo i koliko vrijedi. Jednog su već bacili pod stol i bijesno ga udaraju nogama. On urla i trsi se da ispuže, ali ovi ga tjeraju natrag govoreći: »Ne otimaj svojima, ne otimaj!«

Uđe grbavi starčić. Stajao je malo na pragu, zavrtio grbu ovamo i onamo, ogledao se i zašepesao u kutak, spretno baratajući štapovima. Jadnik oko vrata ima teški križ na pozelenjelom lancu i neobične verige u obliku željeznih zvijezda. Grbavac zastenje, sjedne za stol. Dobro mjesto: straga je zid i susjedi su tihi. Desno je slijepi prosjak: zija mutnim bjeloočnicama, ravnomjerno mrda čeljust, večera.

Lijevo, spustivši crnokosu glavu na stol i obgrlivši polupraznu bocu, mrtvačkim snom spava cura - očigledno, mačka nekog »poslovnjaka«. Odjevena je čišće od drugih bludnica i ima tirkizne naušnice, a najvažnije - nitko joj se ne nabacuje. Zna se da se ne smije. Umorila se žena pa spava. Kada se probudi, popit će još.

Priđe konobar, sumnjičavo upita:

-

Odakle si, deda? Nešto te prije nisam vid'o. Grbavac iskesi trule tube, izvergla:

-

Odakle? Odavde, a i odande, i tamo, i Vamo. Donesi ti meni, golube, rakije. Nahod'o sam se cijeli dan, nateglio se ovako zgrčen. Ne boj se, imam para. - On zazveckta sitnišem.

- Žale pravoslavci jadnog bogalja.

Živahni starčić namigne, izvuče iza ramena hrpu vate, ispravi ramena i protegne se. Grbe kao da nije ni bilo.

-

Oh, zaboliše kosti od teškog posla. Sad da je nešto u se i poda se.

Sagnuvši se nalijevo šaljivčina gurne spavačicu.

-

Hej, bona Matrjona! Čija si ti? Starca ne bi ljubila?

A potom stane tako mljeti daje konobar samo zagrok-tao:

veseli djedica. Posavjetova ga:

-

K Fiski se ne guraj, nije za takve k'o što si ti. A ako hoćeš pritisnuti neku žensku, popni se gore po stubištu.

Ponesi pola rublja i politru.

Starčić je dobio bocu, ali nije žurio gore - čini se da mu ni ovdje nije bilo loše. Istrusio je čašicu, zamumljao tankim glasom pjesmu i stao strijeljati naokolo živahnim očima koje su blještale kao u mladića. Učas je promotrio cijelo društvo, zadržao pogled na »poslovnjacima« i okrenuo se prema šanku, gdje je krčmar Abdul, mirni, žilavi Tatarin, kojeg je znala i bojala se sva Hitrovka, potihom raspravljao o nečemu s putujućim staretinarom. Govorio je više potonji, a krčmar je odgovarao jednosložno, bez volje, polako brišući prljavom krpom brušenu čašu. Ali sjedobradi staretinar, u dobrom kaputu od nankinga i s kaljačama na čizmama, nije odustajao - sve je nešto šaptao nagnuvši se preko šanka i povremeno pokazivao prstom na košaru stoje visjela na ramenu njegova suputnika, malog Kirgiza, koji je budno pogledavao naokolo uskim, prodornim očima.

Zasad je sve išlo po planu. Erast Petrovič je znao da Grušin glumi trgovca ukradenom robom koji je slučajem nabavio komplet odličnog alata za obijače sefova i traži dobrog, upućenog kupca. Ideja nije bila loša, ali Fando-rina je već jako brinula pažnja s kojom su »poslovnjaci« promatrali staretinara i njegova ortaka. Zar su prokužili? Ali kako? Zašto? Ksaverij Feofilaktovič se majstorski prerušio - ni po čemu nije prepoznatljiv.

Eno i Masa osjeća prijetnju - ustao je uvukavši ruke u rukave i napola pritvorio debele vjeđe. U rukavu ima bodež, a poza označava spremnost da uzvрати udarac, s koje god strane došao.

-

Hej, kosooki! - vikne jedan od »poslovnjaka« usta-jući. - Iz kojeg si ti plemena?

Staretinar se žustro okrene.

-

To je Kirgiz, dragi čovječe - pristojno, ali nimalo bojažljivo reče on. - Jadni sirotan, bezbožnici su mu odrezali jezik. A meni baš dobro dođe. - Ksaverij Feofilaktovič načini nekakav složeni znak prstima. - Žicam pare, tu i tamo nešto maznem, tako da mi brbljavci uopće ne trebaju.

Masa se također okrenuo leđima prema šanku shvativši odakle dolazi prava opasnost. Oči je posve zatvorio, ali je iskra između vjeđa svaki čas sijevala.

»Poslovnjaci« se zagledaše među sobom. Zagonetne staretinarove riječi zbog nečega su na njih djelovale umirujuće. Erastu Petroviču padne kamen sa srca - nije pogriješio Grušin, zna se zaštititi. Fandorin uzdahne s olakšanjem i izvuče ispod stola ruku koju je već skoro bio položio na držak herstala.

A nije je trebao izvući.

Iskoristivši to što su mu obojica okrenula leđa, krčmar iznenada zgrabi sa šanka uteg od dvije funte na konopcu i naoko laganim, ali strašno jakim pokretom udari njime

»Kirgizov« okrugli potiljak. Začu se gadan udarac, i Masa se poput vreće strovali na pod, a podli Tatarin okretno - vidjela se prilična praksa - udari u lijevu sljepoočicu Grušina koji se počeo okretati, ali nije to stigao učiniti do kraja.

Ništa ne shvaćajući, Erast Petrovič sruši stol trgnuv-ši iz pojasa revolver.

-

Ni makac! - povikao je gnjevnim glasom. - Policija!

Jedan »poslovnjak« gurne ruku pod stol i Fandorin odmah opali. Momak zaurla, uhvativši se objema rukama za prsa, strovali se na pod i počne se grčiti. Ostali su zamrli.

-

Ako se tko pomakne, ubit ću ga!

Erast Petrovič je brzo micao cijev - čas prema »poslovnjacima«, čas prema krčmaru - a sam je grozničavo procjenjivao hoće li biti dovoljno metaka za sve i što mu je dalje činiti. Liječnika, liječnika treba! Iako su udarci utegom bili tako siloviti da će liječnik jedva biti od pomoći... Prešao je pogledom po sali. S leđa mu je zid, na krilima je naoko

također sve u redu: slijepac sjedi kao i prije, samo vrti glavom i trepće svojim jezivim očima; cura se od pucnja probudila, podigla ljepušasto, ali ispijeno lice. Oči su joj crne, sjajne - očito, Ciganka.

-

Za tebe je, gade, prvi metak! - vikne Fandorin Tatarinu. - Neću čekati suđenje, odmah ću te...

Nije dovršio zato što je Ciganka ustala begumno poput mačke i udarila ga bocom u sljepoočicu. Uostalom, Erast Petrovič to nije vidio. Za njega je naprosto nastala tama - iznenada i bez ikakva razloga.

Glava deveta, u kojoj Fandorina očekuju novi udarci

K sebi je Erast Petrovič dolazio postupno, osjetila su oživljavala jedno za drugim. Prvo se uključio njuh. Zaudaralo je na kiseliš, prašinu i barut. Zatim je uskrsnuo opip - obraz je osjetio hrapavu drvenu površinu, zapešća su ga pekla. U ustima mu je bilo slano - zacijelo od krvi. Posljednji su se vratili sluh i vid, a skupa s njima, konačno, proradio je i razum.

Fandorin je shvatio da leži na podu licem prema dolje, ruke su mu svezane na leđima. Malko otvorivši jedno oko, koleški je asesor ugledao popljuvani pod, riđeg žohara koji je šmugnuo u stranu i nekoliko pari čizama. Jedan je par bio elegantan, od boksa, sa srebrnim okovom na vrhovima, i nekako sitan, poput dječjeg. Malo dalje, iza čizama, Erast Petrovič je ugledao nešto zbog čega se odmah svega sjetio: ravno u njega gledalo je mrtvo oko Ksaverija Feofilaktoviča. Načelnik je također ležao na podu i lice mu je bilo nezadovoljno, čak srdito, kao da želi reći: »Pa ovo je ispala prava budalaština«. Pored njega mogao se vidjeti crnokosi Masin zatiljak obliven krvlju. Erast Petrovič zažmiri. Želio je opet otići u tamu, da više ništa ne vidi i ne čuje, ali oštri glasovi koji su mu mučno odjekivali u mozgu nisu mu to dopustili.

-...A glavonja Abdul! - govorio je jedan, uzbuđen, sifilitički unjkavo. - Kad je onaj počeo mljeti na šatri, ja sam već mislio da to nije taj, a Abdul - tras - utegom!

Spori glas s tatarskim gutanjem slova probasira:

- Kak' nije taj, glup tikvane! Rek'o je - onog s kosooki Kinez udri.

- Taj tip nije Kinez, nego Kirgiz.

- Ti si Kirgiz! K'o da ima kod nas na Hitrovki puno kosooooki? A i da je ful'o, nije problem. Bacili bi u rijeka, i gotov pos'o.

- A Fiska - reče treći glas, tobože laskav, ali s histeričnom notom. - Da nije nje, onaj bi nas deda sve uc-mek'o. A ti si, Miša, rek'o da će ih bit dvojica, ha, Miš? A njih su trojica, Miš, vidiš. I Krišku su upucali. Gotov je Kriška, Miš. Cijelu mu je utrobu spržio metkom.

Začuvši ime »Miša«, Fandorin se definitivno predomislio da se vrati u tamu. Boljela gaje ozlijeđena sljepoo-čica, ali Erast Petrovič odagna bol, otjera je u prazninu, u onu istu tamu iz koje je nedavno izronio. Nije mu sad do boli.

-

Tebe, Fiska, treba bičem po njušci da ne piješ - mlako i lijeno izgovori falset. - Ali zbog ovog slučajja opraštam. Dobro si dala psetu.

Pridoše dvije tamnocrvene čizme od safijana, stanu nasuprot onih od boksa.

- Može i po njušci, Mišenjka - pjevuckavo će promukli ženski glas. - Samo me ne tjeraj. Već te tri dana nisam vidjela, mili moj. Natugovala sam se. Svrati danas da se pomazimo.

- Poslije ćemo se pomaziti. - Kicoške čizmice načine korak i približe se Fandorinu. - A sad ćemo pogledat kakva nam je to bitanga došla u goste. Okreni ga, Suha. Gle, sijeva okom. Erasta Petroviča okrenuše na leđa.

Evo ga, Miša Mali. Visinom je Ciganki malo iznad ramena, a s »poslovnjacima« se uopće ne može mjeriti. Lice mu je nježno, nervozno, kut usana se trza. Zlobne oči, kao da gleda riba, a ne čovjek. Ali u cjelini je ipak ljepotan. Kosa mu je razdjeljkom odvojena točno na polovici, na krajevima se kovrča. Neugodan detalj: crni brčići navlas isti kao u Erasta Petroviča i zavrnuti su na isti način. Fandorin si smjesta obeća da više nikada neće sukati brkove. Odmah pomisli: a vjerojatno više i neće imati prilike.

U jednoj je ruci banditski kralj držao herstal, u drugoj stilet koji je Fandorin nosio na gležnju. Znači, pretražili su ga.

-

No, koji si ti onda? - upita kroza zube Miša Mali. - Kada ga se gleda odozdo, uopće se ni čini malim, već, sasvim suprotno, pravim Guliverom. - Iz kojeg rajona? Iz Mjasnickog, ili? Vjerojatno. Svi moji progonitelji tamo su se skupili, vampiri nezasićeni.

Erast Petrovič se, kao prvo, začudi »progoniteljima« i »vampirima«, a kao drugo, zapamti za ubuduće da u Mjasnickom rajonu, izgleda, ne primaju mito. Korisna informacija. Naravno, ako je bude imao prigode iskoristiti.

-

Zašto ste došli trojica? - Miša postavi ne sasvim razumljivo pitanje. - Ili si ti sam, a ovi su tek tako? Fandorin je bio u iskušenju da kimne, ali odluči da je bolje odšutjeti. Vidjeti što će biti dalje.

Dalje je bilo gadno. Kratko zamahnuvši Miša ga udari nogom u prepone. Erast Petrovič je vidio zamah i uspio se pripremiti. Zamislio je da sa zaletom skače u rupu u ledu. Ledena voda gaje tako opalila da se u usporedbi s tim udarac okovanom čizmom pokazao pravom sitnicom. Fandorin nije čak ni jeknuo.

-

Čvrst je stari - začudi se Miša. - Očito, morat ćemo se pomučiti. Ali nema veze, tako je zanimljivije, a i imamo vremena. Bacite ga zasad u podrum, dečki. Pojest ćemo šta nam Bog da, a onda ćemo se uživljavati. Zagrijat ću se i poigrati, a Fiska će me poslije opustiti.

Uz vriskavi ženski hihot, koleškog asesora odvukoše za noge po podu iza šanka, zatim nekim mračnim hodnikom.

Zaškripaše podrumaska vrata i sljedećeg trena Erast Petrovič pade u mrkli mrak. Nekako se pridigao, ali ipak se udario u bok i rame.

-

Drži svoje štapove, grbavi! - povikaše gore sa smijehom. - Prošeci malo, skupi milostinju!

Na Fandorina jedna za drugom padnu obje njegove kratke štake. Gore mutni kvadrat iščezne uz tresak i Erast Petrovič zatvori oči, jer ionako se ništa nije vidjelo.

Izvrnuvši šaku opipao je prstima spone koje su mu stezale zglobove. Malenkost - običan konopac. Potrebna je malčice tvrda, po mogućnosti rebrasta površina i određena količina strpljenja. Sto je ono tamo? A, ljestve o koje se maločas udario. Fandorin se okrene leđima prema ljestvama i stane brzo, ravnomjerno trljati uže o drveni podupirač. Bit će nekih tridesetak minuta gnjavaže s time.

I Erast Petrovič stane brojiti do tisuću osamsto - ne zato da bi skratio vrijeme, već da ne misli o onom strašnom. Ali brojenje nije smetalo crnim mislima da zabadaju crne igle u jedno srce koleškog asesora.

Sto ste to učinili, gospodine Fandorine! Nema vam oprost a i nikada ga više neće ni biti.

Kako je mogao dovući u ovaj zvjerinjak svog starog učitelja!

Dobri Ksaverij Feofilaktovič je povjerovao svom mladom prijatelju, obradovao se što još može biti koristan domovini, a gle kako je sve ispalo. I nije sudbina kriva, niti zla kob, već neopreznost i nekompetentnost onoga komu je umirovljeni

načelnik vjerovao kao samom sebi. Očekivali su, očekivali su hitrovski šakali Fandorina. Točnije, onoga tko će doći s »Kinezom«. A upozoravao je Grušin da je Miša Mali potkupio svu policiju. Izbrbljao se nekom od svojih ljudi antipatični Hurtinski, a ovaj je poslao vijest na Hitrovku. Vrlo jednostavno. Kasnije će se, naravno, razjasniti tko je to tamo kod njih u tajnom odjelu izdajica, ali Masu i Grušina neće vratiti. Neoprostiva greška! Ne, nije greška, zločin.

Erast Petrovič zastenje od neizdržive duševne muke, stane trljati još brže, i uže ranije od očekivanog najednom spuzne, popusti. Ali koleški asesor se nije obradovao, nego je samo oslobođenim dlanovima prekrio lice i zaplakao. Ah, Masa, Masa...

Prije četiri godine, u Jokohami, Fandorin, drugi tajnik ruskog veleposlanstva, spasio je život momku iz jakuze. Otada mu je Masahiro postao odan - ma što - jedini prijatelj i ne jednom

je spasio život diplomatu sklonom pustolovinama, a ipak se i dalje smatrao vječnim dužnikom. Radi čega ste, gospodine Fandorine, dovukli ovamo, na drugi kraj svijeta, u stranu zemlju, dobrog japanskog čovjeka? Radi toga da glupo, vašom krivicom, pogine od razbojnikova podmuklog udarca? Teško, neizrecivo teško bijaše Erastu Petroviču i ako si nije razbio glavu o vlažni podrumski zid, bilo je to zahvaljujući predosjećaju osвете. Oh, kako će se nemilosrdno osvetiti ubojicama! Ksaveriju Feofilaktoviču, kao kršćaninu, možda je i svejedno, ali Mašina japanska duša će se u očekivanju sljedećeg rođenja sigurno obradovati.

Za vlastiti život Fandorin više nije strepio. Imao je Miša Mali lijepu priliku dokrajčiti koleškog asesora - tamo gore, kada je ležao na podu ošamućen, svezan i nenaoružan. A sad

oprostite, vaše razbojničko veličanstvo. Kako kažu kockari, imate kartu krive boje.

Mjedeni križ na lancu i čudesne zvjezdolike verige su kao i prije visjeli bivšem grbavcu oko vrata. A ovi blesani još su mu i dar uručili - štapove su bacili u podrum. A to je značilo daje Erast Petrovič raspolagao cijelim japanskim arsenalom.

Skinuo je s vrata verige i razdijelio ih na zvijezde. Opipao je rubove - naoštreni su kao britva. Zvijezde su se nazivale

šurikenima, i umijeće bacanja istih bez promašaja spadalo je u prvi stupanj nindžine obuke. U ozbiljnim slučajevima bridovi se još i mažu otrovom, ali Fandorin je procijenio da će biti dobro i bez otrova. Preostalo je sastaviti nunčake - oružje strasnije od bilo koje sablje.

Erast Petrovič skine sa sebe križ na lancu. Križ je odložio na stranu, a karike lanca na oba kraja razmaknuo i spojio s njima svoje štake. Pokazalo se da za tu svrhu štapovi imaju specijalne kukice. Ne ustajući sa zemlje, mladić zafijukne nunčakama iznad glave munjevitom osmicu. Bio je posve zadovoljan. Gozba je pripremljena, nedostaju gosti.

Napipavajući u mraku prečke, popeo se uz ljestve. Upro je glavom o vratašca - zatvoreno je s druge strane. Što sad, pričekajmo. Ne ide sijeno konju.

Skočio je dolje, spustio se četveronoške, stao pipati rukama

po podu. Ubrzo je naišao na nekakvu smekšalu vreću koja je neizdrživo zaudarala na plijesan. Nema veze, nije vrijeme za finese.

Erast Petrovič zabaci glavu na improvizirani jastuk. Bijaše vrlo tiho, samo su u tami trčkarale hitre zvjerke, vjerojatno miševi, a možda i štakori. Oh, samo da dođu što prije, pomisli Fandorin i ni ne primijeti kako je pao u san - prošle noći nije stigao spavati.

Probudila ga je škripa vrata i odmah se sjetio gdje se nalazi i zašto. Jedino nije bilo jasno koliko je vremena prošlo.

Po ljestvama, njišući se, silazio je čovjek u dugom ogrtaču i čizmama od juhte. U ruci je držao svijeću. Erast Petrovič prepozna jednog od Mišinih »poslovnjaka«. Za njim kroz otvor prodoše poznate čizmice od boksa sa srebrnim okovom. Gostiju je ukupno bilo petoro - sam Miša Mali i četvorica prijašnjih. Za potpuno zadovoljstvo nedostajao je samo Abdul, zbog čega se Fandorin malo ražalostio i čak uzdahnuo.

- Samo ti uzdiši, pseto - naceri se bisernim osmijehom Miša.

- Sad ćeš se ti meni tako derat' da će se štakori posakrivat' u rupe.

Stiskaš se s crkotinom? Tako treba. Još malo pa ćeš i sam bit takav.

Fandorin pogleda vreću koja mu je služila kao jastuk i užasnut sjedne. S poda je u nj upalim očnim dupljama zurio raspadnuti leš. »Poslovnjaci« zarzaše. Svaki osim Miše imao je u ruci svijeću, a jedan je još držao i nekakva kliješta ili mašice.

-

Ne sviđa ti se? - podrugljivo priupita niski. - Prošle smo jeseni uhvatili špijuna, isto iz Mjasnickog. Znaš ga il' ne? - Opet grohot, a Mišin glas postane blag, razvučen. - Dugo se mućio, jadnik. Kad smo mu počeli crijeva iz utrobe vadit', sjetio se i mamice i tatice.

Erast Petrovič bi ga mogao istog časa ubiti, u objema rukama na leđima stiskao je šuriken. Ali prepuštati se nerazumnim emocijama nedostojno je plemenita muža. S Misom je morao porazgovarati. Kako je govorio joko-hamski konzul

Aleksandar Ivanovič Pelikan, »nakupila su se pitanja«. Može, naravno, prvo onesposobiti svitu njegova hitrovskeg veličanstva. Vrlo prikladno stoje: dvojica desno, dvojica lijevo. Vatreno oružje se ni kod koga ne vidi, samo se Miša stalno igra lijepim herstalom. Ali to nije strašno, ne zna za dugme, a s uključenim osiguračem revolver neće pucati.

Možda bi bilo bolje pokušati što god-' doznati dok se Miša Mali osjeća nadmoćno. Tko zna hoće li poslije govoriti. Po svemu sudeći, dečko je hirovit. Što ako se zainati?

-

Aktovkicu tražim, Mišutka. A u njoj su pare, hiljade i hiljade - zapjevuši Fandorin glasom zlosretnog lupeža grbavca. - Kud si je metnuo, ha?

Miši se promijeni lice, a jedan od njegovih ortaka unjkavo zapita:

-

Šta on to baljezga, Miš? Kakve hiljade?

-

Laže, kuja špijunska! - rikne »kralj«. - Hoće nas posvađat'. Sad ćeš ti meni krv prokašljat', izrode.

Trgnuvši iz čizme uski, dugački nož, Mali korakne naprijed. Erast Petrovič donese zaključke. Aktovku je uzeo Miša. To je prvo. U bandi to ne znaju, znači, nema namjeru dijeliti plijen. To je drugo. Uplašio se raskrinkavanja i sada će začepiti zarobljeniku usta. Zauvijek. To je treće. Treba mijenjati taktiku.

•Čekaj, čekaj, ti, nisam ja obični deda - zabrza Fandorin. - Udariš me, šutim. Ako ćeš lijepo sa mnom, nešto ću ti šapnut'.

•Nemoj ga još dokrajčit', Miš - uhvati glavešinu za rukav unjkavi. - Nek' ispriča.

•Pozdrav od Petra Parmeniča gospodina Hurtinskog - namigne Malom koleški asesor, uperivši pogled u lice da vidi je li točna hipoteza. No ovog puta Miša nije ni trepnuo.

•Deda glumi munjenog. Nekakvog Parmeniča izmislio. Nema veze, sad ćemo mu mozak stavit' na mjesto. Kur, sjedi mu na noge. A ti, Pronja, daj kliješta. Zapjevat će k'o pijevac,

vrana pogana.

I Erast Petrovič shvati da mu hitrovski monarh neće reći ništa zanimljivo - previše se čuva svojih.

Fandorin duboko uzdahne i načas zatvori oči. Radosna nestrpljivost jedan je od najopasnijih osjećaja. Zbog nje propada mnogo važnih djela.

Erast Petrovič otvori oči, osmjehne se Miši i trgne iza leđa desni, pa za njim i lijevi dlan. Fiju, fiju - zazviž-daše okrećući se dvije male sjene. Prva uđe u grlo Kuru, druga Pronji. Još su krkljali, brizgajući krv, još su teturali, još nisu ni pojмили da umiru, a koleški asesor već je podigao sa zemlje nunčake i skočio na noge. Miša Mali ne samo osigurač, već ni ruku nije stigao podići - štap ga udari po tjemenu: ne prejako, samo ga ošamuti. Kršni momak, kojeg je nedavno nazvao Suhom, tek je zinuo i odmah dobio moćan udarac po glavi, od čega se srušio ničice i više se nije pomaknuo. Posljednji »poslovnjak«, čiji nadimak Fandorin nije saznao, pokaže se spretnijim od svojih drugova - nunčakama se izmakne, izvuče iz sare finski nož, izbjegne i drugi udarac, ali nemilosrdna osmica slomi mu ruku koja je držala nož, a zatim probi živahnom lubanju. Erast Petrovič se zaustavi regulirajući disanje. Dvojica razbojnika su se grčila na zemlji, trza-jući nogama i uzaludno pokušavajući zatvoriti rastrgana ždrijela. Dvojica su nepomično ležala. Mali je sjedio tupo vrteći glavom. Sa strane je bliještao čelik herstala.

Fandorin reče u sebi: »Upravo sam ubio četvero ljudi i nimalo zbog toga ne žalim.« Otvrdnuo je koleški asesor te strašne noći.

Za početak Erast Petrovič primi ošamućenog za vrat, dobro ga protrese i prilijepi mu dva zvonka šamara - ne iz osvete, već zato da bi ga brže osvijestio. Međutim, pljuske su imale posve čudesno djelovanje. Miša Mali je uvukao glavu u ramena i zacvilio:

- Deda, ne tuci me! Sve ću reć! Nemoj me ubit! Nemoj mladi život uništiti

Fandorin je gledao plačno iskrivljenu zgodnu njušku i samo se čudio. Ljudska priroda nije prestajala zapa-njivati Erasta

Petroviča svojom nepredvidivošću. Tko bi pomislio da će se razbojnički vladar, strah i trepet moskovske policije, tako rascmoljiti od par šamara. Kao pokus Fandorin malo zanjiše nunčake, i Miša Mali prekine cvilež - začarano se zabaljio u krvavi štap koji se ravnomjerno njihao, uvukao glavu u ramena i zadrhtao. Djeluje. Krajnja okrutnost je druga strana kukavičluka, filozofski pomisli Erast Petrovič. Sto, u biti, i nije čudno, s obzirom na to da su to dvije najgore karakterne crte koje postoje među sinovima čovječjim.

•Ako želiš da te predam policiji, a ne da te ubijem odmah ovdje, odgovaraj na pitanja - svojim uobičajenim, a ne slaboumnim glasom, rekao je koleški asesor.

•A ako odgovorim, nećeš me ubiti? - plašljivo upita Miša Mali i šmrčne. Fandorin se namršti. Nešto ipak tu nije bilo u redu. Nije mogao takav mekušac držati u strahu čitav zločinački svijet velikog grada. To zahtijeva čeličnu volju, izuzetnu karakternu snagu. Ili nešto što s uspjehom zamjenjuje te odlike. Sto?

-

Gdje je milijun? - mrko upita Erast Petrovič.

-

Tamo di je i bio - brzo odvratila Mali. Nunčake se opet prijeteci zanjišu.

•Zbogom, Miša. Upozorio sam te. Tako mi je i bolje, obračunat ću se s tobom zbog svojih prijatelja.

•Stvarno, tako mi Boga! - Sitni, preplašeni čovječuljak prekrije glavu rukama, i Fandorinu najednom od sve te scene postane neizdrživo mučno.

•Stvarno, deda, Boga mi. Perje je i dalje u aktovki k'o i prije.

-

A gdje je aktovka?

Miša proguta slinu, trzne usnama. Odgovori jedva čujno:

-

Tu, u tajnom spremištu.

Erast Petrovič odbaci nunčake, više mu neće zatrebati.

Podigne s poda herstal, trzajem osovi Mišu na noge.

-

Idemo, pokaži.

Dok se Mali uspinjao ljestvama, Fandorin gaje odozdo gurao pištoljem i nastavljao postavljati pitanja:

-

Od koga si saznao za »Kineza«?

-

Od njega, Petra Parmeniča. — Miša se okrene, podigne ručice. - Mi smo podčinjeni ljudi. On je naš dobročinitelj, naš zaštitnik. Ali i zahtijeva mnogo, uzima gotovo polovinu.

Divno, zaškruta zubima Erast Petrovič. Stvarno divno.

Načelnik tajnog odjela, desna ruka general-guberna-tora šef je i pokrovitelj moskovskih kriminalaca. Sada je jasno zašto taj otpadak od Miše nikako ne mogu uloviti i zašto je na Hitrovki prigrabio toliku vlast. Gle ti Hur-tihskog, gle ti dvorskog savjetnika.

Uđoše u mračni hodnik, krenuše kroz labirint uskih, pljesnivih prolaza. Miša se zaustavi kod niskih, neprimjetnih vrata, pokuca lukavim, dogovorenim kucanjem. Otvori Fiska - samo u bluzi, raspuštene kose, snena i pijana lica. Gostima se nimalo nije začudila, Fandorina nije ni pogledala.

Otapkala je po zemljanom podu do kreveta, svalila se i odmah zaspala. U kutu se nalazilo elegantno stajaće ogledalo, očito posuđeno iztudoara neke dame. Na ogledalu se dimila uljanica.

-

Kod nje je skrivam - reče Mali. - Glupa je, al' neće odat'.

Erast Petrovič čvrsto primi kržljavca za tanki vrat, privuče ga k sebi i, gledajući mu ravno u okrugle, riblje oči, upita, naglašavajući svaki slog:

-

A što si učinio generalu Sobolevu?

-

Ništa. - Miša se triput brzo prekriži. - Crk'o na vješalima ako jesam. O generalu nemam blage veze. Petar Parmenič je rek'o da uzmem aktovku iz sefa i da budem pažljiv. Rek'o je da tamo neće bit' nikog i da neće primijetit'. Pa sam uzeo, to je sitnica. Još je rek'o da kad se malo stiša

lovu ćemo popola, pa će me poslat' s čistim papirima iz Moskve. A ako nešto pokušam i pod zemljom će me pronać'. I pronaš'o bi me, on je takav.

Miša skine sa zida mali sag sa Stjenjkom Razinom i kneginjom, otvori u zidu nekakva vratašca i stane pipati rukom unutrašnjost. A Fandorin je stajao obliven hladnim znojem i pokušavao pojmiti sav čudovišni smisao onog što je čuo.

Tamo neće biti nikoga i neće primijetiti? Tako je rekao svom ortaku Hurtinski? Znači daje dvorski savjetnik znao da se Sobolev neće vratiti živ u Dusseau!

Podcijenio je Erast Petrovič hitrovskega vladara. Miša nije bio naivan i takav bijedni slabić kakvim se napravio. Osvrnuvši se preko ramena vidio je da je detektiv, prema očekivanju, zgranut rečenim i da je spustio ruku s revolverom. Žustri se muškarčić naglo okrene, Erast Petrovič ugleda u sebe uperenu cijev karabina i jedva ga stigne udariti odozdo. Cijev grune plamen, oprži lice žarkim vjetrom. Sa stropa se prosu trunje. Prst koleškoga asesora spontano stisne obarač, i herstal, sa spuštenim osiguračem, poslušno opali. Miša Mali se uhvati rukama za truh i sjedne na pod, tanko zajauče.

Sjetivši se boce, Erast Petrovič se osvrne prema Fiski. Ali ova na prasak ni glavu nije podigla - samo je uho prekrila jastukom.

Evo, razjasnila se neočekivana Mišina uslužnost. Vješto je odglumio, uspavao oprez i doveo detektiva kamo je želio.

Samo, odakle je mogao znati da je Erast

Petrovič brzinom reakcije bio čuven čak i među »šulja-jućima«?

Pitanje je je li aktovka ovdje. Erast Petrovič odmakne nogom tijelo koje se trzalo, gurne ruku u nišu. Prsti napipaše hrapavu kožnu plohu. Tu je!

Fandorin se nagne nad Mišu. Ovaj je ubrzano treptao i grozničavo oblizivao bijele usne. Na čelu su mu izbijale kapi znoja.

-

Doktora! - proštenja ranjenik. - Sve ću reć', ništa neću

prešutit!

Rana je teška, ustanovi Erast Petrovič, ali herstalov kalibar je mali, tako da, ako ga se brzo dopremi u bolnicu, možda i preživi. Takav svjedok treba preživjeti.

-

Sjedi i ne miči se - reče Fandorin naglas. - Dovest ću kočijaša. Pokušaj li otpuzati, sav će život iz tebe isteći. Krčma je bila prazna. Kroz mutne prozorčice probijalo se blijedo ranojutarnje svjetlo. Točno na sredini, na prljavom podu, zagrljeni, ležali su muškarac i ženska. Ona je imala podignute skute - Erast Petrovič se okrene. Čini se da više nema nikoga. Ne, u kutu na klupi spavao je jučerašnji slijepac: pod glavom mir prosjačka torba, na zemlji dugački štap. Krčmara Abdula - kojeg je Fandorin žarko želio vidjeti - nije bilo. Ali što je to? Kao da netko tiho hrče u sporednoj prostoriji.

Erast Petrovič oprezno odmakne cicanu zavjesu i padne mu kamen sa srca - evo pokvarenjaka. Razvalio se na škrinji, brada mu strši uvis, usta s debelim usnama mu otvorena. Koleški asesor gurne mu cijev ravno među zube. Reče srdačno:

-

Ustaj, Abdule. Jutro je pametnije od večeri. Tatarin otvori oči. Bile su crne, mutne, lišene bilo kakvog izraza.

•Odupri se, potrči - zamoli ga Fandorin. - A onda ću te ubiti kao psa.

•Sta ću bježat' - mirno odvrati ubojica i široko zijev-ne. - Nisam klinac da bježim.

•Na vješalima ćeš završiti - reče Erast Petrovič, s mržnjom gledajući u male ravnodušne očice.

•Valjda tako treba bit' - složi se krčmar. - Sve je volja Alahova.

Koleški asesor se svim silama borio s neizdrživim svr-bežom u kažiprstu.

-Još i Alaha spominješ, smeće! Gdje su ubijeni?

-

A u spremište zasad sam pospremio - drage volje saopći nečovjek. - Mislio sam poslije u rijeku bacit'. Evo tu je spremište. - I pokaže na daščana vrata.

Vrata su bila zatvorena zasunom. Erast Petrovič sveže Abdulu ruke njegovim kožnim remenom i srca ispunjena žalosnom boli podigne zasun. Unutra bijaše mračno.

Pričekavši, koleški asesor načini jedan korak, pa drugi i najednom dobije straga snažan udarac bridom dlana po vratu. Ništa ne shvaćajući, napola ošamućen, sruši se ničice, a netko navali na nj odozgo i bijesno zadahta u uho:

-

Gdze je gospodzin? Ubim kao pas!

Teško, zapinjući - udarac je bio ozbiljan, a i sjeo je na jučerašnju kvrgu - Fandorin propenta na japanskom:

-

Znači, ipak učiš riječi, lijenčino? 1 ne izdrži, rasplače se.

Ali, ni time šokovi nisu završili. Kada se Fandorin, zamotavši Masi razbijenu glavu i pronašavši kočijaša, vratio po Mišu Malog u Fiskin sobičak, Ciganke ondje nije bilo, a Miša više nije sjedio naslonjen na zid, nego je ležao na podu. Mrtav. I nije umro od rane na truhu - netko je vrlo precizno banditskom kralju prerezao grlo.

Erast Petrovič se sa spremnim revolverom ustuma-rao po mračnom hodniku, ali ovaj se granao i vodio u mrkli, vlažni mrak. Tu ne samo da ne bi nikoga našao, nego bi se, ne daj Bože, i sam izgubio.

Izašavši iz Robije van, Fandorin zažmiri zbog sunca koje je provirilo iznad krovova. Masa je sjedio u kočiji, jednom rukom stiščući povjerenu mu aktovku, a drugom čvrsto držeći za vrat svezanog Abdula. Pored njega je stršala bezoblična gomila - omotano pokrivačem tijelo Ksaverija Feofilaktoviča.

- Kreći! - vikne Erast Petrovič skočivši na sjedište pokraj kočijaša. Što prije s tog Bogom prokletog mjesta. -Tjeraj u Malu Nikitsku, u žandarmeriju!

Glava deseta, u kojoj general-gubernator pije kavu uz pecivo

Stražmeštar koji je dežurao pred vratima Moskovske gubernijske žandarmerijske uprave (Mala Nikitska broj 20) pogleda čudnu trojku koja je izlazila iz kočije s radoznalošću, ali bez osobita čuđenja - na takvom mjestu svačega se nagledaš. Prvi je sišao, spotaknuvši se o stepenicu, crnobradi Tatarin sa svezanim rukama na leđima. Za njim, gurajući zarobljenika u leđa, spustio se neki kosooki u poderanom polukaftanu, s bijelim turbanom i sa skupocjenom kožnom aktovkom u ruci. Posljednji, neprilično svojim godinama, skoči sa sjedišta odrpani starac. Malo se zagledavši, stražmeštar vidje da starac u ruci ima revolver, a kosookom na glavi uopće nije turban nego omotani ručnik, ponegdje zamrljan krvlju. Jasna stvar - tajni su se agenti vratili sa zadatka.

- Evgenij Osipovič je tu? - upita starac mladim gospodskim glasom, i žandar, iskusan službenik, nije postavljao nikakva pitanja, već je samo salutirao:

- Jest, stigli su prije pola sata.

- Pozovi, p-prijatelju, dežurnog časnika - malo zamuckujući reče prurušeni. - Neka se pobrine za uhićenog. A tamo - mračno pokaže na kočiju u kojoj je ostao nekakav veliki kup - tamo je naš ubijeni. Neka ga zasad odnesu u hladnjaču. To je Grušin, umirovljeni načelnik istražnog odjela.

-

Naravno, Vaše blagorode, odlično se sjećam Ksave-rija Feofilaktoviča, mnogo smo godina zajedno služili. -

Stražmeštar skine kapu i prekriži se.

Erast Petrovič je brzo hodao širokim predvorjem, Masa ga je jedva stizao mašući nabijenom aktovkom, čija je kožna utroba gotovo pucala od svežnjeva novčanica. Bilo je još rano pa je u upravi bilo pusto, a to i nije mjesto gdje se skupljaju posjetitelji. Iz udaljenog kraja hodnika, gdje je na zatvorenim vratima blistala tabla s natpisom »Časnička gimnastička dvorana«, dopirali su povici i zvuk metala. Fandorin skeptično zamaše glavom: stvarno je od životne važnosti da se časnici znaju mačevati. S kim, pitanje je? S bombašima?

Sve su to ostaci prošlosti. Bolje da uče ju-jitsu ili, u najgorem slučaju, engleski boks. Pred ulazom u ured ravnatelja policije reče Masi:

-

Sjedi tu dok te ne pozovu. Čuvaj aktovku. Boli te glava?

•Imam ja tvrdu glavu - ponosno odvrati Japanac.

•Hvala Bogu. Pazi, ne miči se s mjesta.

Masa uvrijeđeno napuhne obraze, očitčr Smatrajući uputu suvišnom. Iza visokih dvokrilnih vrata bilo je tajništvo, odakle se, sudeći po natpisima, moglo ići ravno, u kabinet ravnatelja policije, ili desno, u tajni odsjek. Zapravo je Evgenij Osipovič imao i vlastitu kancelariju na Tverskom bulevaru, međutim, njegova je ekscelencija više voljela kabinet u Maloj Nikitskoj - bliže je tajnim mehanizmima državnog ustroja.

-

Kamo? - ustane ususret odrpancu dežurni ađutant.

-

Koleški asesor Fandorin, general-gubernatorov službenik za posebne zadatke. Hitan slučaj.

Ađutant kimne i krene izvijestiti. Za pola minute u tajništvo uđe sam Karačencev. Pri pogledu na skitnicu zamre na mjestu.

-

Eraste Petroviču, zar ste to vi?! Kakvo prerusavanje. Što se dogodilo?

-

Mnogo toga.

Fandorin uđe u kabinet i zatvori za sobom vrata. Ađutant je ispratio posjetitelja znatiželjnim pogledom. Ustane, proviri u hodnik. Nema nikoga, samo nasuprot vrata sjedi neki Kirgiz. Tada časnik na prstima priđe vratima pretpostavljenog i prisloni uho. Čuo se odmjereni glas službenika za posebne zadatke, povremeno prekidan generalovim basom. Nažalost, jedino je to i mogao razabrati.

Replike su zvučale ovako:

•Kakva aktovka?

- Kako ste mogli!
- A što on?
- Gospode!
- Na Hitrovku?!

Tada se vrata iz hodnika otvoriše, i ađutant jedva stigne odskočiti - napravio se kao da je upravo htio pokucati generalu i nezadovoljno se okrenuo prema posjetitelju. Nepoznati časnik s aktovkom pod miškom umirujuće podigne dlan i pokaže na bočna vrata koja su vodila u tajni odsjek: kao, ne dajte se uznemirivati, idem onamo. Brzo prođe kroz prostranu sobu, nestane. Ađutant opet prisloni uho.

-

Košmar! - uzbuđeno uzvikne Evgenij Osipovič. A čas poslije uzdahne:

-

Hurtinski? To je nevjerojatno!

Ađutant se pripio uz vrata u nadi da će razabrati barem nešto iz govora koleškog asesora, ali tada, kao za inat, uđe kurir s hitnim paketom pa ga je morao primiti i potpisati. Nakon još dvije minute iz kabineta izađe general

-

crven, uzbuđen. Međutim, sudeći po bljesku generalovih očiju, novosti, čini se, nisu bile loše.. Iza Evgenija Osipoviča izašao je tajanstveni službenik.

-

Treba završiti to s aktovkom pa ćemo se pozabaviti našim Kainom - reče ravnatelj policije trljajući ruke.

-

Gdje je taj vaš Japanac?

-

Čeka u h-hodniku.

Ađutant proviri kroz vrata, ugleda kako su general i službenik stali pred odrpanim Kirgizom. Ovaj ustane, svečano se nakloni prislonivši dlanove uz bedra. Koleški asesor ga uznemireno upita nešto na nepoznatom jeziku.

Azijac se opet nakloni i odgovori nešto umirujuće. Službenik povisi glas, očito negodujući.

Na licu kosoookog odrazi se smetenost. Izgleda da se opravdavao.

General je okretao glavu čas prema jednom, čas prema drugom. Riđe su mu se obrve iznenađeno skupile.

Primivši se rukom za čelo, koleški asesor se okrene prema ađutantu:

-Je li ulazio u sobu časnik s aktovkom?

-

Jest. Produžio je u tajni odsjek.

Službenik vrlo grubo odgurne prvo ravnatelja policije, a zatim i ađutanta, pojuri kroz tajništvo k bočnim vratima. Ostali su ga slijedili. Iza vrata s natpisom otkrid se uski hodnik čiji su prozori gledali na dvorište. Jedan je prozor bio samo pritvoren. Koleški asesor nagne se preko prozorske daske.

•Na zemlji su tragovi čizama! Skočio je dolje! - zas-tenje emotivni službenik i gnjevno udari šakom u okvir. Udarac je bio tako snažan da se sve staklo uz žalosni zveket prosulo van.

•Eraste Petroviču, ta što se dogodilo? - uplašio se general.

•Ništa ne razumijem - raširi ruke koleški asesor. - Masa kaže da mu je u hodniku prišao časnik, nazvao ga imenom, uručio mu paket s pečatom, uzeo aktovku i tobože je ponio meni. Očito je zaista bio časnik, ali je skupa s aktovkom skočio kroz ovaj prozor. To je nekakav ružan san!

-

Paket? Gdje je paket? - upita Karačencev.. Službenik se trgne i opet zabrblija na azijskom. Tip u ogrtaču, koji je pokazivao znakove velikog nemira, izvadi ispod miške službeni paket i uz naklon ga pruži generalu. Evgenij Osipovič pogleda na pečate i adresu.

-

Hm. »*Za Moskovsku gubemijsku žandarmerijsku upravu. Iz Odjela čuvanja poretka i javne sigurnosti sankt-peterburske gradske uprave.*« - Otvori kuvertu, stane čitati. - »*Povjerljivo.*

Gospodinu moskovskom ravnatelju policije. Na temelju članka 16. Visoke uredbe o mjerama za očuvanje državnog poretka i javnog mira i uz suglasnost sanktpeterburškog general-gubematora, zabranjuje se babici Mariji Ivanovnoj Ivanovoj, zbog njezine političke sumnji-vosti, boravak u Sankt Peterburgu i Moskvi, o čemu imam čast obavijestiti Vašu Ekscelenciju. Za načelnika Odjela konjanički kapetan Šipov.«
Kakva budalaština! General okrene list na obje strane.

-

Obična okružnica. Kakve veze s tim ima aktovka?

-

Što je tu n-nejasno - apatično će prurušeni koleški asesor, koji je od nervoze čak počeo zamuckivati. - Netko se vješto okoristio time što Masa ne razumije ruski i s b-bezgraničnim se poštovanjem odnosi prema vojnoj odori, osobito ako vidi sablju na boku.

-

Pitajte ga kako je izgledao časnik - naloži general. Službenik malo poslušava nesuvisli Azijčev govor i samo mahne rukom:

-

Kaže, žuta kosa, vodenaste oči... Mi z-za njega svi imamo isto lice.

Obrati se ađutantu:

-

A jeste li vi promotrili tog č-čovjeka?

•Ispricavam se - raširi ovaj ruke lagano pocrvenjev-ši. -

Nisam se zagledavao. Bio je plav. Visoka stasa. Obična žandarska odora. Kapetanske epolete.

•Što, zar vas nisu učili promatranju i o-opisivanju? - srdito upita službenik. - Od stola do vrata ima deset koraka!

Ađutant je šutio još jače pocrvenjevši.

•Katastrofa, Vaša E-ekscelencijo - konstatirao je prurušeni. - Milijun je nestao. Ali kako, na koji način? Pravi misterij! Što ćemo sad?

•Glupost - odmahne Karačencev. - Zar je stvar u milijunu? Pronaći će se, neće propasti. Ima važnijeg posla. Treba

posjetiti dragog Petra Parmeniča. O, kakva zvjerka! - Evgenij Osipovič se pakosno osmijehne. - On će nam sva pitanja razjasniti. Kako se sve zanimljivo posložilo. No, sad je i našem Juriju Dolgorukoju došao kraj. Držao je guju u njedrima, i to prijateljski! Koleški asesor se trgne.

-

Da, da, idemo do Hurtinskog. Da ne zakasnimo.

-

Prvo moramo do kneza - uzdahne ravnatelj policije. - Ne možemo bez njegove potvrde. Nema veze, sa zadovoljstvom ću gledati kako će se stari lisac izvlačiti. Figa, Presvijetli, nećete se izvući. Sverčinski! - General pogleda ađutanta. - Moju kočiju, brzo. I kola s ekipom za hapšenje, neka me slijede do general-gubernatorove kuće. U civilu. Vjerojatno će biti dovoljna trojica. Mislim da će se u ovom slučaju sve okončati bez pucnjave. - I opet se požudno osmijehne.

Ađutant trkom krene izvršiti zapovijed, i pet minuta kasnije kočija s upregnutom četvorkom već je jurila punom brzinom po pločniku. Za njom su se meko ljuljala kola na oprugama s trima agentima u civilu.

Isprativši povorku pogledom s prozora, ađutant podigne telefonsku slušalicu i okrene ručicu. Pozove broj. Osvrnuvši se na vrata poluglasno zapita:

-

Gospodine Vediščeve, vi ste? Sverčinski.

Morali su čekati audijenciju. Gubernatorov tajnik, vrlo smjerno se ispričavši ravnatelju policije, ništa manje odlučno izjavi da su Preuzvišeni vrlo zauzeti, zabranili su puštati bilo koga i čak su naredili da nikoga ne najavljuju. Karačencev pogleda Erasta Petroviča s osobitim osmijehom: kao, neka se stari malo razmeće za kraj.

Napokon - prošlo je više od četvrt sata - iza monumentalnih, pozlaćenih vrata začu se zvuk zvonca.

-

Evo, Vaša Ekscelencijo, sad ću vas najaviti - podiže se iza svoga stola tajnik.

Kada su ušli u kabinet, razjasnilo se kakvim se to važnim

poslom bavio knez - doručkovao je. Zapravo, doručak je već bio završen i nestrpljivi su posjetitelji zatekli posljednju fazu obroka. Vladimir Andrejevič se primio kave. Sjedio je s uredno podvezanim lanenim ubrusom, umakao u šalicu mliječni hljepčić od Filipova i imao vrlo dobrodušan izraz lica.

-

Dobro jutro, gospodo - ljubazno se nasmiješi knez progutavši zalogaj. - Ne zamjerite ako ste morali čekati. Moj je Frol strog, ne dopušta da mi se smeta dok jedem. Želite li i vi kavu? Pecivo je izvrsno, upravo se topi u ustima.

Tada se gubernator zagleda pozornije u generalova pratioca, začuđeno zatrepće. Stvar je u tome da je Erast Petrovič putem na Tverski maknuo sijedu bradu i vlasu-lju, no nije imao prilike skinuti dronjke, zato je ustvari izgledao neobično.

Vladimir Andrejevič s neodobravanjem odmahne glavom i zakašlje.

-

Eraste Petroviču, ja sam vam, naravno, rekao da k meni možete i neformalno, bez odore, ali ovo je, dragi moj, previše. Što vam je, izgubili ste na kartama? - U kneževu glasu zazvuči neuobičajena strogost. - Ja sam, dakako, čovjek bez predrasuda, ali ipak bih vas zamolio da mi ubuduće takvi ne dolazite. Nije lijepo.

On prijekorno odmahne glavom i ponovno zagriže pecivo. No, izrazi lica ravnatelja policije i koleškog asesora bijahu tako čudni da je Dolgorukoj prestao žvakati i smeteno upitao:

•Pa što se zbilo, gospodo? Da nije požar?

•Još gore, Vaša Ekscelencijo. Mnogo gore - sladostrasno će Karačencev i, ne čekajući poziv, sjedne u naslonjač.

Fandorin ostane stajati. - Vaš načelnik tajnog ureda je lopov, zločinac i pokrovitelj čitavog moskovskog kriminala.

Gospodin koleški asesor ima sve dokaze. Kakva blamaža, Presvijetli, kakva blamaža. Ne znam točno ni kako ćemo se izvući. - On načini malu stanku kako bi stari dobro shvatio, pa umiljato nastavi. - Imao sam čast više puta izvijestiti

Vašu Ekscelenciju o lošem vladanju gospodina Hurtinskog, ali vi niste slušali. No, meni, razumije se, ni na pamet nije padalo da su poslovi Petra Parmenoviča do te mjere kriminalni.

General-gubernator sasluša taj kratki, efektan govor poluotvorenih usta. Erast Petrovič je očekivao povike, revolt, pitanja o dokazima, ali knez nije nimalo izgubio mir. Kada je ravnatelj policije s iščekivanjem umuknuo, knez je zamišljeno žvakao zalogaj, otpio kavu. Zatim je prijekorno uzdahnuo.

•Jako je loše, Evgenije Osipoviču, što vam to nije padalo na pamet. Ipak ste vi, na kraju krajeva, ravnatelj moskovske policije, stup zakona i poretka. Ja nisam žandar i opterećen sam poslovima više od vas, nosim na sebi cijelu iscrpljujuću gradsku upravu, a Petruška Hurtinski mi je odavno sumnjiv.

•Doista? - podrugljivo zapita ravnatelj policije. - Otkada to?

•Po redu - otegne knez. - Petruša mi se odavno prestao sviđati. Još prije tri mjeseca pisao sam vašem ministru, grofu Tolstovu, da je prema podacima kojima raspolazem dvorski savjetnik Hurtinski ne samo potkupljiv, nego lopov i zlotvor. - Knez zašušti papirima na stolu. - Tu je negdje bila i kopija tog mog pisamca... evo je. - Podigne list, zamaše izdaleka. - I dobio sam odgovor od grofa. Gdje je? Aha. - Uzme drugi list, s monogra-mom. - Da pročitam? Ministar me u potpunosti umirio i naložio mi da se ne brinem zbog Hurtinskog. Gubernator stavi cviker.

-

Poslušajte. *»Poradi sumnji koje bi se mogle pojaviti kod Vaše Ekscelencije glede djelovanja dvorskog savjetnika Hurtinskog, želim Vas uvjeriti da, ako taj službenik katkad i postupa na teško objašnjiv način, to nipošto nije iz zločinačkih pobuda, već stoga što izvršava tajni državni zadatak od izuzetne važnosti, što je poznato i meni i Njegovom Carskom Veličanstvu. Stoga bih vas želio umiriti, najdraži Vladimire Andrejeviču, i naročito potvrditi da zadatak koji izvršava*

Hurtinski ni na koji način nije usmjeren protiv...« M-m, no to se već ne odnosi na slučaj. Uglavnom, gospodo, sami vidite:

ako je ovdje netko i kriv, to nipošto nije Dolgorukoj, već prije vaša ustanova, Evgenije Osi-poviču. Zar sam mogao imati razloga'da ne vjerujem Ministarstvu unutrašnjih poslova? Ravnatelj policije je od šoka izgubio suzdržanost i naglo se podigao, pružio ruku prema pismu, što je bilo prilično glupo, jer je u tako ozbiljnom slučaju mistifi-kacija bila isključena - suviše je lako provjeriti. Knez ljubazno pruži list riđokosom generalu.

-

Da - promrmlja ovaj. - Ovo je potpis Dmitrija Andrejeviča. Bez ikakve sumnje...

Knez suosjećajno upita:

-

Zar pretpostavljeni nisu smatrali nužnim da vas obavijeste? Joj, joj, joj, nije to dobro. Omalovažavajuće. Dakle, vi ne znate kakav je to tajanstveni zadatak izvršavao Hurtinski?

Karačencev je šutio, potpuno poražen.

Fandorin je razmišljao o intrigantnoj okolnosti - kako to da se prepiska od prije tri mjeseca našla knezu pri ruci, među aktualnim dokumentima? Naglas je pak koleški asesor rekao:

-

Ni meni nije poznato od čega se sastojala tajna djelatnost g-gospodina Hurtinskog, međutim, ovoga je puta očito prekoračio njezine granice. Njegova povezanost s hitrovksim razbojnicima nesumnjiva je i ne može biti opravdana nikakvim državnim interesima. A najvažnije je ovo: Hurtinski je očigledno povezan sa smrću generala Soboleva.

I Fandorin ukratko, po točkama, izloži povijest ukradenog milijuna. Gubernator je slušao vrlo pozorno. Na kraju odlučno reče:

-

Nitkov, nesumnjivi nitkov. Treba ga uhititi i ispitati.

-

Zbog toga smo i došli, Vladimire Andrejeviču. Potpuno drukčijim tonom nego prije - odvažno, s poštovanjem - ravnatelj policije zapita:

-

Dopuštate li da to izvršimo, Vaša Ekscelencijo?

-

Naravno, dragi moj - kimne Dolgorukoj. - Odgovarat će ta hulja za sve.

Po dugačkim hodnicima hodali su brzo. Odmah iza njih stupali su agenti u civilu. Erast Petrovič nije progovorio ni riječi i trudio se da uopće ne gleda Karačenceva - razumio je kako bolno ovaj proživljava svoj poraz, a još više neugodnu pa čak i uznemirujuću činjenicu: pokazalo se da postoje neki tajni slučajevi koje je vlast odlučila povjeriti ne moskovskom ravnatelju policije, već njegovu vječnom suparniku, načelniku tajnog odjela gubernato-rove kancelarije.

Popnu se na prvi kat gdje su se nalazili uredi. Erast Petrovič upita dežurnog na ulazu je li gospodin Hurtinski ovdje.

Pokazalo se da je tu još od jutra.

Karačencev se osokolio i još više ubrzao korak, hitao je hodnikom poput topovskog zrna, samo su mu ostruge zveckale i lupkale naramenice.

Soba za prijeme načelnika tajnog odjela bila je puna posjetitelja.

-Je li tu? - general oštro upita tajnika.

-Jest, Vaša Ekscelencijo, ali su tražili da ih se ne uznemiruje.

Zapovijedate li da vas najavim?

Ravnatelj policije odmahne. Osvrne se na Fandori-na, nasmiješi se kroz guste brkove i otvori vrata.

Isprva se Erastu Petroviču učinilo da Petar Parmeno-vič stoji na prozorskoj dasci i gleda kroz prozor. Ali već sljedećeg trena postade mu jasno: ne stoji, nego visi.

Glava jedanaesta, u kojoj slučaj dobiva neočekivani obrat

Vladimir Andrejevič Dolgorukoj, namrštvivši se, već je treći put čitao retke nabačene dobro mu znanim rukopisom: »Ja,

Petar Hurtinski, kriv sam što sam iz pohlepe počinio zločin protiv dužnosti i izdao onoga kome sam bio obavezan vjerno služiti i svim snagama mu pomagati u njegovu mukotrpnom poslu. Bog neka mi sudi.» Rec i bili krivudavi, prelazili su jedan u drugi, a posljednji se završavao packom kao da je onaj koji ih je pisao na koncu onemoćao od previše kajanja.

-

Dakle, što je izjavio tajnik? - polako upita gubernator. -
Prepričajte još jednom, i molim vas, dragi moj Evgenije Osipoviču, detaljnije.

Karačencev po drugi put, povezanije i mirnije, izloži ono što su uspjeli razjasniti:

-

Hurtinski je došao na posao kao i obično, u deset sati. Izgledao je uobičajeno, tajnik nije primijetio nikakve znakove rastrojenosti ili uzbuđenja. Pregledavši korespondenciju, Hurtinski je počeo s primanjem. Otprilike pet do jedanaest tajniku je prišao žandarmerijski časnik, predstavio se kao kapetan Pevcov, kurir iz Petrograda, koji je došao k dvorskom savjetniku po hitnom poslu. Kapetan je u ruci imao smeđu aktovku, koja prema opisu potpuno odgovara ukradenoj. Pevcov je bio odmah pušten u kabinet, primanje posjetitelja je prekinuto. Uskoro je provirio Hurtinski i naredio da se više nitko do daljnjega ne pušta i da ga se nikakvim povodom ne uznemiruje. Prema tajnikovim riječima, njegov je načelnik izgledao vrlo uzbuđeno. Nakon desetak minuta kapetan se udaljio i potvrdio da je gospodin dvorski savjetnik zauzet i najstrože zabranjuje da mu se smeta, s obzirom na to da proučava važne dokumente. A nakon još četvrt sata, u jedanaest i dvadeset, pojavili smo se Erast Petrovič i ja.

-

Sto je rekao liječnik? Da nije ubojstvo?

-

Kaže, tipično samoubojstvo vješanjem. Svezao oko vrata užu s gornjeg dijela prozora i skočio. Karakteristični prijelom vratnih kralježaka. A i poruka, vidite i sami, ne daje povoda

za sumnje. Namještaljka je isključena.

General-gubernator se prekriži, filozofski primijeti:

-

»Tada baci srebrnjake u Hram te se povuče, ode i objesi se.« Sada je zlikovčeva sudbina u rukama Suca pravednijeg od nas, gospodo.

U Erastu Petroviču pojavi se osjećaj da ovakav rasplet knezu itekako odgovara. Zato se ravnatelj policije očigledno snuždio: mislio je da je ulovio dragocjertu' nit koja će ga dovesti do cijelog zlatnog klupka, a nit se najednom prekinula.

Koleški asesor nije razmišljao o državnim tajnama i međuresornim spletkama, već o zagonetnom kapetanu Pevcovu. Posve je očito da je upravo taj čovjek četrdeset minuta prije dolaska kod Hurtinskog izmamio Sobolevljev milijun jadnom Masi. Iz Male Nikitske se žandarmerijski kapetan (ili, kako je bio sklon smatrati Fandorin, netko preodjeven u modru odoru) uputio ravno na Tverski. Tajnik ga je promotrio bolje nego ađutant ravnatelja policije i opisao ovako: visine otprilike metar i sedamdeset pet, širokih ramena, slamnate kose. Osobit znak - vrlo svijetle, gotovo prozirne oči. Od te se pojedinosti Erast Petrovič naježio. U mladosti se susreo s čovjekom koji je imao iste takve oči, a Fandorin se nije volio prisjećati davne priče koja ga je preskupo stajala. Uostalom, mučna uspomena nije imala ništa sa slučajem, i on odagna mračnu sjenu prošlosti.

Pitanja su se pojavljivala ovim redom. Je li taj čovjek uistinu žandar? Ako jest (a osobito ako nije), koja je onda njegova uloga u Sobolevljevu slučaju? Najvažnije je, pak, odakle takva đavolska upućenost, takva fantastična sveprisutnost? Baš je u isto vrijeme i general-gubernator formulirao pitanja koja su ga zanimala. Doduše, zvučala su ponešto drukčije:

-

Što ćemo sad, gospodo detektivi? Što ćemo dojaviti gore?

Je li Sobolev ubijen ili je umro prirodnom smrću? Čime se bavio Hurtinski nama, to jest vama, Evgenije Osipoviču, pred nosom? Kamo se djenuo milijun? Tko je taj Pevcov? - U

kneževu glasu se kroz prividnu dobro-dušnost probijao prijeteći ton. - Što kažete, Vaša Ekscelencijo, zaštitnice naš mili?

General uzrujano obriše rupcem oznojeno čelo:

-

Kod mene nema nikakvog Pevcova. Možda je zaista stigao iz Petrograda i vodio poslove izravno s Hurtinskim, zaobilazeći gubernijsku instancu. Pretpostavljam sljedeće. - Karačencev nervozno potegne svoj riđi zalizak. - Hurtinski je u tajnosti... - Ravnatelj policije proguta slinu, -...izvršavao neke povjerljive zadatke dobivene odozgo. Između ostalog, očito je vodio brigu o Sobolevljevu dolasku. Zašto je to bilo potrebno, meni nije poznato. Očigledno je Hurtinski odnekud saznao da Sobolev ima kod sebe veliku svotu novca, pri čemu pratnja o tome ništa ne zna. U noći s četvrtka na petak Hurtinskom su vjerojatno agenti koji su tajno pratili generala javili za Sobolevljevu naprasnu smrt u sobi hotela Anglija i... Kao što znamo, dvorski je savjetnik bio pohlepan i nije birao sredstva. Popustio je iskušenju da hapne neviđenu sumu pa je poslao svog ortaka, obijača sefova Mišu Malog, da uzme aktovku iz sefa. Međutim, lopovluk Hurtinskog je otkrio kapetan Pevcov, koji je, po svoj prilici, bio postavljen kako bi pratio pratnju - to se često događa u našem resoru. Pevcov je uzeo aktovku, došao Hurtinskom i optužio ga za dvoličnost i krađu. Odmah nakon kapetanova odlaska dvorski je savjetnik shvatio da mu je odzvonilo, pa se, napisavši pokajničko pismo, objesio... Evo, to je jedino objašnjenje koje mi pada na pamet.

•Pa, to je dosta vjerojatno - prizna Dolgorukoj. - Kakve korake predlažete?

•Smjesta poslati upit u Petrograd o identitetu i ovlastima kapetana Pevcova. Erast Petrovič i ja ćemo se dotad primiti pregledavanja samoubojičinih dokumenata. Ja ću preuzeti sadržaj njegova sefa, a gospodin Fandorin proučit će notes Hurtinskog.

Koleški asesor se nehotice osmjehne, general je vrlo vješto

podijelio plijen: u jednoj polovici je cijeli sadržaj sefa, a u drugoj obični blok za službene bilješke koji je otvoren ležao na pokojnikovu pisaćem stolu.

Dolgorukoj zabubnja prstima po stolu, vičnim pokretom popravi vlasulju koja je malo skliznula.

-

Dakle, Evgenije Osipoviču, vaši se zaključci svode na sljedeće. Sobolev nije ubijen, nego je umro prirodnom smrću. Hurtinski je žrtva prekomjerne lakomosti. Pevcov je čovjek iz Petrograda. Slažete li se vi s tim zaključcima, Eraste Petroviču?

Fandorin kratko odvrati: -Ne.

•Zanimljivo - živne gubernator. - Izložite što ste to vi nabrojili; »to je prvo«, »to je drugo«, »to je treće«.

•Izvolite, Presvijetli... - Mladić zašuti, očito radi jačeg efekta, i odlučno počne.

•General Sobolev je sudjelovao u nekom tajnom poslu čija nam je bit zasad nejasna. D-dokazi? Potajno je skupio golemu svotu. To je prvo. U hotelskom sefu čuvali su se tajni dokumenti, koje je od vlasti prikrila generalova pratnja. To je drugo. Sama činjenica tajnog nadzora Soboleva - a ja mislim da Evgenij Osipovič ima pravo i daje nadzor postojao - to je treće. - Erast Petrovič u sebi dometne: »Svjedočenje gospođice Golovine je četvrto«, ali nije uplitao učiteljicu iz Minska u istragu. - Zasad nisam spreman izvoditi zaključke, međutim, na p-pretpostavke ću se odvažiti. Sobolev je ubijen. Nekim lukavim načinom, oponašajući prirodnu smrt. Hurtinski je žrtva gramzivosti, izgubio je glavu zbog ne-kažnjivosti. Tu se opet slažem s Evgenijem Osipovičem. A pravi zločinac, glavni zakulisni pokretač je onaj koga znamo kao »kapetana Pevcova«. Tog se čovjeka smrtno uplašio Hurtinski, lukavac i razbojnik'kakav se rijetko v-viđa. Taj čovjek ima aktovku. »Pevcov« sve zna i svuda stiže. Meni se ta natprirodna okretnost nimalo ne sviđa. Pod svaku cijenu treba pronaći plavokosog čovjeka sa svijetlim očima koji se dvaput pojavio u žandarskoj odori. Ravnatelj policije umorno protrlja kapke:

-

Ne isključujem da Erast Petrovič ima pravo, a da ja griješim. U dedukciji je gospodin koleški asesor sto koraka ispred mene.

Knez je stenjući ustao iza stola, prišao prozoru i oko pet minuta gledao kočije koje su se poput rijeke valjale po Tverskom. Okrene se, sebi neprirođenim tonom reče:

•Javit ću gore. Smjesta, šifriranom depešom. Čim odgovore, pozvat ću vas. Budite na svom mjestu, nikamo ne odlazite.

Evgenije Osipoviču, gdje ste vi?

•Na Tverskom bulevaru. Malo ću prekopati papire Hurtinskog.

-Ja ću biti u Dusseauu - izvijesti Fandorin. - Iskreno govoreći, padam s nogu. Dva dana g-gotovo nimalo nisam spavao.

-

Idite, dragi moj, odspavajte sat-dva. I uredite se, konačno. Poslat ću po vas.

Erast Petrovič se, zapravo, nije spremao spavati, međutim, namjeravao se osvježiti - okupati se u ledenoj kupki, a zatim bi dobro došla masaža. A san, kakav san, kada se takve stvari zbivaju? Kao da će zaspati?

Fandorin otvori vrata sobe i ustukne - ravno pred noge bacio mu se Masa, priljubio zamotanu tikvu uz pod, zabrzao:

-

Gospodine, nema mi oprost, nema mi oprost, nema mi oprost. Nisam zaštitio vašeg *onsija* i nisam uspio sačuvati važnu kožnu aktovku. Ali to nisu svi moji prijestupi.

Nemajući snage podnijeti sramotu, htio sam dići ruku na sebe i usudio sam se za to poslužiti vašim mačem, ali mač se slomio i time sam počinio još jedan strašan zločin.

Na stolu je ležao napola slomljen kratki paradni floret.

Erast Petrovič sjedne na pod pokraj patnika. Oprezno ga pogladi po glavi - čak se i preko ručnika osjećala golema čvoruga.

-

Masa, nisi ti ništa kriv. *Grušm-senseija* sam pogubio ja, i to si nikada neću oprostiti. Ni za aktovku nisi kriv. Nisi se uplašio, nisi pokazao slabost. Jednostavno, ovdje je drugi život i druga pravila, na koja se ti još nisi privikao. A floret je smeće, pletača igla, njime se nemoguće ubiti. Kupit ćemo drugi, stoji pedeset rubalja. Nije to nasljedni mač.

Masa se uspravi, po njegovu iskrivljenom licu tekle su suze.

•Ja ipak ostajem pri svome, gospodine. Ne mogu živjeti nakon što sam vas tako užasno iznevjerio. Zaslužujem kaznu.

•Dobro - uzdahne Fandorin. - Naučit ćeš napamet sljedećih deset stranica rječnika.

-

Ne, dvadeset!

-

U redu. Ali ne sada, poslije, kad ti glava zacijeli. Sada pripremi ledenu kupku.

Masa odjuri dolje s praznim vedrom, a Erast Petrovič sjedne za stol i otvori notes Hurtinskog. To, zapravo, nije bio notes, već engleski *schedule-book*, kalendarski dnevnik u kojem je svakom danu u godini pripadala posebna stranica. Zgodna

stvar, Erast Petrovič ih je već viđao. Stane listati, bez nade da će išta bitno naći. Sve imalo tajno i važno dvorski je

savjetnik, naravno, držao u sefu, a u notes je zapisivao svakakve sitnice za podsjećanje: vrijeme poslovnih

sastanaka, audijencija, izvještaja. Mnoga su imena označena jednim ili dvama slovima. Trebat će se u svemu tome snaći.

Na 4 *July, Tuesday* (to jest, po našem, 22. lipnja, utorak) pogled koleškog asesora se zadržao, privučen čudnom

duguljastom packom. Dosad u notesu nije bilo ni jedne packe pa čak ni ispravka - Hurtinski je, po svemu sudeći, bio iznimno pedantan čovjek. I oblik packe je neobičan, kao da tinta nije kapnula s pera, nego je namjerno razmazana.

Fandorin promotri list na svjetlu. Ne, ne razabire se. Oprezno prijeđe vrškom prsta po papiru. Čini se da je nešto bilo napisano. Pokojnik se služio čeličnim perom, stisak mu je bio snažan. Ali, pročitati se nije moglo.

Masa je donio vedro leda, zagrmio u kupaonici, zašu-mila je voda. Uzevši torbu s instrumentima, Erast Petrovič izvadi potreban pribor. Okrene stranicu s packom, s druge strane prisloni listić vrlo tankog rižinog papira, nekoliko puta prijeđe po njemu gumenim valjčićem. Papir nije bio običan, već natopljen specijalnim rastvorom koji osjetljivo reagira i na najmanje površinske neravnine. Prstima drhtavim od nestrpljivosti koleški asesor podigne listić. Na mutnoj pozadini ocrtavale su se slabe, ali uočljive konture slova: *MetropoCNo 19 %jbnov.*

Zapisano 22. lipnja. Sto je bilo tog dana? Zapovjednik 4. korpusa general pješaštva Sobolev završio je manevre i podnio prijavu za dopust. A u hotelu Metropol, u sobi broj 19, nalazio se neki gospodin Klonov. Koja je veza između ta dva fakta? Vjerojatno nikakva. Ali zašto je Hurtinskom bilo potrebno zamrljati ime i adresu? Vrlo zanimljivo.

Erast Petrovič se razodjenuo i ušao u ledenu kupku, koja ga je na čas primorala da se oslobodi sporednih misli i, kao i obično, zahtijevala naprezanje svih duševnih i fizičkih snaga. Fandorin zagnjuri glavu i odbroji do sto dvadeset, a kada je izronio i otvorio oči, uzdahnuo je i oblio se crvenilom: na pragu kupaonice stajala je ukip-ljena grofica Mirabeau, morganatska supruga njegove visosti Evgenija Maksimilijanoviča vojvode Lihtenbur-škog, također sva rumena.

-

Molim vas da mi oprostite, monsieur Fandorin - propenta grofica na francuskom. - Vaš me sluga pustio, u sobu i pokazao na ova vrata. Mislila sam da se ovdje nalazi vaš kabinet...

Instinkt odgoja, koji nije dopuštao da se sjedi u prisustvu dame, potakne uspaničenog Erasta Petroviča da skoči na noge, ali sljedeće sekunde, još uspaničeniji, pljusne nazad u vodu. Grofica, oblivena rumenilom, ustukne iza vrata.

-

Masa! — zaurla Fandorin gnjevnim glasom. — Masa!!!
Pojavi se bitanga i krvnik s ogrtačem u ruci, nakloni

se.

-

Sto trebate, gospodine?

-

Dat ću ja tebi »što trebate«! - derao se Erast Petrovič lica izobličena od srdžbe. - E za ovo ću te prisiliti da si rasporiš trbušinu! Ali ne pletaćom iglom, nego štapićem za rižu! Već sam ti objašnjavao, jazavče blesavi, da je u Europi kupaonica intimno mjesto! Stavio si me u glup položaj, a damu si primorao da propadne u zemlju od stida! - Prešavši na ruski, koleški asesor vikne. - Molim vas da mi oprostite! Raskomotite se, grofice, odmah stižem! - Pa opet na japanskom. - Daj hlače, redengot, košulju, gade krivonogi! U sobu je Erast Petrovič ušao potpuno odjeven i s besprijekornim razdjeljkom, ali ipak još uvijek crven. Nije mogao zamisliti kako će nakon skandaloznog događaja pogledati gošću u oči. Međutim, grofica se, suprotno očekivanjima, posve umirila i sa zanimanjem je razgledala japanske gravire povješane po zidovima. Pogleda službenikovo smeteno lice i u plavim sobolevskim očima promakne smiješak, kojeg je, doduše, odmah zamijenio vrlo ozbiljan izraz.

- Gospodine Fandorine, odvažila sam se doći k vama jer ste vi Michelov stari prijatelj i istražujete njegovu smrt. Muž je otputovao prošle večeri s velikim knezom. Nekakvi hitni poslovi. A ja ću odvesti bratovo tijelo na posjed da ga sahranimo. - Zinaida Dmitrijevna zapne kao da se dvoumi vrijedi li nastaviti. Zatim odlučno, kao da skače na glavu, progovori. - Muž je otputovao bez prtljage. A u jednom od njegovih redengota koji je ostao ovdje posluga je pronašla ovo. Eugene je tako[^]rastresen!

Grofica mu pruži presavijeni list i Fandorin primijeti da joj je u ruci ostao još nekakav papir. Na formularu 4. vojnog korpusa razvučenim Sobolevljevskim rukopisom pisalo je na francuskom:

»Eugene, budi 25. ujutro u Moskvi radi fynacnog objašnjenja u vezi s poznatim ti predmetom. (Došlo je vrijeme. Odsjest ću u

<Dus-seauu. Snažno te grlim. IvojMicheC«

Erast Petrovič upitno pogleda posjetiteljicu očekujući pojašnjenje.

•To je vrlo čudno - ona prošapta iz nekog razloga. - Muž mi nije rekao da se u Moskvi treba naći s Miche-lom. Ja uopće nisam znala da mi je brat u Moskvi. Eugene je rekao samo da moramo nekoga posjetiti, a zatim se vraćamo u Petrograd.

•Uistinu čudno - složi se Fandorin zamijetivši po žigu da je brzojav poslan iz Minska ekspresno još 16. lipnja. - Ali zašto niste pitali njegovu visost?

Grofica zagriže usnu i pruži mu drugi list.

•Zato što je Eugene skrio ovo od mene.

•Sto je to?

•Michelova poruka adresirana na mene. Očigledno je bila priložena uz brzojav. Eugene mi je zbog nečega nije predao.

Erast Petrovič uzme list. Vidjelo se da je ispisan na brzinu, u posljednji čas:

»*Draga Lizi, obavezno dođi zajedno s 'Eugeneom u Moskvu. Vrlo je važno. !Ne mogu ti sada ništa objašnjavati može se dogoditi (dalje je pola retka precrtano) da se dugo ne vidimo.*«

Fandorin priđe prozoru i prisloni poruku uz staklo kako bi pročitao precrtano.

-

Ne trudite se, već sam proučila - reče mu iza leđa

Zinaida Dmitrijevna drhtavim glasom. - Piše: »*da taj susret bude posljednji*«.

Koleški asesor razbaruši mokru, tek počešljanu kosu. Dakle, ispada daje Sobolev znao da mu prijete opasnost? I vojvoda je također znao? Tako dakle... Okrene se grofici:

-

Sada vam ne mogu ništa reći, madame, ali obećajem da ću razjasniti sve okolnosti. - I, pogledavši u oči

Zinaide Dmitrijevne pune smetenosti, doda: - Razumije se, sa svom mogućom diskrecijom.

Čim je grofica otišla, Erast Petrovič sjedne za stol i po

običaju, želeći se usredotočiti, prihvati se kaligrafske vježbe -

stane pisati hijeroglif »spokoj«. Međutim, na trećem listu, dok je bio još vrlo daleko od savršenstva, na vratima opet pokucaše - oštro, energično.

Masa se bojažljivo osvrne na svog gospodina koji je izvršavao obred, na prstima otkorača do vrata, otvori.

Ondje je stajala Ekaterina Aleksandrovna Golovina, zlatokosa ljubavnica pokojnog Ahila. Plamtjela je gnjevom i od toga se činila još ljepšom.

•Vi ste nestali! - uzvikne gospođica umjesto pozdrava. -Ja čekam, ludim od neizvjesnosti. Što ste razjasnili, Fandorine? Priopćila sam vam tako važne podatke, a vi tu sjedite, crtate! Zahtijevam objašnjenje!

•Gospođice - oštro je prekine koleški asesor. - Ja od vas zahtijevam objašnjenje. Izvolite sjesti.

Uzme neočekivanu gošću za ruku, odvede je do naslonjača i posjedne. Sebi privuče stolicu.

-

Priopćili ste mi manje nego što znate. Što je namjeravao Sobolev? Zašto se bojavao za svoj život? Što je t-tako opasno bilo u njegovu putovanju? Zašto mu je trebao toliki novac? Čemu uopće sva ta tajanstvenost? I, napokon, zbog čega ste se posvađali? Zbog vašeg prešućivanja, Ekaterina Aleksandrovna, krivo sam procijenio situaciju, stoje rezultiralo p-pogibijom jednog vrlo dobrog čovjeka. I nekoliko loših, koji su, bez obzira na to, također imali dušu. Golovina obori glavu. Na njezinu nježnom licu odrazi se čitav niz snažnih i, očito, međusobno ne osobito suglasnih osjećaja. Počela je s priznanjem:

-

Da, slagala sam da ne znam čime je bio obuzet Michel. Smatrao je da Rusija propada i želio ju je spasiti. U posljednje je vrijeme govorio samo o Carigradu, o njemačkoj prijetnji, o Velikoj Rusiji... A prije mjesec dana, u vrijeme našeg posljednjeg susreta, najednom je stao govoriti o Bonaparteu i predložio mi je da postanem njegova Josephine... Užasnula sam se. On i ja smo uvijek zastupali različite nazore. On je vjerovao u povijesnu misiju slavenstva

i u nekakav poseban ruski put, a ja sam smatrala i smatram da Rusiji ne trebaju Dardaneli, nego prosvjećivanje i ustav. - Ekaterina Aleksandrovna nije mogla svladati glas pa je razdraženo zamahala malom šakom, kao da si pomaže proći kroz teško mjesto. — Kada je spomenuo Josephine, uplašila sam se. Uplašila sam se da će Michel, poput neustrašiva leptira, izgorjeti u tom jarkom plamenu u koji ga mami njegovo častoljublje... A još sam se više uplašila da će dobiti ono što želi. On bi to mogao. On je tako usmjeren prema cilju, snažan, uspješan... bio je. U što bi se pretvorio kada bi dobio mogućnost da upravlja milijunima sudbina? Strašno je i pomisliti. To više ne bi bio Michel, već netko sasvim drugi.

-

I prijavili ste ga? - oštro upita Erast Petrovič. Golovina se u užasu odmakne:

-

Kako ste to mogli i pomisliti? Ne, jednostavno sam rekla: biraj, ili ja, ili to što pripremaš. Znala sam kakav će biti odgovor... - Ona srdito obriše suze. - Ali, ni na pamet mi nije palo da će sve završiti tako ružnom i jeftinom farsom.

Budućeg Bonaparteu ubijaju zbog hrpe novčanica... Rečeno je u Bibliji: »bit će posramljeni ponosni«.

Zamahala je rukama - kao, to je sve, ne mogu više, i zarida bez suzdržavanja.

Pričekavši dok prođu najžešći jecaji, Fandorin poluglasno reče:

-

Izgleda da s-stvar uopće nije u novčanicama.

-

Nego u čemu? - zajeca Ekaterina Aleksandrovna. - Pa, ipak su ga ubili, zar ne? Iz nekog razloga vjerujem da ćete se dokopati istine. Zakunite se da ćete mi reći svu istinu o njegovoj smrti.

Erast Petrovič se smeteno okrene pomislivši kako su žene neusporedivo bolje od muškaraca - odanije, iskrenije, čistije. Naravno, ako zaista vole.

-

Da, da, svakako - promrmlja on, dobro znajući da nikada i nizašto neće reći Ekaterini Aleksandrovnoj svu istinu o smrti njezina ljubavnika.

Tu su morali prekinuti razgovor jer je po Fandorjnu došao general-gubernatorov posilni.

•Stoje sa sadržajem sefa, Vaša Ekscelencijo? - upita koleški asesor. - Jeste li pronašli štogod zanimljivo?

•Masu toga - zadovoljno odvratiti ravnatelj policije. - Slika pokojnikovih mračnih poslova u velikoj je mjeri jasnija. Trebat će se još pozabaviti dešifriranjem novčanih knjiženja. S mnogih je cvjetova naša pčelica prikupljala nektar, ne samo od Miše Malog. A kako je kod vas?

-

Pa, ima ponešto - skromno odgovori Fandorin.

Razgovor se odvijao u general-gubernatorovu kabinetu.

Samog Dolgorukoja, međutim, zasad nije bilo - prema tajnikovim riječima, Presvjetli su završavali ručak.

Napokon se pojavi Vladimir Andrejevič. Ušao je sa zagonetnim i značajnim izrazom, sjeo, službeno se nakašljao.

-

Gospodo, preko telegrafa je stigao odgovor iz Pet-rograda na moj detaljni izvještaj. Kao što vidite, slučaj se smatrao toliko važnim da nije bilo nikakvog odgađanja. U danom slučaju ja sam tek prijenosna karika. Evo što piše grof Tolstov: *»Poštovani gospodine Vladimire Andrejeviču, kao odgovor na Vašu depešu obavještavam Vas da kapetan Pevcov uistinu služi kod šefa Zandarmerijskog korpusa i trenutno se nalazi u Moskvi na posebnom zadatku. Kapetanu je naročito bilo naloženo da potajno zaplijeni aktovku u kojoj bi se mogli nalaziti dokumenti od državne važnosti. Istragu slučaja smrti general-adutanta M. D. Soboleva prema Carskom nalogu treba smatrati završenom, za što će biti poslana odgovarajuća odluka i Evgeniju Osipoviču. Službenika za posebne zadatke Fandorina zbog samovolje — uvlačenja privatne osobe u tajnu istragu, što je prouzrokovalo pogibiju spomenute osobe - sukladno Carskom ukazu udaljiti*

iz službe i smjestiti ga u kućni pritvor do daljnjeg. Ministar unutarnjih poslova D. A. Tolstov«

Knez snuždeno raširi ruke i reče potresenom Fando-rinu:

-

Eto, dragi moj, kako se sve okrenulo. Valjda vlast bolje vidi.

Probljediivši, Erast Petrovič polako ustane. Ne, ne stroga, nego, u biti, pravedna vladareva kazna sledila mu je srce. Najgore od svega bilo je to stoje tako sramotno propala verzija koju je iznio s takvom samouvjerenošću. Proglasiti tajnog vladinog agenta glavnim zlikovcem! Kakva sramotna greška!

-

Evgenij Osipovič i ja ćemo popričati, a vi, s oprostjenjem, idite u svoj hotel i odmorite se - sućutno reče Dolgorukoj. - I ne klonite duhom. Svidjeli ste mi se, založit ću se za vas u Petrogradu.

Koleški asesor pokunjeno krene prema izlazu. Kod vrata ga zovne Karačencev.

-

Sto ste ono pronašli u notesu? - upita general i neprimjetno namigne, tobože, nema veze, sve će biti dobro. Pošutjevši, Erast Petrovič odgovori:

-

Ništa zanimljivo, Vaša E-ekscelencijo. U hotelu Fandorin odmah s praga objavi:

-

Masa, obeščašćen sam i stavljen u pritvor. Zbog mene je poginuo Grušin. To je prvo. Više nemam ideja. To je drugo. Život je gotov. To je treće.

Erast Petrovič dođe do postelje, bez svlačenja se svali na jastuk i odmah zaspi.

Glava dvanaesta, u kojoj se zamka zatvara

Prvo što je ugledao Fandorin otvorivši oči bio je prozorski pravokutnik ispunjen ružičastim sutonom.

Na podu pokraj postelje, dostojanstveno položivši ruke na koljena, sjedio je Masa, u svečanom crnom kimonu, stroga

lica, sa svježim povezom na glavi.

- Sto si se tako dotjerao? - znatiželjno upita Erast Petrovič.
- Rekli ste da ste obeščaćeni, gospodine, i da više nemate ideja.

- Pa što s tim?

- Ja imam dobru ideju. O svemu sam promislio i nudim dostojan izlaz iz teške situacije u kojoj smo se obojica našli. Svojim mnogobrojnim pogreškama dodao sam još jednu: prekršio sam europsku etiketu koja zabranjuje puštati ženu u kupaonicu. Ne opravdava me to što ne razumijem taj čudni običaj. Naučio sam cijelih dvadeset šest stranica rječnika, od lake riječi *vonjutika*, što znači »čovjek koji neugodno zaudara«, do teške riječi *vo-su--po-mo-si-te-fu-so-to-vo-va-nieu*, što znači »pruža-

Masa ruske riječi izgovara iskrivljeno. Prva riječ je vjerojatno *eohiOHKa*, što znači *tvor*, a druga *ecnoMoufecmeoemue*, što znači novčana pripomoć.

nje pomoći«, ali čak ni to teško iskušenje nije maknulo kamen s mog srca. Što se vas tiče, gospodine, sami ste rekli: vaš život je završen. Zato, gospodine, otiđimo iz života zajedno. Sve sam pripremio, čak i tuš i kist za predsmrtne stihove.

Fandorin se protegne osjećajući blaženo pucketanje zglobova.

- Pusti me, Masa - reče slatko zijevajući. - Imam bolju ideju. - Što to tako ukusno miriše?

- Kupio sam *pelece*, najbolju stvar u Rusiji nakon žena - žalosno odvrati sluga. - Juha od kiselog kupusa kojom se ovdje svi hrane naprosto je užasna, *alipeleci* su divno otkriće. Želim na kraju razveseliti svoj *hara* prije no što ga razrežem nožem.

- Ja ću tebe razrezati - zaprijeti mu koleški asesor. - Daj perec, strašno sam gladan. Prigrist ćemo pa na posao.

- Gospodin Klonov, iz sobe broj 19? - zapita *kel-Iner* (tako su, na njemački način, u Metropolu nazivali starije konobare). - Kako ne, odlično se sjećam. Bio je jedan takav gospodin, trgovac. A vi ste, mister, fljegov poznanik?

Predvečer je idilični suton iznenada nestao, otjeran hladnim vjetrom i mrakom koji se brzo zgušnjavao. Nebo se

namrgodilo, zaškropilo sitnom kišom koja je prijetila prerasti u ozbiljan pljusak. Vezano uz vremenske prilike, Fandorin se odjenuo tako da odoli nepogodi: kapa s kariranim štitom, nepromočiva švedska vjetrovka od glase-kože, gumene kaljače. Izgledao je pretjerano inozemno, čime se očito i moglo objasniti konobarevo neočekivano obraćanje. Kud puklo da puklo, odluči koleški asesor, ipak je on odbjegli uhićenik, pa se nagne preko šanka i prošapće:

- Uopće ga ne poznajem, prijatelju. Ja sam kapetan žandarmerijskog korpusa Pevcov, a ovo je jako važan i povjerljiv slučaj.
- Razumijem - također šaptom odvraći konobar. - Odmah ću vas izvijestiti.

Zašuštao je upisnom knjigom.

- Evo. Trgovac prvog poreznog razreda Nikolaj Niko-lajevič Klonov. Došao dvadeset drugog ujutro, doputovao iz Rjazana. Otišao u noći s četvrtka na petak.

- Sto?! - povika Fandorin. - S dvadeset četvrtog na dvadeset peti?! I baš noću?

- Tako je. Ja nisam bio prisutan, ali tu piše, izvolite pogledati. Obračun je napravljen u pola pet ujutro, u noćnoj smjeni. Srce Erasta Petroviča steglo se od nestrpljive strasti kakvu poznaju samo okorjeli lovci. S hinjenom nemar-nošću upita:

- A kako izgleda taj Klonov?

- Ozbiljan, staložen čovjek. Jednom riječju, trgovac prvog poreznog razreda.

- Što, brada, veliki trbuh? Opišite vanjštinu. Ima li osobitosti?

- Ne, brade nema, i nije debeo. Nije kao neki Tit Ti-tič, nego moderni veletrgovac. Odjeven europski. A vanjština... -

Konobar razmisli. - Obična vanjština. Plava kosa.

Osobitosti... samo oči. Vrlo svijetle, kao u Finaca.

Fandorin divljački lupi dlanom po šanku. U sridu! Evo ga, glavni lik. Došao u utorak, dva dana prije Soboleva, a pokupio se u isto vrijeme kada su časnici unosili mrtvog generala u opljačkanu sobu broj 47. Vruće, jako vruće!

- Kažete, ozbiljan čovjek? Valjda su mu dolazili poslovni p-

partneri?

•Nisu. Samo kuriri s brzojavima u nekoliko navrata. Po svemu se vidjelo da je čovjek doputovao u Moskvu više radi razonode nego poslovno.

-

Kako to mislite »po svemu«?

Konobar se urotnički nasmiješi i reče mu na uho:

-

Kad je stigao, prvo se raspitivao za ženski spol. Veli, ima li kakvih zgodnih dama u Moskvi? I da je svakako plavuša, i vitka, uskog struka. Gospodin ima ukusa.

Erast Petrovič se namršti. Nešto je tu bilo čudno. »Kapetan Pevcov« ne bi se trebao zanimati za plavuše.

-

O tome je razgovarao s vama?

-

Ne, nikako, to mi je Timofej Spiridonič rekao. On je radio tu kao konobar, na ovom mjestu. - On uzdahne s hinjenom žalošću. — U subotu je preminuo Timofej Spiridonič. Laka mu zemlja. Sutra je parastos.

-

Kako to »preminuo«? - zainteresira se Eandorin.

-

Od čega?

-

Uobičajeno. Išao navečer kući, poskliznuo se i zatiljkom u kamen. Tu blizu, u prolazu. Bio čovjek i više ga nema. Sve je u Božjim rukama. - Konobar se prekriži.

-

Bio sam mu pomoćnik. A sad su me promaknuli. Eh, žao mi je Timofeja Spiridoniča...

-

Znači, Klonov je s njim razgovarao o damama?

-

zapita koleški asesor sa snažnim osjećajem kako će mu upravo sada pasti mrena s očiju i pokazati mu se cjelovita slika događaja, jasna i logična. - A ništa detaljnije Timofej

Spiridonič nije pripovijedao?

-

Kako ne, pokojnik je volio tračati. Kaže, pokazao je devetnaestom (tako mi među sobom nazivamo goste, po broju sobe) sve prvoklasne moskovske plavuše. Devetnaesti se najviše zainteresirao za gospodičnu Wandu iz Alpske ruže. Erast Petrovič načas zatvori oči. Motala se, motala uzica, i evo, kraj se pokazao.

-Vi?

Wanda je stajala na vratima umotana u čipkasti rubac i preplašeno gledala koleškog asesora, čija se mokra kožna vjetrovka, odražavajući svjetlo lampe, činila uokvirenom sjajnom aureolom. Iza leđa kasnog posjetitelja šumio je i micao se stakleni zid kiše, a još dalje se crnjela tama. S vjetrovke su na pod curili potoci.

•Uđite, gospodine Fandorine, sasvim ste mokri.

•Najčudnije je to - reče Erast Petrovič umjesto pozdrava — što ste vi još živi, mademoiselle.

•Zahvaljujući vama - tržne mršavim ramenima pjevačica. - I sad mi je pred očima nož koji se sve više približava mom grlu... Noću ne mogu spavati. Ni pjevati ne mogu.

•Nisam uopće mislio na Herr Knabea, već na Klono-va. -

Fandorin je netremice gledao u goleme zelene oči. -

Pripovijedajte mi o tom zanimljivom gospodinu.

Wanda se ili začudila, ili odglumila čuđenje.

•Klonov? Nikolaj Klonov? Sto on ima s tim?

•To ćemo sad vidjeti.

Ušli su u gostinsku sobu i sjeli. Gorjela je samo stolna svjetiljka prekrivena zelenim šalom zbog čega je cijela soba sličila na podvodni svijet. Carstvo morske čarob-nice, skoro pomisli Erast Petrovič, ali neumjesne misli bijahu odlučno otklonjene.

-

Pripovijedajte mi o t-trgovcu prvog poreznog razreda Klonovu.

Wanda mu uzme mokru vjetrovku i položi je na pod nimalo ne mareći za meki perzijski sag.

•Vrlo je privlačan - zaneseno će ona, i Erast Petrovič osjeti nešto poput uboda ljubomore, na koju, međutim, nije imao nikakvog prava. - Miran, samouvjeren. Zgodan čovjek, pravi muškarac, takvi se rijetko susreću. Barem ja na takve ne nailazim. Nekako je sličan vama. - Ona se lagano osmjehne, i Fandorinu postade nelagodno, opčinjavala ga je. - Ali, ne razumijem zašto vas on zanima?

•Taj čovjek nije onaj za koga se izdaje. Nije on nikakav trgovac.

Wanda se napola okrene, pogled joj postane odsutan.

•To me ne čudi. Ali, navikla sam na to da svi imaju svoje tajne. Nastojim se ne miješati u tuđe poslove.

•Vi ste oštroumna žena, mademoiselle, bez toga biste teško uspjeli u svojoj... profesiji - Erast Petrovič se smete shvativši da se nije baš najsretnije izrazio. - Zar nikada niste osjećali nešto prijeteće u tom č-čovjeku?

Pjevačica se brzo okrene prema njemu:

-

Da, da. Katkad. Ali, odakle vi to znate?

•Imam dobre razloge da smatram Klonova vrlo opasnim čovjekom. - I bez ikakvog prijelaza: - Recite, on vas je povezao sa Sobolevim?

•Ne, nikako - isto tako brzo odvrati Wanda. Prebrzo? Čini se da je sama to osjetila pa je smatrala potrebnim da se ispravi:

-

U svakom slučaju, s generalovom smrću on nema nikakve veze, kunem vam se! Sve se dogodilo točno onako kako sam vam rekla.

Sada je govorila istinu - ili je vjerovala da govori istinu. Svi znakovi - modulacija glasa, geste, pokreti mišića lica - bili su baš onakvi kakvi trebaju biti. Uostalom, nije isključeno da je u gospođici propadala izvanredna glumica.

Erast Petrovič promijeni taktiku. Majstori istražne psihologije uče: ako postoji sumnja da ispitanik nije iskren, nego samo glumi iskrenost, treba ga zasuti nizom brzih, neočekivanih pitanja koja traže jednosložni odgovor.

- Klonov je znao za Knabea?
- Da. Ali, kakve...
- Je li govorio o aktovci?
- Kakvoj aktovci?
- Je li spominjao Hurtinskog?
- Tko je to?
- Nosi li oružje?
- Čini se da nosi. No, zar zakon to zabra...
- Hoćete li se još susresti s njim?
- Da. To jest...

Wanda problijedi, ugrize se za usnu. Erast Petrovič shvati: sada će početi lagati, i brzo, dok još nije počela, stane govoriti drukčije - vrlo ozbiljno, povjerljivo, čak prisno:

-

Morate mi reći gdje je on. Ako griješim, i on nije taj kojim ga smatram, bolje mu je da skinе s-sumnju sa sebe. A ako ne griješim, to je strašan čovjek, uopće nije onakav kakvim se vama predstavlja. Koliko razumijem njegovu logiku, neće vas ostaviti živu, to nije po njegovim pravilima. Zapanjen sam što vi još niste u mrtvačnici tverskog policijskog rajona. No, kako da pronađem tog vašeg Klonova? Ona je šutjela.

-

Govorite. - Fandorin je primi za ruku. Ruka je bila hladna, ali bilo je brzo tuklo. - Jedanput sam vas već spasio i namjeravam to ponovno učiniti. Kunem vam se, ako on nije ubojica, neću ga dirati.

Wanda je gledala mladića raširenim zjenicama. U gospođici se odvijala unutarnja borba i Fandorin nije znao čime da nagne vagu na svoju stranu. Dok je on grozničavo razmišljao, Wandin je pogled zadobio odlučnost - prevagnula je neka misao, ostavši nepoznata Erastu Petroviču.

-

Ne znam gdje je - neopozivim tonom reče pjevačica. Fandorin smjesta ustane i nakloni se ne rekavši više ni riječi.

Čemu?

Najvažnije je to da će se ona još susresti s Klono-vom-

Pevcovom. Da bi se došlo do cilja, bit će dovoljno organizirati značajko praćenje. Koleški asesor zaustavi se nasred

Petrovke, ne obraćajući pažnju na kišu koja, doduše, nije više lila tako pomamno kao prije.

Kakvo vražje praćenje! On je uhićen i ne smije izlaziti iz hotela. Pomoćnike neće imati, a sam ne može organizirati dobro praćenje, za to je potrebno najmanje pet-šest iskusnih agenata.

Kako bi svrnuo misli s utabane staze, Fandorin brzo i glasno pljesne dlanovima osam puta. Prolaznici skriveni pod kišobranima odmaknuše se od luđaka, a na ustima koleškog asesora pojavi se smiješak zadovoljstva. Pala mu je na pamet originalna ideja.

Ušavši u prostrano predvorje Dusseaua Erast Petrovič krene prema recepciji.

-

Prijatelju - autoritativnim glasom obrati se recepcionaru

- spoji me s hotelom Anglija na Petrovki i otiđi, imam p-povjerljiv razgovor.

Recepcionar se nakloni, već naviknut na tajnovito ponašanje važnog službenika iz sobe broj 20, prođe prstom po popisu telefonskih pretplatnika koja je visjela na zidu, nađe željeni broj, uzme slušalicu.

-

Anglija, gospodine Fandorine - reče pružajući koleškome asessoru slušalicu.

Ondje zapištaše:

-

Tko telefonira?

Erast Petrovič s iščekivanjem pogleda recepcionara, i ovaj se diskretno udalji u najudaljeniji kut predvorja.

Tek tada Fandorin, prislonivši usne uz sami otvor, izgovori:

-

Pozovite gospođicu Wandu. Recite da je hitno zove gospodin Klonov. Da, da, Klonov!

Mladićevo je srce kucalo ubrzano. Ideja koja mu je pala na pamet bila je nova i jednostavna do drskosti. Stvar je u tome

da je telefonska veza, koja je tako munjevito stekla popularnost među žiteljima Moskve, uza svu svoju pogodnost, bila zasad daleko od savršenstva. Smisao rečenoga gotovo uvijek se mogao razabrati, ali boju i nijanse glasa membrana nije prenosila. U najboljem slučaju, i to ne uvijek, čulo se je li riječ o muškom ili ženskom glasu, ali ne više od toga. Novine su pisale da veliki izumitelj mister Bell usavršava novi model koji će prenositi zvuk kudikamo bolje. Međutim, kako kaže kineska mudrost, i nedostaci imaju svojih čari. Erast Petrovič još nije čuo da bi se tko u telefonskom razgovoru izdavao za drugu osobu. Zašto ne pokušati?

U slušalici se začu kreštav glas prekidan pucketanja, nimalo nalik na Wandin kontraalt:

-

Kolja, ti si? Kakva sreća što si se dosjetio da mi telefoniraš!

»Kolja«? »Ti«? Hm!

A Wanda je brzo, gutajući slogove, vikala u slušalicu:

•Kolja, prijeti ti opasnost! Kod mene je" upravo bio čovjek koji te traži!

•Tko? - upita Fandorin i zamre; sada će ga razotkriti.

Ali Wanda odgovori kao da ništa nije bilo:

•Detektiv. Vrlo je pametan i vješt. Kolja, govorio je strašne stvari o tebi!

•Gluposti - kratko odvrati Erast Petrovič, pomislivši kako je fatalna žena, izgleda, ozbiljno zaljubljena u žandarmerijskog kapetana prvog poreznog razreda.

-

Stvarno? Znala sam! Ali, ipak sam se užasno uzrujala!

Kolja, zašto telefoniraš? Nešto se promijenilo?

On je šutio grozničavo razmišljajući što da kaže.

•Sto je, zar se sutra nećemo naći-aći? - Na liniji se pojavila jeka, pa Fandorin zaklopi drugo uho jer mu je postalo teško razabirati Wandin brzi govor. - Ali, obećao si da nećeš otići bez oprostaja-aja! Ne smiješ-iješ! Kolja, zašto šutiš-utiš? Sastanak je otkazan-azan?

•Nije. - Pribravši se izreče dulju rečenicu. - Samo sam htio provjeriti jesi li sve točno zapamtila.

•Sto? Sto provjeriti?

Očito je i Wanda njega čula prilično slabo, ali to je bilo kao naručeno.

•Jesi li sve točno zapamtila! - vikne Fandorin.

•Da, da, naravno-avno! Svratiste Sv. Trojstva, u šest, soba broj sedam, ulaz iz dvorišta, pokucati dva puta, tri pa još dva-va. Možda ipak ne u šest nego kasnije-ije? Sto godina nisam ustajala tako rano-ano.

•U redu - reče osokoljeni koleški asesor ponovivši u sebi: šest, sedam, iz dvorišta, dva-tri-dva. - U sedam. Ali nikako ne kasnije. Imam posla.

•Dobro, u sedam! — vikne Wanda. Jeka i pucketa -nje najednom nestaje, njezin se glas jasno začu i bijaše čak i prepoznatljiv. Zvučao je tako radosno da je Fando-rina bilo stid.

•Prekidam - reče on.

•Odakle telefoniraš? Gdje si?

Erast Petrovič spusti slušalicu i zavrti ručicu. Izgleda da je telefonska obmana neobično laka. Treba to upamtiti za ubuduće kako sam ne bi nasjeo. Da smisli za svakog sugovornika lozinku? Dobro, ne za svakog, naravno, već, recimo, za agente ili naprosto za tajne slučajeve.

Ali nije sada imao vremena misliti o tome.

Na kućni pritvor može zaboraviti. Sada ima što iznijeti pretpostavljenima. Neuhvatljivi, gotovo bestjelesni Klonov-Pevcov sutra će u šest ujutro biti u nekakvom Svratištu Sv. Trojstva. Vrag zna gdje je to, u svakom slučaju bez Karačenceva neće ići. Treba temeljito pripremiti uhićenje, prema svim pravilima. Da ne pobjegne, vrlo je vješt.

Kuća ravnatelja policije na Tverskom smatrala se jednom od znamenitosti prvostolne. Izlazeći pročeljem na ugledni bulevar, gdje se za vedrih dana šetalo najviše moskovsko društvo, katnica državne žute boje kao da je čuvala te čak na neki način blagoslivljala doličnu publiku i njezinu otmjenu i nesmetanu dokolicu. Sećite, kao da veli, prosvijećene dame i

gospodo, uskom europskom promenadom, udišite miris lipa, i neka vas ne uznemiruje dahtanje golemog poluazijskog grada, naseljenog poglavito neprosvijećenim i neodgojenim ljudima; vlast je ovdje, evo je, na straži civilizacije i poretke, -vlast nikada ne spava.

Erast Petrovič je dobio mogućnost uvjeriti se u ovu posljednju tvrdnju kada je, pred samu ponoć, pozvonio na vratima znamenite vile. Nije mu otvorio vratar, već žandar sa sabljom i revolverom, strogo je saslušao noćnog posjetitelja, ali mu ni riječi nije rekao i ostavio ga je da čeka na pragu, samo je pozvao električnim zvoncem dežurnog ađutanta.

Srećom, ađutant se pokazao znanim, bio je to kapetan Sverčinski. On je, ne bez teškoća, prepoznao u angliziranom gospodinu odrpanog prosjaka koji je ujutro u upravi izazvao takvu pometnju te se pretvorio u samu ljubaznost. Pokazalo se da Evgenij Osipovič, kao i obično, prije sna šeće bulevarom. Voli noćnu rekreaciju i ne zanemaruje ju bez obzira na vrijeme, čak ni kada kiši.

Erast Petrovič izađe na bulevar, malo prošeta prema brončanom Puškinu, i doista: ususret mu je laganim korakom dolazila poznata figura u dugoj konjičkoj kabanici s kukuljicom nabijenom na čelo. Koleški asesor samo se trgnuo ususret generalu, kad odjednom, kao iz zemlje, sa strane iznikoše dvije bešumne sjene, a iza leđa ravnatelja policije pojaviše se još dvije isto tako odlučne siluete. Erast Petrovič odmahne glavom: evo ga, iluzorna samoća državnog čovjeka u epohi političkog terorizma. Ni koraka bez zaštite. Bože, kamo srlja Rusija...

A sjene su već primile koleškog asesora ispod ruku, meko, ali čvrsto.

•Eraste Petroviču, mi o vuku... - obradova se Karačencev, a na agente podvikne. - Iš! Neka, a ja tu koračam, razmišljam o vama. Niste izdržali u pritvoru?

•Nisam, Vaša E-ekscelencijo. Evgenije Osipoviču, udimo u kuću, hitno je.

General nije postavljao pitanja, nego je odmah skrenuo prema kući. Široko je grabio, svaki čas iskosa pogledavajući

suputnika.

Uđoše u prostrani ovalni kabinet, sjednu za dugački stol sa zelenim suknom jedan nasuprot drugomu. Ravnatelj policije vikne:

-

Sverčinski, budite na vratima! Možete nam zatrebati. Kada se vrata presvučena kožom bešumno zatvoriše, Karačencev nestrpljivo zapita:

-

No, što je? Trag?

-Još bolje - reče Fandorin. - Zločinac. Glavom i bradom. S-smijem li zapaliti?

Odbijajući dimove cigare koleški asesor ispriповijeda rezultate svojih istraživanja.

Karačencev se sve više i više mrštio. Saslušavši do kraja zabrinuto počea izbočeno čelo, zabaci neposlušni riđi pramen.

-

I kako vi tumačite tu zavrzlamu? Erast Petrovič otrese pepeo.

-

Sobolev je pripremao nekakav smioni istup. Možda prevrat u duhu osamnaestog stoljeća. Uglavnom, ono što Nijemci zovu *putsch*. Sami znate kako je Mihail Dmitrijevič bio popularan u vojsci i narodu. Autoritet pak vrhovne vlasti pao je sada tako nisko... Ali, što ću ja vama objašnjavati, za vas radi cijela žandarmerijska uprava, skuplja glasine.

Ravnatelj policije kimne.

-

O uroti zapravo ništa ne znam. Ili je Sobolev umislio da je Bonaparte, ili je, što je vjerojatnije, "nakanio postaviti na tron nekog od carevih rođaka. Ne znam i ne želim n-nagađati. A i za naš zadatak to je nebitno.

Karačencev na to samo tržne glavom i otkopča ovratnik opšiven zlatom. Iznad nosa se generalu pojaviše kapljice znoja.

-

Kako god bilo, naš je Ahil pripremao nešto ozbiljno - kao da ništa nije bilo nastavi koleški asesor i pusti prema stropu mlaz dima, tako elegantan da je divota. - Međutim, Sobolev je imao neke t-tajne, moćne protivnike, upućene u njegove planove. Klonov, to jest Pevcov, njihov je čovjek. S njegovom je pomoću antisobolevska stranka odlučila ukloniti novopečenog Bonapartea, ali bez galame, prikazujući sve kao prirodnu smrt. Sto je i bilo izvršeno. Egzekutoru je pomagao naš z-znanac Hurtinski koji je imao veze s antisobolevskom strankom i, po svemu sudeći, predstavljao njezine interese u Moskvi.

-

Eraste Petroviču, nemojte tako brzo - zamoli ravnatelj policije. - Vrti mi se u glavi. Kakva stranka? Gdje? Kod nas, u Ministarstvu unutarnjih poslova?

Fandorin slegne ramenima:

-

Lako moguće. U svakom slučaju, bez vašega šefa, grofa Tolstova, nije išlo. Sjetite se pisma koje opravdava Hurtinskog i depešu koja štiti Pevcova. Hurtinski se pokazao lošim izvršiteljem. Dvorski je savjetnik bio previše pohlepan, polakomio se za Sobolevljevim m-milijunom, odlučio je spojiti ugodno s korisnim. Ali, središnja figura u svoj toj priči nesumnjivo je svjetlooki plave kose.

Tu se koleški asesor trgne s novom idejom na pameti.

-

Čekajte malo... A možda je sve još s-složenije! Pa naravno!

On skoči i brzo prođe kabinetom iz jednog kuta u drugi. General je samo pratio pogledom unezvijerenog Fandorina, plašeći se da ne naruši tijek misli inteligentnog službenika.

-

Ministar unutarnjih poslova nije mogao organizirati ubojstvo general-ađutanta Soboleva ma što da je ovaj pripremao! To je nonsens! - Od uzbuđenja je Erast Petrovič prestao zamuckivati. - Naš Klonov po svoj prilici nije onaj

kapetan Pevcov o kojem piše grof. Vjerojatno pravi Pevcov više nije na ovom svijetu. Tu smrdi na vrlo lukavu spletku, smišljenu tako da bi se u slučaju neuspjeha sve moglo svaliti na vaš resor! - neobuzdano je fantazirao koleški asesor. - Da, da, da.

Nekoliko je puta brzo pljesnuo dlanovima; general, koji je napeto slušao, od iznenađenja umalo poskoči.

•Pretpostavimo da ministar zna za Sobolevljevu urotu pa organizira tajno praćenje generala. To je prvo. Netko drugi također zna za urotu i želi Soboleva ubiti. To je drugo. Za razliku od ministra, taj čovjek, a najvjerojatnije ti ljudi, nazovimo ih kontraurotnicima, nisu vezani zakonom i teže nekom svom cilju.

•Kakvom cilju? - slabašnim glasom zapita posve smeteni ravnatelj policije.

—Zacijelo vlasti - nemarno odvratila Fandorin. - Kakav još može biti cilj kada se spletku razvija na toj razini?

Kontraurotnici su imali na raspolaganju neobično domišljatog i poduzetnog izvršitelja koji nam je poznat kao Klonov. U to da on nije nikakav trgovac, ne moramo sumnjati. To je izuzetan čovjek, nevjerojatnih sposobnosti. Nevidljiv, neuhvatljiv, neranjiv. Sveprisutan, svuda se pojavljivao prije nas, prvi je zadavao udarac. Iako smo i mi djelovali brzo, uvijek bi nas namagarčio.

-

A možda je ipak žandarmerijski kapetan i djeluje prema ministrovu nalogu? - upita Karačencev. - Što ako... - On proguta slinu. - Što ako je uklanjanje Soboleva naloženo odozgo? Oprostite, ali vi i ja smo, Eraste Petroviču, profesionalci i jako dobro znamo da se radi zaštite državnih interesa katkad mora pribjeći netradi-cionalnim metodama.

•Zašto je onda ukradena aktovka, pa još i iz žandarmerijske uprave? - slegne ramenima Fandorin. - Jer jiktovka je ionako dospjela u žandarmerijsku upravu i vi biste je poslali u Petrograd, tom istom grofu Tolstovu. Čemu suvišan trud? Ne, Ministarstvo nema ništa s tim. A i ubiti narodnog heroja nije isto kao zadaviti u tamnici nekakvog generala

Pichegrua. Dići ruku na Mihaila Dmitrijeviča Soboleva? Bez suda i istrage? Ne, Evgenije Osipoviču, uza sve nedostatke naše vlasti, to je ipak previše. Ne mogu u to vjerovati.

•Da, imate pravo - prizna Karačencev.

•A i ta lakoća s kojom Klonov izvršava ubojstva ne sličī baš na carsku službu.

Ravnatelj policije podigne dlan:

-

Čekajte, čekajte, nemojte se zaletavati. Kakva, zapravo, ubojstva? Mi ionako ne znamo je li Sobolev bio ubijen ili je ipak umro prirodnom smrću. Prema rezultatima obdukcije je umro.

-

Ne, ubijen je - odreže Erast Petrovič. - Iako je neshvatljivo kako su skriveni tragovi. Da smo tada znali ovo što sada znamo, možda bismo instruirali profesora Wellinga da pedantnije obavi pregled. On je unaprijed bio uvjeren da je do smrti došlo zbog prirodnih uzroka, a prvotno stajalište usmjerava mnogo toga. A osim toga - koleški asesor se zaustavi nasuprot generala - nije se sve svelo na Sobolevljevu smrt. Klonov je presjekao sve moguće niti. Uvjeren sam da je Knabeova tajanstvena smrt njegovih ruku djelo. Prosudite sami, zar bi Nijemci išli ubijati vlastitog časnika glavnog stožera, čak i u vrlo velikom strahu? Tako se u civiliziranim zemljama ne radi. U najgorem bi ga slučaju primorali da se ustrijeli, ali ubod mesarskim nožem? Nevjerojatno! Klonovu bi to jako odgovaralo, vi i ja smo se u potpunosti uvjerali da je slučaj riješen. Da nije iskrsnula aktovka s milijunom, stavili bismo točku na istragu. Krajnje je sumnjiva i iznenadna smrt konobara iz Metropolā. Taj zlosretni Timofej Spiridonovič očitō je skrivio samo to što je pomogao Klonovu naći izvršiteljicu, Wandu. Ah, Evgenije Osipoviču, meni se sve sada čini sumnjivim! - uzvikne Fandorin. - Čak i smrt Miše Malog. Čak i samoubojstvo Hurtinskog!

-

No, to je već previše - iskrivi lice ravnatelj policije.

-

Postoji oprostajna poruka.

•Recite iskreno, bi li Petar Parmenovič podigao ruku na sebe pod prijetnjom razotkrivanja? Zar je bio tako častan čovjek?

•Pa, zapravo, teško da bi. - Sada je već i Karačencev skočio i ushodao se duž zida. - Prije bi pokušao pobjeći. Sudeći po papirima nađenim u njegovu sefu, pokojnik je imao račun u ciriškoj banci. Ako ne bi uspio pobjeći, molio bi za milost, nudio bi sucima mito. Dobro poznajem takve tipove, to su izvanredno vitalni ljudi. A Hurtinski bi prije otišao na robiju nego što bi si stavio omču. Međutim, poruka je napisana njegovom rukom, u to nema sumnje...

•Najviše me plaši to što u svim slučajevima ili uopće nema sumnje u ubojstvo, ili, kao u slučaju s Knabeom i Misom Malim, sumnja sa svom sigurnošću pada na nekog drugog, u prvom slučaju na njemačke agente, u drugom na Fisku. To je znak najviše profesionalnosti.

-

Erast Petrovič zaškilji. - Samo ne razumijem kako je Wandu mogao ostaviti na životu... Usput, Evgenije Osipoviču, treba smjesta poslati nekoga po nju i maknuti je iz Anglije. Možda joj telefonira pravi Klonov? Ili, još gore, naumi ispraviti svoju neshvatljivu omašku?

-

Sverčinski! - vikne general i izađe da izda naredbe.

Kada se vratio, koleški asesor je stajao ispred zemljovida koji je visio na zidu i prelazio preko njega prstom.

•Gdje je to Svratiste Sv. Trojstva? - zapitao je.

•Svratiste Sv. Trojstva, to je hotel na Pokrovki, nedaleko od crkve Svetog Trojstva. Evo ovdje - pokaza general. - Hohlovska ulica. Ondje je nekoć zaista bilo samostansko svratiste, a sada je zabačeni labirint sporednih zgrada, dvorišnih kućica, baraka. Obično hotel nazivaju jednostavno Trojstvo. Nije baš ugodno mjesto, nadohvat ruke je i Hitrovka. Ipak, u Trojstvu ne živi potpuno propalo društvo: glumice, švelje, bankrotirani trgovci. Stanari se ondje ne zadržavaju dugo: ili se iskobeljaju natrag, u društvo, ili padaju još niže, u bezdan Hitrovke.

Opširno odgovarajući na jednostavno pitanje, ravnatelj policije je razmišljao o nečem drugom i bilo je očito tla teško dolazi do rješenja. Kada je general završio, nastupila je stanka. Erast Petrovič shvati da razgovor ulazi u glavnu fazu.

-

Dakako, to je posve riskantan korak, Evgenije Osipoviču - tiho reče koleški asesor. - Ako su moje p-pretpostavke pogrešne, možete si upropastiti karijeru, a vi ste častoljubiv čovjek. Ali, zato sam i došao k vama, a ne k Vladimiru Andrejeviču jer on sigurno ne bi htio riskirati. Preoprezan je, utjecaj dobi. S druge strane, i njegov je položaj manje

škakljiv od vašeg. Kako god bilo,

Ministarstvo je iza vaših leđa smislilo spletku u kojoj je vama, oprostite na otvorenosti, namijenjena uloga 1-lu-de. Grof Tolstov nije smatrao shodnim uputiti vas, načelnika moskovske policije, u Sobolevljev slučaj, međutim, povjerio se Hurtinskom, podlacu, štoviše, zločincu. Netko još lukaviji od ministra sproveo je svoju vlastitu operaciju. Vi ste bili po strani od svih tih zbivanja, ali odgovornost će na koncu biti

na vama. Bojim se da ćete vi morati platiti polupane 1-

lončiče. A nauvredljivije je to što nećete ni znati tko ih je polupao i zašto. Kako bismo shvatili pravi smisao spletke, moramo zgrabiti Klonova. Onda ćete u rukama imati adut.

•A ako je on ipak vladin agent, onda će me nečasno otpustiti.

U najboljem slučaju - mračno odvratila Karačencev.

•Evgenije Osipoviču, stvar se ionako teško može zataškati, a i grijeh je, čak i ne toliko zbog Soboleva, koliko iz bojazni: kakva to tajanstvena sila u-upravlja sudbinom Rusije?

Kojim pravom? I što će ta sila naumiti sutra?

•Aludirate na masone? - začudi se general. - Grof Tolstov je zaista član lože, a i Vjačeslav Konstantinovič Plevako, direktor Odjela policije. Gotovo polovica utjecajnih ljudi u Petrogradu su masoni. Samo što je njima političko ubojstvo nepotrebno, ionako mogu koga žele satjerati u mišju rupu, po zakonu.

•Ma kakvi masoni - zlovoljno namršti glatko čelo Fandorin. - Za njih svi znaju. Tu se nazire pravi komplot, ne operetski. I

u slučaju uspjeha, Vaša Ekscelencijo, vi možete dobiti ključić od t-takve Aladinove pećine da vam zastane dah. Evgenij Osipovič uznemireno mrdne riđim obrvama. Primamljivo, vrlo primamljivo. I izdajniku Vjačeslavu Konstantinoviču (izdavao se za prijatelja) i samom groin Tolstovu može se smjestiti fina kajla. Ne šalite se s Karačencevom, ne pravite budalu od njega. Zaigrala se gospoda pa se uvalila. Hajde, tajno praćenje urotnika, to je shvatljivo, u takvom slučaju delikatnost je nužna. Međutim, da vašim agentima ispred nosa ubiju narodnog heroja, to je već skandal. Sprčkali su, petrogradski pametnjakovići. Sad valjda čupate kosu, tresete se u svojim loteljama. A onda Evgenij Osipovič donosi golupčića na tanjuru: evo zlikovca. Hm, a možda bi ga trebalo nekom višem donijeti na tanjuru? Stvar je o-ho-ho.

I unutarnjem pogledu ravnatelja policije otvoriše se perspektive toliko nestvarne da mu je zastao dah. Ali su ga istovremeno i prošli trnci. Od straha.

- Pa, dobro - oprezno će Karačencev. - Recimo, uhitili smo Klonova. A on lokot na usta i šuti. Računajući na svoje zaštitnike. Sto ćemo tada?

- Potpuno opravdano postavljeno pitanje - kimne koleški asesor, ne pokazujući kako je zadovoljan prijelazom razgovora iz teorijske faze u praktičnu. - I ja razmišljam o tome. Uloviti Klonova bit će vrlo lako, a primorati ga da govori sto puta teže. Zato imam prijedlog.

Evgenij Osipovič načuli uši, znajući iz iskustva da snalažljivi mladić neće predlagati gluposti, a najteži će dio preuzeti na sebe.

-

Vaši će ljudi okružiti Trojstvo sa svih strana, tako da ni žohar ne promakne. - Fandorin se žustro priljubi uza zemljovid. - Evo tu jedan odred, ovdje i ovdje. D-dvorišta s dva ulaza treba pokriti po čitavom okrugu, mnogi će još spavati jer će biti rano jutro. Oko samog Trojstva nekoliko najboljih agenata, tri-četiri čovjeka, ne više. Moraju djelovati iznimno pažljivo, dobro prerusi-ni, da ga, ne daj Bože, ne

uplaše. Njihov je posao čekati moj signal. Ja ću o-otići u Klonovljevu sobu i zaigrati otvoreno. Neće me odmah ubiti, htjet će razjasniti znam li mnogo, odakle sam se uopće pojavio, i u čemu je moj interes. Pa ćemo nas dvojica odigrati ljupki *pas de deux*: malo ću mu odmaknuti zavjesu, on će se meni malo otvoriti, z-zatim opet ja, pa opet on. Uvjeren da me može ukloniti svakog trena, Klonov će biti razgovorljiviji nego u slučaju uhićenja. Drugi način ne vidim.

-

Ipak je to velik rizik - reče Karačencev. - Ako imate pravo i ako je on toliko virtuozan u ubojstvima, onda, ne daj Bože...

Erast Petrovič lakomisleno slegne ramenima:

- Kako je rekao Konfucije, plemeniti muž mora sam snositi odgovornost za svoje greške.

- No, uz Božju pomoć. Velik je to posao. Ili križ na grudima, ili glava na panju. - Glas ravnatelja policije osjećajno zadrhti. On čvrsto stisne Fandorinu ruku.

-

Eraste Petroviču, idite u hotel i naspavajte se fcako treba. Ništa se ne brinite, osobno ću pripremiti operaciju. Sve ću srediti na najbolji način. Kad ujutro krenete u Trojstvo, sami ćete vidjeti jesu li se dobro prurušili moji momci.

-

Vi baš kao Vasilisa Premudra, Vaša Ekscelencijo

-

nasmije se bijelim zubima koleški asesor. - Spavaj, Ivanuška, jutro je pametnije od večeri? Pa, ja sam zaista pomalo umoran, a sutra me čeka ozbiljan posao. Točno u šest bit ću u Trojstvu. Ugovoreni signal na koji mi valdolaze u pomoć je zvižduk. Prije zvižduka neka ni u kojem slučaju ne ulijeću... A ako se što dogodi, ne dajte mu da umakne. To je, Evgenije Osipoviču, o-osobna molba.

-

Ne brinite - ozbiljno reče general, još uvijek držeći mladića za ruku. - Sve ćemo precizno izvršiti. Odredit ću najvrednije agente i u više nego dovoljnom broju. Samo vi, luda glavo, budite što oprezniji.

Erast Petrovič se davno naučio buditi u vrijeme ko-jr odredi dan prije. Točno u pet ujutro otvorio je oči i osmjehnuo se jer je iznad prozorske daske baš tada provirio rub sunca i činilo se kao da netko ćelav i okrugle glave virka kroz prozor.

Zviždeći ariju iz *Ljubavnog napitka* Fandorin se obrijao i promotrio, ne bez zadovoljstva, svoje iznimno privlačno lice u ogledalu. Samuraj ne smije doručkovati prije borbe, stoga je koleški asesor umjesto jutarnje kave malo radio s utezima i temeljito se, bez žurbe, stao opremiti. Naoružao se prema svim propisima jer protivnik se činio ozbiljnim.

Masa je pomagao gazdi u pripremama, pokazujući sve zamjetniji nemir. Na koncu ne izdrži:

- Gospodine, takvo lice imate kada je smrt vrlo blizu.
- Pa znaš da pravi samuraj mora svako jutro ustajati posve spreman da umre - našali se Erast Petrovič odijevajući svijetli sako od kineske svile.
- U Japanu ste me uvijek vodili sa sobom - požali se sluga. - Znam, iznevjerio sam vas već dvaput, ali to se više neće ponoviti. Kunem se, neka se u sljedećem životu rodim kao meduza! Povedite me, gospodine. Preklinjem vas.

Fandorin ga blago kvrcne po malom nosu:

-

Ovoga mi puta nikako ne možeš pomoći. Moram biti sam. A i nisam uopće sam, sa mnom je cijela vojska policajaca. Moj je protivnik sasvim sam.

-Je li opasan?

-

Vrlo. Isti onaj koji ti je na prevaru uzeo aktovku. Masa frkne, namršti rijetke obrve i ništa više ne izusti.

Erast Petrovič je odlučio ići do Pokrovke pješice. Ah, kako je bila lijepa Moskva nakon kiše. Svježina, ružičasti veo započetog dana, tišina. Ako se već mora umrijeti, onda najbolje ovako božanstvenog jutra, pomisli koleški asesor i odmah se ukori zbog melodramatičnosti. Šeću-ćim korakom, zviždeći, izašao je na Lubjanski trg, gdje su kod fontane kočijaši pojili konje. Skrene na Soljanku, ushićeno udahne

miris svježeg kruha koji je dopirao kroz otvorene prozore suterenskih pekarnica.

Evo i pravog raskrižja. Kuće su postale bjednije, pločnik uži, a na samom prilazu k Trojstvu krajolik je potpuno izgubio idiličnost: na kolniku lokve, nagnuti plotovi, oljušteni zidovi. Policijski odred, uza sav svoj dar zapažanja, Erast Petrovič nije zamijetio i jako se tome obradovao.

Kod ulaza u dvorište pogleda na sat: pet minuta do šest.

Točno na vrijeme. Drvena kapija, na njoj nakrivljeni natpis Svratiste Sv. Trojstva. Same prizemnice, svaka soba s vlastitim ulazom. Evo broj jedan, dva, tri, četiri, pet, šest.

Soba broj sedam je, po svemu sudeći, nalijevo, l/i ugla.

Samo da Klonov ne počne odmah pucati, bez razgo-V(n;i.

Treba pripremiti neku rečenicu koja će ga smesti. N;iprimjer:

Pozdrav od mademoiselle Wande. Ili kompliciranije: Znate li

da je Sobolev zapravo živ? Samo ne smije prepustiti

inicijativu. A dalje intuitivno. Teški licrstal u džepu ulijevao mu je nadu.

Erast Petrovič odlučno prođe kroz kapiju. Pazikuća s prljavom pregačom lijeno je vukao metlu po lokvi. (hinjenog gospodina je pogledao ispod oka i Erast Petrovič mu neprimjetno namigne. Pravi pazikuća, nema šio. Kod kapije je sjedio još jedan agent glumeći pijanca: hrkao je s kapom nabačenom na lice. Ni ovo nije loše. I andorin se osvrne i ugleda kako ulicom korača debeljuš-kasta snaša u bezobličnom seljačkom kaputu i s maramom nabijenom do očiju. E to je već previše, odmahne glavom koleški asesor. Zaudara na farsu.

Soba broj sedam doista je bila prva iza ugla, u unutarnjem dvorištu. Niski trijem s dvjema stubama. Na vratima je bijelom masnom bojom nadrljano Ne 7. Erast Petrovič stane, udahne punim plućima, izdahne kratkim, ravnomjernim izdisajima.

Podigne ruku i tiho zakuca.

Dva puta, tri, zatim još dva.

Dio drugi

A C H I M A S

Skirovsk

1

Otac se zvao Pelef, što na starohebrejskom znači »bijeg«. U godini njegova rođenja »Kristovu braću«, koja su živjela u Moravskoj dvjesto godina, stigla je nesreća. Car je ukinuo privilegiju kojom je zajednica bila oslobođena vojne službe zato što je započeo rat s drugira-carem pa mu je trebalo mnogo vojnika.

Zajednica je otišla jedne noći ostavivši zemlju i kuće. Preselila se u Prusku. »Kristovoj braći« bijaše svejedno, stroga vjera branila im je služiti zemaljskim vladarima, prisezati im na vjernost, uzimati oružje u ruke i nositi odoru s grbom na dugmadi, što su otisci Sotonina pečata. Stoga na svojim dugim smeđim kaputima, čiji se kroj više od dva stoljeća gotovo nimalo nije mijenjao, braća nisu nosila dugmad, priznavahu samo vezice.

U Pruskoj su živjeli istovjerci. Nekoć davno stigli su onamo također se spašavajući bijegom od Antikrista. Kralj im je dao zemlju u vječni posjed i oslobodio ih vojne službe pod uvjetom da isuše beskrajne pruske močvare. S neprolaznim baruštinama braća su se borila tijekom dviju generacija, a u trećoj su ih pobijedili te stali sito i lagodno živjeti na zemlji bogatoj humusom. Istovjerce iz Moravske primiše toplo, podijeliše s njima sve što imahu te stadoše živjeti skupa lijepo i mirno.

Navršivši dvadeset jednu godinu, Pelef se oženio. Gospodin mu dade dobru ženu, a ona u određeno vrijeme rodi sina. Ali, zatim Svevišnji odluči svoje vjerne sluge podvrgnuti teškim kušnjama. Najprije dođe do pošasti i mnogi umriješe, među njima Pelefova žena i sin. Nije roptao, iako je život promijenio svoju boju i od bijelog postao crnim. No, Svevišnjemu to bijaše malo, On je riješio iskazati izabranicima Svoju ljubav u svoj njezinoj surovoj neumoljivosti. Novi, prosvijećeni kralj odluči da su u njegovoj državi svi ravnopravni i ukine zakon koji je donio drugi kralj, onaj što je živio nekoć davno. Sada su i Židovi, i menoniti, i »Kristova braća« morali služiti vojsku i braniti svoju domovinu s oružjem u rukama. Ali, domovina

braće nije se nalazila usred isušenih pruskih močvara, već na nebesima, stoga se Konvent duhovnih starješina posavjetovao i odlučio da trebaju ići na istok, k ruskom caru. I ondje je postojala zajednica te su odande katkad stizala pisma koja su putovala dugo, s pouzdanim ljudima, zato što je državna pošta u vlasti nečastivog. U pismima su istovjerci pisali da je zemlja u tim krajevima plodna, a vlast popustljiva i zadovoljava se malim dankom.

Skupili su svoju sirotinju, što su mogli, prodali su, ostalo ostaviše. Putovali su kolima sedam puta sedam dana i stigli u kraj teškog naziva Me/ifopo/sfschina. Zemlja tamo uistinu bijaše plodna, ali dvanaest mladih obitelji i s njima udovac Pelef htjedoše ići dalje jer nikada nisu vidjeli planine, samo su čitali o njima u svetim knjigama. Nisu mogli zamisliti kako je moguće da se kopno diže u nebo na tisuće lakata i doseže Božje oblake. Mladi su to htjeli vidjeti, a Pelefu je bilo svejedno. Svidjelo mu se putovati na talji-gama s upregnutim bikovima kroz šume i polja, zato što mu je to odvlačilo misli od Rachil i malenog Ahava, koji su zauvijek ostali u vlažnoj pruskoj zemlji.

Planine se pokazaše točno onakvima kakve su opisane u knjigama. Zvale su se Kavkaz i prostirale se na sve strane obzorja, dokle god je dopirao pogled. Pelef je zaboravio na Rachil i Ahava, jer ovdje je sve bilo drukčije, čak se nije ni hodalo kao prije, nego odozgo prema dolje ili odozdo prema gore. Prve se godine oženio.

Bijaše to ovako: »Kristova braća« su krčila šumu na jedinoj blagoj padini, oslobađajući polje za pašnjak. Mjesne su djevojke promatrale kako strani muškarci u smiješnim dugim odijelima vješto sijeku stoljetne boroveikrče žilave panjeve. Djevojke su izmjenjivale osmijehe i grizle orahe. Jedna od njih, petnaestogodišnja Fatima, zagledala se u gorostasa bijele kose i bijele brade. Bio je snažan, ali miran i blag, nimalo kao muškarci iz njezinog aul¹², zlobni i brzih pokreta.

² Aul - gorštačko selo na Kavkazu.

Fatima se morala krstiti i nositi drukčiju odjeću: crnu

haljinu i bijelu kapu. Morala je promijeniti ime, od Fatime je postala Sara, morala je raditi u kućanstvu od jutra do mraka, učiti strani jezik, a cijelu nedjelju moralo se moliti i pjevati u kući za molitvu koju su podigli prije kuća za stanovanje. No, sve to Fatimu nije plašilo zato što joj je s bjelokosim Pelefom bilo dobro i zato što Alah nije ženi obećao lak život.

Idućeg ljeta, kada je Sara-Fatima ležala u porođajnim mukama, s planina se spustiše nemirni Čečeni, zapališe urod pšenice i oteše stoku. Pelef je gledao kako odvode konja, dva bika, tri krave i molio se da ga Gospodin ne ostavi i ne dade njegovu gnjevu da se pokaže. Zato je sinu, čiji se prvi krik začuo istog trena kada su na glatko izblanjanim zidovima kuće za molitvu zamiljeli halapljivi plameni jezici, otac dao ime Achimas, što znači »brat gnjeva«.

Druge godine hajduci opet dođoše po plijen, ali vratiše se bez ičega jer na rubu obnovljenog sela stajaše drvena utvrda, a u njoj živješe narednik i deset vojnika. Za to su braća platila zapovjedniku pet stotina rubalja.

Rodio se velik dječak. Sara-Fatima je zamalo umrla kada je izlazio. Više nije mogla radati. Nije ni htjela jer nije mogla oprostiti mužu što je stajao i gledao kako razbojnici odvode konja, bika i krave.

Achimas je u djetinjstvu imao dva boga i tri jezika. Očev bog, strog i osvetljiv, učio je: ako te udare po desnom obrazu, pruži lijevi; tko se veseli u ovom životu, naplaće se u sljedećem; žalosti i patnje ne treba se bojati jer su oni dobro, znak osobite ljubavi Svevišnjeg. Majčin bog, o kojem se nije smjelo govoriti naglas, bijaše dobar: dopuštao je veseliti se, igrati se i nije tražio da se popusti onima koji te vrijeđaju. O dobrom bogu moglo se govoriti samo šap-tom, kada blizu nije bilo nikog osim majke, a to je značilo da je očev bog važniji. Govorio je jezikom koji se nazivao *Die Sprache*, a predstavljao je mješavinu nizozemskog i njemačkog. Majčin je bog razgovarao na čečenskom. A postojao je još i ruski jezik, kojem su Achimasa naučili vojnici iz utvrde. Dječaka su silno privlačile njihove kame i

puške, ali to se nije nikako nije smjelo dirati zato što je glavni bog zabranjivao da se dodiruje oružje. A majka mu je šaptala da nema veze, može se. Vodila je sina u šumu, pripovijedala mu o smjelim ratnicima iz svoga roda, učila ga kako se udara nogom i šakom.

Kada je Achimasu* bilo sedam godina, devetogodišnji Melkisedek, kovačev sin, namjerno mu je poškopio početnicu tintom. Achimas ga je srušio nogom i udario šakom po uhu. Melkisedek je plaćući pobjegao da se potuži.

Imao je dug, mučan razgovor s ocem. Pelefove oči, svijetle kao u sina, postale su ljutite i tužne. Nakon toga je Achimas svu večer morao klečati na koljenima čitajući psalme. Ali, nije mislio na očeva boga, nego na majčina. Dječak se molio da mu oči od bijelih postanu crne, kao u majke i njena polubrata Hasana. Svog ujaka Hasana Achimas nikada nije vidio, ali znao je da je snažan, hrabar, uspješan i da nikada ne oprašta svojim neprijateljima. Ujak je prevozio tajnim gorskim putevima sagove iz Perzije, bale duhana iz Turske, a natrag, preko granice, prebacivao je oružje. Achimas je često mislio na Hasana. Zamišljao ga je u sedlu kako motri kosinu klanca; nije li se pritajila u zasjedi pogranična straža. Na Hasanu čupava šubara, burka, na ramenu puška sa šarenim kundakom.

2

Na dan kada je navršio deset godina, Achimas je od jutra bio zaključan u drvarnici. Sam si je bio kriv: majka mu je krišom darovala mali, ali pravi bodež s poliranim sječivom i rožnatim drškom, naredila mu da ga sakrije, ali Achimas nije izdržao, izjurio je na dvorište kako bi isprobao oštricu pa ga je uhvatio otac. Pelef ga je pitao odakle mu oružje, a kada je shvatio da neće dobiti odgovor, kaznio je sina.

Achimas je proveo u drvarnici pola dana. Bilo mu je strašno žao oduzetog bodeža, a osim toga bilo mu je dosadno. A nakon podneva, kada je silno ogladnio, začuše se pucnjevi i krici.

To je hajduk Mahoma s četvoricom jataka napao vojnike koji su u potoku prali košulje jer im to bijaše dan za kupanje.

Razbojnici su pucali iz grmlja, ubili dvojicu i dvojicu ranili. Ostali vojnici potrčaše prema utvrđi, ali hajduci uzjahaše konje i sve ih sasjekoše sabljama. Narednik, koji nije išao na rječicu, zatvorio se u čvrstoj brvnari s malim uskim okancima i opalio iz puške. Mahoma pričekala da Rus ponovno napuni pušku i proviri iz puškarnice te ranije naciljavši pogodi narednika teškim okruglim zrnom točno u čelo. Sve to Achimas nije vidio. Ali vidio je, priljubivši se uz prorez između dasaka, kako je u dvorište ušao bradati jednooki čovjek s bijelom čupavom šubarom i dugačkom puškom u ruci (to je bio baš Mahoma). Jednooki se zaustavio ispred Achimasovih roditelja koji su istrčali na dvorište i nešto im rekao, nije mogao razabrati što. Zatim je primio majku jednom rukom za rame, a drugom za bradu i podigao joj lice. Pelef je stajao, sagnuvši lavlju glavu, i micao usnama. Moli se, shvati Achimas. Sara-Fatima se nije molila, pokazala je zube i ogrebala jednookom lice. Žena ne smije dirati muškarčevo lice, zato Mahoma obriše krv s obraza i ubije Kaurku udarivši je šakom u slje-poočicu. Potom ubi i njezina muža jer ga nakon toga nije mogao ostaviti na životu. Morao je ubiti i sve ostale žitelje sela, takav je, očito, bio dan. Hajduci skupiše stoku, korisne i vrijedne stvari nabacaše na dvojica kola, zapališe selo na četiri kraja i otiđoše. Dok su Čečeni ubijali seljane, Achimas je tiho sjedio u drvarnici. Nije želio da i njega ubiju. Kada su se lupka kopita i škripa kotača udaljili prema Karamičkom prijelazu, dječak izbije ramenom dasku i provuče se na dvorište. U drvarnici ionako nije mogao ostati, stražnji je zid planuo i kroz proreze je pokuljao sivi dim. Majka je ležala na leđima. Achimas čučne, dodirne plavu mrlju između njezina oka i uha. Majka je izgledala kao živa, ali nije gledala u Achimasa, već u nebo. Ono je postalo za Saru-Fatimu važnije od sina. Kako i ne bi, jer ondje je živio njezin bog. Achimas se nagne nad oca, ali njemu oči bijahu zatvorene, a brada je od bijele postala sva crvena. Dječak prođe kroz nju prstima i oni sđiakoder obojiše u crveno.

Achimas je zašao u sva dvorišta. U njima su ležale mrtve žene, muškarci i djeca. Achimas ih je sve jako dobro znao, ali oni njega više nisu prepoznavali. Zapravo, nisu bili tu, oni koje je on znao. Ostao je sam. Achimas zapita najprije jednog boga, zatim drugog, što da sada radi. Pričekao je, ali odgovor nije čuo.

Okolo je sve gorjelo, kuća za molitvu, koja je bila i škola, zatutnji i podigne oblak dima; srušio se krov.

Achimas se osvrne uokolo. Planine, nebo, zemlja u plamenu, i ni žive duše. Tog je časa shvatio da će odsad uvijek tako biti. Sam je i sam mora odlučiti: ostati ili otići, umrijeti ili živjeti. Zadubio se u sebe, udahnuo miris paljevine i potrčao prema putu koji je isprva vodio gore, između planina, a potom dolje, u veliku dolinu.

Hodao je ostatak dana i svu noć. U zoru se srušio uz rub puta. Bio je jako gladan, ali još više umoran pa je zaspao. Probudio se od gladi. Sunce je stajalo nasred neba. Krenuo je dalje i pred večer stigao do kozačkog naselja.

Uz ogradu su se protezale duge gredice krastavaca. Achimas se osvrne; nigdje nikoga. Prije mu ne bi ni na pamet palo uzeti nešto tuđe jer očev je bog govorio »ne ukradi«, ali sad nije bilo ni oca ni njegova boga, i Achimas, spustivši se četveronoške, stane lakomo gristi tvrde bubuljičave plodove.

Na zubima mu je hrskala zemlja pa nije čuo kako mu se straga prikrao gazda, kršni Kozak u mekim čizmama.

Zgrabio je Achimasa za vrat i par puta ga opalio nagajkom govoreći: »Ne kradi, ne kradi.« Dečko nije plakao niti molio za milost, nego je samo gledao odozdo bjeličastim vučjim očima.

Od toga je gazda pobjesnio i stao mlatiti vučića iz sve snage, sve dok ovaj nije povratio zelenu masu. Tada je Kozak primio Achimasa za uho, odvukao ga na put i udario nogom.

Achimas je hodao i mislio kako je otac umro, a njegov je bog živ, i božji su zakoni također živi. Leđa i ramena su mu gorjela, ali još jače je gorjelo sve unutra.

Kod brze, uske rječice Achimas sretne velikog dječaka od četrnaestak godina. Kozačić je nosio mrki hljeb i vrč mlijeka.

»Daj«, reče Achimas i ote mu kruh.

Veliki dječak spusti vrč na zemlju i udari ga šakom u nos. Iz očiju mu sijevnuše plamenovi i Achimas padne, a veliki dječak, koji je bio snažniji, sjedne na njega i stane ga tući po glavi. Tad Achimas uzme sa zemlje kamen i udari Kozačića u obrvu. Ovaj se otkotrlja u stranu, pokrije lice rukama i zacmizdri. Achimas podigne kamen da ga još jednom udari, ali sjeti se da božji zakon kaže »ne ubij«, i ne udari ga. Vrč se za vrijeme tučnjave prevrnuo, i mlijeko se prolilo, ali Achimasu je pripao kruh, i to je bilo dovoljno. Hodao je dalje cestom i jeo, jeo, jeo, sve dok nije pojeo sve do posljednje mrvice.

Nije trebao slušati boga, trebao je ubiti klipana. Achimas je to shvatio kada su ga, već u sumrak, dostigla dva jahača. Jedan je imao vojničku kapu s plavim štitom, iza leđa mu je sjedio Kozačić izobličena lica od modrice.

»Eno ga, striče Kondrate!« zavikao je Kozačić. »Eno ubojice!« Noću je Achimas sjedio u hladnoj prostoriji i slušao kako kozački dočasnik Kondrat i stražar Kovaljčuk odlučuju o njegovoj sudbini. Achimas im nije rekao ni riječi, iako su ga ispitivali tko je on i odakle je, vukli ga za uho i tukli po obrazima. Na kraju su mislili da je dečko gluhonijem pa su ga pustili na miru.

»Kamo ćemo s njim, Kondrate Pantelejiču?« upitao je stražar. Sjedio je okrenut leđima Achimasu i nešto jeo, zalijevajući iz vrča. »Oćemo ga u grad vodit? Možda da ga zadržimo do jutra pa ga otjerat'?«

»Ja ću tebe otjerat'«, odvrati zapovjednik koji mu je sjedio nasuprot i zapisivao nešto gušćjim perom u knjigu.

»Atamanovu sinu je umalo ćup razbio. U Kizljar treba poslat tu malu zvijer, u zatvor.«

»Šta ti ga nije žao poslat' u zatvor? Znaš i sam, Kondrate Pantelejiču, kako je tamo djeci.«

»Nema kamo«, grubo reče dočasnik. »U nas ovdje nema sirotišta.«

»A šta u Skirovsku kaluđerice ne primaju siročad?«

»Samo žensku. U zatvor ga treba, Kovaljčuk, u zatvor. Sutra ujutro ćeš ga odvest'. Samo da papire pripremim.«

Ali, ujutro je Achimas već bio daleko. Kada je dočasnik otišao, a stražar legao spavati i zahrkao, Achimas se podigao do prozorčića, protisnuo se između dviju debelih sipki i skočio na mekanu zemlju.

Bio je već čuo za Skirovsk, to je četrdesetak vrsta na zapad. Činilo se da boga ipak nema.

3

U samostansko sirotište u Skirovsku Achimas je stigao prerušivši se u djevojčicu - ukrao je s užeta za sušenje rublja cicanu haljinu i maramu. Glavnoj kaluđerici, kojoj se trebao obraćati s »majko Pelagejo«, rekao je da se zove Lia Walde i da je pobjegla iz sela Neueswelt koje su razorili gorštaci. Walde mu je bilo pravo prezime, a Lia se zvala njegova sestrična, također Walde, odbojna pjegava djevojčica piskutava glasa. Posljednji ju je put Achimas vidio kako leži naznak napola rasječena lica.

Majka Pelageja pogladi malu Njemicu po plavoj ošišanoj glavi, upita: »Primit ćeš pravoslavnu vjeru?«

I Achimas postade Rus jer sad je dobro znao da boga nema, molitve su glupost, pa znači da ruska vjera nije ništa gora od očeve.

U sirotištu mu se svidjelo. Hranili su ih dvaput dnevno, spavali su u pravim krevetima. Samo što su se mnogo molili i haljina mu je stalno zapinjala za noge.

Drugog dana Achimasu priđe djevojčica nježna lišća i velikih zelenih očiju. Zvala se Ženja, i njoj su razbojnici ubili roditelje, ali davno, još prošle jeseni. »Kakve prozirne oči imaš, Lia. Kao voda«, rekla je. Achimas se začudi - obično su se ljudima njegove presvijetle oči činile neugodnima. I kada ga je dočasnik tukao stalno je ponavljao »Finac bjelooki«. Djevojčica Ženja pratila je Achimasa u stopu, kamo on, tamo i ona. Četvrtog je dana zatekla Achimasa dok je, za-digavši haljinu, mokrio iza šupe.

Znači da će morati pobjeći, ali nije znao kamo. Odlučio je pričekati dok ga ne otjeraju, ali nisu ga otjerali. Ženja nikome nije rekla.

Šestoga dana, u subotu, trebalo je ići na kupanje. Ujutro mu

je prišla Ženja i šapnula: »Ne idi, reci da imaš farbu.« »Kakvu farbu?« nije shvatio Achimas. »To je kada ne možeš na kupanje zato što iz tebe curi krv i nečist. Neke naše djevojčice to već imaju. Katja, Šonja«, objasni ona imenovavši dvije najstarije djevojčice. »Majka Pelageja neće provjeravati, gadi joj se.« Achimas tako i učini. Kaluđerice se začudiše kako tako rano, ali dopustiše mu da ne ide na kupanje. Navečer je rekao Ženji: »Sljedeće ću subote otići.« Njezinim licem potekoše suze. Ona reče: »Treat će ti kruha za put.« Više nije jela svoj kruh, već gaje krišom davala Achimasu i on je spremao okrajke u vreću.

Ali, bježati Achimas nije morao, zato što je uoči sljedećeg dana za kupanje, u petak navečer, u sirotište stigao ujak Hasan. Došao je k majci Pelageji i upitao je nalazi li se tu djevojčica iz njemačkog sela koje je spalio hajduk Mahoma. Hasan je rekao da želi porazgovarati s djevojčicom i saznati kako su mu poginuli sestra i nećak. Majka Pelageja pozove Liu Walde u svoju ćeliju, a sama izađe kako ne bi slušala o zlu.

Hasan se uopće nije pokazao onakvim kakvim ga je zamišljao Achimas. Bio je debeljuškast, crvena nosa, guste crne brade i sitnih lukavih očiju. Achimas ga je gledao s mržnjom, zato što je izgledao navlas isto kao Čečeni koji su spalili selo Neueswelt.

Razgovor je zapinjao. Na pitanja siročice nije odgovaralo ili je odgovaralo jednosložno, uz oštar i prodoran pogled ispod bjeličastih trepavica.

»Mog nećaka Achimasa nisu pronašli«, rekao je Hasan na ruskom uz grleno grgotanje. »Možda gaje Mahoma odveo sa sobom?« Djevojčica slegne ramenima.

Hasan se tada zamisli i izvadi iz torbe srebrne ogrlice. »Dar za tebe«, pokaže. »Lijepe su, iz Šemahe. Poigraj se malo s njima, a ja idem zamoliti igumaniju za prenoćište. Dugo sam putovao, umoran sam. Neću pod vedrim nebom noćiti...« Izašao je ostavivši na stolu oružje. Tek što se za ujakom zatvoriše vrata, Achimas odbaci ogrlice i pojuri prema teškoj sablji u crnom toku sa srebrnom urezima. Povučedržak i

pojavi se čelična pruga bljesnuvši ledenim iskrama na svjetlu lampe. Prava ćorda, pomisli Achimas, prelazeći prstom po arapskim znakovima.

Tiho zaškripi. Achimas se trgne i ugleda kako ga kroz prorez promatraju dva Hasanova nasmiješena oka.

»Naša krv«, reče ujak na čečenskom pokazavši bijele zube, »jača je od njemačke. Idemo odavde, Achimase. Prenoćit ćemo u planinama. Pod vedrim nebom se bolje spava.«

Kasnije, kada se Skirovsk skrio iza prijevoja, Hasan stavi Achimasu ruku na rame. »Dat ću te u škole, ali najprije ću te učiniti muškarcem. Treba se Mahomi osvetiti za oca i majku. Nemaš kud, takav je zakon.«

Achimas shvati: to je ispravan zakon.

4

Noćili su gdje god su stigli: u zabačenim sakljama, u krčmama pokraj puta, kod ujakovih pajdaša, ili naprosto u šumi, zamotavši se u burku. »Muškarac mora znati naći hranu, vodu i put u planinama«, učio je Hasan nećaka svom zakonu. »I obraniti sebe i čast svoga roda.« Achimas nije znao što je to čast svoga roda. On nije imao rod. Ali, silno je želio znati se obraniti i bio je spreman učiti od jutra do mraka.

»Zadrži dah i zamisli da se od cijevi proteže tanka zraka.

Dodirni metu tom zrakom«, podučavao je Hasan, dišući mu u zatiljak i ispravljajući dječeačke prste koji su

Čvrsto uhvatili kundak na pušci. »Sila nije potrebna. Puška je poput žene ili konja, moraš je milovati i razumjeti.« Achimas se trudio razumjeti pušku, slušao je njezin nervozni željezni glas, i metal mu je stao brujati na uho: malo udesno, još, a sad pucaj. »To!« ujak je coktao jezikom i okretao očima. »Imaš oko sokolovo! Sa sto koraka u bocu! Tako će se razletjeti i Mahomina glava!«

Achimas nije želio pucati u jednookog sa sto koraka. Htio ga je ubiti isto onako kako je on ubio Fatimu - udarcem u sljepoočicu, a još bolje - prerezati mu grlo, kao što je Mahoma prerezao grlo Pelefu.

Još je lakše bilo pucati iz pištolja. »Nikada ne ciljaj«, govorio je ujak. »Cijev pištolja je produžetak tvoje ruke. Kada nešto

pokazuješ prstom, onda ne ciljaš, već dodiruješ točno tamo gdje treba. Razmišljaj kao da je pištolj tvoj šesti prst.« Achimas je pokazivao dugačkim željeznim prstom na orah koji je ležao na panju i orah se razletio u sitne djeliće. Sablju Hasan nije davao nećaku, rekao je neka se prvo ruka i rame razvijaju, ali bodež mu je darovao već prvog dana i naredio mu da se nikada ne odvajaju od njega - kada se gol kupaš u potoku, objesi ga oko vrata. Nakon nekog vremena bodež je Achimasu postao dio tijela, kao žalac osi. Njime se moglo nasjeći pruća za vatru, pustiti krv ustrijeljenom jelenu, istrugati tanki iver da nakon jelenjeg mesa pročačka zube. Za predaha, kada nije bilo posla, Achimas je bacao bodež u drvo - stojeći, sjedeći ili ležeći. Ta mu vježba nije dodijala. Isprva je mogao pogoditi samo bor, zatim mladu bukvu, a potom svaku granu na bukvi.

»Oružje je dobra stvar«, govorio je Hasan, »ali muškarac mora znati savladati neprijatelja i bez oružja: šakama, nogama, zubima, nije važno. Bitno je da ti srce plane svetim gnjevom, on će te obraniti od boli, užasnut će neprijatelja i donijeti ti pobjedu. Neka ti krv jurne u glavu, neka se čitav svijet obavije crvenom izmaglicom, i tada će ti sve biti ravno. Ako te rane ili ubiju, nećeš ni primijetiti. To ti je sveti gnjev.«

Achimas se nije prepirao s ujakom, ali nije se slagao s njim.

Nije želio da ga rane ili ubiju. Da bi se ostalo u životu, treba sve vidjeti, a gnjev i crvena izmaglica tu ne pomažu. Dječak je znao da će se snaći i bez njih.

Jednom, bijaše to već zimi, ujak se radostan vratio iz krčme.

Čovjek od povjerenja rekao mu je da je Mahoma došao iz Gruzije s plijenom i sada se gosti u Čanahi. To je bilo blizu, dva dana puta.

U Čanahi, velikom nemirnom aulu, odsjeli su kod ujakova pajdaša. Hasan je otišao raspitati se kako stoje stvari, dugo ga nije bilo, a vratio se kasno, namrgođen. Rekao je da je posao težak. Mahoma je snažan i lukav. Trojica od one četvorice koji su bili s njim u njemačkom selu također su došli i goste se zajedno s njim. Četvrtoga, krivonogog Musu, ubili su Svaneti. Na njegovu je mjestu sada Džafar iz

Nazrana. Znači, ima ih petero.

Navečer se ujak dobro najeo, pomolio se i legao. Prije nego što će usnuti, reče: »U zoru, kada Mahoma i njegovi ljudi budu umorni i pijani, krenut ćemo u osvetu. Gledat ćeš kako Mahoma umire i umočit ćeš prste u krv onoga tko ti je ubio majku.«

Hasan je okrenuo lice prema zidu i odmah zaspao, a dječak je oprezno skinuo s njegova vrata svilenu zelenu vrećicu. U njoj se nalazio usitnjeni korijen otrovne irgančaj-ske gljive. Ujak je govorio, ako te uhvati pogranična straža i strpa u ćeliju iz koje se ne vide planine i nebo, trebaš posuti jezik praškom, skupiti što više sline i progutati. Nećeš stići ni pet puta izgovoriti ime Alahovo, a u tamnici će ostati samo tvoje beskorisno tijelo.

Achimas uzme dimije, haljinu i maramu gazdine kćeri. Još uzme iz podruma vrč s vinom i uspe unutra sadržaj vrećice. U krčmi su sjedili muškarci, razgovarali, pili vino i igrali triktrak, ali Mahome i prijatelja nije bilo. Achimas je čekao. Ubrzo je vidio kako krčmarev sin nosi sir i lepinje u susjednu prostoriju i shvati da je Mahoma ondje.

Kada je krčmarev sin otišao, Achimas uđe onamo i, ne podižući pogled, šutke stavi svoj vrč na stol.

»Je li dobro vino, djevojčice?« zapita jednooki crne brade, kojeg je tako dobro zapamtio.

Achimas kimne, ode u kut i čučne. Nije znao što da radi s Džafarom iz Nazrana. Džafar bijaše sasvim mlad, sedamnaest godina. Da mu kaže kako mu je konj nemiran i grize konopac, neka ode i pogleda? No, Achimas se sjeti Kozačića i shvati da ne treba to činiti. Džafar mu ništa nije dužan, ali ipak će umrijeti jer mu je takva sudbina.

I Džafar je prvi umro. Popio je iz vrča skupa s ostalima i gotovo odmah zabio lice u stol. Drugi hajduk prasnu u smijeh, ali smijeh se pretvori u pištanje. Treći reče: »Nema zraka«, uhvati se za prsa i padne. »Što je to sa mnom, Mahoma?« upita četvrti zaplićući jezikom, spuzne s klupe, skvrči se i ukoči. Sam Mahoma je šutke sjedio, a lice mu bijaše grimizno poput prolivenog vina na stolu.

Jednooki pogleda svoje umiruće drugove, zatim se zagleda u Achimasa koji je strpljivo čekao. »Čija si ti, djevojčice?« zapita Mahoma s mukom izgovarajući riječi. »Zašto imaš tako bijele oči?« »Ja nisam djevojčica«, odvrata ti Achimas. »Ja sam Achimas, Fatimin sin. A ti si mrtvac.« Mahoma iskesi žute zube kao da se silno obradovao tim riječima, polako povuče iz toka sablju s pozlaćenim drškom, ali je ne uspije izvući, nego zahropta i sruši se na zemljani pod. Achimas ustane, izvadi ispod haljine bodež i, gledajući Mahomi u jedino oko koje nije treptalo, zarezhe grlo - brzim, kliznim pokretom, kako ga je učio ujak. Potom spusti prste u vrelu krv koja je šikljala.

Evgenija

1

Kao dvadesetogodišnjak Achimas Walde je bio uljudan, šutljiv mladić, koji je izgledao starije od svojih vršnjaka. Za ljude koji su dolazili na liječenje u znamenite toplice u

Solenovodsku, a i za mjesno društvo, bio je on samo lijepo odgojen momak iz bogate trgovačke obitelji, student Harkovskog sveučilišta, na dugom oporavku od bolesti. No, među *obaviještenim ljudima*, koji su malo s kim dijelili svoja saznanja, Achimas Walde je slovio za solidna i ozbiljna čovjeka, koji uvijek napravi ono čega se prihvati.

Obaviješteni ljudi su ga iza leđa zvali Aksahir, što znači »bijeli vrač«. Achimas je prihvatio nadimak mirna srca: ako je vrač, neka je. lako vradžbine nisu imale ništa s tim, sve su rješavale proračunatost, hladnokrvnost i psihologija.

Ujak je jeftino kupio legitimaciju Harkovskog carskog sveučilišta - za tristo pedeset rubalja. Gimnazijska svjedodžba, sa službenim pečatom i pravim potpisima, bila je skuplja.

Nakon Čanaha Hasan je poslao nećaka u školu u mirni grad Solenovodsk, platio je za godinu dana unaprijed i otišao u planine. Achimas je živio u pansionu s drugim dječacima, čiji su očevi služili u dalekim garnizonima ili vodili karavane sa zapada na istok, od Crnog mora do Kaspijskog jezera, i sa sjevera na jug, od Rostova do Er-

zeruma. S vršnjacima se Achimas nije zbližio, nije imao ničega zajedničkoga s njima. On je znao ono što oni nisu i teško da bi ikada mogli saznati. Zbog toga je već prve godine, kada je pohađao pripremni razred gimnazije, Achimas naišao na teškoće. Snažni, plećati dječak prezimena Kikin, koji je držao u strahu i pokornosti čitav pansion, zamrzio je »Finc«, a za njim su se u hajku dali i ostali. Achimas je pokušao trpjeti, zato što sam nije mogao sve svladati, ali samo je postalo gore. Jedne je večeri u spavaonici našao svoju jastučnicu čitavu premazanu kravljom balegom. Shvatio je: treba nešto učiniti.

Achimas je razmotrio sve moguće varijante.

Može čekati ujakov povratak i zatražiti ga pomoć. Ali, ne zna kada će se Hasan vratiti. Najvažnije je pak da nikako nije želio da se u ujakovim očima ugasi interes pun poštovanja koji se pojavio nakon Čanaha.

Može pokušati izmlatiti Kikina, ali to će mu teško uspjeti - ovaj je stariji, jači i neće se boriti jedan na jedan.

Može se požaliti staratelju. Ali, Kikinov otac je pukovnik, a Achimas je bogzna tko, nećak divljeg gorštaka koji je platio pansion i gimnaziju turskim zlatnicima iz kožne kese.

Najjednostavnije i najpravičnije bilo je sljedeće rješenje: da Kikin nestane. Achimas mućne glavom i smisli kako da to učini čisto i uredno.

Kikin je »Fincu« davao »vritnjake«, sipao mu u ovratnik čavlice i pljuvao ga sažvakanim papirom iz cjevčice, a Achimas je čekao svibanj. U svibnju je počelo ljeto i gojenci su bježali na Kumku da se kupaju. Još na početku travnja, kada je voda bila ledena, Achimas je počeo učiti roniti. Do svibnja je već mogao plivati pod vodom otvorenih očiju, proučio je riječno dno i bez muke zadržavao dah cijelu minutu. Sve je bilo spremno.

Ispalo je vrlo jednostavno, kao što je i zamislio. Svi su došli na rijeku. Achimas je zaronio, odozdo povukao Kikina za nogu i potopio ga. U ruci je Achimas držao konopac čiji je drugi kraj bio čvrsto zavezan za potopljenu gredu. Jednom prilikom Hasan je naučio nećaka kako se pravi ka-bardinski

čvor - veže se u trenu, a tko ne zna tajnu, nikako ga ne može razvezati.

Jednim pokretom Achimas pritegne čvor za neprija-teljev gležanj, izroni na površinu i izađe na obalu. Izbroji do petsto, ponovno zaroni. Kikin je ležao na dnu. Usta su mu bila otvorena, oči također. Achimas se zadubi u sebe i ne osjeti ništa osim spokojnog zadovoljstva zbog dobro obavljena posla. Odveže konopac, izroni. Dječaci su vikali i pljeskali jedni druge vodom. Kikina dugo nisu opazili.

Nakon što se ta teškoća razriješila, postalo je kudikamo lakše živjeti u pansionu. Bez podstrekača Kikina nije imao tko progoniti »Finca«. Achimas je prelazio iz razreda u razred. Nije učio ni dobro ni loše. Osjećao je da će mu od svih tih znanja malo toga trebati u životu. Hasan je dolazio rijetko, ali svaki je put vodio nećaka na tjedan-dva u planine - da malo lovi i spava pod zvjezdanim nebom.

Kada je Achimas završavao šesti razred, pojavila se nova teškoća. Izvan grada, na trećoj vrsti Stavropoljske ceste, nalazila se vesela kuća kamo su navečer išli muškarci koji su se odmarali u toplicama. Odnedavno je na treću vrstu navraćao i Achimas, koji se do šesnaeste godine iz-dužio, raširio u ramenima i mogao je lako proći kao dvadesetogodišnjak. To je bila prava stvar, a ne učenje napamet odlomaka iz *Ilijade* na starogrčkom.

Jednom Achimas nije imao sreće. Dolje, u glavnoj sali, gdje su namazane djevojčure pile limunadu i čekale da ih netko odvede gore, sreo je gimnazijskog nadzornika, koleškog savjetnika Tenetova - u redengotu i s lažnom bradom.

Tenetov je shvatio po pogledu da je prepoznat, Achimasu nije ništa rekao, ali od toga dana obuzme ga ljuta mržnja spram blijedoplavog učenika. Uskoro postade jasno kamo nadzornik smjera - sigurno će ga srušiti na ljetnim ispitima.

Da to nije bio Terentov, nego neki drugi nastavnik, Hasan bi ga podmitio. Ali, Tenetov nije primao mito i jako se time ponosio. Mito mu nije trebalo - prije dvije godine oženio se udovicom nekog trgovca, dobio u miraz sto četrdeset tisuća i najljepšu kuću u čitavom gradu.

Nije se činilo mogućim promijeniti odnose s Teneto-vom: samo od pogleda na Achimasa nadzornik se počinjao tresti. Razmotrivši sve moguće varijante, Achimas se zaustavio na najsigurnijoj.

Tog je proljeća u Solenovodsku bilo mnogo razbojništava: opaki ljudi prilazili bi kasnom prolazniku, zabijali mu nož u srce i uzimali sat, novčanik, prstenje, ako ga je bilo. Govorilo se da je iz Rostova na gostovanje došla glasovita banda Mesari.

Jedne večeri, kada je nadzornik išao kući iz Petrosovlje-va restorana mračnom, pustom ulicom, prišao mu je Achimas i udario ga kindžalom u srce. Skinuo je s njega sat na zlatnom lancu, uzeo novčanik. Sat i novčanik bacio je u rijeku, novac - dvadeset sedam rubalja u novčanicama zadržao je za sebe.

Mislio je da je teškoća prevladana, ali ispalo je loše. Sluškinja iz susjedne kuće vidjela je Achimasa dok je brzo odlazio s mjesta ubojstva, brišući nož snopom trave. Sluškinja je obavijestila policiju, i Achimasa uhitiše.

Dobro je bilo barem to što je ujak tada bio u gradu.

Priprijetio je sluškinji da će joj odrezati nos i uši te ona ode do načelnika okružne policije i reče da se prevarila. Zatim je

Hasan i sam svratio do načelnika, platio pet tisuća u srebru - sve što je skupio krijumčarenjem - i uhićenika pustiše.

Achimasa je bilo stid. Kada ga je ujak posjeo nasuprot sebe, Achimas mu nije mogao pogledati u oči. Potom mu je ispričao svu istinu - i o Kikinu, i o nadzorniku.

Nakon duge šutnje Hasan uzdahnu. Reče: »Alah svakom stvorenju odredi sudbinu. Dosta je škole, dječaće, idemo na posao.«

I započne drugi život.

2

Prije je Hasan dovezio iz Turske u Perziju krijumčarenu robu, prodavao je prekupcima. Sada ju je počeo sam voziti: u Ekateringorod, Stavropolj, Rostov, na nižegorodski sajam. Dobro su uzimali, zato što Hasan nije mnogo tražio. Tapšao bi se s kupcem, zalili bi dogovor. Zatim bi Achimas dostigao kupca, ubio ga, a robu dovezio natrag, do sljedeće prodaje.

Najunosniji im je bio odlazak u Nižni Novgorod 1859. Prodali su istu pošiljku janječeg krzna, deset bala, tri puta. Prvi put za tisuću tristo rubalja (Achimas je dostigao trgovca i pomoćnika na šumskom putu, obojicu je ubio kindža-lom); drugi put za tisuću sto (prekupac je stigao samo začuđeno jauknuti kada mu je uljudni student, suputnik, zario dvosjeklu oštricu u jetra); treći put za tisuću petsto (Armencu se za pojasom, gle sreće, našlo još gotovo tri tisuće).

Achimas je mirno ubijao i žalostio se jedino ako smrt nije bila trenutna. Ali, to se događalo rijetko, imao je sigurnu ruku.

Tako se nastavilo tri godine. Za to je vrijeme knez Barjatinski zarobio imama Šamila i veliki rat na Kavkazu se okončao.

Ujak Hasan se oženio djevojkom iz dobra planinskog roda, zatim je uzeo i drugu ženu, iz siromašnijeg roda - prema dokumentima bila je njegovo posvojče. Kupio je u Solenovodsku kuću s velikim vrtom, po vrtu su šetali kreštavi pauni. Hasan se udebljao, volio je na verandi piti pjenušac i filozofirati. Bio je lijen da ide u planine po krijumčarenu robu, sada su mu je obaviješteni *ljudi* sami dovozili. Dugo bi sjedili, pili čaj, prepirali se oRb cijene. Ako bi pregovori bili teški, Hasan bi pozvao Achimasa. Ovaj bi

ušao, pristojno bi doticao rukom čelo i šutke promatrao tvrdoglavca svojim spokojnim svijetlim očima. To je djelovalo. Jedne jeseni, godinu dana nakon što su u Rusiji oslobođeni kmetovi, Hasanu je došao stari pajdaš Abilgazi. Ispričao je da se u Semigorsku pojavio novi čovjek, novoobraćenik, ime mu je Lazar Medvedev. Stigao je prošle godine kako bi liječio trbuh, svidjelo mu se pa je ostao. Oženio se lijepom djevojkom bez miraza, izgradio na brijegu kuću sa stupovima, kupio tri izvora. Sada svi došljaci piju vodu i kupaju se samo kod Medvedeva, a još kažu da svakog tjedna šalje u Petrograd i Moskvu po deset tisuća boca mineralne vode. Ali, nije to najzanimljivije, već to što Lazar ima željeznu sobu. Obračćenik ne vjeruje bankama - i ima pravo, mudar čovjek. Sav svoj golemi novac čuva u podrumu ispod kuće. Tamo ima spremište u kojem su svi zidovi željezni, a vrata su

takva da ih ni topom ne možeš probiti. Teško je upasti u takvu sobu, reče Abilgazi, zato za svoju priču ne traži predujam, već je spreman pričekati obračun, i traži skromno - svega deset kopjejaka od svakog rublja koji pripadne Hasanu.

»Željezna je soba velika teškoća«, važno kimne Hasan, koji za takve sobe-nije čuo. »Zato, ako me podupre Alah, dobit ćeš, poštovani, pet kopjejaka po rublju«.

Zatim pozove nećaka, preda mu riječi starog Abilgazija i reče: »Idi u Semigorsk. Vidi kakva je to soba.«

3

Vidjeti željeznu sobu ispalo je lakše nego što je Achimas mislio.

Posjetio je Medvedeva odjeven u sivi žaket i sivi cilindar. Najprije je, još iz hotela, poslao posjetnicu, na njoj je bilo otisnuto zlatnim slovima:

Trgovačka kuća »Hasan Radajevc AFANASIJ PETROVIČ WALDE partner

Medvedev odgovori pisamcem u kojem je stajalo da je čuo za trgovačku kuću uvaženog Hasana Radajevate moli za neodložan posjet. I Achimas se zaputi u novu, lijepu kuću, koja se nalazila na kraju grada, iznad strme provalije, sa svih strana okružena visokim kamenim zidinama. Tvrđava, a ne kuća. U njoj se može i opsadi odoljeti.

Kada je Achimas ušao kroz hrastovu kapiju, taj se dojam još pojačao: dvorištem su šetala dva stražara s karabinima, i to u vojnim odorama, samo bez epoleta.

Gazda je bio ćelav, ispupčena čela, čvrsta trbušćica i bistrih crnih očiju. Posjeo je mladića za stol, ponudio ga kavom i cigarom. Nakon deset minuta uljudnog, mirnog razgovora o politici i cijenama vune, upitao je kako može biti od koristi poštovanom gospodinu Radajevu.

Tada mu Achimas izloži poslovni prijedlog koji je izmislio kao izliku. Treba pokrenuti razmjenu mineralne vode između Solenovodska i Semigorska, rekao je. Kod vas liječe želudac, kod nas bubrege. Mnogi žele dovesti u red i jedno i drugo. Kako se ljudi ne bi nepotrebno tandrkali sto vrsta po

planinama, nije li bolje otvoriti u Solenovodsku prodavaonicu tvrtke »Medvedev«, a u Semigorsku prodavaonicu trgovačke kuće »Radajev«. Korist i vama i nama.

»Dobra ideja«, odobri obraćenik. »Vrlo dobra. Samo što na putovima ima mnogo razbojnika. Kako ću iz Solenovodska voziti prihod?« »Zašto ga voziti?« začudi se Achimas. »Može se staviti u banku«. Medvedev pogladi vjenčić kovrčavih vlasi oko čele, osmjehne se: »Ne vjerujem ja bankama, Afanasije Petroviču. Više volim kod sebe čuvati novac«. »Ali, opasno je kod sebe, mogu vas orobiti«, Achimas prijekorno odmahne glavom. »Mene neće ograbiti«, Medvedev lukavo namigne. »Kao prvo, u mojoj kući žive umirovljeni vojnici, kantonisti, danju i noću u smjenama paze na dvorište. A još se više pouzdajem u oklopljenu sobu. Onamo nitko osim mene ne može ući«. Achimas htjede upitati kakva je to soba, ali ne stignu, gazda sam predloži: »Želite li pogledati?«

Dok su se spuštali u podrum (onamo je iz dvorišta vodio posebni ulaz), Medvedev je pripovijedao kako mu je inženjer iz Stuttgarta gradio spremište za novac s čeličnim vratima debljine osam palaca. Vrata imaju bravu s brojča-nikom, osmeroznamenakasta kombinacija. Zna je samo Medvedev, i svaki je dan mijenja.

Uđoše u podzemnu prostoriju gdje je gorjela petrolejka. Achimas ugleda čelični zid i vrata okovana okruglim zakovicama. »Ovakva se vrata ne mogu ni otvoriti ni dići u zrak«, pohvali se gazda. »Kod mene i sam gradonačelnik čuva svoju ušteđevinu, i načelnik policije, i mjesni trgovci. Za čuvanje ne uzimam malo, ali ljudima se ipak isplati. Ovdje je sigurnije nego u bilo kojoj banci«. Achimas s uvažavanjem kimne, zainteresiran obaviješću da se u željeznoj sobi, dakle, ne čuva samo Medvedevljevi novac.

Ali, tada obraćenik reče nešto neočekivano: »Dakle, prenesite svom uvaženom ujaku, dao mu Bog zdravlja i sreće u poslovima, da ništa ne brine. Ja sam nov čovjek na Kavkazu, ali znam one koje treba znati. Pozdrav Hasanu Muradoviču i hvala mu na zanimanju za moju malenkost. A ideja o razmjeni vode je dobra. To je vaša ideja?« On pokroviteljski

potapša mladića po leđima i pozva ga da dođe u četvrtak - četvrtkom se u njegovu domu skuplja najbolje semigorsko društvo.

To što se obraćenik pokazao sposobnim i upućenim čovjekom još nije predstavljalo teškoću. Teškoća se pojavila u četvrtak, kada se Achimas, prihvativši poziv, pojavio u kući nad ponorom kako bi proučio raspored soba. Plan je zasad bio ovakav: noću pobiti čuvare, prisloniti gazdi kindžal uz grlo i vidjeti što mu je draže, željezna soba ili život. Plan je bio jednostavan, ali Achimasu se nije previše sviđao. Kao prvo, neće ići bez pomoćnika. Kao drugo, postoje ljudi kojima je novac draži od života, i osjećaj je govorio mladiću da je Lazar Medvedev jedan od njih.

U četvrtak se skupilo mnogo gostiju i Achimas se nadao da će kasnije, kada sjednu za stol i dobro popiju, uspjeti neprimjetno otići i razgledati kuću. Ali do toga nije došlo, zato što se na samom početku večeri pojavila već spomenuta teškoća.

Kada je domaćin predstavljao gosta ženi, Achimas je zamijetio tek da stari Abilgazi nije slagao - žena je mlada i lijepa: zlatno-pepeljasta kosa, krasne oči. Zvala se Evgeni-ja Aleksejevna. Ali, draži madame Medvedeve nisu imale veze s poslom, stoga je Achimas, poljubivši mršavu bijelu ruku, produžio u gostinsku sobu i stao u najudaljeniji kut, kod zastora, odakle se dobro vidjelo cijelo društvo i vrata koja su vodila u unutarnje prostorije.

Ondje ga je pronašla gazdarica. Prišla mu je i tiho upitala: »Jesi li to ti, Lia?« Sama sebi odgovori: »Ti si. Nitko drugi nema takve oči.«

Achimas je šutio, čudno skamenjen kao nikad dosad, a Evgenija Aleksejevna brzim, napuklim polušaptom nastavi: »Zašto si ovdje? Muž kaže da si razbojnik i ubojica, da ga želiš ograbiti. Je li to istina? Ne moraš odgovoriti, svejedno mi je. Toliko sam te čekala. Zatim sam prestala čekati i udala se, a ti si najednom došao. Hoćeš li me odvesti odavde? Nema veze što te nisam više čekala, ne ljutiš se? Sjećaš li me se? Ja sam Ženja iz sirotišta u Skirovsku«.

Tad Achimas najednom ispred sebe jasno ugleda prizor kojeg se svih tih godina nijednom nije sjetio: Hasan ga odvodi iz sirotišta, a mršava djevojčica bez riječi trči za konjem. Čini mu se da je na koncu viknula: »Lia, čekat ću te!«

Ta se teškoća nije mogla riješiti na uobičajeni način. Achimas nije znao kako objasniti ponašanje Medvedevljeve žene. Možda je to ta ljubav o kojoj pišu u romanima? Ali, on nije vjerovao romanima i nakon gimnazije nijednog nije ni dotaknuo. Bilo mu je teško i neugodno.

Achimas je otišao navečer, ništa ne rekavši Evgeniji Aleksejevnoj. Sjeo je na konja, vratio se u Solenovodsk.

Rekao je ujaku za željeznu sobu i teškoću koja se pojavila.

Hasan promisli i reče: »Žena koja izdaje muža, to je loše. Ali, nije na nama da se bavimo spletkama sudbine, treba jednostavno činiti ono što ona želi. A sudbina želi da uđemo u željeznu sobu pomoću Medvedevljeve žene, to je jasno«.

4

Hasan i Achimas se uspeše do Medvedevljeve kuće pješice, kako ne bi uznemiravali stražare kloparanjem kopita. Konje su ostavili ispod padine, u šumarku. Dolje, u dolini, gorjela su rijetka svjetla, Semigorsk je već spavao. Crno-zelenim nebom klizili su prozirni oblaci, od čega je noć neprestano bivala čas svjetlija, čas tamnija.

Plan je sastavio Achimas. Evgenija će na ugovoreni znak otvoriti vrtnu ogradu. Oni će se prošuljati kroz vrt u dvorište, onesvijestiti oba stražara i spustiti se u podrum. Evgenija će otvoriti oklopljena vrata zato što joj je muž pokazivao kako se to radi. Broj kombinacije on zapisuje na papiriću i skriva u svojoj spavaćoj sobi iza ikone. Boji se da će zaboraviti kombinaciju, i tada će morati rastaviti kameni pod, drukčije se u željeznu sobu ne može ući. Neće pokupiti sve, već samo ono što mogu odnijeti. Evgeniju će Achimas povesti sa sobom.

Dok su se dogovarali, najednom mu se zagledala u oči i zapitala: »Lia, nećeš me prevariti?«

Nije znao što će s njom. Ujak mu nije davao savjete. »Kada

stigne čas odluke, srce će ti reći«, rekao je Hasan. Ali, uzeo je tri konja. Jednog za Hasana, drugog za Achimasa, trećeg za plijen. Nećak je šutke promatrao kako Hasan izvodi iz konjušnice samo riđana, vranca i dorata, ali ništa nije rekao. Bešumno se krećući duž bijelog zida, Achimas je razmišljao: kako će to srce reći? Srce je zasad šutjelo.

Vrata na ogradi se otvoriše odmah, ne zaškripavši podmazanim šarkama. Ondje je stajala Evgenija. Imala je šubaru i burku. Spremila se za put.

»Idi straga, ženo,« šapne Hasan, i ona se skloni ustranu popuštajući ih.

Kod Medvedeva je bilo šestero umirovljenih vojnika. Dežurali su po dvojica, smjenjujući se svaka četiri sata.

Achimas se priljubi uz stablo jabuke i stane promatrati što se zbiva u dvorištu. Jedan je stražar drijemao sjedeći na stupicu pokraj kapije i obuhvativši pušku. Drugi je ravnomjerno koračao od kapije do kuće i natrag: trideset koraka onamo, trideset natrag.

Stražare je, naravno, trebalo ubiti. Kada se Achimas u razgovoru s Evgenijom složio da će ih samo onesvijestiti i svezati, znao je da to obećanje ne može održati.

Achimas pričekava da se budni stražar zaustavi kako bi zapalio lulu, bezglasno pritrči odostraga u svojim mekim papučama i udari ga bokserom iznad uha. Bokser je ne-zamjenjiva stvar kada treba ubiti vrlo brzo. Bolja od noža jer nož treba izvući iz rane, a to je suvišna sekunda.

Vojnik nije kriknuo, i opušteno je tijelo Achimas prihvatio rukama, ali drugi je imao lagan san, od zvuka pucanj! kosti promeškalo se i okrenuo glavu.

ij

Tad Achimas odgurne mrtvo tijelo i u tri golema skoka)]] nađe se pred kapijom. Vojnik otvori tamna usta, ali ne atiOt," ne viknuti. Od udarca u sljepoočicu glava mu se zanjihali*; unazad i tupo lupnula o čvrste hrastove daske.

Jednog mrtvacu Achimas odvuče u sjenu, a drugog , posjedne isto kao i prije.

Mahne rukom i na dvorište obasjano mjesečinom Iza- ' du

Hasan i Evgenija. Žena bez riječi pogleda sjedeći let i obgrli si ramena. Zubi su joj sitno cvokotali. Sada, na mjesečini, Achimas vidje da ispod burke ima čerkesku ai spremnicima za metke, a za pojasom kindžal.

»Hajde, ženo, otvaraj željeznu sobu«, pogurne je Hasan. Stubama se spustiše u podrum. Evgenija ključem otvori vrata. Dolje, u kvadratnoj prostoriji čiji je jedan zid bio sav od čelika, Evgenija zapali svjetiljku. Uhvati kotač na oklopljenim vratima, stane ga vrtjeti čaš desno, 6aa lijevo, gledajući u papirić. Hasan je gledao sa zanimanjama kimao glavom. U vratima nešto škljocne, Evgenija povući vrata prema sebi, ali čelik je bio pretežak za nju.

Hasan odgurne ženu ustranu, zastenje, i ploča najprije teško, a zatim sve lakše i lakše krene van.

Achimas uzme svjetiljku i uđe unutra. Soba je bila manja nego što je zamišljao: desetak koraka široka, petnaestak dugačka. U sobi bijahu škrinje, vrećice i uredske mape. Hasan otvori jednu škrinju i odmah je zaklopi - ondje su ležale srebrne poluge. Njih ne mogu mnogo odnijeti, teške su. Zato su u vrećicama zveckali zlatnici i ujak zadovoljno cmokne. Stane gurati vrećice pod pazuhu, a zatim ubacivati u burku.

Achimasa su više zanimale mape. U njima su bile dionice i obveznice. Stao je izdvajati one masovnije tiraže i više nominalne vrijednosti. Dionice Rotschilda, Kruppa i hludovskih manufaktura vrijedile su više od zlata, ali Hasan je bio čovjek staroga kova i nizašto ne bi u to povjerovao.

Zastenjavi, on naprti na leđa teški zavežljaj, sa žaljenjem se osvrne - ostalo je još mnogo vrećica - uzdahne i krene k izlazu. Achimas je pod miškom imao debeli svežanj vrijednosnih papira. Evgenija nije uzela ništa.

Kada se ujak stao uspinjati nevisokim stubištem u dvorište, opali plotun. Hasan se prevali i sklizne niz stubište glavom prema dolje. Lice mu bijaše kao u čovjeka kojeg je zatekla iznenadna smrt. Iz razvezane burke, bliješteći i zvoneći, pljuštalo je zlato.

Achimas se spusti na sve četiri, uspenra se stubištem i

oprezno izviri. U ruci je imao kolt, američki revolver duge cijevi, nabijen sa šest metaka.

U dvorištu nije bilo nikoga. Neprijatelji su zasjeli na verandi, odozdo se nisu vidjeli. No, teško da su i oni vidjeli Achimasa, zato što su stube bile u gustoj sjeni.

»Jedan od vas je ubijen!« razlegne se glas Lazara Medvedeva.

»Tko, Hasan ili Achimas?«

Achimas nacilja prema glasu, ali ne zapuca, nije volio promašivati.

»Hasan, to je bio Hasan«, uvjerenom vikne obraćenik. »Vi imate vitkiju figuru, gospodine Walde. Izađite, mladiću. Nemate kamo. Je li vam poznato što je to električar? Kada se otvore vrata spremišta, u mojoj spavaćoj sobi oglasi se signal. Ovdje smo četvorica: ja i trojica mojih vojnika. A četvrtoga sam poslao po ravnatelja policije. Izađite, nemojmo odugovlačiti! Kasno je!«

Oni opališe još jednom, očito radi zastrašivanja. Meci se odbiše od kamenih zidova.

Evgenija šapne otraga: »Ja ću izaći. Mračno je, u burci sam, neće shvatiti. Mislit će da si ti. Izaći će iz zaklona i sve ćeš ih ustrijeliti.«

Achimas promisli o njezinu prijedlogu. Sada bi mogao povesti Evgeniju sa sobom, jedan je konj slobodan. Jedino je šteta što ne mogu do šumarka. »Ne«, reče on. »Previše me se boje, pa će odmah zapucati.«

»Neće«, odvrati Evgenija. »Podići ću visoko ruke.«

Ona lako prekorači Achimasa koji je ležao i izađe u dvorište raširivši ruke kao da se boji izgubiti ravnotežu. Prođe pet koraka i neskladno zagrmiše pucnjevi.

Evgeniju odbaci unatrag. K nepomičnom tijelu s tamne galerije oprezno se spuste četiri sjene. Imao sam pravo, pomisli Achimas, pucali su. I ubije svu četvoricu.

Posljednjih se godina rijetko sjećao Evgenije. Samo ako bi ga nešto slučajno podsjetilo. Ili u snu.

Maitre Lucault

1

Kao tridesetogodišnjak Achimas Walde je volio igrati rulet.

Nije se radilo o novcu, novac je zarađivao na drugi način, kudikamo više nego što je mogao potrošiti. Sviđalo mu se pobjeđivati slijepi slučaj i upravljati stihijom brojki. Ruletno kolo, koje je ugodno štropotalo, bliješteći metalom i poliranim mahagonijem, okretalo se po vlastitim, reklo bi se, samo njemu znanim zakonima, ali ispravni proračun, staloženost i kontrola emocija djelovali su ovdje isto onako kao i u svim drugim Achimasu poznatim situacijama, što znači da je zakon bio isti, poznat još od djetinjstva. Jedinstvo života uz beskonačnu raznolikost njegovih formi - glavno je što je zanimalo Achimasa. Svaka nova potvrda te istine primorala bi njegovo srce, koje je ravnomjerno kucalo, da malčice ubrza ritam.

U njegovu je životu dolazilo do dugotrajnih razdoblja besposlice kada se trebalo nečim zabaviti. Odličnu su stvar izumili Englezi, zvao se hobby. Achimas je imao dva takva fiobbyjcr. rulet i žene. Od žena je preferirao najbolje, prave, *profesionalne žene*. One su bile nezahjevne i predvidljive, shvaćale su da postoje pravila koja valja slijediti. Žene su također bile raznolike, ostajući pritom jedinstvenom, nepromjenjivom Ženom. Achimas je naručivao u pariškoj agenciji najskuplje, obično na mjesec dana. Ako bi naišla jako dobra, produljio bi ugovor na još jedan rok, ali nikada dulje, to mu je bilo pravilo.

Posljednje dvije godine živio je u njemačkom odmaralištu Roulettenburgu, zato što tu, u najveselijem europskom gradu, bez muke ostvarivao oba svoja *hobbyja*. Roulettenburg je bio nalik na Solenovodsk - isti mineralni izvori, iste lijene, isprazne gomile, gdje nitko nikoga ne poznaje i ni za koga se ne zanima. Nedostajale su samo planine, ali opći dojam privremenosti, trenutnosti, izvještačenosti, bio je navlas isti. Achimasu se činilo da je odmaralište precizna, čista maketa života, izvedena u mjerilu 1 : 500 ili 1 :1 000. Čovjek živi na svijetu pedeset mjeseci, a ako mu se posreći, onda tisuću, u Roulettenburg je pak doputovao na mjesec dana. To jest, boravak žitelja odmarališta trajao je prosječno trideset dana - upravo tom periodičnošću ovdje su se

smjenjivale generacije. U taj rok smještalo se sve: radost dolaska, privikavanje, prvi znakovi dosade, žalost povodom povratka u drugi, veliki svijet. Ovdje su se zbivale kratke veze, burne, ali male strasti, bilo je slavnih osoba u prolazu i kratkotrajnih senzacija. Sam Achimas bio je stalni gledatelj tog kazališta lutaka. On je sebi odredio vlastiti rok boravka, ne onakav kao kod svih drugih.

Živio je u jednoj od najboljih soba hotela Kaiser, gdje su odsjedali indijski nabobi, američki vlasnici zlatnih rudnika i ruski veliki kneževi, koji su putovali inkognito. Posrednici su znali gdje će ga naći. Kada bi Achimas prihvatio narudžbu, njegova bi ga soba čekala i katkad bi bila prazna tjednima, pa čak i mjesecima, ovisno o složenosti posla.

Život bijaše ugodan. Razdoblja napetosti smjenjivala su se razdobljima odmora, kada se oko radovalo zelenom i ravnomjernom lupkanju ruleta. Okolo su koncentrirane opsegom vremena: solidna blijadja i crvenjela se, dame su padale a netko je drhtavim rukama istresao iz novčanika i zlatnik. Achimasu nije dozlogrdilo promatrati takva prizore. On sam nikada nije gubio, zato što i Sustav.

IV je bio toliko jednostavan i očigledan daje zapaze kako se njime nisu koristili drugi. Jednostavno nisu dovoljno strpljenja, stalnoženosti, kontrole emocija, onoga čega je Achimas imao napretek. Trebalo je lamo stavljati na jedan te isti sektor, stalno udvostručujući Ulog. Ako imaš mnogo novca, prije ili kasnije vratit ćeš sve što si izgubio i nešto zaraditi. To je sva tajna. Samo treba staviti na veći sektor, a ne na jedan broj. Achimas je obično preferirao trećinu.

Prilazio je stolu gdje se igralo s neograničenim ulogom, čekao da pogodak zaobiđe neku trećinu šest puta zaredom, i tada započinjao igrati. Prvi bi put stavio zlatnik. Ako ne bi pogodio trećinu, stavio bi na nju dva zlatnika, zatim četiri, zatim osam, i tako dok kuglica ne bi pala tamo gdje treba. Achimas je mogao povećavati ulog koliko god je htio, novca je imao dovoljno. Jednom, prije posljednjeg Božića, druga trećina, na koju je bio stavio, nije dobivala dvadeset dva puta - šest pripremljenih bacanja i šesnaest s ulogom. No, Achimas nije

sumnjao u uspjeh jer svaki je gubitak povećavao šanse.

Bacajući na stol čekove, na kojima je rastao broj nula, prisjetio se slučaja iz svojeg američkog razdoblja.

Stvar se dogodila 1866. Tada je dobio solidnu narudžbu iz Louisiane. Trebalo je likvidirati povjerenika federalne vlade, koji je smetao *carpetbaggerima* da dijele koncesije.

Carpetbaggerima, to jest »torbarima«, nazivali su poduzetne avanturiste sa Sjevera, koji su dolazili na poraženi Jug s jednom mršavom torbom, a vraćali se nazad u vlastitim spavaćim kolima.

Bijaše to nemirno doba, ljudski život u Louisiani nije vrijedio mnogo. No, za povjerenika su nudili dobre novce. Bilo je vrlo teško doći do njega. Povjerenik je znao da ga traže pa je postupao mudro: uopće nije izlazio iz svoje rezidencije. Spavao je, jeo, potpisivao papire između četiri zida. Rezidenciju su i danju i noću čuvali vojnici u modrim odorama.

Achimas je odsjeo u hotelu smještenom tristo koraka od rezidencije, bliže nije mogao. Iz sobe se vidio prozor povjerenikova kabineta. Ujutro, točno u pola osam, objekt je razmicao zastore. Ta je radnja trajala tri sekunde, a s takve se udaljenosti ne može dobro naciljati. Prozor je bio podijeljen na dva dijela širokim potpornjem okvira. Dodatna teškoća sastojala se u tome da je povjerenik, povlačeći zavjese, stajao ili desno od potpornja, ili lijevo. Bila je samo jedna prilika za hitac, promašiš li - piši propalo, druge prilike neće biti. Zato je trebalo djelovati na sigurno.

Postojale su samo dvije varijante: meta će se pokazati ili desno, ili lijevo. Neka bude desno, odlučio je Achimas. Kakva je razlika? Puška dugačke cijevi s kundakom pričvršćenim u škripcu bila je usmjerena na šest palaca desno od potpornja, točno u razini grudi. Najsigurnije bi bilo postaviti dvije puške, zdesna i slijeva, ali to bi zahtijevalo asistenta, a Achimas se tih godina (a i sada, osim ako nije baš neophodno) više volio snalaziti bez pomoćnika.

Metak je bio poseban, rasprskavajući. Unutra je imao esenciju smrtonosnog otrova. Dovoljno je da u krv dospije

samo mala čestica i svaka, čak i najlakša rana, bit će smrtonosna.

Sve bijaše spremno. Prvog je jutra povjerenik prišao zdesna. Drugog također. Achimas se nije žurio, znao je da će se sutra ili prekosutra zavjese razmaknuti zdesna i tada će stisnuti obarač.

Ali, povjerenik kao da nije bio isti. Od dana kada je bio na nišanu šest je dana zaredom razmicao zastore slijeva, a ne zdesna.

Achimas zaključio daje objekt ušao u rutinu, pa premjesti nišan na šest palaca lijevo od središta. I sedmog je jutra povjerenik prišao zdesna! I osmog, i devetog.

Tad Achimas shvati da je u igri sa slijepim slučajem najvažnije ne žuriti se. Strpljivo je čekao. Jedanaestog jutra povjerenik je prišao otkuda je trebalo i posao je bio obavljen. Tako se i prošlog Božića, sedamnaesti put, kada se ulog povećao na šezdeset pet tisuća, kuglica konačno zaustavila tamo gdje treba, i Achimasu izbrojiše gotovo dvjesto tisuća. To je pokrilo sve izgubljene uloge i još je bio malo u plusu.

2

To rujansko jutro 1872. godine počelo je kao i obično.

Achimas je doručkovao u društvu Azaleje. Bila je to vitka Kineskinja neobična glasa koji je podsjećao na kristalno zvonce. Zapravo se zvala drukčije, ali je na kineskom njezino ime značilo »azaleja«, tako su mu rekli u agenciji.

Poslali su je Achimasu na probu, kao uzorak istočnjačke robe koja se sasvim nedavno pojavila na europskom tržištu. Cijena je bila upola manja od uobičajene, a ako bi monsieur Walde ushtio vratiti djevojku prije roka, novac bi mu bio vraćen. U zamjenu za tako povlaštene uvjete agencija je tražila od znalca i stalne mušterije mjerodavno mišljenje kako o Azalejinim sposobnostima, tako i o perspektivi žute robe u cijelosti.

Achimas je bio spreman dati najvišu ocjenu. Ujutro, dok bi Azaleja pjevušila sjedeći ispred venecijanskog zrcala, Achimasa je nešto stezalo u grudima i to mu se nije sviđalo. Kineskinja je bila previše lijepa. Što ako se privikne na nju

pa se ne bude htio rastati s njom? Već je odlučio da će je otpremiti prije roka. Ali, neće tražiti povrat novca i dat će sjajne preporuke kako djevojci ne bi pokvario karijeru.

U dva i petnaest, kao i svakoga dana, Achimas je ušao u dvoranu. Imao je sako boje kakaa s mlijekom, karirane hlače i žute rukavice. Ususret stalnom gostu pojuri posluga, uzmu štap i cilindar. U ruletenburškim kockarnicama navikli su se na Herr Waldea. Isprva su njegov neobičan stil igre prihvaćali kao nužno zlo, a potom su primijetili da stalno udvostručenje uloga koje je prakticirao šutljivi plavokosi čovjek hladnih svijetlih očiju raspaljuje susjedne igrače. I Achimas je postao drag gost u kockarnicama.

Popio je svoju uobičajenu kavu s likerom, prolistao novine.

Engleska i Rusija se nisu mogle dogovoriti oko carina.

Francuska je odgađala isplatu reparacija, u vezi s čim je Bismarck poslao Parizu prijeteću notu. U Belgiji samo što nije počelo suđenje Briselskom Štakorašu.

Popušivši cigaru Achimas priđe stolu br. 12, gdje se igralo za velike svote.

Igralo ih je troje, a neki sijedi gospodin samo je sjedio i nervozno škljocao poklopcem zlatnog sata. Ugledavši Achimasa, zapilji se u nj. Iskustvo i osjećaj šapnu mu: mušterija. Nije slučajno došao, očekuje ga. No, Achimas ne pokaže da je shvatio, neka ovaj sam priđe.

Nakon osam i pol minuta odredio je treću trećinu, od 24 do 36. Stavi friedrichsdor. Dobije tri. Sijedi je samo gledao, lice mu je bilo blijedo. Achimas pričeka još jedanaest minuta dok se nije izdvojio sljedeći sektor. Stavi zlatnik na prvu trećinu, od 1 do 12. Ispalo je 13. Drugi put stavi dva zlatnika.

Ispadne nula. Stavi četiri zlatnika. Ispadne 8. Dobitak - 12 friedrichsdora. Pet zlatnika u plusu. Sve je išlo normalno, bez iznenađenja.

Tada sijedi napokon ustane. Priđe, poluglasno priupita:

»Gospodin VValde?« Achimas kimne nastavivši pratiti vrtnju ruleta. »Preporučio mi vas je barun de...« (Sijedi izgovori ime briselskog posrednika). Postajao je sve nemirniji. Šap-tom pojasni: »Imam vrlo važnog posla s vama...« »Želite li da

prošetamo?» prekine ga Achimas spremajući zlatnike u novčanik.

Sijedi je gospodin bio Leon Fectel, vlasnik u cijeloj Europi poznate belgijske bankarske kuće r^echtcl i Fectel. Bankar je imao ozbiljan problem. »Jeste li čitali o Briselskom Štakorašu?» upitao je kada su u parku sjeli na klupu.

Sve su novine pisale o tome kako je napokon uhvaćen manijak koji je otimao male djevojčice. U *Petit Parisien-ne* pisalo je da je policija uhitila »gospodina F«, vlasnika

prigradske vile blizu Bruxellesa. Vrtlar je prijavio kako je noću čuo prigušene dječje jecaje koji dopiru iz podruma.

Policija se tajno uvukla u kuću, izvršila pretres i pronašla u podrumu skrivena vrata, a iza njih, kako tvrde novine, »čudovišan prizor čiji opis papir ne bi podnio«. Prizor je, bez obzira na to, bio opisan već u sljedećem pasusu, i to sasvim

potankostima. U hrastovim bačvama policija je pronašla dijelove tijela sedmero djevojčica koje su u Bruxelles-su i okolici nestale u posljednje dvije godine. Jedno je truplo bilo posve svježje, s tragovima neopisivog mrcvarenja. Ukupno je

posljednjih godina netragom nestalo četrnaest djevojčica u dobi od šest do trinaest godina. Nekoliko je puta viđeno kako pristojno odjeveni gospodin s gustim crnim zaliscima smješta u svoju kočiju male prodavačice cvijeća i cigareta. Jednom je svjedok čuo kako čovjek sa zaliscima nagovara

jedanaestogodišnju cvječaricu Lucille Lanout da odnese u njegovu kuću čitavu košaru, uz obećanje kako će joj zauzvrat pokazati mehanički pijanino koji sam svira čudesne melodije.

Nakon tog slučaja novine su prestale nazivati monstruma »Modrobradi« i okrstili ga »Bri-selskim Štakorašem«, po analogiji s legendarnim Štakora-šem koji je mamio djecu zvucima čarobne glazbe.

Za uhićenog gospodina F.-a priopćavalo se da je to čovjek iz visokog društva, predstavnik zlatne mladeži. On je doista nosio guste crne zaliske, a u vili je imao mehanički pijanino.

Motiv zločina jasan je, pisao je *Evening standard* - izopačeno sladostrašće u duhu markiza de Sadea. Datum i mjesto sudskog procesa već su određeni: 24. rujna u gradiću

Merlaine, smještenom na pola sata vožnje od belgijske prijestolnice.

»Čitao sam o Briselskom Štakorašu«, reče Achimas i pogledom požuri sugovornika koji je nadugo zašutio. Ovaj, kršeći punačke ruke prekrivene prstenjem, uzvikne:

»Gospodin F. je moj sin jedinac Pierre Fachtel! Čeka ga gubilište! Spasite ga!«

»Vas su krivo informirali o vrsti moje djelatnosti. Ja ne spašavam živote, ja ih oduzimam«, osmjehne se tankim usnama Achimas. Bankar vatreno zašapće: »Rekli su mi da činite čuda. Ako ne prihvatite, znači da nema nade.

Preklinjem vas. Platit ću. Ja sam veoma bogat čovjek, gospodine Walde, veoma.«

Achimas nakon stanke zapita: »Sigurni ste da vam treba takav sin?« Fachtel stariji odgovori bez kolebanja, bijaše očito da si je već sam postavljao to pitanje: »Drugog sina nemam niti ću ga imati. Uvijek je bio raskalašen dečko, ali u duši je dobar. Ako ga uspijem izbaviti iz te priče, dobit će lekciju za čitav život. Vidjeli smo se u zatvoru. Tako je preplašen!«

Tada ga Achimas zamoli da govori o predstojećem procesu.

»Raskalašenog« nasljednika trebala su braniti dva najskuplja odvjetnika. Obrana se gradila na dokazu neuračunljivosti optuženog. Međutim, prema bankarevim riječima, šansi za povoljnu presudu medicinskih eksperata je malo - tako su gnjevni na dečka da čak nisu pristali ni na »besprimjerno visok honorar«. Posljednja je okolnost, čini se, najviše od svega potresla gospodina Fachtela starijeg.

Prvog dana suđenja odvjetnici moraju objaviti osjeća li se njihov branjenik krivim. Ako da - presudu će donijeti sudac; ako ne - odlučivat će porota. U slučaju da psihijatrijska ekspertiza pokaže da je Pierre Fachtel odgovoran za svoje postupke, obrana preporučuje da se ide prvim putem.

Radi se o tome, objašnjavao je neutješni otac žesteći se, da krvnici iz Ministarstva pravde nisu slučajno izabrali

Merlaine, tri su nestale djevojčice živjele baš u tom gradiću.

»Poštenog suđenja u Merlaineu neće biti«, tako se izrazio bankar. Stanovništvo gradića razdraženo je do krajnosti. Oko

zgrade suda noću pale lomače. Prekjučer je u zatvor pokušala provaliti rulja kako bi rastrgala uhićenika pa su morali postaviti stražu.

Gospodin Fecthel je obavio tajne pregovore sa sucem i ovaj se pokazao razumnim čovjekom. Ako će odluka ovisiti o njemu, dečko će dobiti doživotni zatvor. Ali od toga će biti malo koristi. Unaprijed stvoreno mišljenje o Briselskom Štakorašu toliko je negativno da će državni tužilac sigurno uložiti priziv na takvu presudu i bit će zakazana ponovna rasprava.

»Sva je nada samo u vama«, reče zaključno bankar. »Uvijek sam se smatrao čovjekom za kojega ne postoji nemoguće. Ali, u ovom slučaju sam nemoćan, a radi se o životu moga sina«.

Achimas je radoznalo promatrao milijunaševo ljubičasto lice. Bilo je očito da taj čovjek nije navikao pokazivati emocije.

Primjerice sada, u času najveće potresenosti, njegove su se debele usne raširile u neumjestan osmijeh, a iz jednoga je oka tekla suza. Bilo je to zanimljivo: lice, nena-viklo na ekspresivnu mimiku, nije umjelo prikazati grimasu patnje.

»Koliko?« upita Achimas. Fecthel grčevito proguta slinu. »Ako dečko ostane živ, pola milijuna franaka. Ne belgijskih, francuskih«, žurno je dodao pošto sugovornik nije ništa rekao.

Achimas kimne, i u bankarevu oku bljesne bezumni plamen. Istim takvim plamenom gorjele su oči onih luđaka koji su na ruletu sav svoj novac stavljali na nulu. Taj se plamen zvao »a možda?« Jedino s tom razlikom što to gospodinu Fecthelu očito nije bio posljednji novac. »A ako možda...« - bankarov glas zadrhti. »Ako uspijete ne samo spasiti Pierreu život, nego mu i vratiti slobodu, dobit ćete milijun«.

Takav honorar Achimasu još nikada nisu nudili. Iz navike je preračunao svotu u engleske funte (gotovo trideset tisuća), u američke dolare (sedamdeset pet tisuća) i u rublje (ispalo je više od tristo tisuća). Mnogo, vrlo mnogo.

Malo zaškiljivši, Achimas polako izgovori: »Neka vaš sin odustane od psihijatrijske ekspertize, proglasi se nevinim i zatraži suđenje pred porotom. A svoje skupe odvjetnike otpustite. Sam ću naći advokata.«

3

Etienne Lucault žalio je samo zbog jednog - što mama to nije doživjela. Kako je samo maštala da će njen dječak završiti za odvjetnika i odjenuti crnu mantiju s bijelom pravokutnom kravatom. Plaćanje školovanja na sveučilištu gutalo je svu njezinu udovičku mirovinu, mama je škrtarila na liječnicima i lijekovima i, eto, nije doživjela, umrla je prošlog proljeća. Etienne je stisnuo zube, nije si dopustio da malakše. Danju je jurio na predavanja, udžbenike je proučavao noću, i ipak je završio - primio je žuđenu diplomu s kraljevskim pečatom. Mama se mogla ponositi svojim sinom.

Drugi diplomanti, novopečeni odvjetnici, zvali su ga u prigradski restoran »zaliti mantiju«, ali Etienne je odbio. Nije imao novca za bančenje, a najvažnije - želio je toga dana biti sam. Polako se spuštao mramornim stubištem Palače pravde gdje se odvijala svečana ceremonija. Cijeli grad sa svojim šiljcima, zvoncima i kipovima na krovovima ležao je dolje, u podnožju brijega. Etienne se zaustavi uživajući u krajoliku koji mu se činio ugodnim i gostoljubivim. Bruxelles kao daje nudio zagrljaj novopečenom maitre Lu-caultu i obećavao mu mnoštvo najrazličitijih iznenađenja, uglavnom ugodnih, naravno.

Ali, ne može se osporiti da je diploma tek pola posla. Bez veza i korisnih poznanstava klijenti se ne mogu naći. A ionako nema sredstava za otvaranje vlastitog ureda. Morat će ići u pomoćnike maitre Wineru ili maitre Van Hellenu. Ali, nema veze, imat će bar nekakvu plaću.

Etienne Lucault stisne uz grudi mapu u kojoj se nalazila diploma s crvenim pečatom, izloži lice toplom rujanskom suncu i zažmiri od punoće osjećaja.

U tom ga je smiješnom položaju zatekao Achimas Walde. Momka je opazio još u dvorani dok su se razlijevali dosadni kićeni govori. Mladac se činio idealnim tipom: mio, ali ne ljepotan. Mršav, uskih ramena. Široko otvorene poštene oči. Kada je izašao da izgovori riječi prisege, glas mu se također pokazao prikladnim: zvonak, dječaćki, drhtav od uzbuđenja. Najbolje je bilo to što se odmah vidjelo da nije nekakav

vlastelinčić, već pravi plebejac, radiša.

Dok se odvijala beskrajna ceremonija, Achimas se stigao informirati. Raspršile su se i posljednje sumnje: idealan materijal. Preostale su sitnice.

Nečujno se približio mršavom mladiću i nakašljao se.

Etienne se trgne, otvori oči, okrene se. Pred njim je stajao tko zna otkud iznikli gospodin u putnom redengotu i sa štapom.

Neznančeve oči bile su ozbiljne, pažljive. I ne baš obične boje, bijahu vrlo svijetle. »Maitre Lucault?« zapita čovjek s laganim akcentom. Etiennea su prvi put nazvali »maitre«, to je bilo vrlo ugodno.

Kako je i bilo za očekivanje, dečko se isprva ozario saznajući kako mu se predlaže da vodi slučaj, a kada je čuo ime klijenta, užasnua se. Dok je bjesnio, mahao rukama, tvrdio da tog gada, to čudovište nikada i nizašto neće braniti, Achimas je šutio. Progovorio je tek kada je Lucault, iscrpivši zalihe srdžbe, promrmlijao: »A i ne bih se mogao nositi s takvim slučajem. Vidite, monsieur, ja sam još vrlo neiskusna, tek sam dobio diplomu.«

Tu je Achimas došao na red. Rekao je: »Želite dvadeset, a možda i trideset godina raditi za sitniš, stječući novac i slavu za druge odvjetnike? Da, otprilike 1900. godine napokon ćete skupiti potrebnu količinu santima da otvorite vlastitu praksu, ali dotad ćete postati ćelavi, bezubi gubitnik s bolesnim jetrima, a što je najvažnije, iz vas će iscuriti sav životni sok. Kap po kap će vam isteći kroz prste, dragi maitre, u zamjenu za skupljeni sitniš. Ja vam nudim mnogo više, i to odmah. Već sa svoje dvadeset i tri godine dobit ćete dobar novac i poznato ime. Pritom čak i ako proces bude izgubljen. Ime je u vašoj profesiji još važnije od novca. Da, vaša će slava imati dodir skandala, ali to je bolje nego čitav život tavoriti kao potrčko. Dobit ćete dovoljno novca da otvorite vlastiti ured. Mnogi će vas zamrziti, ali bit će i onih koji će cijeliti smjelost mladog odvjetnika koji se nije bojao prkositi cijelom društvu.«

Achimas pričekava časak kako bi momak imao vremena postati svjestan rečenog. Zatim prijeđe na drugi dio koji bi, po

njegovu mišljenju, morao izvršiti odlučujući utjecaj na dečka. »A možda se jednostavno bojite? Slušao sam, upravo ste prisezali da ćete štititi pravednost i ljudsko pravo na sudsku zaštitu bez obzira na sve prepreke i pritiske? Znaite li zašto sam od svih diplomanata izabrao vas? Zato što ste vi jedini koji je izrekao te riječi s iskrenim osjećajem. Barem se meni tako učinilo.«

Etienne je šutio, s užasom osjećajući kako ga zahvaća silovita bujica kojoj se ne može oprijeti. »I ono najvažnije«, značajno stiša glas neznanac. »Pierre Fechtel je nevin. Nije on nikakav Štakoraš, nego žrtva stjecaja okolnosti i glupave policijske revnosti. Ako se vi ne umiješate, nevin će čovjek na stratište. Da, bit će vam vrlo teško. Na vas će se обруšiti lavina uvreda, nitko neće htjeti dati iskaz u korist čudovišta. Ali, nećete biti usamljeni. Pomagat ću vam ja. Ostavši u sjeni, bit ću vaše oči i uši. Već imam neke dokaze koji, ako već ne potvrđuju u potpunosti nevinost Pierrea Fachtela, onda u najmanju ruku stavljaju pod sumnju dokaze optužbe. I nabavit ću ih još.«

»Kakve dokaze?« slabim glasom upita Etienne.

4

U maloj dvorani merlenskog gradskog suda, predviđenoj za svega stotinu mjesta, natiskalo se barem tri stotine ljudi, a još više publike guralo se u hodniku i na trgu pod prozorima. Pojava državnog tužioca Renana dočekana je gromkim ovacijama. A kada su doveli zločinca, blijeda muškarca tankih usana s blisko smještenim crnim očima i nekoć njegovanim, a sada raščupanim i neravnomjerno izraslim zaliscima, u dvorani je zavladao grobna tišina, a potom je zagrmjela takva bura da je sudac, maitre Vixen, potrgao zvonce pozivajući okupljene na red.

Sudac pozove predstavnika obrane, i svi po prvi put obratiše pažnju na slabunjava mladića kojemu je široka odvjjetnička mantija očito bila prevelika. Čas blijedeći, čas se crveneći, maitre Lucault mucao je nešto jedva čujno, a na nestrpljivo sučevo pitanje osjeća li se njegov branjenik krivim najednom glasno vrisnuo: »Ne, časni suče!« Dvorana ponovno

eksplodira od negodovanja. »A naoko tako pristojan mladić!« vikne neka žena.

Proces je trajao tri dana. Prvog dana istupali su svjedoci optužbe. Najprije policajci koji su pronašli stravičnu sobu i kasnije ispitivali uhićenog. Prema komesarovim riječima Pierre Fechtel je drhtao, zbunjivao se u iskazima, ništa nije mogao objasniti i obećavao je golem novac ako ga puste na miru.

Vrtlar, koji je dojavio policiji sumnjive krikove, nije se pojavio na sudu, ali on i nije bio nužan. Tužilac je pozvao svjedoke koji su slikovito opisivali iskvarenost i razvratnost Fechtela koji je u bordelima uvijek tražio najmlađe i najkr-hkije djevojke. Madame iz jedne javne kuće ispriповijedala je kako je optuženi mučio njezine »kćerkice« užarenim viklerima, a jadnice su trpjele zato što je gad svaku opekotinu plaćao zlatnikom.

Dvoranom je odjeknuo pljesak kada je čovjek koji je vidio kako se kočijom odvezla cvjećarica Lucille Lanout (čiju su glavu iskopanih očiju i odrezana nosa našli poslije u bačvi) prepoznao u Fechtelu onoga gospodina koji je kićeno opisivao čudesne mogućnosti mehaničkog pijanina.

Porotnicima su predočili dokaze: sprave za mučenje, fotografski aparat i ploče pronađene u tajnoj sobi. Istupio je fotograf, monsieur Brouille, koji je prije tri godine podučavao Fechtela umijeću snimanja.

Naposljetku su porotnicima predočili album s malim fotografijama, pronađen u strašnom podrumu. Publici i novinarima nisu pokazali fotografije, ali jedan se porotnik onesvijestio, a drugi povratio.

Odvjetnik Lucault je sjedio, nagnuvši glavu poput učenika, i sve iskaze brižno zapisivao u bilježnicu. Kada su mu dali fotografije na uvid, postao je bjelji od krede i stresao se. »Eto ti pa se divi, kržljivče!« viknuše iz dvorane.

Navečer, nakon završetka rasprave, došlo je do incidenta: kada je Lucault izlazio iz dvorane, prišla mu je majka jedne od ubijenih djevojčica i pljunula u lice.

Drugoga dana svjedoke je ispitivao branitelj. Upitao je

policajce jesu li vikali na uhićenog. («Ne, ljubili smo ga«, sarkastično odvratila komesar uz odobravajući grohot dvorane).

Svjedoka otmice Lucille Lanout odvjetnik je pitao je li čovjeka s kojim se odvezla cvjećarica vidio en face. Ne, nije ga vidio, odgovorio je svjedok, ali zato je vrlo dobro upamtio zaliske.

Potom je maitre Lucault želio znati kakve je fotografije radio Pierre Fechtel kada je učio amatersko snimanje. Pokazalo se daje snimao mrtvu prirodu, pejzaže i okoćene mačiče. (Ta je izjava dočekana zvižducima i ijujukanjem, nakon čega je sudac naredio da se iz dvorane izvede polovica gledatelja.) Na koncu je odvjetnik zatražio da se na suđenje prisilno dovede glavni svjedok, vrtlar, pa je rasprava bila prekinuta na jedan sat.

U pauzi je Lucaultu prišao mjesni župnik i upitao ga vjeruje li on u Gospodina našega Isusa Krista. Lucault mu odgovori da vjeruje i da nas je Isus učio da budemo milosrdni prema grešnicima.

Poslije nastavka suđenja ravnatelj policije je izjavio da vrtlara nema i da ga nitko nije vidio već tri dana. Odvjetnik pristojno zahvali i reče kako više nema pitanja za svjedoke.

Potom je nastupio zvjezdani trenutak za tužioca, koji je sjajno obavio ispitivanje okrivljenika. Pierre Fechtel nije mogao zadovoljavajuće odgovoriti niti na jedno pitanje. Predočene je fotografije dugo gledao gutajući slinu. Zatim je rekao da ih vidi prvi put. Na pitanje pripada li mu fotoaparat marke Weber i sinovi rekao je, nakon šaptanja s odvjetnikom, da mu pripada, ali da je izgubio zanimanje za fotografiranje još prije godinu dana, zametnuo je aparat na tavanu i otada ga nije vidio. Pitanje o tome može li optuženi pogledati u oči roditeljima djevojčica izazvalo je buru ovacija, ali je na zahtjev obrane bilo povučeno.

Navečer, vrativši se u hotel, Etienne je vidio da su mu stvari izbačene i leže u blatu. Mučno se crveneći, puzao je četveronoške i skupljao svoje zakrpane duge gaće i zamrljane plastrone s papirnatim ovratnicima.

Čitava se gomila skupila kako bi se divila tom prizoru,

zasuvši »prodanu hulju« psovkama. Kada je Etienne napokon stavio stvari u novu torbu, kupljenu posebno radi puta, prišao mu je mjesni krčmar i priljepio mu dva šamara gro-moglasno objavivši: »Ovo ti je dodatak honoraru!«

S obzirom da ni u jednom od tri preostala merlenska hotela Lucaulta nisu htjeli primiti, gradsko je poglavarstvo ustupilo odvjetniku za prenoćište kućicu kolodvorskog čuvara koji je prošlog mjeseca umirovljen, a novoga još nisu bili primili.

Ujutro je na bijelo obojenom zidu kućice osvanuo ugljeni natpis: »Crknut ćeš kao pas!«

Trećeg je dana tužilac Renan nadmašio samoga sebe. Održao je divan optužbeni govor, koji je potrajao od deset sati ujutro do tri poslijepodne. U dvorani su ridali i kleli. Po-rotnici, ozbiljni muškarci, od kojih je svaki plaćao najmanje pet stotina franaka poreza godišnje, sjedili su namrgođeni i strogi.

Odvjetnik je bio blijed i - primijetili su u dvorani - nekoliko puta kao da se upitno osvrtao na svog branjenika. Ali, ovaj je sjedio uvukavši glavu u ramena i prekrivši lice rukama. Kada je tužilac zatražio smrtnu kaznu, publika se zajednički digla i stala skandirati: »Stra-ti-šte, stra-ti-šte!« Fachtelova ramena zadrhtaše od grča, morali su mu staviti soli pod nos.

Riječ je obrani bila prepuštena nakon prekida, u četiri sata poslijepodne.

Lucaultu dugo nisu davali govoriti, namjerno su šuškali nogama, škripali stolicama, glasno se useknjivali. Rumen od uzbuđenja, odvjetnik je čekao, gužvajući list ispisan ravnomjernim rukopisom odlikaša.

Ali, počevši govoriti, Etienne nijednom nije zavirio u list. Evo njegova govora od riječi do riječi, otiskanog u večernjim izdanjima novina uz najuvredljivije komentare.

»Časni sude, gospodo porotnici. Moj branjenik je slab, iskvaren pa čak i poročan čovjek. Ali vi mu ne sudite zbog toga... Jedno je jasno: u kući moga branjenika, točnije u tajnoj podrumskoj sobi, za čije postojanje Pierre Fachtel *nije morao znati*, dogodio se strašan zločin. Cijeli niz zločina.

Pitanje je tko ih je izvršio. (Neki glas dobaci: »Da, prava

zagonetka.« Smijeh u dvorani.) Obrana ima svoju verziju. Pretpostavljam da je umorstva počinio vrtlar Jean Voiteur koji je prijavio policiji zagonetne krikove. Taj je čovjek mrzio gazdu jer mu je ovaj zbog pijančevanja smanjio plaću.

Postoje svjedoci koji, ako ustreba, mogu biti pozvani - oni će potvrditi tu činjenicu. Vrtlar je čovjek čudna, nedružev-na karaktera. Prije pet godina ostavila ga je žena i odvela djecu. Poznato je da se kod takvih ljudi kao što je Voiteur često razvija bolesna putenost skupa s agresivnošću. Dobro je poznao unutrašnjost kuće i lako je mogao izgraditi tajnu sobu bez vlasnikova znanja. Mogao je i s tavana uzeti fotoaparat koji je monsieuru Fechtelu dosadio, mogao je naučiti kako se njime koristiti. Mogao je uzimati vlasnikovu odjeću za vrijeme njegovih čestih izbivanja. Mogao je nali-jepiti lažne zaliske, koje je tako lako prepoznati. Složite se, ako bi Pierre Fechtel krenuo izvršavati tako teške zločine, davno bi se otarasio tako uočljivog obilježja. Dobro me shvatite, gospodo porotnici. Ja ne tvrdim da je vrtlar sve to počinio - samo da je *mogao* sve to počiniti. Glavno je pitanje zašto je vrtlar, koji je potaknuo cijelu istragu, tako iznenadno nestao? Moguće je samo jedno objašnjenje - pobojavao se da će na sudu njegova prava uloga biti otkrivena, i tada će biti zaslužen kažnjen...« - Do ovoga mjesta martre Lucault je govorio skladno, čak i živo, ali ovdje je naglo zapeo. »I evo što još želim reći. U ovom slučaju ima mnogo toga nejasnoga. Da budem iskren, ni sam ne znam je li moj branjenik kriv. A dok ostaje makar sjena sumnje, a u ovom slučaju, kako sam vam upravo demonstrirao, sumnji je mnogo, ne smije se čovjeka osuditi na smrt. Na fakultetu su me učili daje bolje osloboditi krivca nego osuditi nevinog... To je sve što sam želio reći, gospodo.«

U četiri i deset govor je bio završen. Odvjetnik sjedne na mjesto, brišući znojem obliveno čelo. U dvorani se ponegdje začulo ismijavanje, ali govor je ostavio pomiješane dojmove. Reporter *Soira* je čuo (i kasnije napisao u novinama) kako je poznati odvjetnik Jan Van Brevern rekao susjedu, također pravniku: »Mali u biti ima pravo. S točke gledišta višeg

pravnog smisla. Ali, u danom slučaju to ništa ne mijenja«. Sudac pozvoni zvoncem i prijekorno odmahne glavom, gledajući neozbiljnog branitelja: »Mislio sam da će govor maitre Lucaulta potrajati do kraja današnjeg zasjedanja i još čitavo sutrašnje jutro. Sada sam u neprilici... Proglašavam današnje zasjedanje završenim. Upute porotnicima dat ću sutra ujutro. Nakon čega ćete se, gospodo, udaljiti kako biste donijeli presudu«.

Ali ujutro nije bilo zasjedanja.

Noću je došlo do požara. Zapalili su kućicu kolodvorskog čuvara. Maitre Lucault je živ izgorio zato što su vrata bila poduprta izvana. Na čađavu zidu ostao je natpis »Crknut ćeš kao pas«, nitko ga nije stigao obrisati. Svjedoka podmetanja nije bilo.

Proces je bio prekinut na nekoliko dana. U javnom mnijenju zbivale su se jedva primjetne, ali nesumnjive promjene. Novine su ponovno tiskale posljednji govor maitre Lucaulta, ali sada bez izrugivanja, uz blagonaklone komentare uvaženih pravnika. Pojavile su se dirljive reportaže o kratkom i teškom životu momka iz siromašne obitelji koji se pet godina školovao na sveučilištu kako bi bio odvjetnik malo dulje od tjedan dana. S novinskih stupaca čitatelje su gledali nacrtani portreti: dječjačko lice s velikim, iskrenim očima. Odvjetničko društvo objavilo je deklaraciju o obrani slobodnog i objektivnog suđenja, koje se ne smije izlagati ucjenama javnosti, emotivne i spremne na obračun. Završno zasjedanje zbilo se dan nakon pogreba.

Najprije su svi prisutni na sučev prijedlog odali počast Etienneu Lucaultu minutom šutnje. Ustali su svi, čak i roditelji umorenih djevojčica. U svom govoru sudac Vixen savjetovao je porotnicima da ne podliježu vanjskim pritiscima i napomenuo da se, kada je riječ o smrtnoj kazni, osuđujuća presuda smatra važećom ako su za nju glasale barem dvije trećine porotnika.

Porota je vijećala četiri i pol sata. Sedmorica od dvanaestorice rekla su »nije kriv« i zatražila od suda da oslobodi Pierrea Fechtela zbog nedostatka dokaza.

Težak posao bio je čisto obavljen. Vrtlarev leš ležao je u jami s negašenim vapnom. Što se tiče malog odvjetnika, on je umro bez boli i straha - Achimas ga je ubio u snu, prije nego što je zapalio kuću.

»Trojstvo«

1

S četrdeset godina Achimas Walde počeo je razmišljati nije li vrijeme da se povuče.

Ne, nije se zasitio poslom - kao i prije pružao mu je zadovoljstvo i primoravao njegovo spokojno srce da kuca samo malo brže. Ni formu nije izgubio - naprotiv, dosegnuo je vrhunac zrelosti i majstorstva.

Drugi je bio razlog. Nestao je smisao posla.

Sam proces ubijanja Achimasu nije pričinjavao zadovoljstvo, osim u onim rijetkim slučajevima kada se uplitalo osobno.

S ubojstvima je bilo jednostavno. Achimas je postojao u svemiru sam, sa sviju strana okružen najrazličitijim oblicima stranog života - biljkama, životinjama, ljudima. Taj se život nalazio u neprekidnom pokretu: rađao se, mijenjao, prekidao. Promatrati njegove preobrazbe bilo je zanimljivo, a još zanimljivije utjecati na njih svojim djelovanjem. Ako bi se sve živo satrlo u jednom dijelu svemira, u cjelini se zbog toga malo što mijenjalo - život je sa zadivljujućom žilavošću

popunjavao nastalu rupu. Katkad se život Achimasu pričinjavao bujno zaraslom leđinom na kojoj je on raskrčio liniju svoje sudbine. To je zahtijevalo točnost i promišljenost: ne ostavljati vlati koje smetaju, ali i ne dirati suviše, kako se ne bi narušio ravni i čisti obris. Osvrćući se na prijeđeni put, Achimas nije vidio pokošenu travu, nego idealnu krivulju svoga kretanja.

Do sada je imao dva stimulansa za posao: pronaći rješenje i dobiti novac.

No, prvo više nije Achimasa zanimalo kao prije - ostalo mu je malo zaista teških zadataka koje je bilo zanimljivo rješavati.

Pomalo je i drugo gubilo smisao.

Na računu u švicarskoj banci bilo je gotovo sedam milijuna švicarskih franaka. U Londonu, u trezoru banke Bering, bile

su pohranjene vrijednosnice i zlatne poluge u vrijednosti sedamdeset pet tisuća funti sterlinga.

Je li potrebno mnogo novca čovjeku ako nije kolekcionar umjetničkih djela ili brilijanata, ako ne stvara financijski imperij, ili nije obuzet političkim častoljubljem?

Achimasovi su se rashodi ustalili: dvjesto-tristo tisuća franaka godišnje odlazilo je na uobičajene troškove, još sto tisuća stajalo je održavanje vile. Novac za nju bio je u cijelosti isplaćen prethodne godine, svega dva i pol milijuna. Skupo, naravno, ali čovjek s četrdeset godina mora imati svoj dom. Čovjek posebna kova može biti i bez obitelji, ali dom mu je nužan.

Svojom je kućom Achimas bio zadovoljan. U potpunosti je odgovarala vlasnikovu karakteru.

Iznad Ženevskog jezera, na samom kraju uske hridi priljubila se vila od bijeloga mramora. S jedne strane prazno, slobodno prostranstvo, s druge čempresi. Iza čempresa visoki kameni zid, iza njega strma padina prema dolini.

Achimas je mogao satima sjediti na verandi koja je visjela iznad glatke površine vode, gledati jezero i planine u daljini.

Jezero i planine bili su također oblici života, ali bez nemira i muka svojstvenih fauni i flori. S tim oblicima života bilo je teško išta učiniti, oni nisu ovisili o Achimasu i to je u njemu izazivalo poštovanje.

U vrtu, među čempresima, bijelio se otmjeni paviljon s okruglim tornjićima na kutovima. U paviljonu je živjela Čerkeskinja Lejla. Achimas ju je doveo prošle jeseni iz Istanbula. S pariškom agencijom i mjesečnom smjenom profesionalki bilo je davno završeno - došao je čas kada su se one Achimasu prestale činiti tako različitima. Formirao je svoj ukus.

Ukus bijaše ovakav: žena mora biti lijepa bez sladunja-vosti, s prirodnom gracioznošću, ne suviše pričljiva, strastvena bez nametljivosti, ne smije biti znatiželjna i glavno - mora imati ženski instinkt koji joj omogućuje da nepogrešivo osjeti raspoloženje i želje muškarca.

Lejla je bila gotovo idealna. Mogla je od jutra do mraka

češljati dugu crnu kosu, pjevušiti, igrati sama sa sobom triktrak. Nikada se nije durila, nije zahtijevala pažnju. Osim materinjeg jezika znala je turski i čečenski, zato je s njom mogao razgovarati samo Achimas, s poslugom se Lejla sporazumijevala gestama. Ako se on htio rasonoditi, znala je mnoštvo zanimljivih priča iz istanbulskog života - prije je živjela u haremu velikog vezira.

U posljednje je vrijeme Achimas rijetko prihvaćao posao, dva-tri puta godišnje: ili za vrlo velik novac, ili za kakvu posebnu nagradu. Primjerice, u ožujku je stigla tajna narudžba od talijanske vlade - pronaći i pogubiti anarhista Gina Zappu zvanog Šakal, koji je namjeravao ubiti kralja Umberta.

Terorista su smatrali krajnje opasnim i neuhvatljivim.

Posao kao takav pokazao se jednostavnim (Šakalu su ušli u trag Achimasovi pomoćnici, njemu je preostalo samo otputovati u Lugano i jednom pritisnuti okidač), ali značajan je bio obećani honorar. Kao prvo, Achimas je dobio talijansku diplomatsku putovnicu na ime viteza Waldea, a kao drugo, privilegij na kupnju otoka Santa Croce u Tiren-skome moru. Ako bi Achimas poželio iskoristiti privilegij i otkupiti taj komad sasušene zemlje, ne bi dobio samo titulu grofa Santa Croce, nego i pravo eksteritorijalnosti, što se činilo osobito privlačnim. Sam sebi gospodar, sam sebi policija, sam sebi sud? Hm.

Achimas je iz znatiželje otputovao da baci pogled na otok i bio je očaran. Ondje nije bilo ničeg osobitog, samo hridi, nekoliko malih maslinika, uvala. Uz obalu se čitav otočić mogao obići za jedan sat. Posljednjih četiristo godina tu nitko nije živio, samo su rijetko znali doploviti ribari da popune zalihe pitke vode.

Naziv grofa Achimasa je slabo privlačio, iako na putovanjima po Europi zvučna titula katkad i nije bez koristi. Ali vlastiti otok? Ondje bi mogao biti nasamo s morem i netjom. Ondje može izgraditi vlastiti svijet koji će pripadati jedino njemu. Primamljivo.

Povući se u mirovanje. Ploviti pod jedrom, loviti brdske koze, osjećati kako se vrijeme zaustavilo i ne razlikuje se od

vječnosti.

Dosta je pustolovina, nije više klinac.

I, možda osnovati obitelj?

Nije baš da je razmišljao o obitelji ozbiljno - prije zbog razgibavanja uma. Achimas je znao da nikada neće imati obitelj. Bojao se da će se, ostavši bez samoće, početi bojati smrti. Kao što je se boje drugi.

Sada se uopće nije plašio smrti. To je činilo temelj na kojem je stajala čvrsta zgrada zvana Achimas Walde. No, pištolj će jednom zatajiti, ili će žrtva biti suviše okretna i sretna. Tada će Achimas umrijeti, i to je sve. To znači da više ničega neće biti. Netko od starih - čini se, Epikur - tim je povodom već rekao: dok ja jesam, smrti nema, a kada stigne, onda neće biti mene.

Achimas Walde je dovoljno živio i vidio. Samo ljubav nije poznavao, ali to je već zbog profesije. Privrženost čini slabim, a ljubav - posve bespomoćnim. Achimas je pak bio neranjiv.

Probaj svladati čovjeka koji se ničega ne boji, ni zbog koga i ni zbog čega ne strepi.

Ali, vlastiti otok - o tome je vrijedilo promisliti.

Pojavljivao se jedan problem - financijski. Otkup privilegija bio je skup, na to bi otišla sva sredstva iz ciriške i londonske banke. A od čega izgraditi svoju grofoviju? Može prodati vilu, ali to vjerojatno neće biti dovoljno. Za to je nužan ozbiljniji kapital. Ili da izbacite fantazije iz glave?

No, svoj otok je više nego svoja hrid, a more je više od jezera.

Može li se biti zadovoljan malim ako ti se nudi više?

Eto kakve su nedoumice obuzimale Achimasa kada ga je posjetio čovjek s maskom.

Najprije je majordom Archibald donio posjetnicu - komad bijelog kartona s malom zlatnom krunom i gotičkim slovima Barun Eugenius von Steinitz. Priloženo je bilo pisamce na njemačkom:

(Barun von Steinitz mod gospodina VJčddea da ga primi večeras u deset sati radi povjerljivog posla.

Achimas obrati pažnju na to da je gornji rub lista odrezan.

Očigledno budući posjetitelj nije želio da Achimas vidi

monogram, pa znači, ako je i bio »von«, u svakom slučaju nije Steinitz.

Posjetitelj je stigao u deset, točno u minutu. Zbog takve točnosti moglo se pretpostaviti daje doista riječ o Nijemcu. Barunovo lice bilo je skriveno baršunastom polumaskom, za što se gost uljudno ispričao, opravdavši se krajnjom delikatnošću posla. Ništa osobito zanimljivo u von Steinitzo-voj vanjštini Achimas nije primijetio - svijetla kosa, uredni zalisci, nemirne plave oči. Barun je nosio plašt, cilindar, uštirkanu košulju s bijelom kravatom, crni frak.

Sjeli su na verandu. Dolje je svjetlucalo jezero obasjano mjesečinom. Von Steinitz nije ni pogledao umirujući pejzaž, samo je motrio Achimasa kroz proreze svoje ope-retske maske. Nije žurio s razgovorom - prebacio je nogu preko noge, zapalio cigaru.

Achimas je sve to već mnogo puta vidio i mirno je čekao da posjetitelj odluči započeti.

- Obraćam vam se na preporuku gospodina du Vallea - napokon izusti barun. - Zamolio me da vam predam njegov najponizniji pozdrav i poželim vam svu... zapravo, ne, potpunu sreću.

Čuvši ime pariškog posrednika i njegovu lozinku, Achimas bez riječi kimne.

-

Posao je od ogromne važnosti i izuzetne povjerljivosti

-

stišavši glas reče von Steinitz.

-

Upravo s takvim poslovima mi se obično i obraćaju

-

ravnodušno dometne Achimas.

Do tog časa razgovor je tekao na njemačkom. Posjetitelj je najednom prešao na ruski. Govorio je čisto, pravilno, jedino je malo nepravilno izgovarao »l«:

-

Posao treba izvršiti u Rusiji, u Moskvi. Nužno je da stvar obavi stranac koji dobro zna ruski jezik i običaje. Vi ste

ideavni. Raspitavi smo se o vama.

Raspitali su se? »Mi«? Achimasu se to nije svidjelo. Već je htio odmah prekinuti razgovor dok gost nije rekao previše, ali tad ovaj reče:

-

Za izvršenje tog svoženog i devikatnog posva dobit ćete mivijun francuskih franaka unaprijed, a nakon izvršenja našeg... m-m... dogovora mivijun rubalja.

To je mijenjalo stvar. Takva bi svota bila dostojan završetak blistave profesionalne karijere. Achimas se sjeti neobičnih obrisa Santa Crocea kada se otočić prvi put pojavljuje na obzoru - kao nekakav šešir, polucilindar, koji leži na zelenom baršunu.

-

Vi ste, gospodine, posrednik - suho reče on naglas na njemačkom. - A moj je princip da posao ugovaram izravno s naručiteljem. Moji su uvjeti ovakvi. Odmah ćete prebaciti predujam na moj račun u Zurichu. Nakon toga se nalazim s naručiteljem na mjestu koje on odredi i on mi izlaže sve pojedinosti posla. Ako mi se uvjeti iz nekog razloga ne svide, vratit ću polovinu predujma.

»Barun Eugenius von Steinitz« ozlojeđeno pljesne njegovanim rukama (na prstenjaku bljesne stari safir), ali Achimas je već ustao.

- Govorit ću samo s prvim licem. Ili tražite drugog izvršitelja.

3

Susret s naručiteljem zbio se u Sankt Peterburgu, u mirnoj uličici, kamo su Achimasa dovezli u zatvorenoj kočiji. Kola su dugo krivudala ulicama, prozori su bili potpuno prekriveni zavjesama. Te su mjere opreza Achimasu izmamile smiješak. Nije pokušavao upamtiti put, iako je geografiju ruske prijestolnice poznao savršeno - svojevremeno je ovdje morao izvršiti nekoliko ozbiljnih ugovora. Ali, krišom motriti kroz sitni prorez i brojiti skretanja nije bilo potrebno. Achimas se pobrinuo za svoju sigurnost: kao prvo, prikladno se naoružao, a kao drugo, doveo je sa sobom četvoricu pomoćnika.

Putovali su u Rusiju u susjednom vagonu i sada su slijedili kočiju u dvama fijakerima. Pomoćnici su bilf profesionalci i Achimas je znao da neće zaostati niti se odati.

Kočija se zaustavi. Šutljivi kočijaš koji je dočekaao Achimasa na kolodvoru i, sudeći po oficirskom držanju, uopće nije bio kočijaš, otvorio je vratašca i gestom naredio da ga slijedi.

Na ulici ni žive duše. Prizemna obiteljska kuća. Skromna, ali čista. Samo je jedna stvar neobična: iako je ljeto, svi su prozori zatvoreni i zastori navučeni. Jedan se malko pomakne, i Achimasove tanke usne opet se načas raširiše u osmijeh. Te su ga diletantske lukavštine počinjale zabavljati. Sve je bilo jasno: aristokrati koji se igraju urote.

Pratilac ga je vodio nekamo kroz niz mračnih soba. Ispred posljednje se zaustavi propuštajući ga naprijed. Kada je Achimas ušao, krila se iza njegovih leđa zatvoriše, začu se zvuk zaključavanja.

Achimas se radoznalo ogledao. Zanimljiva soba - nema nijednog prozora. Od namještaja samo neveliki okrugli stol i pored njega dva naslonjača s viskom naslonima. Uostalom, bilo je teško razgledati sobu, pošto je gorjela samo jedna svijeća i njezino slabo svjetlo nije dosezalo do mračnih kutova koji su se gubili u mraku.

Pričekavši da se oči priviknu na tamu, Achimas vičnim pogledom promotri zidove. Ništa sumnjivo nije pronašao

-

ni tajnih prozorčića, iz kojih su ga mogli držati na nišanu, ni dodatnih vrata. Pokazalo se da u udaljenom kutu stoji još jedna stolica.

Achimas sjedne u naslonjač. Nakon pet minuta vrata se otvoriše i uđe visoki muškarac. Nije se poslužio drugim naslonjačem - prošao je kroz sobu i bez pozdrava sjeo na stolicu.

Znači da naručitelj nije bio tako naivan. Odlična smicalica: Achimas je sjedio na vidiku, osvijetljen svijećom, a sugovornik se nalazio u gustoj sjeni. I lice se nije vidjelo

-

samo silueta.

Ovaj, za razliku od »baruna von Steinitza«, nije gubio vrijeme, već je odmah prešao na stvar.

- Htjeli ste se sastati s prvim licem - reče čovjek u kutu na ruskom. - Pristao sam. Pazite, nemojte me razočarati, gospodine Walde. Neću se predstavljati, za vas sam monsieur NN.

Prema izgovoru - čovjek iz visokog društva. Po sluhu

-

oko četrdeset godina. Ali, možda i manje - to je glas koji je navikao zapovijedati, a takvi uvijek zvuče starije. Prema držanju - ozbiljan čovjek.

Zaključak: ako i jest gospodska zavjera, nije šala.

•Izložite bit stvari - reče Achimas.

•Dobro govorite ruski - kimne glavom sjena. - Izvijestili su me da ste nekada bili ruski državljani. To je vrlo prikladno. Neće biti potrebna suvišna objašnjenja. I, u svakom slučaju, neće trebati tumačiti koliko je važna osoba koju treba ubiti. Achimas zapazi začuđujuću jasnoću izraza - nikakvih dvosmislenosti, nikakvih »ukloniti«, »onesposobiti« ili »neutralizirati«.

A monsieur NN isto tako glatko, bez ikakve pauze, priopći:

•To je Mihail Sobolev.

•Onaj kojega zovu Bijeli General? - precizira Achimas.

-

Junak posljednjih ratova i najpopularniji zapovjednik ruske vojske?

•Da, general-ađutant Sobolev, zapovjednik četvrtog armijskog korpusa - hladno potvrdi silueta.

•Ispričavam se, ali moram odbiti - uljudno će Achimas pa prekriži ruke na grudima.

Prema nauku o gestama ta poza znači spokoj i neumoljivu odlučnost. A osim toga, prsti desne ruke legli su na držak malog revolvera koji se nalazio u posebnom džepu na prsluku. Revolver se zvao velodog i bio je izumljen za bicikliste kojima dosađuju psi lualice. Četiri metka okruglih glava kalibra 22. Igračka, ali u situacijama sličnim današnjoj može biti vrlo korisna.

Odbijanje izvršenja naručenog posla kada je meta već imenovana vrlo je opasan trenutak. U slučaju komplikacija Achimas je namjeravao postupiti ovako: smjestiti naručitelju metak u čelo i odskočiti u najmračniji kut. Tamo će ga biti teško svladati.

Na ulazu nije bilo pretraživanja, tako da je sav arsenal ostao netaknut - i colt, izrađen prema individualnoj narudžbi, i nož za bacanje, i španjolski »skakavac«. Oko dvije minute može se izdržati, a zatim će na pucnjeve stići pomoćnici. Zato je Achimas bio napet, ali miran.

•Zar i vi spadate među Sobolevljeve pristaše? - razdražljivo upita naručitelj.

•Nemam ja ništa sa Sobolevim, ja sam pristaša zdravog razuma. A zdravi razum mi ne dopušta sudjelovati u poslovima koji podrazumijevaju kasnije uklanjanje izvršitelja, to jest, u ovom slučaju - mene. Poslije akcije takvih razmjera svjedoci se ne ostavljaju. Savjetujem vam da potražite nekog novajliju. Obično političko ubojstvo nije tako složena stvar.

Achimas ustane i oprezno uzmakne prema vratima, spreman da svakog časa zapuca.

-

Sjednite. - Čovjek u kutu zapovjedničkim pokretom pokaže naslonjač. - Ne treba mi novajlija, nego najbolji u vašoj profesiji, zato što je stvar vrlo složena. Vidjet ćete i sami. Ali, najprije ću vam otkriti neke pojedinosti koje će vas osloboditi sumnji.

Osjećalo se da monsieur NN nije navikao pružati objašnjenja i suzdržava se da ne plane.

-To nije ni političko ubojstvo ni urota. Naprotiv, urotnik i državni zločinac je Sobolev, kojem ne daju mira Korzikančeve lovorike. Naš junak priprema ni više ni manje nego vojni udar. U uroti sudjeluju časnici iz njegova korpusa, a također i bivši generalovi suborci, od kojih mnogi služe u gardi.

Najopasnije je to što Sobolev nije popularan samo u vojsci, već i u svim društvenim slojevima. A mi, dvor i vlada, izazivamo u jednim nezadovoljstvo, a u drugima i otvorenu

mržnju. Ugled carske kuće silno je opao nakon sramna lova na samodrška koji se okončao njegovim umorstvom. Ubiše pomazanika Božjeg kao zeca u psećoj hajci!

Govornikov se glas napunio strašnom snagom, i iza Achimasovih leđa odmah zaškripaše vrata. Onaj, kome su dvor i vlada ulazili u kategoriju »mi«, nestrpljivo mahne rukom u bijeloj rukavici, i vrata se opet zatvoriše. Dalje je tajnoviti gospodin već govorio mirnije, bez gnjeva.

- Poznat nam je plan urotnika. Sada Sobolev izvodi manevre čiji je pravi cilj generalna proba udara. Zatim će u pratnji svojih jataka otputovati u Moskvu kako bi se ondje, daleko od Petrograda, sastao s nekim gardijskim generalima, dobio njihovu podršku i definitivno razradio plan. Udar će se izvršiti prvih dana srpnja, za vrijeme smotre u Carskom Selu. Sobolev kani uzeti članove carske obitelji pod »privremenu skrb«, radi njihove dobrobiti i spasa domovine. - U glasu zazvuči teški sarkazam. - Za samu domovinu bit će proglašeno da se nalazi u opasnosti i morat će se uspostaviti vojna diktatura. Postoje ozbiljne osnove da smatramo kako će taj bezumni projekt podržati značajni dio vojske, plemstva, trgovaca, čak i seljaka. Bijeli General idealno odgovara ulozi spasitelja domovine!

Monsieur NN ustane, ljutito se prošeta duž zida, pucketajući prstima. Držao se, međutim, i dalje u sjeni, lice nije pokazivao. Achimas je razabrao samo aristokratski nos i bujne zaliske.

-

Znajte, gospodine Walde, da u ovom slučaju nećete izvršiti nikakav zločin, zato što je Soboleva osudio na smrt sud u kojem su sudjelovali najviši dostojanstvenici carstva. Od dvadesetorice visokopostavljenih sudaca za smrtnu je kaznu glasalo njih sedamnaest. Suđenje je bilo tajno, ali zato ništa manje zakonito. Onaj gospodin kojeg ste smatrali posrednikom bio je jedan od sudaca i djelovao je u interesu međunarodne sigurnosti i mira u Europi. Kao što vam je vjerojatno poznato, Sobolev je predvodnik ratoborne slavenske stranke i njegov dolazak na vlast neminovno bi

doveo do rata s Njemačkom i Austro-Ugarskom.

Državni se čovjek zaustavi i stane gledati hladnokrvnog slušatelja.

•Zato se nemate zbog čega bojati za svoj život. Nemate posla sa zločincima, nego s najvišom vlašću velikog carstva. Ne nudi vam se uloga ubojice nego krvnika. Je li vas moje objašnjenje zadovoljilo?

•Recimo. - Achimas stavi ruke na stol. Pucanja, čini se, neće biti. - Ali, u čemu je zapravo složenost posla? Zašto se general ne može naprosto otrovati ili, u najgorem slučaju, ustrijeliti?

•Aha, znači, pristajete. - Monsieur NN zadovoljno kimne i spusti se na stolicu. - Sada ću vam objasniti zašto nam je potreban tako ugledan stručnjak. Počnimo od toga da doći do Soboleva nije nimalo jednostavno. Danju i noću okružen je ađutantima i posilnima koji su mu fanatično odani. A i ne može ga se tek tako ubiti - sva bi se Rusija digla na noge. On mora umrijeti prirodnim putem, bez ikakvih dvosmislenosti i sumnji. No, ni to nije dovoljno.

Ukloniti zlotvora pomoću otrova mogli bismo i sami. Međutim, urota je otišla predaleko. Čak i predvodnikova smrt ne mora zaustaviti urotnike. Oni će dovršiti svoje djelo smatrajući da izvršavaju Sobolevljevu oporuku. Najvjerojatnije im bez vođe ništa neće uspjeti, ali Rusija će potonuti u krvavi kaos i vrhovna će vlast biti definitivno kompromitirana. U usporedbi sa sobolevcima dekabristi će ispasti vragolan-čići. I sada ću postaviti pred vas zadatak u svojoj njegovoj zamršenoj potpunosti.

Energično je rezimirao sijekući tamu zamasima bijele rukavice:

-

Soboleva treba pogubiti tako da širokoj javnosti njegova smrt izgleda prirodna i ne izaziva negodovanje. Organizirat ćemo mu raskošan pogreb, postaviti ćemo spomenik i čak ćemo njegovim imenom nazvati neki brod. Ne treba lišiti Rusiju jedinog nacionalnog heroja. No, istodobno Sobolev mora umrijeti na takav način da njegovi suučesnici budu

demoralizirani i ostanu bez svog stijega. Ostavši junakom u očima gomile, on mora izgubiti tu aureolu među urotnicima. Tako da, kao što sami vidite, novajlija ne može izvršiti takav zadatak. Recite, može li se uopće izvršiti?

Prvi put u govornikovu glasu zazvuči nešto slično ne-sigurnosti.

Achimas upita:

-

Kako i kada ću dobiti ostatak svote? Monsieur NN s olakšanjem uzdahne.

-

Kada Sobolev otputuje u Moskvu, sa sobom će imati cijeli novčani fond urote - oko milijun rubalja. Priprema udara zahtijeva velike troškove. Kad ubijete Soboleva, novac ćete uzeti sebi. Nadam se da ćete taj zadatak obaviti bez teškoća?

•Danas je prema ruskom računanju 21. lipnja. Kažete da je udar predviđen za početak srpnja. Kada Sobolev putuje u Moskvu?

•Sutra. Najkasnije prekosutra. I bit će ondje do 27. Zatim će svratiti na svoj rjazanski posjed pa odatle odmah u Petrograd. Poznato nam je da ima dogovorene susrete s generalima 25., 26. i 27. Iz Petrograda će specijalno radi toga u Moskvu stići... uostalom, neću navoditi suvišna imena. Bez Soboleva ti su ljudi bezopasni. S vremenom ćemo ih tiho, bez publiciteta, poslati u mirovinu. Ali ipak je bolje da se Sobolev ne uspije sastati s njima. Ne želimo da se zaslužni generali okaljaju državnom izdajom.

-

U vašim okolnostima takva je blagost nedopustiva

-

ne suzdrži se od oštine Achimas. Zadatak i bez dodatnog smanjenja roka nije bio lagan. - Htjeli biste da ja obavim posao do 25. lipnja, to jest, dajete mi svega tri dana. To je malo. Potrudit ću se, ali ne obećavam.

Istog je dana Achimas isplatio i otpustio pomoćnike

-

više nije trebao njihove usluge.

A sam je noćnim vlakom otputovao u Moskvu.

4

Prema klasifikaciji, koju je nekoć razradio Achimas, zadatak je pripadao četvrtoj, najtežoj kategoriji složenosti: prikryveno ubojstvo slavne osobe u maksimalno kratkom roku s dodatnim uvjetima.

Bile su tri teškoće.

Prva: jaka, odana straža.

Druga: imitacija prirodne smrti. Treća: smrt mora u očima široke javnosti izgledati doličnom, a u očima uskog kruga posvećenih sramotnom. Zanimljivo.

Achimas se udobno smjesti na baršunastom divanu u kupeu prvog razreda, unaprijed uživajući u plodotvornom misaonom radu. Deset sati puta trebalo je biti dovoljno.

Spavati ne mora - ako ustreba, mogao je biti bez sna i tri, četiri dana. Hvala ujaku Hasanu i njegovu nauku.

Also, der Reihe nach-

Izvadio je izvještaje koje su mu na njegovu molbu ustupili naručitelji. Tu je bio potpuni Sobolevljev dosje koji se očito nije prikupljao samo godinu dana: iscrpna biografija s popisom sklonosti, veza. Nikakvih prikladnih hirova za koje se moglo uhvatiti nije bilo — nije kockar, nije opioman, nije teški pijanac. U osobnoj karakteristici prevladavala je riječ »izvrstan«: izvrstan jahač, izvrstan strijelac, izvrstan biljarist. U redu.

Achimas prijeđe na stupac »sklonosti«. Pije umjereno, preferira *chateau-yquem*, puši brazilske cigare, voli ruske romanse, osobito Oskorušu (djelo g. I. Surikova). Tako.

»Intimne navike«. Jao, tu ga je čekalo razočaranje. Nije pederast, nije sljedbenik markiza de Sadea, nije pedofil. U prošlosti je, doduše, bio poznati zavodnik, no posljednje dvije godine vjeran je ljubavnici, učiteljici ženske gimnazije u Minsku Ekaterini Golovinoj. Postoje informacije da joj je prije mjesec dana ponudio da ozakone vezu, ali Golovina je zbog nepoznata razloga odbila pa su prekinuli odnos. Tako znači, tu nečeg ima.

Dakle, redom, (njem.)

Achimas zamišljeno pogleda kroz prozor. Uzme sljedeći dokument. Imena i karakteristike časnika iz Sobolevljeve pratnje. Većinom iskusni ratnici. Na putovanjima generala prati najmanje sedam-osam ljudi. Sobolev nikamo ne ide sam. To nije dobro. Još je gore bilo to što su hranu koju je general uzimao provjeravali, i to ne jedan, nego dvojica: stariji ordonans esaul Gukmasov i osobni sobar.

Ipak, prikazati prirodnu smrt, koja neće izazivati sumnje, može se samo pomoću otrova. Nesretni slučaj nije pogodan - tu uvijek nešto smrdi.

Kako meti dati otrov izbjegavši provjeru? Tko je bliži Sobolevu od ordonansa i sobara?

Ispada, nitko. U Minsku je imao ljubavnicu, iz njezinih je ruku zacijelo jeo bez provjere. Ali, veza je prekinuta.

Ipak, stop. Misao ide u pravom smjeru. Muškarcu se najviše može približiti žena, čak i nedavna poznanica. Naravno, uz uvjet da su stupili u vezu. Tada će ađutanti i sobari morati pričekati iza vrata.

Dakle, kada je Sobolev prekinuo s ljubavnicom? Prije mjesec dana. Znači, ogladnio je - na manevrima mu nije bilo do ljubakanja, a i stajalo bi u izvješću. On je punokrvni muškarac, u naponu snage. No, opet poduzima riskantnu stvar koja će se tko zna kako završiti.

Achimas zaškilji.

Nasuprot njega sjedila je dama sa sinom kadetom, poluglasno ga je uvjerala da se ponaša pristojno i ne vrti.

- Vidiš, Serge, da ovaj gospodin radi, a ti se joguniš.

Dječak pogleda urednog otmjenog plavokosog čovjeka u sivom sakou. Raširio na koljenima nekakve dosadne papire i miče usnama, Švabo.

Švabo pogleda kadeta ispod oka i neočekivano mu namigne svijetlim okom. Serge se namršti.

Slavni Ahil ima svoju petu, i to ne previše originalnu, zaključio Achimas. Nema se što mudrovati i otkrivati toplu vodu. Što jednostavnije, to sigurnije.

Logička shema izgradila se sama od sebe.

1)

Žena je najprikladniji mamac za zdravog muškarca Sobolevljeva tipa koji je umoran od uzdržavanja.

2)

Preko žene je najlakše žrtvi dati otrov.

3)

Razvrat se u Rusiji smatra sramotnim činom i u svakom slučaju nedostojnim nacionalnog junaka. Ako junak nije umro na bojnopolju ili barem na bolesničkom ležaju, nego je ispustio dušu na ležaju poroka, s ljubavnicom, a još bolje s bludnicom, to je prema ruskim shvaćanjima: a) nedolično, b) komično, c) naprosto glupo. Junacima se to ne oprašta.

Ostalo će učiniti svita. Ađutanti će zapeti iz petnih žila kako bi zatajili ružne okolnosti smrti Bijelog Generala od javnosti.

No, između njih, urotnika, glasine će se proširiti munjevito.

Teško je ići protiv cara bez vođe, pogotovo ako se umjesto viteške zastave iznad glave vije "zamrljana plahta. I Bijeli General će za svoje pristaše prestati biti tako bijel.

No, metoda je definirana. Sada ide tehnika.

U kovčegu je Achimas između ostalih korisnih stvari imao solidan izbor kemikalija. U ovom je slučaju idealno odgovarao ekstrakt soka amazonske paprati. Dvije kapi bezbojne i gotovo bezukusne tekućine bilo je dovoljno da uz neznatno ubrzano bilo kod zdravoga čovjeka dođe do prestanka disanja i srčanog udara. Smrt je pritom izgledala potpuno prirodna, nikomu ni na pamet ne bi palo posumnjati u trovanje. U svakom slučaju, već nakon dva-tri sata bilo bi nemoguće otkriti tragove otrova.

Sredstvo je bilo pouzdano, više puta iskušano. Posljednji put Achimas gaje koristio pretprošle godine, izvršavajući narudžbu jednog londonskog besposličara koji je poželio otarasiti se strica milijunaša. Operacija je bila obavljena jednostavno i elegantno. Voljeni nećak pripremio je ručak u čast dragog rođaka. Među gostima bio je i Achimas. Najprije je sa starim popio otrovani pjenušac, a zatim, uvrebavši priliku, šapnuo milijunašu da ga nećak želi ukokati. Stric je

porumenio, primio se za srce i srušio kao pokošen. Do smrti je došlo pred očima desetak svjedoka. Achimas se vratio u hotel laganim, ravnomjernim korakom kako bi otrovu dao vremena da se apsorbira i oslabi.

Žrtva je bila stariji čovjek slaba zdravlja. Iskustvo je pokazivalo da na snažna, mlada muškarca pripravak djeluje kada puis dostiže 80-85 otkucaja u minuti.

Dakle, pitanje je glasilo ovako: hoće li u času ljubavne strasti junačkom generalu uzavreti krv do 85 otkucaja?

Odgovor: dakako da će uzavreti, tome i služi strast. Osobito ako se predmet strasti pokaže dovoljno vatrenim.

Ostala je sitnica - pronaći odgovarajuću kokotu.

5

U Moskvi, u skladu s uputama, Achimas je odsjeo u novom otmjenom hotelu Metropol pod imenom trgovca Nikolaja Nikolajeviča Klonova iz Rjazana.

Na broj koji je dobio od monsieur NN-a telefonirao je moskovskom predstavniku naručitelja, za kojega mu jebilo rečeno da ga zove »gospodin Nemo«. Ti apsurdni nadimci više se nisu Achimasu činili smiješnima - bilo je očito da se ovdje ne šale.

-

Da - zašušta glas u slušalici.

-

Ovdje Klonov - reče Achimas u aparat. - Trebam gospodina Nema.

-

Ja sam - reče glas.

-

Prenesite da mi hitno pošalju opis Ekaterine Gotovine.

Achimas još jednom ponovi ime Sobolevljeve ljubavnice i prekine vezu.

M-da, ovi konspiratori branitelji prijestola nisu bogzna što. Achimas uzme kod poslužitelja telefonski imenik i pogleda koji je pretplatnik na broju 211. Dvorski savjetnik Petar Parmenovič Hurtinski, načelnik tajnog ureda moskovskog general-gubernatora. Nije loše.

Nakon dva sata kurir je dostavio u hotel zapečaćenu depešu. Telegram je bio kratak.

»Plavuša, sivo-plave oči, malko grbav nos, mršava, skladno građena, visoka dva aršina i četiri veršoka, grudi male, uzak struk, na desnom obrazu madež, na lijevom koljenu ožiljak od pada s konja. NN«

Ovo o lijevom koljenu i madežu bijaše suvišno. Glavno da je određen tip: slabašna oniska plavuša.

- Reci, prijatelju, kako se zoveš?

Broj 19 je gledao konobara nekako neodređeno, kao da se skanjuje. Poslužitelju, iskusnu čovjeku, taj ton i izražavanje bili su dobro poznati. Maknuo je s lica osmijeh kako ne bi zbunjivao gosta prevelikim razumijevanjem i rekao:

-

Timofej, Vaše stepenstvo. Imate li kakav nalog?

19 (prema knjizi - trgovac prvog poreznog razreda iz Rjazana) odvede Timofeja od pulta do prozora, gurne mu rubalj.

-

Dosadno mi je, brate. Usamljen sam. Kako da si... uljepšam.

Trgovac zatrepće blijedim trepavicama, porumeni. Ugodno je imati posla s tako obzirnim čovjekom. Konobar raširi ruke:

•Nema ništa lakše, gospodine. Kod nas u Moskvi ima veselih djevojaka u izobilju. Želite li da vam šapnem adresu?

•Ne, ne treba adresa. Ja bih neku posebnu, koja se razumije. Ne volim jeftine - ohrabri se Rjazanac.

•Ima i takvih. - Timofej stane nabrajati na prste. - U Jaru pjeva Varja Serebrjana - zgodna cura, neće sa svakim.

Carmencita, vrlo modema osoba, s njom se dogovara preko telefona. U Alpskoj ruži pjeva mademoiselle Wanda, vrlo izbirljiva gospođica. U Francuskoj opereti dvije su plesačice, Lisette i Anisette, vrlo popularne. Sada među glumicama...

•E, e, ja bih glumicu - živne 19. - Samo po mom ukusu. Ja, Timofeje, bucmaste ne volim. Ja bih vitku, s uskim strukom, srednje visine i da je obavezno plavuša.

Konobar promisli pa rekne:

•Onda Wanda iz Ruže. Plavuša je i mršava. Ali, ima uspjeha.

Druge su punačke. Što ćete, gospodine, takva je moda.

•Reci mi kakva je ta Wanda.

•Njemica. Plemenitih manira, zna svoju vrijednost. Živi svjetski, u Angliji, ima poseban ulaz. Može si priuštiti - po pet stotina rubalja uzima za zabavu. I izbirljiva je, ide samo s onima koji joj se svide.

•Petsto rubalja? Oho! - Trgovac se, izgleda, zainteresirao. - A gdje bih ja, Timofeje, mogao pogledati tu Wandu? Kakva je ta Alpska ruža?

Konobar pokaže na prozor:

-

Ma tu je, blizu, na Sofijki. Skoro svake večeri pjeva.

Restoran nije ništa posebno, s našim ili sa Slavenskim bazarom ne može se usporediti. Uglavnom, da prostite, dolaze Švabe. A naši, Rusi, samo da pogledaju Wandu. I oni s ozbiljnim namjerama, da je angažiraju.

-1 kako je angažiraju?

-

Ima poseban postupak - sa zadovoljstvom krene opisivati Timofej. - Treba je najprije pozvati za stol. Ali, ne tek tako je pozvati, neće doći. Prvo se mora poslati buket ljubičica i omotati ih sa sto rubalja. Mademoiselle će vas pogledati izdaleka. Ako joj se odmah ne svidite, poslat će novac natrag. A ako ne vrati, znači, doći će sjesti. Ali, to je tek pola posla. Može sjesti s vama, popričati o ovome i

onome, a kasnije ipak odbiti. I novac neće" vratiti jer je izgubila vrijeme. Kažu da tim odbijanjima zarađuje više nego

na petstotinjarkama. Tako je ona to organizirala, ta Wanda.

Navečer je Achimas sjedio u Alpskoj ruži, pijuckao solidno rajnsko i promatrao pjevačicu. Njemica je zaista bila zgodna.

Nalik na bakanticu. Lice nimalo njemačko - drsko, obijesno, u zelenim se očima prelijeva rastaljeno srebro. Achimas je

jako dobro poznao taj posebni preljev koji se susreće samo kod najdragocjenijih predstavnica ženskog roda. Muškarci

nisu lakomi na pune usne ili na mali, pravilni nos, nego na

to prelijevajuće srebro, slijepi su od tog nestalnog sjaja, gube razum. A kakav glas! Achimas, iskusni poznavatelj ženske

ljepote, znao je da u glasu leži pola čarolije. Kada je tako dubok i pritom malko prekriven promuklošću, kao da ga je zahvatio mraz ili, suprotno, opržio plamen, onda je to opasno. Bolje je, poput Odiseja, vezati se uz jarbol, inače ćeš potonuti. Neće odvažni general odoljeti toj sireni, nipošto neće.

Ipak ima nešto vremena. Danas je tek utorak, Sobolev će stići u četvrtak, tako da je imao mogućnost da bolje promotri mademoiselle Wandu.

Tijekom večeri dvaput su joj slali bukete. Jedan, koji je poslao gojazni trgovac u tamnocrvenu redengotu, Wanda je odmah vratila, čak ga nije ni dodirnula. Trgovac je odmah otišao, lupajući čizmama i psujući.

Drugi je buket poslao gardijski general s ožiljkom na obrazu. Pjevačica je prinijela ljubičice k licu, novčanicu spremila u čipkasti rukav, ali do gardista je došla tek kasnije i nije dugo sjedila s njim. Achimas nije čuo o čemu su govorili, ali razgovor se završio time što se Wanda, zaba-civši glavu, nasmijala, udarila pukovnika lepezom po ruci i otišla. Gardist je filozofski slegnuo ramenima sa zlatnim epoletama i nakon nekog vremena poslao još jedan buket, ali Wanda ga je odmah vratila.

No, kada je neki plavokosi crvenih obraza, koji je izgledom mnogo manje imponirao od odbijenog časnika, nemarno pozvao prstom oholu pjevačicu, ona nije nimalo čekala - odmah je sjela za njegov stol. Plavokosi joj je nešto lijeno govorio lupkajući po stolnjaku kratkim prstima obraslim riđim dlakama, a ona ga je šutke slušala, bez osmijeha, dvaput kimnuvši. Da nije svodnik, začudi se Achimas. Ne izgleda tako.

No, u ponoć, kada je Wanda izašla kroz sporedni ulaz (Achimas je stražario na ulici), upravo je plavokosi čekao Wandu na ulici u kočiji i ona se odvezla s njim. Achimas ih je slijedio u jednosjedu koji je iz opreza unajmio u Metropolu. Prošli su Kuznecki most, skrenuli na Petrovku. Na uglu, kod velike zgrade s osvjetljenim natpisom Anglija, Wanda i njezin suputnik sišli su i otpustili kočijaša. Bilo je kasno, a to je

značilo da će antipatični kavalir ostati prenoćiti. Tko je on, ljubavnik? Ali Wanda ne izgleda baš sretno.

Trebat će se informirati kod »gospodina Nema«.

6

Kako ne bi riskirao i gubio uzalud vrijeme, Achimas nije omotao ljubičice stotinjarkom, već ih je provukao kroz prsten sa smaragdom, koji je kupio danas na Kuzneckom. Žena može odbiti novac, skupi ukras nikada.

Naravno, djelovalo je. Wanda je radoznalo razgledala dar, a zatim isto tako zainteresirano potražila pogledom darovatelja. Achimas se lagano nakloni. Danas je nosio engleski smoking i bijelu kravatu s briljantnom iglom. Naizgled ni britanski lord, ni moderni poduzetnik - novi kozmopolitski tip, koji je počeo paradirati Europom i Rusijom.

Jučerašnjeg neuljudnog plavokosog, o kojem je Achimas dobio iscrpne (i vrlo značajne) informacije, nije bilo u dvorani.

Otpjevavši pjesmu, Wanda sjedne nasuprot Achimasa, zagleda mu se u lice i iznenada reče: - Kakve prozirne oči. Kao potok.

Od te se rečenice Achimasu iz nekog razloga načas steglo srce. Pojavilo se neko nejasno, iščezavajuće sjećanje, ono što Francuzi zovu de ja vu. Malo se namrštio. Kakve su to gluposti, ne može se Achimas Walde uloviti na udicu ženskim lukavštinama.

-

Trgovac prvog poreznog razreda Nikolaj Nikolaje-vič Klonov, predsjednik Rjazanskog trgovačkog društva

-

predstavio se.

-

Trgovac? - začudi se zelenooka. - Ne izgledate tako. Prije kao pomorac. Ili razbojnik.

Ona se promuklo nasmije, i Achimasu po drugi put postane neugodno. Još nitko i nikada mu nije rekao da slični na razbojnika. Mora izgledati prosječno i čestito - to je obavezni uvjet profesije.

A pjevačica ga je u međuvremenu nastavila iznenađivati.

-

Nemate rjazanski izgovor - posprdno je dobacila.

-

Da niste slučajno stranac?

Achimasov je govor uistinu, izgleda, imao vrlo lagan, gotovo neprimjetan naglasak - nekakav neruski metalni prizvuk koji mu je ostao od djetinjstva, ali da bi ga se ra-zabralo, bila je potrebna izuzetna izoštrenost sluha. Tim je neobičnije bilo čuti to od Njemice.

-

Dugo sam živio u Ziirichu - rekao je, - Naša kompanija ima ondje predstavništvo. Ruski lan i cic.

-

No, i što želite od mene, švicarsko-rjazanski trgovce?

-

kao da ništa nije bilo nastavi žena. - Trgovati sa mnom? Jesam li pogodila?

Achimas se umiri - pjevačica je naprosto koketirala.

-

Upravo tako - reče on ozbiljno i sigurno, kako je uvijek govorio sa ženama tog tipa. - Imam za vas povjerljivu poslovnu ponudu.

Ona prasne u smijeh pokazavši sitne pravilne zube.

-

Povjerljivu? Krasno se izražavate, monsieur Klonov. Ja obično i dobivam isključivo povjerljive ponude.

Toga se Achimas sjetio: to isto i otprilike istim riječima on je odgovorio prije tjedan dana »barunu von Steinitzu«. Nehotice se osmjehnuo, ali odmah ozbiljno nastavi:

-

Nije ono što mislite, gospođice. Rjazansko trgovačko društvo, kojeg imam čast biti predsjednik, povjerilo mi je da se pobrinem za nekakav skup, neobičan dar za jednog našeg zemljaka, zaslužna i znamenita čovjeka. Ja mogu odabrati dar prema svom nahođenju, ali naš zemljak svakako mora biti zadovoljan. Kod nas u Rjazanu jako vole i poštuju tog

čovjeka. Dar želimo uručiti diskretno, nenametljivo. Čak anonimno. Neće ni saznati da su novac skupili trgovci iz njegova rodnog Rjazana. Dugo sam razmišljao što darovati sretniku kojemu je sudbina dala apsolutno sve. A zatim sam ugledao vas i shvatio da je najljepši dar žena poput vas. Neobično, ali ona se zacrvenjela.

...

•Kako se usuđujete! - Oči joj planu. - Ja nisam stvar da me se daruje!

•Ne vas, mademoiselle, nego samo vaše vrijeme i vaše profesionalno umijeće - oštro reče Achimas. - Ili sam doveden u zabludu i vi ne trgujete svojim vremenom i vještinama?

Ona ga je gledala s mržnjom.

-

Znate li vi, trgovce prvog poreznog razreda, da je dovoljna jedna moja riječ da vas odavde izbace na ulicu? On se nasmiješi samo usnama.

-

Mene još nitko nikada nije izbacio na ulicu, gospođice. Uvjeravam vas, to je posve isključeno. Nagnuo se naprijed i, gledajući ravno u oči koje su sijevale bijesom, rekao:

-

Nemoguće je biti kurtizanom napola, mademoiselle. Bolji su pošteni poslovni odnosi: rad u zamjenu za novac. Ili se bavite svojim zanatom iz zadovoljstva? Iskre u pogledu su ugasle, široka, senzualna usta se iskrive u gorkom osmijehu.

-

Kakvo zadovoljstvo... Naručite mi pjenušac. Pijem samo pjenušac, drugačije u mojem »zanatu« ne ide - propiješ se. A pjevati danas više neću. - Wanda dade znak konobaru, i ovaj, očito znajući njezine navike, donese bocu »clicqota«. - Imate pravo, gospodine filozofe. Biti napola na prodaju znači samo se obmanjivati.

Ispila je čašu do dna, ali nije dopustila da se ponovno

napuni. Sve je išlo uspješno, i Achimasa je brinulo samo jedno: u njega, Wandina izabranika, zurili su sa svih strana. Ali nema veze, napustit će restoran sam, smatrat će ga još jednim koji nije uspio i odmah ga zaboraviti.

•Sa mnom rijetko tako razgovaraju. - Od pjenušca se pogled pjevačice nije razvedrio, već naprotiv, postao je tužan. - Uglavnom laskaju. Na početku. A onda govore »ti« i pozivaju da im budem metresa. Znete li što ja želim?

•Znam. Novac. Slobodu koju on daje - rastreseno dobaci Achimas, smišljajući pojedinosti sljedećih poteza.

Ona se potreseno zagleda u njega.

•Kako znate?

•Sam sam takav - on kratko odvrati. - Koliko vam novca treba da bi se napokon osjetili slobodnom?

Wanda uzdahne.

-

Sto tisuća. Davno sam to izračunala, još dok sam bila budala i preživljavala od satova glazbe. Neću o tome... Nije zanimljivo. Dugo sam živjela u siromaštvu, gotovo u bijedi. Do dvadesete godine. A onda sam odlučila: gotovo, dosta je. Postat ću bogata i slobodna. Tri godine su otada prošle.

-1 jeste li postali?

•Još toliko i postat ću.

•Znači, pedesetak tisuća već imate? - osmijehne se Achimas. Pjevačica mu se nesumnjivo sviđala.

•Imam - nasmije se ona, ali sada bez gorčine i izazivanja, nego strastveno, kako je pjevala svoje pariške šansone. I to mu se svidjelo - što se ne naslađuje samo-sažaljenjem.

•Mogu skratiti vašu robiju barem za pola godine - reče on podižući srebrnom vilicom ostrigu. - Društvo je skupilo za dar deset tisuća.

Prema Wandinu izrazu lica Achimas shvati da ona nije u stanju u kojem može hladnokrvno rasuđivati, i da će ga sada poslati k vragu skupa s deset tisuća, pa zato požuri dodati: -

-

Ne odbijajte, žalit ćete. Osim toga, ne znate o kome je

riječ. O, mademoiselle Wanda, to je velik čovjek, za jednu noć s takvim čovjekom mnoge bi dame, k tome iz najboljeg društva, same platile velik novac.

Zašutio je znajući da ona sada neće otići. Još se nije rodila žena kod koje bi ponos bio jači od znatiželje.

Wanda je ljutito gledala ispod oka. Zatim ne izdrži, frkne:

-

No, govorite, nemojte me mučiti, zmijoj rjazanska.

-

Sam general Sobolev, neusporedivi Ahil i rjazanski vlastelin - s važnim izrazom reče Achimas. - Eto koga vam nudim, a ne nekog trgovca s trbušinom do koljena. Kasnije, u slobodi, još ćete i memoare napisati. Deset tisuća i povrh toga Ahil - po meni, nije loše.

Po licu pjevačice bilo je očito da se dvoumi.

-

I još ću vam nešto ponuditi - već sasvim tiho reče, gotovo prošapta Achimas. - Mogu vas zauvijek izbaviti od društva Herr Knabea. Ako želite, naravno.

Wanda se trgne. Zapita uplašeno:

•Tko si ti, Nikolaju Klonove? Ti nisi trgovac?

•Trgovac sam, trgovac. - On pucne prstima da mu donesu račun. - Lan, cic, platno. Ne čudite se mojoj upućenosti.

Društvo mi je povjerilo važan posao, a u poslu volim temeljitost.

•Zato si jučer onako zurio kada sam sjedila s Kna-beom - neočekivano će ona.

Dobro zapaža, pomisli Achimas, još ne odlučivši je li to dobro ili loše. I to što mu je počela govoriti »ti« također je zahtijevalo promišljanje. Što će biti pogodnije - povjerenje ili distanca?

•A kako me možeš izbaviti od njega? - žudno zapita Wanda. -

Pa ti ni ne znaš tko je on... - I, kao da se dosjetila, prekine samu sebe. - Odakle ti uopće da ga se ja želim riješiti?

•Vaša stvar, mademoiselle - slegne ramenima Achimas, odlučivši da je distanca u ovom slučaju efikasnija. - No, što je, pristajete li?

•Pristajem. - Ona uzdahne. - Nešto mi govori da se od tebe

ionako neću osloboditi.

Achimas kimne:

•Vi ste vrlo pametna žena. Sutra nemojte dolaziti ovamo. Navečer, oko pet sati, budite kod kuće. Svratit ću k vama u Angliju, o svemu ćemo se definitivno dogovoriti. I pobrinite se da budete sami.

•Bit ću sama. - Gledala gaje nekako čudno, nije shvaćao što znači taj pogled.

Iznenada je upitala:

-

Kolja, a nećeš me prevariti?

Čak ne same riječi - intonacija s kojom su bile izgovorene najednom se učiniše Achimasu tako poznatima da mu je srce zamrlo.

I on se sjeti. Zaista je de/o vu. To je već bilo.

Isto je nekada rekla Evgenija, prije dvadeset godina, prilikom pljačke željezne sobe. I ono o prozirnim očima je ona rekla, djevojčica Ženja, u sirotištu u Skirovsku.

Achimas raskopča uštirkani ovratnik - nekako mu je postalo teško disati.

Odmjerenim glasom reče:

-

Časna trgovačka riječ. Dakle, mademoiselle, do sutra.

7

U hotelu je Achimasa čekao kurir s brzojavom iz Pet-rograda. »Uzeo je mjesec dana dopusta i oputovao vlakom u Moskvu. Stiže sutra u pet poslijepodne. Odsjest će u hotelu Dusseau, Kazališni prolaz, u sobi broj 47. Prati ga sedam časnika i sobar. Vaša nagrada je u smeđoj aktovci. Prvi sastanak dogovoren je u petak u deset sati ujutro sa zapovjednikom Petrogradskog okruga Ganeckim. Napominjem da taj susret nije poželjan. NN«

U četvrtak 24. lipnja Achimas, odjeven u prugasti žaket, sa zalizanim razdjeljkom i slamnatim šeširom, od ranog se jutro vrzmao po predvorju Dusseaua. Uspio je urediti poslovne odnose s recepcionarom, vratarom i sobarom koji je opsluživao krilo predviđeno za visokog gosta. Sređivanju

odnosa pridonijele su dvije okolnosti: kao prvo, iskaznica dopisnika Moskovskih *gubernskih vedomosti*, koju mu je nabavio gospodin Nemo, a kao drugo, izdašno podmazivanje (recepcionar je dobio dvadeset pet rubalja, vratar deset, sobar tri). Najvrjednijom investicijom pokazala su se upravo tri rublja - sobar je krišom uveo izvjestitelja u sobu broj 47. Achimasu je raskošno uređenje izmamilo uzdah, pogledao je kamo gledaju prozori (u dvorište, prema Roždes-tvenki, vrlo dobro), obratio pažnju na sef ugrađen u zid spavaće sobe. To je također bilo zgodno, neće morati sve prevrnuti tražeći novac. Aktovka će, razumije se, biti spremljena u sef, a brava je najobičnija, belgijska »Van Lip-pen«, pet minuta posla. Iz zahvalnosti za uslugu dopisnik Vedomosti dao je sobaru još pola rublja, ali tako nespretno da je kovanica pala i otkotrljala se pod divan. Dok je mali puzao, Achimas je petljao oko kvake prozorskog krila: okrenuo ju je tako da se jedva drži. Malo se gurne izvana i prozor će se otvoriti. U pola šest Achimas je s izvjestiteljskim blokom u ruci stajao kod ulaza u gomili dopisnika i danguba, očekujući dolazak velikog čovjeka. Kada je Sobolev u bijeloj odori izašao iz kočije, u gomili su pokušali zavikati »hura«, ali junak je pogledao Moskovljane tako ljutito, a ađutanti su tako žestoko zamahali, da su se ovacije stišale, a da se nisu ni oglasile. Bijeli General se učinio Achimasu začuđujuće sličnim somu: namršteno čelo, oči malo izbuljene, dugački brci i široki raščupani zalisci koji su pomalo podsjećali na škrge. Ali ne, som je lijen i dobrodušan, a ovaj se ogledao takvim čeličnim pogledom da ga je Achimas odmah prebacio u red krupnih morskih grabežljivaca. Morski čekić, ništa manje od toga. Naprijed je plivala riba-kormilar, smioni esaul, koji je surovo sjekao gomilu zamasima bijelih rukavica. S obiju generalovih strana išla su po trojica časnika. Povorku je zatvarao sobar koji je, međutim, na vratima krenuo natrag do kočije i stao rukovoditi iskrnavanjem prtljage. Achimas je uspio zamijetiti da Sobolev nosi u ruci veliku i, čini se, prilično tešku aktovku od teleće kože. Komično: žrtva je sama donijela honorar za svoju likvidaciju.

Dopisnici pojuriše za junakom u predvorje, u nadi da će se bar nečim okoristiti, postaviti pitanje, zapaziti kakav detalj. Achimas se ponio drugačije. Bez žurbe se približio sobaru i s poštovanjem se nakašljao, kao da objavljuje svoju prisutnost. No, s pitanjima nije navaljivao, čekao je da se na njega obrati pažnja.

Sobar, star, podbuo, srditih sijedih obrva (Achimas je znao čitavu njegovu biografiju, navike i slabosti, uključujući štetnu sklonost jutarnjem piću), baci pogled pun negodovanja prema kicošu sa slamnatim šeširom. No, cijenio je obazrivost pa se milostivo napola okrenuo.

- Dopisnik *Moskovskih gubernijskih vedomosti* - odmah iskoristi ponuđenu mogućnost Achimas. - Ne smijući opterećivati njegovu ekscelenciju dosadnim pitanjima, htio bih ipak u ime Moskovljana priupitati kakvi su planovi Bijelog Generala povodom posjeta prvostolnoj? Tko će to znati ako ne vi, Antone Lukiču?

-

Znamo, znamo, ali ne govorimo svakome - strogo odvrati sobar, ali bijaše očito da je polaskan.

Achimas otvori blok i izrazi spremnost da smjerno zapisuje svaku dragocjenu riječ. Lukič se isprsi, prijeđe na uzvišeni stil:

-

Danas je predviđen počinak. Umorni su nakon manevara i putovanja željeznicom. Nikakvi posjeti, nikakve večernje zabave i, sačuvaj Bože, nikako ne puštati vašu bratiju. Poslanice, deputacije, također ni čuti. Naređeno je da se večera zakaže u hotelskom restoranu u pola devet. Ako želite pogledati, uzmite stol dok nije kasno. Ali, gledajte samo izdaleka i ne postavljajte pitanja.

Molitveno prislonivši ruku na grudi, Achimas medeno priupita:

•A kakvi su planovi njegove ekscelencije za večer? Sobar se namrgodi:

•Ne tiče me se, a vas još manje.

Odlično, pomisli Achimas. Radni susreti žrtve počinju sutra,

a današnja večer je, izgleda, zaista posvećena »počinku«. Tu se naši interesi poklapaju.

Sada je trebalo pripremiti Wandu.

Nije iznevjerila, čekala ga je u svom boravištu i bila je sama.

Pogledala je Achimasa nekako čudno, kao da očekuje nešto od njega, ali kada je gost stao govoriti o poslu, pogled joj je izražavao dosadu.

-

Već smo se dogovorili - prezrivo je dobacila. - Zašto gubiti vrijeme na priču? Ja znam svoj posao, Kolja.

Achimas promotri sobu, koja je istodobno bila i soba za goste i budoar. Sve je bilo kako treba: cvijeće, svijeće, voće.

Pjevačica se opskrbila pjenušcem, ali nije zaboravila na bocu *chaieau-yquema*, na što je bila upozorena dan ranije.

U bordo haljini duboka izreza, pripijenoj u struku, koja je provocirala maštu, Wanda je bila neviđeno zavodljiva. Što jest jest, ali hoće li ribetina zagristi?

Prema Achimasovu mišljenju, morala je zagristi.

1)Nijedan normalan, zdrav muškarac neće izdržati Wandin napad.

2)Ako su informacije točne, a dosad monsieur NN nije iznevjerio, Sobolev nije samo normalan muškarac, već muškarac koji već najmanje mjesec dana posti.

3)Mademoiselle Wanda je isti tip žene kao generalova draga iz Minska, koju je zaprosio, ali je bio odbijen, a poslije i ostavljen.

Kako god bilo, mina je spremna. No, zbog sigurnosti potrebna je i nekakva iskra.

- Zašto mrštiš čelo, Kolja? Bojiš se da se neću svidjeti tvom zemljaku? - upita Wanda tobože izazivajući,..ali Achimas je ulovio prikriveni nemir u tonu. Svaka ljepotica i okorjela lomiteljica srdaca mora stalno potvrđivati svoju neodoljivost. U srcu svake fatalne žene migolji crv sumnje koji šapće: a možda su se čari rasplinule, možda se magija više neće ponoviti?

Ovisno o karakteru, ženu ili treba uvjeriti da je najprivlačnija, najljepša i najčišća, ili, suprotno, probuditi u njoj

natjecateljski duh. Achimas je bio uvjeren da Wanda pripada drugom tipu.

•Vidio sam ga danas - uzdahne on, gledajući sumnjičavo pjevačicu. - Bojim se da nisam možda pogriješio s darom. Kod nas u Rjazanu Mihaila Dmitrijeviča smatraju zavodnikom, a on je strašno ozbiljan. Što ako ništa ne uspije? Što ako generala ne zainteresira naš dar?

•No, to nije tvoja briga - sijejne očima Wanda. - Tvoj je zadatak isplatiti novac. Jesi li ga donio?

On bez riječi stavi svežanj na stol. Wanda uzme novac, tobože stane brojiti.

-

Svih deset tisuća? Dobro. - Ona lagano kvrcne Achimasa prstom po nosu. - Ne brini se, Kolja. Vi muškarci naivan ste svijet. Neće mi pobjeći tvoj junak. Reci, voli li pjesme? U restoranu u Dusseauu, čini mi se, imaju klavir.

Evo je, pomisli Achimas. Iskra za minu.

-

Da, voli. Najviše romansu *Oskoruša*. Znete li je? Wanda se zamisli, odmahne glavom.

-

Ne, malo ruskih pjesama pjevam, uglavnom europske.

Ali, nije problem, odmah ću je naći.

Uzela je s pijanina pjesmaricu, prolistala, našla.

-

Ova, ili?

Prijeđe prstima po tipkama, zapjevuši bez riječi, zatim poluglasno zapjeva:

Ne može oskoruša Hrastu se preseliti! Ja ću se, siroica, Uvijek sama njihati.

-

Nekakvo sentimentalno smeće. Heroji su sentimentalno društvo. - Ona se nakratko osvrne prema Achimasu.

- Idi sada. Zgrabit će general vaš rjazanski dar objema rukama.

Achimas nije odlazio.

-

Dama ne dolazi sama u restoran. Što ćemo s tim?
Wanda patnički prevrne očima.

-

Kolja, ja se ne petljam u tvoju trgovinu platnom, ne petljam se ni ti u moju profesiju.

Stajao je još minutu, slušajući kako duboki, strastveni glas pati od želje da se pripije uz hrast. Zatim se tiho okrenuo, pošao k vratima. Melodija se prekine. Wanda upita za njim:

•A nije li ti žao davati me drugome, Kolja? Achimas se okrene.

•Dobro, idi - odmahne ona. - Posao je posao.

8

U restoranu hotela Dusseau svi su stolovi bili zauzeti, ali na vrijeme udobrovoljeni recepcionar nije iznevjerio, sačuvao je za gospodina izvjestitelja najprikladniji: u kutu, s pogledom na čitavu salu. U dvadeset do devet, zveckajući ostrugama, ušla su najprije tri časnika, zatim sam general, potom još četvorica. Ostali gosti, koje je šef sale strogo upozorio da ne gnjave junaka znakovima pažnje, vladali su se obazrivo i pravili se da nisu u restoran došli vidjeti velikoga čovjeka, već naprosto večerati.

Sobolev je uzeo vinsku listu, nije na njoj našao *cha-teau-yquem* pa je poslao po nj u trgovinu Loewe. Svita je preferirala pjenušac i konjak.

Gospoda vojnici su poluglasno razgovarali, nekoliko su puta skupa prasnuli u smijeh, pri čemu se osobito isticao generalov zvučni bariton. Po svemu sudeći, urotnici su bili odlično raspoloženi, što je Achimasu bilo posve po volji.

U pet do deset, kada su *chateau-yquem* ne samo dopremili, nego već i otvorili, vrata restorana se otvoriše, kao od navale čarobnog vjetra, i na pragu se pojavi Wanda. Izražajno zastane, nagnuvši se naprijed čitavim svojim gipkim tijelom. Lice joj se zacrvenjelo, goleme oči sjale su kao ponoćne zvijezde. Cijela se sala okrenula na zvuk i zamrla, začarana čudesnim prizorom. Slavni general kao da se sav sledio, ne prinijevši k ustima vilicu s mariniranom mliječnicom.

Wanda načini kratku pauzu, točno toliko da efekt djeluje na

gledatelje, ali da se oni ne stignu ponovno zagnjuriti u tanjure.

-

Evo našeg junaka! - zvonko usklikne čudesna pojava.

I naglo, lupkajući potpeticama, uleti u salu.

Zašušti bordo svila, zanjiše se nojevo pero na šeširu široka oboda. Šef sale u užasu pljesne rukama, sjetivši se zabrane javnih scena, međutim, bezrazložno se brinuo: Sobolev se nimalo nije smeo, obrisao je sjajne usne salvetom i galantno ustao.

-

A zašto vi sjedite, gospodo, i ne ukazujete počast slavi ruske zemlje?! - okrene se prema sali zanesena pat-riotkinja, ni na tren ne prepuštajući inicijativu. - Hura za Mihaila Dmitriča Soboleva!

Čini se da su gosti samo to i čekali. Svi poskakaše s mjesta, zapljeskaše i zagrmi tako ushićeno »hura«, da se na stropu zanjihao kristalni luster.

General simpatično pocrvenje, klanjajući se na sve strane.

Unatoč sveeuropskoj čuvenosti i sveruskom obožavanju, on, čini se, ipak nije navikao na javno oduševljenje.

Ljepotica hitro priđe generalu, raširi tanke ruke:

-

Dopustite da vas poljubim u ime svih Moskovljanki!

-

i, čvrsto mu obgrlivši vrat, triput ga ljubne prema staro-moskovskom običaju, ravno u usta.

Sobolev pocrvenje još jače.

-

Gukmasove, premjesti se - dotakne on rame esaula s crnim brkovima i pokaže na slobodnu stolicu. - Učinite mi čast, gospođice.

-

Ne, ne, što vam je! - uplaši se prekrasna plavuša.

-

Kako bih smjela? Ako dopustite, radije ću vam otpjevati svoju omiljenu pjesmu.

I isto onako naglo krene prema bijelom klaviru koji je stajao u središtu sale.

Za Achimasa je Wanda djelovala preotvoreno, čak grubo, međutim, bilo je očito da je potpuno sigurna u sebe i odlično zna što radi. Lijepo je imati posla s profesionalkom.

Definitivno se u to uvjerio kada je salom zaplovio duboki, promukli glas, od kojeg se od prvih nota stezalo srce:

što šumiš, njišući se, Oskorušo tanka, Nisko sagnuvši Glavu do plota?

Achimas ustane i tiho izađe. Nitko nije obratio pažnju na njega - svi su slušali pjesmu.

Sada se treba neprimjetno ušuljati u Wandinu sobu i zamijeniti bocu *chateau-yquem*a.

Operacija je izvršena dosadno lako. Nije bilo potrebno ništa osim strpljenja.

U dvanaest i četvrt do Anglije su se dovezle tri kočije: u prvoj žrtva s Wandom, u ostalima časnici, njih sedmorica.

Achimas (s lažnom bradom i naočalama, pravi *privat-docent*) unaprijed je uzeo dvosobni apartman čiji su prozori gledali na obje strane: i na ulicu, i na dvorište, gdje se nalazilo odvojeno krilo. Svjetlo je ugasio da ne primijete sjenu.

Generala su dobro čuvali. Kada su Sobolev i njegova pratilja nestali iza vrata Wandina stana, časnici su se spremili na čuvanje dokolice svoga zapovjednika: jedan je ostao na ulici, kod ulaza, drugi je stao šetati po unutrašnjem dvorištu, treći je tiho šmugnuo u krilo i, očito, zauzeo stražu u predsoblju. Ostala se četvorica zaputiše u bife. Očito će dežurati na smjenu.

U dvadeset tri minute do jedan električno svjetlo na prozorima stana se ugasio, i na zavjesama se iznutra pojavio prigušeni crveni sjaj. Achimas s odobravanjem kimne, pjevačica je radila posve prema pariškim navadama.

Časnik, koji je šetao dvorištem, lopovski se osvrne, priđe crvenom prozoru i digne se na prste, no odmah, kao da se zastidio, odskoči i opet stane hodati gore-dolje, zviždeći pretjerano vedro.

Achimas je netremice gledao veliku kazaljku sata. Što ako Bijeli General, čuven po svojoj hladnokrvnosti u boju, nikada ne gubi glavu i puis mu se ne ubrzava čak niti od strasti? Malo vjerojatno jer proturječi fiziologiji. Kako li je samo planuo od Wandinih poljubaca u restoranu, a ovdje se neće ograničiti poljupcima.

Prije bi se očekivalo da iz nekog razloga neće dotaknuti *chateau-yquem*. Ali, prema psihologiji, trebao bi. Ako se ljubavnici ne bacaju jedno drugom u zagrljaj odmah u prvi čas - a prije nego što se u budoaru ugasila svjetiljka, prošlo je dobrih dvadeset minuta - onda se moraju neči-me zabaviti. Najbolje je popiti čašu omiljena vina, koje se tako prikladno našlo pri ruci. A ako ne popije danas, popit će sutra. Ili prekosutra. U Moskvi će Sobolev boraviti do 27., i ne treba sumnjati da od danas neće noćiti u svojoj sobi broj 47, nego ovdje. Rjazansko trgovačko društvo sa zadovoljstvom će platiti zemljaku taj ekstra trošak; za dodatne troškove dobiveno je od monsieur NN-a više nego dovoljno novca. U jedan i petnaest Achimas začu prigušeni ženski krik, zatim još jedan, glasniji i dulji, ali nije razabrao riječi. Časnik na dvorištu se trgne, trkom pojuri prema krilu. Čas poslije u prozorima bljesne jarko svjetlo i po zavjesama se ustumaraju sjene.

I to je sve.

Achimas je išao prema Kazališnom prolazu bez žurbe, zamahujući štapom. Imao je mnogo vremena. Do Dus-seaua ima sedam minuta laganog hoda - još preko dana je dvaput prošao najkraćim putem i izmjerio satom. Dok prođe žurba i panika, dok pokušaju osvijestiti generala, dok se prepiru da li da pozovu liječnika u Angliju ili da najprije, reda radi, prevezu generala u Dusseau, proći će najmanje sat vremena. Problem je bio u nečem drugom: što sada s Wandom? Elementarna higijenska pravila zahtijevala su da se nakon operacije pospremi iza sebe kako bi bilo čisto. Naravno, neće biti nikakve istrage niti ispitivanja, za to će se pobrinuti časnici, a i monsieur NN neće to dopustiti. I potpuno je nevjerojatno da bi Wanda naslutila da je boca podmetnuta.

Međutim, ako ipak iskrasni rjazanski darovatelj, ako se razjasni da se pravi Nikolaj Nikolajevič Klonov nikuda nije micao iz svojeg skladišta, doći će do nepotrebnih komplikacija. Kako se ono kaže, čuvaj se i Bog će te čuvati. Achimas se namršti. Jao, u njegovu je poslu bilo i neugodnih trenutaka.

Uz takve nevesele, ali neophodne misli, skrenuo je sa Sofijke u vežu, koja je vrlo prikladno vodila u stražnje dvorište Dusseaua, točno pod prozore Sobolevljeva apartmana. Promotivši tamne prozore (gosti hoteia već su odavno spavali), Achimas postavi uza zid prethodno pripremljeni sanduk. Od laganog udarca prozor spavaće sobe bešumno se otvorio, samo je malo zvecnula kvaka. Pet sekundi kasnije Achimas je već bio unutra.

Pritisnuo je džepnu svjetiljku i ona oživi presjekavši tamu zrakom svjetla, slabog, ali posve dovoljnog da nađe sef. Achimas gurne u ključanicu otvarač, stane ga metodički, ravnomjerno okretati lijevo-desno. U provalama se smatrao diletantom, ali u dugoj karijeri svašta se nauči. U četvrtoj minuti je škljocnulo, izašao je prvi od tri zupca brave. Ostala dva su zauzela manje vremena, oko dvije minute.

Zaškripaše čelična vratašca. Achimas gurne ruku, napipa nekakve listove. Posvijetli: popisi imena, sheme. Zacijelo bi monsieur NN rado dobio te papire, ali uvjeti ugovora nisu predviđali krađu dokumenata.

A ni Achimasu nije sada bilo do papira.

Očekivalo ga je iznenađenje: aktovke nije bilo u sefu.

10

Cijeli petak Achimas je preležao na krevetu, napregnuto razmišljajući. Znao je iz iskustva: kada zapadneš u nepriliku, bolje je ne prepuštati se prvom porivu, nego zamrijeti, ukočiti se, kako to radi kobra prije munjevitog, ubojitog skoka. Ako, naravno, pauzu dopuštaju okolnosti. U danom su slučaju dopuštale, zato što su bile poduzete mjere opreza. Prošle je noći Achimas otišao iz Metropolu i preselio se u jeftinu sobu svratišta Trojstvo. Od krivudavih i prljavih pokrovskih uličica Hitrovka je bila nadohvat ruke, a aktovku je trebalo tražiti

upravo tamo.

Napustivši Metropol, Achimas nije uzeo kočiju. Dugo je kružio ulicama prije svitanja, provjeravajući prate li ga, a u Trojstvu se upisao pod drugim-tuienom.

Soba je bila prljava i mračna, ali prikladno smještena, s odvojenim ulazom i dobrim pregledom dvorišta.

O događajima koji su se zbili trebalo je dobro promisliti.

Noćas je pomno pretražio Sobolevljev apartman, ali aktovku nije našao. Zato je otkrio na prozorskoj dasci krajnjeg, zatvorenog prozora spavaće sobe, komadić blata. Podigao je glavu - okance za provjetravanje bilo je otvoreno. Netko je nedavno onamo izašao.

Achimas je usredotočeno promotrio okance, promislio, izveo zaključke.

Blato s prozorske daske je maknuo. Prozor kroz koji je ušao je zatvorio.

Iz sobe je izašao kroz vrata koja je potom izvana zaključao otpiračem.

U foajeu je bilo tiho i mračno, samo se dimila svijeća na pultu kod noćnog recepcionara. Sam recepcionar je dremuckao i nije primijetio bešumnu pojavu tamne figure koja je šmugnula iz hodnika. Kada je zazveckalo zvonice, recepcionar se trgnuo, ali gost je već bio na ulici. Ne smijem spavati, Bože mi oprost, zijeвне, prekriži se preko usta i krene staviti zasun.

Achimas je brzo hodao prema Metropolu procjenjujući kako mu je dalje postupati. Nebo je postajalo sivo, noći su krajem lipnja kratke.

Iza ugla se pojavi kočija. Achimas prepozna siluetu Sobolevljeva esaula. Sjedio je obgrlivši objema rukama figuru u bijelom. S druge je strane figuru pridržavao još jedan časnik. Glava osobe u, bijelom bezvoljno se njihala u ritmu kloparanja kopita. Iza su slijedile još dvije kočije.

Zanimljivo, rastreseno pomisli Achimas, kako će ga prenijeti pored vratara. Sigurno će nešto smisliti, ipak su to vojnici.

Najkraći put do Metropolu vodio je kroz dvorište s dvama ulazima - tom je stazom u protekla dva dana Achimas

nekoliko puta prošao.

Dok je hodao ispod tamnog svoda, bučno lupajući po kamenim pločama, najednom je osjetio nečiju prisutnost. Achimas je nije opazio ni vidom pa čak niti sluhom, nego nekim neobjašnjivim perifernim osjetom, koji mu je već više puta spasio život. Koža na potiljku kao da je oćutila otraga nekakvo kretanje, sasvim lagano micanje zraka. To je mogla biti mačka koja je šmugnula ili štakor koji potrčao na hrpu otpada, ali Achimas se u takvim slučajevima nije bojao ispasti smiješan pred samim sobom - bez razmišljanja je odskočio u stranu.

Kao da mu je obraz zahvatio propuh koji je puhnuo odozgo. Krajičkom oka Achimas vidje kako mu je pored uha zrak presjekao blistavi čelik. Brzim, uvježbanim pokretom izvukao je velodog i opalio bez ciljanja. Prigušeni krik, u stranu se bacila sjena. Achimas dostigne bjegunca u dva skoka i precizno, snažno ga udari odozgo štapom.

Posvijetli svjetiljkom na palog. Grubo, zvjersko lice. Kroz zamršenu masnu kosu curila je crna krv. Snažni kratki prsti pritiskali su bok i također su bili mokri od krvi.

Napadač je bio odjeven ruski: košulja, sukneni prsluk, plišane hlače, namazane čizme. Na zemlji je ležala sjekira s neobično kratkim drškom.

Achimas se sagne niže, svijetleći mu ravno u lice. Zas-jaše okrugle oči neprirodno raširenih zjenica.

Iz Neglina prolaza začu se zvižduk, iz Kazališnog još jedan. Vremena je bilo malo.

On čučne, primi palog dvama prstima ispod jagodica, stisne. Sjekiru je odbacio na stranu.

-

Tko te poslao?

-

Zbog bijede je to, gospodine - prohropta ranjenik. -
Oprostite mi.

Achimas stisne prstom lični živac. Pustio ga je da se malo grči od boli pa ponovio pitanje: -Tko?

•Pusti... pusti me, pingvinu - izdahne ranjenik, mlateći

petama po kamenju. - Umirem...

•Tko? - zapita Achimas po treći put i stisne očnu jabučicu. Iz usta umirućeg zajedno s jaukom pobjegne široki mlaz krvi.

-

Miša - zaklokota jedva čujni glas. - Miša Mali... Pusti me!
Boli!

-

Tko je taj Miša? - Achimas pritisne jače.

To je bila greška. Nesuđeni je ubojica ionako proživljavao posljednje trenutke. Stenjanje je prešlo u pištanje, krv je briznula u gustom mlazu na bradu. Bilo je jasno da više ništa ne može reći. Achimas se uspravi. Zvižduk redarstvenika razlijegao se sasvim blizu.

Do podneva su sve varijante bile razmotrene, donesen je i zaključak.

Dakle, Achimasa su prvo okrali, a zatim pokušali i ubiti.

Jesu li međusobno povezana ta dva događaja? Nesumnjivo.

Onaj što ga je vrebao u veži, znao je kada će i kojim putem Achimas krenuti.

Znači, 1) slijedili su ga jučer kada je provjeravao put, i slijedili su ga vrlo vješto jer nije zamijetio pratnju; 2) netko je jako dobro znao čime se Achimas bavio protekle noći; 3) aktovku je uzeo čovjek koji je bio siguran da se Sobolev više neće vraćati u svoju sobu - zašto bi inače tako pažljivo zaključao iza sebe sef i izlazio kroz okance? General bi ionako otkrio nestanak.

Pitanje: tko je znao i za operaciju i za aktovku? Odgovor: samo monsieur NN i njegovi ljudi.

Ako bi Achimasa jednostavno pokušali ukloniti, to bi bilo uvredljivo, ali shvatljivo.

Uvredljivo stoga što je on, profesionalac najviše kategorije, krivo procijenio situaciju, pogriješio u računu, dao se obmanuti.

Shvatljivo stoga što u tako velikom i kompliciranom poslu izvršitelja, naravno, treba ukloniti. Sam bi Achimas na naručiteljevu mjestu postupio upravo tako. Tajni carski sud

možda je izmišljotina. Ali, smišljeno je vješto, čak se iskusni gospodin Walde upecao.

Uglavnom, sve je to objašnjivo i ne bi bilo nimalo začuđujuće da nije nestala aktovka.

Monsieur NN i provalna krađa? Apsurd. Uzeti milijun, ali ostaviti urotnički arhiv? Nevjerojatno. A zamisliti da je ubojica zvjerske njuške bilo kako povezan s NN-om ili s »barunom von Steinitzem« bilo je posve nemoguće.

»Pingvin« - tako je nazvao Achimasa tip sa sjekirom. Izgleda da u žargonu kriminalaca ta poruga označava krajnji stupanj prijezira - ne lopova, niti provalnika, nego mirnog građanina. Znači, to je bio kriminalac? Osoba s čuvene Hitrovke? Po ponašanju i govoru jest. A NN-u i kočijaš ima oficir-sko držanje. Nešto se tu nije slagalo.

Achimas je pokušao pristupiti s druge strane, s obzirom na to da nije bilo dovoljno informacija za analizu. Ako su polazne postavke nejasne, bolje je početi s definiranjem ciljeva.

Što je neophodno učiniti?

4) Počistiti iza sebe nakon operacije.

5) Pronaći aktovku.

3)

Obračunati se s onima ili s onim tko je protiv Achimasa Waldea zaigrao nečasnu igru.

Upravo tim redom. Prvo se zaštititi, zatim vratiti svoje, a osveta za desert. Ali, desert je obavezan: to je pitanje principa i profesionalne etike.

Na razini praktičnih koraka etape plana svodile su se na sljedeće:

6) Ukloniti Wandu. Šteta, naravno, ali mora se.

7) Pozabaviti se tajanstvenim Misom Malim.

3)

Preko tog istog Miše moći će se osigurati i desert.

Netko od ljudi monsieur NN-a održava čudna poznanstva.

Razradivši program djelovanja, Achimas se okrenuo na bok i odmah zaspao.

Izvršenje točke broj 1 bilo je predviđeno za večer.

11

U Wandin se stan uvukao neprimijećen. Kako se moglo i očekivati, pjevačica se još nije bila vratila iz Alpske ruže. Između budoara i predsoblja nalazila se sobica za garderobu, ispunjena povješanim haljinama i kutijama od obuće i šešira. Smještaj tog sobička bio je upravo idealan: jedna su vrata vodila u budoar, druga u predsoblje.

Ako Wanda dođe sama, sve će se odviti brzo, bez komplikacija. Otvorit će vrata kako bi se presvukla i istoga časa umrijeti, ne stigavši se čak ni uplašiti. Achimas nije nimalo želio da prije smrti osjeća užas ili bol.

Pomislio je što će biti umjesnije, nesretni slučaj ili samoubojstvo, i zaustavio se na samoubojstvu. Kao da dama iz polusvijeta ima malo razloga da podigne na sebe ruku? Zadatak je olakšavalo to što Wanda nije koristila usluge sobarice. Ako si od djetinjstva navikao brinuti se sam o sebi, onda ti je ugodnije snalaziti se bez posluge, znao je to iz vlastita iskustva. Na otoku Santa-Croce sluge će živjeti odvojeno, sagradit će za njih kuću podalje od grofovskih odaja. Zatreba li ih, uvijek ih može pozvati. A što ako se Wanda ne vrati sama? Onda će samoubojstvo biti dvostruko. To je sada moderno.

Začu se zvuk otvaranja vrata, lagani koraci. Sama je. Achimasu se iskrivi lice kad se sjetio kakvim ga je glasom upitala: »Kolja, a nećeš me prevariti?«. Istog trena vrata garderobe odškrinuše se sa strane budoara i tanka obnažena ruka skine s vješalice svileni kineski ogrtač sa zmajevima. Prilika je bila propuštena. Achimas pogleda kroz prorez. Wanda je stajala pred ogledalom ne skinuvši haljinu, ogrtač je držala u ruci.

Tri bešumna koraka i stvar će biti svršena. Jedva će stići vidjeti u ogledalu figuru koja joj se pojavila iza leđa.

Achimas tiho odškrine vrata i odmah uzmakne; kratko je zvrucnulo električno zvono.

Wanda izađe u predsoblje, kratko izmijeni nekoliko riječi s nekim i vrati se u gostinsku sobu razgledavajući malu

karticu. Posjetnica?

Sada je stajala napola okrenuta Achimasu i on vidje kako joj je zadrhtalo lice.

Gotovo odmah na vratima ponovno pozvoniše. Opet nije uspio čuti što govore u predsoblju - s te su strane vrata bilo dobro zatvorena. No, Wanda i kasni gost odmah uđoše u sobu, tako da je Achimas mogao ne samo sve čuti, nego i vidjeti.

I tu mu je sudbina podmetnula neočekivano iznenađenje. Kada je posjetitelj - stasit, mlad muškarac u modernom redengotu - ušao u osvjetljeni krug od sjenila, Achimas je odmah prepoznao njegovo lice. Proteklih godina ono se jako promijenilo, postalo je muževno, izgubilo mladalačku mekoću, ali to je nesumnjivo bio taj čovjek. Vanjštinu žrtava Achimas je pamtio zauvijek, sjećao se svega do najsitnijih pojedinosti, a ovoga odavno.

Bio je to davni slučaj, iz onog zanimljivog razdoblja kada je Achimas radio pod stalnim ugovorom s organizacijom Azazel. Vrlo ozbiljna gospoda, plaćali su prvorazredno, ali bili su romantičari. Što im je trebao obavezni uvjet da se prije svake akcije izgovori riječ »Azazel«? Sentimenti. Ali, Achimas je smiješni uvjet poštovao, ugovor je ugovor.

Bilo je neugodno gledati tamnokosog ljepotana. Prije svega zato što je još uvijek disao i hodao zemljom. Tijekom čitave profesionalne karijere Achimas je samo triput doživio neuspjeh i sada je pred sobom vidio živoga podsjetnika na jedan od njih. Reklo bi se, grijeh je žaliti se, tri promašaja u dvadeset godina rada, to nije nimalo loš rezultat. Ali, raspoloženje mu se, ionako loše, potpuno pokvarilo.

Kako se zvao taj žutokljunac? Nešto na F.

- Na vašoj kartici, gospodine Fandorine, piše: »Sve mi je poznato«. Što to »sve«? Tko ste vi uopće? - neljubazno upita Wanda.

Da, da, Fandorin, tako se zvao. Erast Petrovič Fandorin. Ah, tako, sada je general-gubernatorov službenik za posebne zadatke?

Pozorno slušajući razgovor koji se odvijao u sobi, Achimas je

pokušavao shvatiti što znači taj neočekivani susret. Znao je: takvi događaji nisu slučajni, to je nekakav znak sudbine.

Dobar ili loš?

Osjećaj dužnosti zvao ga je da ubije tamnokosog, iako je rok narudžbe odavno istekao, a sami naručitelji nestali bez traga.

Nije lijepo ostaviti nedovršen posao. Ali, s druge strane, bilo bi neprofesionalno predavati se emocijama. Neka gospodin

Fandorin ide svojim putem. Na kraju krajeva, tada, prije šest godina, Achimas nije imao ništa osobno protiv njega.

Službenik je poveo razgovor u najopasnijem smjeru, prema *chateau-yquemu*, i Achimas je već bio spreman promijeniti svoju odluku: gospodin Fandorin živ odavde neće otići. Ali,

tada ga iznenadi Wanda: ni riječju nije spomenula rjazanskog trgovca i njegovu zapanjujuću obaviještenost o navikama pokojnoga junaka. Odvela je razgovor na drugu stranu. Što bi to značilo?

Ubrzo se tamnokosi pozdravio.

Wanda je sjedila pokraj stola, prekrivši lice rukama. Bilo bi posve jednostavno ubiti je sada, ali Achimas je oklijevao.

Zašto je ubiti? Ispitivanje je izdržala, ništa suvišno nije rekla.

Ako su se vlasti pokazale tako pronicljive da su otkrile priprostu konspiraciju Sobolevljeve svite i došli do mademoiselle Wande, onda je bolje da je zasad ne dira. Iznenadno samoubojstvo svjedokinje učinit će se sumnjivim.

Achimas ljutito zatrese glavom. Ne treba varati samoga sebe, to nije u njegovim pravilima. Sve su to izgovori da je ostavi na životu. Baš sada će samoubojstvo nehotične uzročnice nacionalne tragedije izgledati posve objašnjivo: kajanje, slom živaca, strah pred mogućim posljedicama. Dosta je gubljenja vremena, na posao!

Opet zvono.

Mademoiselle Wanda je danas rasprodana.

I posjetitelj se opet pokazao poznanikom, samo, za razliku od Fandorina, ne davnim, već novim. Njemački obavještajac Hans-Georg Knabe.

Već prve njegove riječi primorale su Achimasa da se uznemiri.

-

Vi mi loše služite, Fraulein Tolle.

E, ovo je trik. Achimas je slušao ne vjerujući svojim ušima.

Kakav »pripravak«? Wanda je dobila zadatak da otruje Soboleva? »Bog čuva Njemačku«? Besmislica! Ili neobičan stjecaj okolnosti iz kojega se može izvući korist.

Tek što se za Nijemcem zatvoriše vrata, kad Achimas izađe iz svog skrovišta. Vrativši se u sobu, Wanda nije odmah primijetila da u kutu netko stoji, a kada je vidjela, primila se rukom za srce i vrisnula.

•Vi ste njemačka agentica? - znatiželjno upita Achimas, spreman zatvoriti joj usta ako naumi vikati. - Vukli ste me za nos?

•Kolja... - promuca ona podigavši dlan k ustima. - Prisluskivao si? Tko si ti? Tko ste vi?

On nestrpljivo zatrese glavom, kao da tjera muhu.

•Gdje je pripravak?

•Kako ste dospjeli ovdje? Zašto? - mrmljala je Wanda, kao da ne čuje njegova pitanja.

Achimas je uhvati za ramena, posjedne. Ona ga je gledala raširenim zjenicama, u njima su se odražavala dva sićušna sjenila.

-

Čudan je ovaj naš razgovor, mademoiselle - reče on

sjedajući nasuprot. - Sama pitanja, a nikakvih odgovora.

Netko mora početi prvi. Neka to budem ja. Postavili ste mi tri pitanja: tko sam ja, kako sam dospio ovdje i zašto.

Odgovaram. Ja sam Nikolaj Nikolajevič Klonov. Dospio sam ovdje kroz vrata. A zašto, mislim da vam je jasno. Angažirao sam vas s ciljem da pružite zadovoljstvo našem znamenitom zemljaku Mihailu Dmitrijeviču Sobolevu, a on ne samo da nije dobio zadovoljstvo, nego se i oprostio sa životom. Kako da to ne ispitam? To ne bi bilo razborito, ne bi bilo trgovački. Što ću izjaviti društvu? Pa i novac je potrošen.

•Vratit ću vam vaš novac - brzo reče Wanda i skoči s mjesta.

•Ne radi se o novcu - zaustavi je Achimas. - Pričekao sam ja, poslušao o čemu razgovarate sa svojim gostima i vidim, to je

sasvim druga pjesma. Ispada da ste vi s Herr Knabeom imali svoju igru. Želim znati, mademoiselle, što ste učinili s narodnim herojem.

•Ništa. Kunem se! - Ona pojuri k ormariću, izvadi nešto iz njega. - Evo bočice koju sam dobila od Knabea. Vidite, puna je. A tuđe igre ne igram.

Njezinim su licem klizile suze, ali gledala je bez preklinjanja, ni žalosti nije bilo u njezinom pogledu. Kako god bilo, to je izuzetna žena. Nije se slomila, iako se našla u doista gadnoj situaciji: s jedne strane ruska, policija, s druge njemačka obavještajna služba, s treće on, Achimas Walde, koji će biti gori od svih policija i obavještajnih službi zajedno. Doduše, ona to ne sluti. Pogledao je njezino napregnuto lice. Ili sluti? Achimas promućka bočicu, pogleda je na svjetlu, ponjuši čep. Izgleda, najobičniji cijanid.

-

Mademoiselle, ispričajte mi sve bez prešućivanja. Otkada ste povezani s njemačkom obavještajnom službom? Što vam je naredio Knabe?

S Wandom se zbila nekakva ne posve shvatljiva promjena. Više nije drhtala, suze su se osušile, a u očima se pojavio osobit izraz koji je Achimas jednom već vidio - protekle večeri, kada ga je upitala nije li mu žao predavati je drugomu.

Premjestila se bliže, na naslon za ruke naslonjača, stavila Achimasu ruku na rame. Glas joj postade tih, umoran.

- Naravno, Kolja. Sve ću ti ispričati. Ništa neću prešutjeti. Knabe je njemački špijun. K meni dolazi već treću godinu. Bila sam glupa tada, htjela sam što prije skupiti novac, a on je izdašno plaćao. Ne za ljubav, za informacije. Jer k meni dolaze razni muškarci, većinom aduti. A nađe se i kraljeva i asova. Poput tvog Soboleva. A u krevetu se muškarcima razveže jezik. - Ona prijeđe prstom preko njegova obraza. - Takvom kao ti zacijelo se ne bi razvezao. Ali, takvih je malo. Misliš da sam pedeset tisuća zaradila samo u krevetu? Ne, dragi moj, ja sam izbirljiva, meni se treba svidjeti. Događalo se, naravno, da me Knabe namjerno nekome podmetne.

Otprilike kao što si me ti Sobolevu. Pokušala sam se oduprijeti, ali on me čvrsto uhvatio u škripac. Prvo je slatko pjevao. Kao, zašto biste živjeli u Rusiji, Fraulein, ipak ste vi Njemica, imate svoju domovinu. Ona neće zaboraviti vaše zasluge, ondje vas očekuju počast i sigurnost. Ovdje ćete uvijek biti kokota, čak i s novcem, a u Njemačkoj nitko neće ni saznati za vašu prošlost. Čim poželite, mi ćemo vam pomoći da se snađete uz počasti i komfor. A poslije je drugačije govorio: stalno nešto o dugim rukama i o tome kako pravo na njemačko državljanstvo treba zaslužiti. Meni ni ne treba njihovo prokleta državljanstvo, ali nemam kamo. Stegnuo mi je vrat omčom. Može me i ubiti. Čak vrlo lako. Za primjer drugima, da se ne bi usudile.

Nisam ja njemu jedina takva. - Wanda se zgrči, ali odmah bezbrižno zatrese bujnu frizuru. - Prekjučer, kada je Knabe saznao za Soboleva, sama sam mu, glupača, ispričala, htjela sam se pohvaliti, strašno je navalio. Stao je govoriti daje Sobolev zakleti neprijatelj Njemačke. Brbljao je nešto o nekakvoj vojnoj uroti. Kao, ako Soboleva ne uklone, doći će do velikog rata, a Njemačka još nije spremna. Rekao je: »Ja razbijam glavu kako zaustaviti tog Skita i onda ovakva sreća! To je sama providnost!« Donio mi je bočicu s otrovom. Nudi mi brda zlata, a ja neću. Onda je počeo prijetiti. Kao da je pobjesnio. Odlučila sam da se ne prepirem pa sam mu obećala. Ali, nisam dala otrov Sobolevu, časna riječ. Sam je umro, od srca. Kolja, vjeruj mi. Ja sam pokvarena, cinična, prodajem se, ali nisam ubojica.

Sada se u zelenim očima čitalo preklinjanje, ali poniznosti ipak nije bilo. Ponosna žena. No, ipak je ne smije ostaviti na životu. Šteta.

Achimas uzdahne i stavi desnu ruku na njezin obnaženi vrat. Palac je legao na arteriju, srednji prst na četvrti kralježak, ispod lubanje. Preostalo je samo snažno pritisnuti i te će se sjajne oči, koje su ga s povjerenjem gledale odozgo, zamutiti, ugasiti.

I tada se dogodi nešto neočekivano: Wanda je sama obgrlila Achimasu vrat, privukla ga k sebi i prislonila vreli obraz uz

njegovo čelo.

- To si ti? - zašaptala je. - Tebe sam tako dugo čekala?
Achimas je gledao njezinu bijelu, nježnu kožu. S njim se zbivalo nešto čudno.

1 2

Kada je odlazio u zoru, Wanda je čvrsto spavala, malko otvorivši usta poput djeteta.

Achimas je časak stajao iznad nje, osjećajući čudnovat trepet u lijevom dijelu grudi. Zatim je tiho izašao.

Neće reći, mislio je izlazeći na Petrovku. Pogotovo ako jučer nije rekla Fandorinu. Nema je zašto ubiti.

Ali, u duši je bio nemiran: nedopustivo je miješati posao s privatnošću. Ranije si to nikada nije dopuštao.

»A Evgenija?« podsjeti glas, koji se nalazio tamo gdje se zbio onaj uznemirujući trepet. Očito je doista vrijeme za mirovinu. Ono što se dogodilo noćas više se neće ponoviti. Više nikakvih kontakata s Wandom.

Tko će moći povezati trgovca Klonova, koji je do jučer živio u Metropolu, s pjevačicom iz restorana Alpska ruža? Nitko. Možda jedino konobar Timofej. Malo vjerojatno, ali bolje je ne riskirati. Tako će biti sigurnije, a neće uzeti mnogo vremena. Glas mu šapne: »Konobar će umrijeti kako bi Wanda mogla živjeti«.

Nema veze, zato je s Knabeom, čini se, ispalo dobro.

Gospodin Fandorin se navečer sigurno susreo sa špijunom kada je odlazio od Wande. S obzirom da je pedantan i oštrouman detektiv, nije mogao ne zainteresirati se za kasna gosta. Razumno je čak pretpostaviti daje pravi karakter djelatnosti Herr Knabea ruskim vlastima dobro poznat.

Predstavnik obavještajne službe značajna je figura.

Nagovještavao se odličan manevar koji će istragu odvesti u sigurnu stranu.

»I Wanda će se riješiti omče«, doda neumoljivo pronicljiv glas.

Achimas se smjestio na tavanu nasuprot Knabeove kuće.

Mjesto je bilo pogodno, s dobrim pogledom na prozore drugoga kata, gdje je stanovao obavještajac.

Srećom, dan je bio vruć. Doduše, tavanski se krov već u

osam sati usijao pa je postalo zagušljivo, ali prema sitnim neugodnostima Achimas je bio neosjetljiv. Zato su Knabeovi prozori bili širom otvoreni.

Sva obavještajčeva premještanja iz jedne sobe u drugu vidjela su se kao na dlanu: evo, obrijao se pred zrcalom, popio kavu, prelistao novine, nešto označujući u njima olovkom. Sudeći po živahnim pokretima i izrazu lica (osmatrao je pomoću dalekozora), gospodin Knabe bio je odlično raspoložen.

U deset je sati izašao iz ulaza i krenuo prema Petrov-skim vratima. Achimas mu se priključio straga. Po izgledu moglo ga se smatrati pisarom ili prodavačem: kapa s popucanim lakiranim štitom, solidni dugi redengot, sijeda jareća bradica. Energичno mašući rukom, Knabe je za nekih četvrt sata stigao do pošte. U zgradi je Achimas skratio rastojanje i, kada je obavještajac prišao prozorčiću telegrafa, stao je iza njega.

Obavještajac veselo pozdravi službenika, koji očito nije prvi put primao od njega brzojav, i pruži mu list:

- Kao i uvijek, za Berlin, kompanija Kerbel und Schmidt. Burzovni promet. Samo - osmjehnuo se - budite ljubazni, Pantelejmon Kuzmiču, nemojte dati Serdjuku, kao prošli put. Dvjesto brojkama zamijenio je mjesta, pa sam poslije imao neugodnosti s upravom. Meni za ljubav, dajte Semjonovu, neka on pošalje.

•U redu, Ivane Jegoriču - isto tako veselo odvrati službenik. - Izvršit ćemo tako.

•Brzo bi mi trebao stići odgovor, pa ću opet navratiti - reče Knabe i, okrznuvši pogledom Achimasovo lice, krene k izlazu.

Sada je obavještajčev hod postao polagan, šetajući. Površno zviždućući hodao je pločnikom. Jednom je vrlo profesionalno provjerio ne prate li ga, više iz navike. Teško da je sumnjao da ga motre.

No, bio je pod prismotrom, i to prilično vještom. Achimas nije odmah otkrio pratnju. Ali, obrtnik na suprotnoj strani ulice nekako je suviše pažljivo proučavao izloge skupih trgovina

koje očito nisu bile za njegov džep. Jasna stvar: prati odraz u staklu. I otraga, na otprilike pedeset koraka polako-polako je išla kočija. Jednom su pozvali, kočijaš je odbio, drugi put isto. Zanimljiv kočijaš.

Izgleda da gospodin Fandorin jučer zaista nije uzalud tratio vrijeme.

Achimas poduzme mjere opreza da ga ne zapaze. Zađe u vežu, jednim pokretom strgne bradicu, stavi naočale s običnim staklima, skine kapu i okrene redengot na drugu stranu. Druga strana redengota pokazala se neobičnom: činovnički mundir s otparanim našivcima. U vežu je ušao prodavač, a deset sekundi kasnije izašao umirovljeni činovnik.

Knabe nije uspio daleko odmaknuti. Stajao je pred zrcalnim vratima francuske slastičarnice pa ušao unutra. Achimas za njim.

Obavještajac je s tekom jeo kremšnite, zalijevajući ih mineralnom vodom. Odjednom se za susjednim stolom stvorio mladić u ljetnom odijelu previše hitrog pogleda. Sakrio se iza modnog časopisa, ali malo-malo pa izviri iznad korica. Onaj se kočijaš zaustavio pored pločnika. Obrtnik je, doduše, nestao. Čvrsto su stisnuli Herr Knabea. Ali, nema to veze, čak mu ide na ruku. Samo da ga ne uhite. Po svemu sudeći, ne bi trebali, čemu onda pratnja. Žele otkriti kontakte. A nikakve kontakte Knabe nema, inače ne bi komunicirao s Berlinom putem brzojava.

Obavještajac je dugo sjedio u slastičarnici. Nakon sladoleda pojeo je marcipan, popio kakao, zatim naručio *tutti-frutti*. Imao je odličan apetit. Mladog agenta zamijenio je drugi, stariji. Umjesto onog kočijaša pored pločnika zaglavio je drugi,, također uporan u tome da nikoga ne poveze.

Achimas zaključio da je dovoljno bio na oku policiji i ode prvi. Zauzeo je stražu na pošti i čekao. Putem je snizio svoj socijalni status: skinuo je redengot, izvukao košulju iz hlača i opasao se remenom, skinuo naočale, na glavu navukao suknenu kapu.

Kada se pojavio Knabe, Achimas je stajao točno pored

telegrafskog prozorčića i, marljivo sričući usnama, vukao olovku po obrascu.

•Čuj, pajdo - obrati se on službeniku. - A do sutra bu ziher došlo?

•Već sam ti rekao, doći će još danas - naduto odvrati ovaj. - I daj piši kratko, nije ti to pismo. Ivane Jegoriču, brzojav za vasi

Achimas se pretvarao da srdito gleda ispod oka rumenoga Nijemca, a zapravo je zavirio u list koji je izvurio iz prozorčića. Malo teksta i stupci brojki, naizgled, kotiranja nekakvih dionica. M-da, prilično grubo rade u Berlinu. Podcjenjuju rusku žandarmeriju.

Knabe je samo bacio pogled na brzojav i stavio ga u džep. Dakako, šifrirano je. Sada će zacijelo krenuti kući dekodirati. Achimas prekine praćenje i vrati se u svoju tavansku promatračnicu.

Obavještajac je već bio kod kuće, očito se dovezao kočijom (da nije onom istom?). Sjedio je za stolom, listao nekakvu knjigu, nešto zapisivao na list.

Zatim se dogodilo nešto interesantno. Knabeovi se pokreti ubrzaše. Nekoliko je puta nervozno počeo čelo. Bacio je knjigu na pod, uhvatio se za glavu rukama. Skoči, ushoda se po sobi. Ponovno pročita svoje bilješke.

Vjerojatno pristigli izvještaj nije bio ugodan.

Potom je postalo još zanimljivije. Obavještajac je odjurio negdje u unutrašnjost stana, vratio se s revolverom u ruci.

Sjedne ispred zrcala. Triput je prinosio revolver k sljepoočnici, jednom je gurnuo cijev u usta.

Achimas odmahne glavom. Ah, kako zgodno. Kao u priči. No, hajde, pucaj.

Što li su mu to dojavili iz Berlina? Uostalom, jasno je.

Iskazana obavještajčeva inicijativa nije naišla na odobravanje. Blago rečeno. Karijera prividnog ubojice generala Soboleva bespovratno je upropaštena.

Ne, nije se ustrijelio. Spustio je ruku s revolverom. Opet se ushodao po sobi. Gurnuo je revolver u džep. Šteta.

Što se dalje zbivalo u sobi Achimas nije vidio zato što je

Knabe zatvorio prozore.

Tri je sata morao gledati sunčeve odsjaje koji su blješta-li na prozorskim staklima. Achimas bi tu i tamo pogledao agenta koji je dolje tapkao i zamišljao kako će izgledati dvorac koji će ubrzo izrasti na najvišoj hridi otoka Santa-Croce. Dvorac će podsjećati na kulu poput onih što čuvaju mir planinskih kavkaskih aula, ali na najvišoj parceli svakako će se smjestiti vrt. Palme će se, naravno, morati zasaditi u posudama, a za grmlje se može nastrijeti busenje.

Achimas je upravo rješavao problem zalijevanja visećeg vrta kada je Knabe izašao iz ulaza. Najprije se uskomešao agent, odskočio je od vrata i sakrio se iza ugla, a trenutak kasnije pojavio se obavještajac osobno. Stao je ispred ulaza, nešto očekujući. Ubrzo se razjasnilo i što.

Iz veže je izašao jednosjed s upregnutim riđanom. Ko-njušar skoči sa sjedišta, preda uzde Knabeu, ovaj spretno skoči na kola, i riđan živahno zakaska.

E, to je bilo neočekivano. Knabe je umaknuo nadzoru, i nije bilo nikakve mogućnosti da ga se slijedi. Achimas zgrabi dalekozor i uspije vidjeti kako obavještajac stavlja riđu bradu. Što je on to naumio?

Agent je, međutim, bio miran. Ispratio je kola.pogledom, zapisao nešto u knjižicu i otišao. Očigledno je znao kamo se i zašto uputio Knabe.

Što sad, ako je obavještajac otišao praznih ruku, znači da će se vratiti. Bilo je vrijeme da se pripremi operacija.

Pet minuta kasnije Achimas je već bio u stanu. Bez žurbe je razgledao. Našao je dva tajna mjesta. Na jednom se nalazio mali kemijski laboratorij: simpatetična tinta, otrovi, cijela posuda nitroglicerina (zar je Kremlj kanio dignuti u zrak?).

Na drugom je bilo nekoliko revolvera i novac, na prvi pogled tridesetak tisuća, knjiga s logaritamskim tablicama, po svemu sudeći, za dešifriranje.

Tajna mjesta Achimas nije dirao, neka ostanu žandarmeriji. Dešifrirani brzopjav Knabe je, na žalost, spalio, u umivaoniku su se vidjeli tragovi pepela.

Loše je to što u stanu nije bilo sporednog izlaza. Iz hodnika je prozor vodio na krov sporedne zgrade. Achimas je izašao kroz prozor, malo hodao po željezu koje je bučilo i uvjerio se da se s krova nema kamo. Oluk je zahrđao, po njemu se ne može spustiti. U redu.

Sjeo je kod prozora, pripremio se za dugo čekanje.

Nakon devet sati, kada je svjetlo dugog ljetnog dana počelo blijedjeti, iza ugla se pojave poznata kola. Riđan je jurio svom snagom, bacajući pjenu. Knabe je upravljao stojeći i žestoko mahao bičem.

Potjera?

Čini se da nije, ništa se ne čuje. Obavještajac odbaci uzde, jurne u ulaz. Vrijeme je.

Achimas zauzme ranije odabrano mjesto u predsoblju, iza vješalice. U ruci je držao oštar nož koji je uzeo u kuhinji.

Stan je bio pripremljen: sve ispreturano, ormari ispražnjeni, čak je i posteljina rasparana. Gruba imitacija pljačke.

Gospodin Fandorin mora zaključiti da su Herr Knabea uklonili njegovi, prilično nevjesto oponašajući obično kriminalno djelo.

Sama stvar trajala je sekundu.

Škljocne ključ, Knabe uspije protrčati hodnikom svega nekoliko koraka i umre, ne shvativši što se dogodilo.

Achimas se pažljivo obazre da vidi je li sve čisto i izađe na stubište.

Dolje se zalupiše vrata, začuše se gromki glasovi. Netko je trčao gore. Nije dobro.

Uzmaknuo je natrag u stan. Izgleda da je zalupio vratima glasnije nego što je trebalo.

Imao je četvrt minute vremena, nikako ne više.

Otvori prozor na kraju hodnika i opet se sakrije iza vješalice.

Doslovno sljedećeg časa u stan upadne čovjek. Naizgled, trgovac.

U ruci je »trgovac« imao revolver herstal-agent. Zgodan stroj, Achimas se prije takvim koristio. »Trgovac« zamre nad nepomičnim tijelom, zatim se, kako je i trebalo očekivati, ustumara po sobama i izađe kroz prozor na krov.

Na stubištu bijaše tiho. Achimas bešumno umakne iz stana. Preostalo je samo završiti s konobarom iz Metropola i prva će se točka plana moći smatrati ispunjenom.

13

Prije pristupanja drugoj točki trebalo je malo mućnuti glavom.

Noću je Achimas ležao u svojoj sobi u Trojstvu, gledao u strop i razmišljao. Dakle, čišćenje je završeno.

S konobarom je okončano. Policije se ne treba plašiti, njemačka će im linija zadugo biti dovoljna.

Pravo vrijeme da se pozabavi ukradenim honorarom.

Pitanje: kako pronaći razbojnika po nadimku Miša Mali?

Što se zna o njemu?

To je glavešina bande, inače mu ne bi mogao najprije ući u trag, a zatim poslati ubojicu. To je zasad sve, čini se.

A sada obijač sefova koji je ukrao aktovku. Što se može o njemu reći? Kroz okance se normalan čovjek ne može provući. Znači, dječak? Ne, teško da bi dječak mogao tako vješto otvoriti sef, za to je nužno iskustvo. Sve je obavljeno precizno: bez razbijenoga stakla, bez tragova provale. Obijač je čak za sobom zaključao sef. Dakle, nije dječak, nego mali muškarac. I Miša je također Mali. Opravdano je pretpostaviti da je on i obijač - jedno te isto lice. Znači, aktovka je kod tog Mise.

Rezime: riječ je o sitnom, spretnom muškarcu zvanom Miša Mali, koji zna razvaljivati sefove i na čelu je ozbiljne bande.

Nije malo.

Ne treba sumnjati da na Hitrovki tako istaknutog speci- •
jalista dobro poznaju.

Ali, upravo zato neće tako lako naići na njega. Izdavati se za kriminalca beskorisno je, treba poznavati navike, žargon, način ponašanja. Sigurnije će biti glumiti »pingvina« koji treba uslugu dobrog obijača sefova.

Recimo, prodavača koji sanja da potajno zaviri u gazdin sef.

U nedjelju ujutro, prije nego što se zaputio na Hitrovku, Achimas nije izdržao, skrenuo je u Mjasnicku da pogleda pogrebnu povorku.

Prizor je bio upečatljiv. Nijedna njegova akcija tijekom

dugogodišnje karijere nije imala takav efekt.

Achimas je stajao u gomili koja je naricala i križala se, i osjećao se kao glavni lik te grandiozne predstave, njezino nevidljivo središte.

Bio je to neuobičajen, opijajući osjećaj.

Iza odra je jahao dostojanstveni general na vrancu.

Uobražen, ohol. Uvjeran da je na tom spektaklu on prva zvijezda.

A sam je kao i svi ostali, ništa više od lutke. Lutkar je pak skromno stajao na pločniku, izgubljen u moru lica. Nitko ga nije znao, nitko ga nije gledao, ali svijest o jedinstvenosti svoje uloge izazivala mu je vrtoglavicu jače od bilo kojeg vina.

-

Kiril Aleksandrovič, carev brat - reče netko o generalu na konju. - Naočit muškarac.

Najednom, odgurnuvši žandara iz okruženja, prema odru se iz gomile baci žena s crnom maramom.

-

Kome si nas ostavio, oče dragi! - kreštavo je zakukala, padajući licem na baršun boje maline.

Od prodorna krika arapski konj velikoga kneza uplašeno raširi nozdrve i prope se na stražnje noge.

Jedan od ađutanata već je bio pojurio da zgrabi uspaničenog konja za uzde, ali Kiril Aleksandrovič ga-žvonkim zapovjedničkim glasom zaustavi:

-

Nazad, Nepljujeve! Ne guraj se! Sam ću!

Bez napora se zadržavši u sedlu, u dva je poteza primorao konja da se urazumi. Konj je nervozno frkćući krenuo sitnim kasom u stranu, zatim se poravnao. Histeričnu su narikaču odveli natrag u gomilu i time se mali incident okončao.

Ali, Achimasovo se raspoloženje promijenilo. Više se nije osjećao kao lutkar u kazalištu lutaka.

Glas koji je naredio ađutantu da se »ne gura« bio mu je jako dobro poznat. Jednom kada čuješ takav glas, više ga ne možeš zamijeniti.

Kakav neočekivani susret, monsieur NN.

Achimas je pratio pogledom stasitu figuru u gardijskoj konjičkoj odori. Evo tko je pravi lutkar, tko vuče konce. A konjanik Walde, budući grof Santa-Croce, tek je rekvizit, ništa više. Ali, neka.

Čitav je dan proveo na Hitrovki. I dovde je dopirala pogrebna zvonjava moskovskih crkava, ali Hitrovčane nije zanimao »čisti« grad koji je tugovao za nekim generalom. Ovdje, kao u kapi prljave vode pod mikroskopom, komešao se vlastiti tajni život.

Achimasa, odjevenog poput prodavača, dvaput su pokušali okrasti i triput su mu zavlačili ruku u džep, pri čemu jedanput uspješno: neprimjetno su zasjekli nečim oštrim sukneni ogrtač i izvukli novčanik. Novca je u njemu bilo sasvim malo, ali majstorstvo je impresioniralo.

Potruga za obijačem također dugo nije bila uspješna.

Najčešće mu razgovor s mjesnim žiteljima uopće nije polazio za rukom, a ako i jest, onda su mu predlagali one koje nije trebao: nekog Kirjuhu, paLopinu, paKoljšu Gimnazijalca. Tek poslije pet sati prvi je put čuo ime Miše Malog.

Bilo je to ovako. Achimas je sjedio u krčmi Sibir, gdje su se skupljali prekupci i imućniji profesionalni prosjaci, razgovarao je s jednim odrpancem. Odrpančeve su oči imale ono osobito brzo premještanje fokusa, kakvo biva samo u lopova i trgovaca ukradenim stvarima.

Achimas je častio sugovornika patokom, glumio je lukavog, ali priglupog trgovačkog pomoćnika iz galanterije na Tverskom. Kada je spomenuo da gazda u sefu drži golem novac i, ako bi ga upućen čovjek naučio kako se otključava brava, lako bi mogao jednom-dvaput tjedno odatle uzeti dvije stotine, nitko ne bi primijetio, odrpančev se pogled izoštrio: glupi plijen sam mu je išao u ruke.

-

Treba ti Miša - uvjerenoreče ekspert. - On će to obaviti čisto.

Izrazivši sumnju, Achimas zapita:

-

Čovjek se razumije? Nije hulja?

-

Tko, Miša Mali? - prezrivo ga pogleda odrpanac. - Ti si za njega nitko i ništa. Ovako ćeš, pajdo. Navečer svrati u Robiju, tamo Mišini dečki svaku večer lumpaju. I ja ću navratiti, šapnuti im za tebe. Dočekat će te raširenih ruku.

I Hitrovčaninove oči bljesnuše - očito se nadao da će od Miše Malog za tako masnu lovinu dobiti proviziju.

Od rane je večeri Achimas zasjeo u Robiji. Nije došao kao trgovački pomoćnik, nego kao slijepi prosjak: u dronjcima i opancima, na oči je, ispod vjeđa, stavio prozirne opne od telećeg mjehura. Kroz njih se vidjelo kao kroz maglu, ali zato su ostavljale potpun dojam da su oči zastrte mrenom.

Achimas je iz iskustva znao da slijepci nikada ne izazivaju sumnju i ne privlače pozornost na sebe. Ako slijepac mirno sjedi, onda će ga okolina posve prestati vidjeti.

A on je sjedio mirno. Nije toliko gledao, koliko je prisluškiavao.

Podalje za stolom okupilo se društvo očitih razbojnika.

Možda iz Mišine bande, ali sitnog i živahnog nije bilo među njima.

Zbivanja su započela kada se iza malih podrumskih prozora već bilo smračilo.

Isprva Achimas nije obraćao pažnju na nove goste. Ušli su dvojica: staretinar i krivonogi Kirgiz u masnom ogrtaču.

Minutu kasnije pojavi se još jedan lik - zgrčeni grbavac. Niti na pamet mu ne bi palo da su to detektivi. Treba moskovskoj policiji odati priznanje, stvarno dobro rade. A ipak su kriminalci nekako prozreli prerusene agente.

Sve se zbilo u času. Maločas je bilo tiho i mirno, a sada dvojica - staretinar i Kirgiz - leže kao mrtvi, grbavac se valja ošamućen, a jedan od razbojnika grči se na podu i odvratnim glasom, kao da glumi, viče da je gotov.

Ubrzo se pojavi i onaj kojeg je Achimas čekao. Okretni, živahni kicoš u europskom odijelu, ali s hlačama uvučenim u čizme od boksa očišćene do sjaja. Takvi su kriminalni tipovi Achimasu bili jako dobro poznati i po njegovoj vlastitoj klasifikaciji pripadali su skupini »tvorova« - sitnih, ali opasnih grabežljivaca. Čudno je to što je Miša Mali dostigao

u moskovskom kriminalnom miljeu tako istaknut položaj.

»Tvorovi« obično postaju provokatori ili dvostruki agenti. .

Nema veze, ubrzo će se razjasniti kakva je to figura.

Ubijene su agente odnijeli iza pregrade, ošamućenog također nekamo odvukoše.

Miša i njegovi banditi sjednu za stol, stanu jesti i piti. Onaj što je ležao i stenjao ubrzo se stišao, ali to ostade

neprimijećeno. Tek pola sata kasnije, kada su opazili, raz-

bojnici popiše »za pokoj duše Senje Kriške«, a Miša Mali

tankim glasom održi dirljiv govor, u kojem Achimas pola

riječi nije razumio. Pokojnika je govornik s poštovanjem

nazivao »opakim meštrom«, ostali su suglasno kimali. Kar-

mine nisu dugo Dotrajale. Krišku su odvukli za noge na isto

mjesto kao i maločas ubijene agente i pir se nastavio kao da

ništa nije bilo.

Achimas se trudio da ne propusti nijednu riječ iz razgovora

razbojnika. Što je vrijeme više odmicalo, bio je sve uvjereniji da

ništa ne znaju o ukradenom milijunu. Znači, Miša je

obavio posao sam, bez kolega.

Ništa, sada nema kamo. Treba samo dočekati pogodan

trenutak za razgovor u četiri oka.

Pred jutro, kada je krčma opustjela, Miša ustane i glasno

reče:

- Dostaje laprdanja. Kako 'ko 'oče, a ja ću do Fiske. Ali prvo idemo popričat' s cinkarošem.

Čitava banda uz smijeh krene iza šanka, u podrum.

Achimas se osvrne. Krčmar je odavno hrkao iza dašča-ne

pregrade, ostalo je samo dvoje gostiju: tip i žena pijani do

besvijesti. Pravo vrijeme.

Iza šanka se nalazio mračni hodnik. Naprijed, na podu,

mutno je svijetlio kvadrat, odatle su dopirali prigušeni gla-

sovi. Podrum?

Achimas izvadi opnu iz jednog oka. Oprezno proviri dolje.

Svih petero razbojnika bilo je tu.

Petorica su previše. Morat će pričekati da dokrajče lažnog

grbavca, a kasnije, kada stanu izlaziti, tiho srediti jednog po jednog.

Međutim, sve je ispalo drugačije.

Agent se pokazao snalažljivim. Takvu okretnost Achimas još nije vidio. »Grbavac« se obračunao s cijelom bandom za nekoliko sekundi. Ne ustavši, trznuo je jednom pa drugom rukom, i dva se razbojnika primiše za grlo. Noževima ih je gađao, što li? Drugoj dvojici agent je razbio lubanje vrlo zanimljivom spravom - štapovima na lancu. Tako jednostavno, a kakav efekt.

Ali, još je više poštovanja izazvala vještina kojom je »grbavac« obavio preslušavanje. Sada je Achimas znao sve što je trebao. Sakrio se u sjeni i nečujno slijedio po mračnom hodniku detektiva i njegova zarobljenika.

Prošli su kroz nekakva vrata i minutu kasnije odatle se začu pucanj. Tko je pobijedio? Achimas je bio siguran da Miša nije. A ako je tako, nije pametno gurati se pred cijev tako snalažljivog agenta. Bolje ga je uvrebatu u hodniku. Ne, previše je mračno. Može promašiti, ne ubiti ga.

Achimas se vrati u krčmu, legne na klupu.

Gotovo odmah pojavi se vješti agent, što je najbolje - s aktovkom. Pucati ili još pričekati? Ali, »grbavac« je držao revolver u pripravnosti. Reakcija mu je munjevita, opalit će na najmanji pokret. Achimas zaškilji okom koje je bilo slobodno od mreže. Čini se kao poznati mu herstal? Nije li to onaj »trgovac« što je bio kod Knabea?

A događaji su se odvijali vrtoglavom brzinom. Agent je uhitio krčmara, pronašao svoje ljude, od kojih je jedan, Kirgiz, bio živ.

Zanimljiva pojedinost: kada je »grbavac« zamatao Azijcu ručnikom razbijenu glavu, razgovarali su na japanskom. Pa ovo su prava čudesa - Japanac na Hitrovki. Zvuči žuborenja tog jezika Achimasu su bili poznati otprije tri godine, kada je izvršavao narudžbu u Hong Kongu. Agent je Japanca nazivao »Masa«.

Sada, kada prerušeni detektiv glasom više nije glumio staračku napuklost, boja glasa Achimasu se učini poznatom. Poslušao je pozornije; čini se da je to gospodin Fandorin! Sposoban mladić, bez pogovora. Takvi se ne susreću često.

I Achimas definitivno zaključi da ne vrijedi riskirati. S takvim tipom treba biti dvostruko oprezan. Tim više što se detektiv nije opuštao, strijeljao je pogledom na sve strane i herstal držao spremnim.

Sva trojica - Fandorin, Japanac i svezani krčmar - iza-đoše na ulicu. Achimas ih je gledao kroz prašnjavi pro-zorčić. Detektiv je, ne ispuštajući aktovku, otišao potražiti kočiju, Japanac je ostao paziti na uhićenika. Krčmar se pokušao oduprijeti, ali kratkonogi ljutito zašišta i jednim pokretom obori krupnog Tatarina.

Za aktovkom će morati još malo potrčati, pomisli Achimas.

Prije ili kasnije gospodin Fandorin primirit će se i opustiti.

Sada treba provjeriti je li mrtav dužnik, Miša Mali.

Achimas brzo prođe kroz mračni hodnik, povuče pritvorena vrata. Iza njih se pokaže slabo osvijetljena prostorija. Čini se, nema nikoga.

Priđe zgužvanoj postelji. Opipa - još je topla.

Tada se u kutu začu tihi jauk. Achimas se naglo okrene i ugleda skupljenu figuru. Miša Mali je sjedio na podu držeći se rukama za trbuh. Podigao je oči koje su vlažno blistale, plačljivo je iskrivio usta, opet mu se oteo tanki, žalosni zvuk.

- Buraz, to sam ja, Miša... ranjen sam... pomози mi... 'Ko si ti, buraz?

Achimas škljocne sječivom noža, nagne se i zarezga ga po grlu.

Tako će biti sigurnije. Čist račun, duga ljubav.

Trkom se vrati u krčmu, legne na klupu.

S ulice dopre lupa kopita, škripa kotača. Utrči Fandorin, ovaj put bez aktovke. Nestane u hodniku - ide po Mišu Malog. Ali, gdje mu je aktovka? Ostavio je Japancu?

Achimas spusti noge s klupe. Ne, neće stići. Ponovno legne, pomalo ljutit. Ali, ne smije se prepuštati razdražljivosti, to samo rađa pogreške.

Iz dubine podzemnog labirinta izroni Fandorin: lice mu izobličeno, maše herstalom na sve strane.

Baci pogled prema slijepcu, pojuri van iz krčme.

S ulice se začu:

- Kreni! Tjeraj u Malu Nikitsku, u žandarmeriju! Achimas

skine mreže. Mora požuriti.

14

Do zgrade žandarmerijske uprave dovezao se kočijom, skočio je s nje u vožnji i nestrpljivo upitao stražara:

-

Upravo su dvojica naših dovezli uhićenika, gdje su?

Žandar se nimalo nije začudio zahtjevu odlučnog čovjeka u dronjcima, ali sa zapovjedničkim bljeskom u očima.

•Upravo su krenuli ravno k Ekscelenciji. Ni dvije minute nisu prošle. A uhićenog legitimiraju, kod dežurnog je.

•K vragu s uhićenim! - razdraženo odmahne preruše-ni. -

Trebam Fandorina. Kažeš, ide k Njegovoj Ekscelenciji?

•Upravo tako. Stubištem, pa u hodnik nalijevo.

•Znam i sam!

Achimas pojuri iz predvorja po nevisokom stubištu. Pogleda desno - ondje su se u udaljenom kraju hodnika bijelila vrata iza kojih je dopirao zvuk metala. Naravno, gimnastička dvorana. Ništa opasno.

Skrene ulijevo. Široki hodnik bijaše pust, samo su tu i tamo iz kabineta izlazili užurbani službenici u odorama i civilu, da bi odmah nestali iza drugih vrata.

Achimas zamre: nakon dugog niza gluposti i nesreća, fortuna je, konačno, zamijenila gnjev milošću. Ispred vrata s natpisom »Prijeti« sjedio je Japanac s aktovkom u ruci.

Fandorin je očigledno izvještavao pretpostavljene o noćnim događajima. Zašto je ušao bez aktovke? Želi se malo šepiriti, ostaviti dojam. Mnogo se toga dogodilo noćas, detektiv će imati što ispričati, tako da ima nekoliko minuta vremena.

Prići laganim korakom. Udariti nožem ispod ključne kosti.

Uzeti aktovku. Izaći isto onako kako je ušao. Čas posla.

Achimas pažljivo promotri Japanca. Ovaj je gledao ravno pred sebe, držao je aktovku objema rukama i bio nalik na stisnutu oprugu. U Hong Kongu je Achimas imao prilike gledati kako Japanci vladaju vještinom borbe bez oružja. Ma kakvi majstori engleskoga boksa ili francuske borbe! Ovaj kratkonogi je jednim skokom bacio na zemlju kršnog Tatarina. Čas posla?

Ne treba riskirati. Najmanja zapreka, buka i dotrčat će sa svih strana.

Misliti, misliti, vrijeme ide.

Okrene se i brzo pođe onamo gdje su zveckali floreti.

Otvorivši vrata s natpisom »Časnička gimnastička dvorana«, Achimas ugleda desetak figura s maskama u bijelim mačevalačkim kostimima. Našli su se mušketiri.

Aha, evo ulaza u garderobu.

Skinuo je dronjke i opanke, odjenuo prvu odoru koja mu je došla pod ruke, čizme je odabrao prema broju - to je važno.

Brzo, brzo.

Dok je jurio natrag za pogled mu zapne natpis »Otpremništvo«.

Za pultom je sjedio službenik, sortirao je kovertu.

-

Za kapetana Pevcova nema pošte? - spomene Achimas prvo prezime koje je vidio.

•Ništa.

•Ipak provjerite.

Službenik slegne ramenima, zabije nos u poslovnu knjigu, zašuška stranicama.

Achimas neprimjetno uzme s pulta paket s državnim pečatima, gurne ga u rukav.

•Dobro je, ne morate se truditi. Poslije ću navratiti. Japancu se približi čvrstim korakom, salutira.

•Gospodin Masa?

Azijac skoči, duboko se nakloni.

-

Dolazim po nalogu gospodina Fandorina. Fandorin, razumijete?

Japanac se nakloni još dublje. Odlično, čini se da ne zna ni riječ ruskog.

Achimas pruži paket i pokaže na aktovku.

Japanac se smete. Achimas je čekao odbrojavajući sekunde.

U lijevoj ruci, skrivenoj iza leđa, stiskao je nož. Još pet sekundi i morat će ga ubiti. Više ne može čekati.

Pet, četiri, tri, dva...

Japanac se još jednom nakloni, preda aktovku, a paket uzme objema rukama i salutira. Očito mu je bilo rano za umiranje. Achimas mu uzvratil pozdrav, okrene se i uđe u sobu za prijeme. Nije mogao otići hodnikom, to bi se Japancu učinilo čudnim.

Prostrana soba. Naprijed je načelnikov kabinet, Fandorin je zacijelo ondje. Lijevo je prozor. Desno tabla »Tajni odjel«. Ađutant se motao oko načelnikovih vrata, što je bilo kao naručeno. Achimas mu uputi umirujuću gestu i nestane u vratima zdesna. Tamo mu se opet posrećilo, fortuna mu se nasmiješila u lice. Nije bilo kabineta gdje bi morao improvizirati, nego mali hodnik s prozorima prema dvorištu. Zbogom, gospodo žandari.

Achimas Walde prelazi na posljednju, treću točku svog programa.

Na uredovni kat general-gubernatorove kuće uspeo se odvažni žandarmerijski kapetan, strogo upitao poslužitelja gdje je kabinet dvorskog savjetnika Hurtinskog i zakora-čao u pokazanom smjeru, mašući teškom aktovkom.

Hurtinski je dočekao »hitnog kurira iz Petrograda« s lažno ljubaznim osmjehom. Achimas se takođerdef-'osmjeh-nuo, ali bez imalo pretvaranja; iskreno - dugo je čekao taj susret. - Dobar dan, bitango - reče on, gledajući u mutne sive oči gospodina Nema, lukavog roba monsieur NN-a. - Ja sam Klonov. Ovo je Sobolevljeva aktovka. A ovo je tvoja smrt. -1 škljocne nožem.

Lice dvorskoga savjetnika postade potpuno bijelo, a oči potpuno crne, zato što su mu proširene zjenice naprosto progutale šarenicu.

•Sve ću objasniti - bezvučno zašušti načelnik tajnog ureda. - Samo me nemojte ubiti!

•Da te želim ubiti, već bi ležao s prerezanim grkljanom. Nešto drugo trebam od tebe - povisi glas Achimas, glumeći ledeni gnjev.

-

Sve što treba! Samo tiše, za ime Boga!

Hurtinski izviri u sobu za prijeme i naredi tajniku da nikoga

ne pušta.

-

Slušajte, sve ću vam objasniti... - zašapta on, vrativši se.

-

Velikom knezu ćeš objasniti, Judo - prekine ga Achimas.

- Sjedni, piši! Piši! - Zamahnuo je nožem, i Hurtinski u užasu uzmakne.

•Dobro, dobro. Ali, što da pišem?

•Istinu.

Achimas stane iza leđa službenika koji je drhtao.

Dvorski se savjetnik bojažljivo osvrne, ali oči su mu opet postale sive. Znači da je domišljati gospodin Nemo već razbijao glavu time kako će se izvući.

-

Piši: *»Ja, Petar Hurtinski, kriv sam što sam iz pohlepe počinio zločin protiv dužnosti i izdao onoga kome sam bio obavezan vjerno služiti i svim snagama pomagati mu u njegovu mukotrpnom poslu. Bog neka mi sudi. Izvještavam Vašu carsku visost da...«*

Kada je Hurtinski napisao riječ »sudi«, Achimas mu je udarcem dlana slomio vratne kralješke.

Objesio je truplo na prozorsko uže. Sa zadovoljstvom je pogledao mrtvačevo začuđeno lice. Nezahvalan zadatak, praviti budalu od Achimasa Waldea.

Gotovo, posao u Moskvi je završen.

Iz pošte, još ne skinuvši žandarsku odoru, Achimas je poslao brzojav *monsieur*u NN-u na pričuvenu adresu. Iz novina je bilo poznato da je Kiril Aleksandrovič još jučer otputovao u Petrograd.

Brzojav je bio sljedećeg sadržaja:

Račun je podmiren. G. Nemo pokazao se nepouzdanim partnerom. Pojavile su se komplikacije s g. Fandorinom iz moskovske filijale kompanije. Potrebna je vaša suradnja. Klonov

Dvoumeći se, napisao je adresu u Trojstvu. U tome je, naravno, bilo određenog rizika, ali u granicama dopuštenog.

Sada, kad mu je poznato tko je taj NN, vjerojatnost dvostruke igre izgledala je beznačajnom. Suviše važna osoba da bi se time bahtala.

A pomoć velikoga kneza uistinu je potrebna. Operacija je okončana, ali nije trebalo vući za sobom u Europu rep policijske istrage. Što to treba budućem grofu Santa-Croceu? Gospodin Fandorin je previše snalažljiv i bistar. Neka ga malo zadrže.

Zatim je svratio na Brestski kolodvor, kupio kartu za pariški vlak. Sutra u osam ujutro Achimas Waldejiapustit će grad u kojem je izvršio svoju posljednju narudžbu. Sjajna profesionalna karijera završila se akcijom dolična opsega. Najednom je poželio nešto si darovati. Slobodan čovjek, tim više ako se povukao iz posla, može imati svoje slabosti.

Napisao je pismo: *»Sutra u šest ujutro budi u svratištu Trojstvo, gdje se nalazi u 9foM6vs^pj ulici Moja soba je broj sedam, ulaz s dvorišta. (Popucaj dvaput, zatim triput pa još dvaput. Odlazim, želim se oprostiti Nik\$ljaj.«* Poslao ga je s kolodvora gradskom poštom, označivši na koverti: *»gditiToCk na ruk\$. HotelAnglija, ugao Petrovce iStoCešnifova.«*

Nema veze, može tako. Sve je čisto. Samomu, naravno, ne vrijedi njuškati po Angliji - Wandu mogu neprimjetno nadzirati. Ali, uskoro će uhođenje biti ukinuto i slučaj prekinut, za to će se pobrinuti monsieur NN.

Bit će to oproštajni dar za Wandu, dat će joj tih nesretnih pedeset tisuća kako bi se osjetila slobodnom i živjela onako kako joj se sviđa.

I možda se dogovoriti za novi susret? U drugom, slobodnom životu.

Glas, koji se odnedavno naselio u lijevoj polovici Achimasovih grudi, povremeno prigušen poslovnim razmišljanjima, sada se posve raspojasao. *»A zašto se rastajati?«* šapnuo je. *»Grof Santa-Croce uopće nije isto što i Achimas Walde. Presvijetli ne mora biti sam.«*

Glas je dobio zapovijed da zaveže, ali Achimas se ipak vratio na blagajnu, vratio kartu i uzeo kupe s dva mjesta. Dodatnih sto dvadeset rubalja je sitnica, a putovati bez susjeda bit će

ugodnije. »Ha-ha«, prokomentirao je glas.

Sutra ću odlučiti, prilikom susreta, presudi Achimas. Ili će dobiti pedeset tisuća, ili će otići sa mnom.

Najednom se prisjeti: ovo se već dogodilo. Prije dvadeset godina, s Evgenijom. Samo što tada, još ništa ne odlučivši, nije poveo konja za nju. A sada je konj spreman.

Sav ostatak dana Achimas je mislio samo na to. Navečer je ležao u svojoj sobi i nije mogao zaspati, što mu se prije nikada nije događalo.

Na koncu se misli stanu miješati, istisnute nepovezanim, kratkotrajnim slikama. Pojavila se Wanda, njezino lice se malo zalelujalo i, neuhvatljivo se izmijenivši, pretvorilo u Evgenijino lice. Čudno, a on je mislio da su se njezine crte davno izbrisale iz sjećanja. Wanda-Evgenija ga je nježno pogledala i rekla: »Kakve prozirne oči imaš, Lia. Kao voda.« Od tihog kucanja na vratima, još se posve ne probu-divši, Achimas se trgne. Sjedne na krevet i izvuče ispod jastuka revolver. Iza prozora je bilo sivo od svitanja.

Opet kucanje - uzastopce, bez intervala.

Nečujno stupajući spustio se stubištem.

- Gospodine Klonove! - začu se glas. - Hitan brzojav za vas!

Od monsieur-a NN-a!

Achimas otvori držeći ruku s revolverom iza leđa.

Ugleda visokog čovjeka u plastu. Lice ispod dugačkog štita kape nije se vidjelo, samo vojnički zavrnuti brkovi. Predavši omot glasnik se bez riječi udalji, sakrije se u mutnom predjutarnjem polumraku.

Gospodine Walde, istraga je prekinuta, no ipak je došlo do male komplikacije. Koleški asesor Fandorin, djelujući samovoljno, saznao je vaš položaj i kani vas uhititi. To nam je dojavio moskovski ravnatelj policije, zamolivši nas za sankcije. Naredili smo da se ništa ne poduzima, no da se o tome ne obavijesti koleškog asesora. Fandorin će doći do vas u šest ujutro. Bit će sam, ne znajući da neće imati policijsku podršku. Taj će čovjek svojim djelovanjem ugroziti rezultat cijele akcije. Postupite s njim po svom nahođenju.

Zahvaljujem za dobro obavljen posao.

NN

U Achimasu se pojave dva osjećaja: jedan ugodan, drugi loš. S ugodnim sve bijaše jasno. Ubiti Fandorina - to je lijepa završna natuknica u osobnom kartonu. I za posao je neophodno, i izravnat će stari račun. Ispast će uredno, čisto. Ali, s drugim osjećajem bilo je složenije. Kako je Fandorin saznao adresu? Od NN-a nije. I zatim, šest sati, to je vrijeme ugovoreno s Wandom. Zar ga je odala? To je sve mijenjalo. Pogledao je na sat. Pola pet. Vremena za pripremu ima više nego dovoljno. Rizika, dakako, nema nikakvoga, sve prednosti su Achimasove, ali gospodin Fandorin je ozbiljan čovjek, nemarnost je nedopustiva.

Opet se pojavila dodatna komplikacija. Lako je ubiti onoga tko ne očekuje napad, međutim, Fandorin najprije treba odgovoriti kako je saznao adresu.

Samo da nije od Wande.

Za Achimasa sada nije bilo ničeg važnijeg.

Od pola šest zauzeo je stražu kod prozora, iza zavjese.

U šest sati i tri minute, u dvorište zaliveno blagim jutarnjim svjetlom, ušao je čovjek u kicoškom krem sakou i modernim uskim hlačama. Sada je Achimas imao priliku detaljno promotriti lice staroga poznanika. Lice mu se svidjelo - energično, pametno. Dostojan protivnik. Samo nije imao sreće sa saveznicima.

Fandorin stane pred vratima, udahne punim plućima. Zbog nečega je napuhao obraze, ispustio zrak u kratkim izdisajima. Nekakva gimnastika, što li?

Podigne ruku i tiho zakuca.

Dva puta, tri, zatim još dva.

Dio treći

BIJELO I CRNO

Svejska vrata ili

Glava pretposljednja, u kojoj Fandorin nestaje

Erast Petrovič osluhne - tišina. Pokuca ponovno. Ništa.

Oprezno gurne vrata, i ona se iznenada otvore, zloslutno škripnuvši.

Zar je klopka prazna?

Pruživši pred sebe ruku s revolverom, brzo se uspeo stubama i našao u kvadratnoj sobi niska stropa.;

Nakon jarkog sunčanog svjetla soba se pokazala sasvim tamnom. Zdesna je tamnosivi pravokutnik zastrtoga prozora, a dalje, kod zida, željezni krevet, ormar, stolica.

Sto je ono tamo, na krevetu? Silueta pod pokrivačem. Netko leži.

Oči koleškog asesora već su se privikle na slabo svjetlo, i on ugleda ruku, točnije rukav, kako beživotno visi ispod pokrivača. Šaka u rukavici okrenuta je dlanom prema gore. Na podu leži revolver colt, pokraj njega razlila se tamna lokva.

E, to je iznenađenje. Srca stegnuta od razočaranja Fandorin gurne u džep nepotrebni herstal, prođe kroza sobu i odmakne pokrivač.

Achimas je nepomično stajao kod prozora iza debele zavjese. Kada je detektiv pokucao na vrata ugovorenim znakom, u duši je osjetio gađenje. Znači, ipak je Wanda...

U sobi je sve bilo pripremljeno za to da Fandorin ne šara pogledom po sobi, nego da odmah fokusira pogled u lažnom smjeru, okrene se leđima i spremi oružje.

Sva tri cilja bila su postignuta.

- Tako - poluglasno reče Achimas. - A sada ruke na potiljak. I ne pomišljajte da se okrenete, gospodine Fandorine. Ubit ću vas.

Ljutnja je bila prvi osjećaj koji je obuzeo Erasta Petroviča kada je ispod pokrivača ugledao primitivnu lutku od odjeće i čuo otraga miran, siguran glas. Kako je glupo nasjeo!

Ali, ljutnju odmah zamijeni nedoumica. Zastoje Pev-cov-Klonov bio spreman? Stražario je kod prozora, vidio da umjesto Wande dolazi netko drugi? Ali, nazvao ga je po imenu! Znači daje znao i čekao. Odakle je znao? Zar ga je Wanda ipak uspjela obavijestiti? Ali, zašto je onda čekao, zašto se nije sakrio?

Proizlazilo je da je objekt znao za predstojeći posjet »gospodina Fandorina«, ali ne i za policijsku operaciju.

Čudno.

Uostalom, nije bilo vrijeme za građenje hipoteza. Što učiniti? Baciti se u stranu? Pogoditi čovjeka koji je prošao obuku kod »šuljajućih« daleko je složenije nego što to zamišlja lažni žandarmerijski kapetan.

No, u svakom slučaju, na pucnjeve će nagnuti policija, otvorit će paljbu i tada objekt neće biti uhvaćen živ.

Fandorin stavi ruke na zatiljak. Mirno, protivnikovim tonom, zapita:

-

I što dalje?

-

Skinite sako - naredi Achimas. - Bacite ga na sredinu sobe.

Sako zazveketa sasvim čujno, očito je osim herstala u džepovima bilo još štošta pripremljeno.

Detektiv je otraga za pojasom imao futrolu s malim pištoljem.

-

Otkopčajte derringer. Pod krevet s njim, što dalje. Sada se sagnite, polako. Povucite lijevu nogavicu. Više. Desnu. Da, na lijevom gležnju drškom prema dolje pričvršćen je bodež. Dobro se opremio gospodin Fandprin. Lijepo je poslovati s opreznim čovjekom.

-

Sada se možete okrenuti.

Detektiv se pravilno okrene: bez ikakve žurbe, kako ne bi nepotrebno nervirao protivnika.

Zašto na naramenicama ima četiri metalne zvijezde? Sigurno opet nekakve istočnjačke lukavštine.

-

Otkopčajte naramenice. Pod krevet. Ljepuškastu detektivovo lice iskrivilo se od gnjeva.

Dugačke trepavice zadrhtaše, Fandorin je škiljio pokušavajući razabrati lice svojeg protivnika, koji je stajao leđima okrenut prema svjetlu.

No, sada se može i pokazati, provjeriti ima li mladić dobro vizualno pamćenje.

Pokazalo se da ima: Achimas načini dva koraka naprijed i sa zadovoljstvom zamijeti kako su se ljepotanovi obrazi najprije prekrili rumenim mrljama, a zatim odmah pobijelili.

Tako je to, momče. Sudbina je hirovita dama.

To nije čovjek, nego nekakav đavo! Čak je u šurikeni-ma prepoznao oružje. Erast Petrovič je kipio od bijesa, ostavši bez cijelog svog arsenala.

Ili, točnije, gotovo cijelog. Od svih mnogobrojnih obrambenih sredstava (a činilo mu se da je pretjerao sa zalihama) ostala mu je samo strelica u rukavu košulje. Strelica je bila tanka, čelična, pričvršćena na oprugu. Dovoljno je naglo saviti lakat i opruga će se rastegnuti. Ali, teško je ubiti strelicom, samo ako se pogodi točno u oko. A i kakav nagli pokret možeš napraviti ako te drže ispred cijevi bajarda sa šest metaka?

Tada se tamna silueta primakne i Fandorin napokon razabere protivnikove crte lica.

Te oči! Te svijetle oči! To isto lice koje je Erast Petrovič toliKo godina sanjao. Nemoguće! Opet košmar! Mora se probuditi.

Trebalo je iskoristiti psihološku prednost dok nije došao k sebi.

- Tko vam je dojavio adresu, vrijeme i ugovoreni znak?

Detektiv je šutio.

Achimas spusti cijev niže, ciljajući u čašicu na koljenu, ali Fandorin se, izgleda, nije uplašio. Naprotiv, bljedilo kao da se smanjilo.

-

Wanda? - ne izdrži Achimas i u glasu se probije izdajnička promuklost.

Ne, ovaj neće odgovoriti, pomisli. Umrijet će, ali neće izgovoriti nijednu riječ. To je takav tip. I tada detektiv iznenada otvori usta:

-

Odgovorit ću. U zamjenu za svoje pitanje. Kako je ubijen Sobolev?

Achimas odmahne glavom. Nije ga prestajala iznenađivati ljudska nastranost. Uostalom, profesionalna radoznalost na pragu smrti zaslužuje poštovanje.

-

Može - kimne on. - Ali, odgovor mora biti iskren. Dajete riječ?

-

Dajem riječ.

-

Ekstraktom amazonske paprati. Paraliza srčanog mišića pri ubrzanom bilu. Nikakvih tragova. Chafeau-yquem. Dodatna pojašnjenja nisu bila potrebna.

•Ah, tako dakle... - promrmlja Fandorin.

•Dakle, Wanda? - kroza stisnute zube upita Achimas.

•Ne. Nije vas izdala.

Achimas gotovo izgubi dah od neizmjerne olakšanja, načas čak zatvori oči.

Kada se lice čovjeka iz prošlosti napregnulo u očekivanju odgovora, Erast Petrovič je shvatio zašto je još živ.

Ali, čim se začuje odgovor na pitanje koje je za svjetlookog imalo takvo značenje, odmah će grnuti pucanj.

Ne smije propustiti čas kada će prst na okidaču započeti pokret. Imajući posla s nenaoružanim čovjekom, naoružani neminovno prigušuje svoje instinkte, osjećajući se sigurnim, previše se uzda u bezdušni metal. Reakcije takva čovjeka usporene su, to je abeceda vještine »šuljajućih«.

Točno predvidjeti trenutak, to je glavno. Prvi skok naprijed lijevo, metak će proći desno. Zatim se baciti pod noge, drugi će metak proći iznad glave. I tada je upecan.

Risikantno. Osmam koraka je mnogo. A ako se objekt dosjeti uzmaknuti nazad, onda - piši propalo. Ali, nije bilo izbora. I tada svjetlooki prvi put načini propust: na sekundu zatvori oči.

To je bilo dovoljno. Erast Petrovič nije riskirao bacanje pod metke, već umjesto toga ravno s mjesta gipko skoči kroz prozor.

Laktovima izbivši okno, izleti u vihoru staklenih krhotina, prevrne se u zraku i sretno se prizemlji čučnuv-ši. Nije se čak niti porezao.

U ušima mu je zvonilo, svjetlooki je očigledno ipak stigao

opaliti, Ali, naravno, nije pogodilo.

Fandorin potrči duž zida. Iščupa iz džepa na hlačama zviždaljku i da ugovoreni znak za početak operacije.

Nikada još Achimas nije vidio da se čovjek kreće takvom brzinom. Tek što je stajao na mjestu, a lakirane cipele s bijelim gamašama već su nestale u prozoru. Opalio je, ali za djelić sekunde prekasno.

Bez razmišljanja je preskočio prozorsku dasku zasutu staklom. Pao je dočekavši se na ruke i noge.

Detektiv je bježao i pomamno puhao u zviždaljku. Achimas ga je čak pomalo žalio, jadnik je računao na potporu.

Lagan poput dječaka, Fandorin je već zamicao iza ugla.

Achimas opali s bedra, od zida prsne žbuka. Nije dobro.

Ali, vanjske dvorište je veće od unutrašnjeg. Do dvorišnih vrata objekt neće dotrčati.

Evo ih, dvorišna vrata, s drvenom strehom, s izrezbarenim stupovima. Drevna ruska, starinske konstrukcije, a zove se iz nekog razloga »svejska«. Očito su u prastaro doba Moskovljani tu tesarsku mudroliju naučili od nekog švedskog trgovca.

Nasred dvorišta ukočio se pazikuća s metlom u ruci, zinuvi krezubim ustima. Onaj što je glumio pijanca i dalje je sjedio na klupi te buljio u koleškog asesora koji je trčao. Uza zid se preplašeno stiskala ona snaša u kaputu i s maramom. Erast Petrovič najednom shvati - to nisu agenti! Naprosto pazikuća, naprosto pijandura, naprosto prosjakinja.

Zvuk trčećih koraka otraga.

Fandorin napravi cik-cak u stranu - na vrijeme: rame mu oprži vreline. Sitnica.

Iza vrata se vidjela ulica zlatna od sunca. Tako je blizu, a neće stići.

Erast Petrovič se zaustavi i okrene. Kakvog smisla ima dobiti metak u leđa?

Zaustavi se i svjetlooki. Bila su tri pucnja, znači, u bajardu su još tri metka. Više nego dovoljno da se prekine životni put gospodina Fandorina, dob dvadeset šest godina, bez rodbine. Rastojanje: petnaest koraka. Previše da bi se pokušalo nešto

poduzeti. Gdje je Karačencev? Gdje su njegovi ljudi? Nije imao kad o tome razmišljati.

Pod manžetom je imao strelicu koja bi teško bila djelotvorna na takvoj udaljenosti. Bez obzira na to, Erast Petrovič podigne ruku, spremajući se da je naglo savije u laktu.

Svjetlooki ga također bez žurbe nacilja u grudi.

Koleškom asesoru sijevne kratkotrajna asocijacija: scena dvoboja iz opere *Evgenij Onjegin*. Sada će svjetlooki zapjevati: »Hoću li pasti proboden strijelom«.

Dva metka u prsa. Zatim prići pa treći u glavu.

Na pucnjeve nitko neće dotrčati. Na ovakvim mjestima redarstvenika po danu ni svijećom ne možeš naći. Ne mora se žuriti.

Tada, krajičkom oka, Achimas ulovi nekakvo brzo kretanje.

Munjevita oniska sjena jurnula je od zida.

Naglo se okrenuvši ugleda iskrivljeno u divljačkoj grimasi kosooko lice pod ružnom maramom, ugleda u prodornom kriku otvorena usta. Japanac!

Prst stisne obarač.

Ženska koja se bojažljivo stisnula uza zid najednom je ispustila bojni poklič jokohamskih jakuza i bacila se na svjetlookoga po svim pravilima *ju-jitsua*.

Ovaj se hitro okrene i opali, ali ženska se sagne ispod metka i izuzetno vještim udarcem *mavasigiri* iz četvrte pozicije sruši ga na pod. Ružni se rubac spustio na ramena, pokaže se crnokosa glava omotana bijelim ručnikom.

Masa! Ali otkuda? Slijedio ga je, lupež! Zato je tako lako pristao pustiti gazdu samog!

I to uopće nije rubac, nego otirač iz Dusseaua. A kaput je presvlaka s naslonjača!

Ali, nije bilo vrijeme za zakašnjelo demonstriranje dara opažanja. Erast Petrovič pojuri naprijed, ispruživši ruku sa strijelom, ali pribojavao se gađanja da ne bi pogodio Masu.

Japanac udari svjetlookog bridom dlana po zapešću - bajard odleti u stranu, udari o kamen i opali u plavo nebo.

Sljedećeg časa željezna šaka svom snagom udari Japanca u sljepoočicu, i Masa lupi nosom u zemlju.

Svjetlooki baci pogled na Fandorina koji se primicao, na revolver koji je ležao podalje, elastično skoči na noge i pojuri natrag u unutrašnje dvorište.

Do bajarda neće stići. Protivnik je vješt u borbi prsa o prsa.

Dok se budeš bahtao s njim, osvijestit će se Japanac, a dvojicu takvih majstora sam nećeš svladati.

Nazad, u sobu. Ondje je na podu, pokraj kreveta, nabijeni colt.

Malo usporivši trk, Fandorin dohvati s poda revolver. Na to je otišlo nekih pola sekunde, ali svjetlooki je stigao zamaknuti iza ugla. Opet, kao maločas, sijevne mu neumjesna misao: kao da djeca igraju lovice - čas skupa trčimo na jednu stranu, čas opet skupa na drugu.

Bilo je pet hitaca, u bubnju je svega jedno zrno. Ne smije promašiti.

Erast Petrovič skrene iza ugla i ugleda kako svjetlooki već hvata rukom vrata sobe broj sedam. Ne ciljajući, koleški asesor odapne strijelu.

Beskorisno, objekt je već ušao.

Iza vrata Achimas se najednom spotaknuo, noga se presjekla i više ga nije slušala.

On začuđeno pogleda: sa strane iz gležnja viri metalni šiljak.

Kakvo je to priviđenje!

Nadvladavajući oštru bol nekako je svladao stube, četveronoške je zapuzao po podu, tamo gdje se crnio colt. U taj čas, kada su se prsti spojili na izbrazdanom dršku, straga zagrmu.

Da!

Tamna se figura ispružila svom visinom. Iz raširenih prstiju klizne crni revolver.

Erast Petrovič u dva skoka prijeđe sobu i podigne s poda oružje. Zapne okidač, za svaki slučaj uzmakne.

Svjetlooki je ležao ničice. Nasred leđa bujala je mokra mrlja.

Straga se začuje topot, ali koleški asesor se ne okrene, prepoznao je kratke Mašine korake. Reče na japanskom:

- Prevrni ga. Samo oprezno, vrlo je opasan.

U četrdeset godina života Achimas nikada nije bio ranjen,

veoma se time ponosio, ali potajno se plašio da će se prije ili kasnije sreća okončati. Smrti se nije bojao, a ranjavanja, boli, bespomoćnosti - da, plašio se. Što ako se muka pokaže neizdrživom? Što ako izgubi kontrolu nad tijelom i duhom, kako se to na njegove oči mnogo puta zbivalo s drugima? Nije ga boljelo. Nimalo. A tijelo je prestalo slušati. Slomljena je kičma, pomisli. Grof Santa-Croce neće stići na svoj otok. Misao je bila obična, bez žaljenja. Zatim se nešto dogodilo. Maločas su mu pred očima bile prašnjave podne daske. Sada se najednom pokazao sivi strop, po uglovima zastrt paučinom. Achimas premjesti pogled. Nad njim je stajao Fandorin s revolverom u ruci. Kako nezgrapno čovjek izgleda ako ga se gleda odozdo. Upravo takvima nas vide psi, crvi, kukci.

-

Čujete li me? - zapita detektiv.

-

Da - odgovori Achimas i sam se začudi kako mu je glas odmjeren i zvučan.

Krv je neprestano lila, osjećao je to. Ako se ne zaustavi, ubrzo će se sve završiti. To je dobro. Treba se pobrinuti da mu ne zaustavljaju krv. Radi toga bilo je nužno govoriti. Čovjek na podu je napregnuto gledao, kao da pokušava otkriti na licu Erasta Petroviča nešto veoma važno. Zatim je progovorio. Škrtim, jasnim rečenicama.

•Nudim vam nagodbu. Ja ću vama spasiti život. Vi ćete ispuniti moju molbu.

•Kakvu molbu? - začudi se Fandorin, uvjeren da svjetloki bunca. — I kako vi meni možete spasiti život?

•O molbi kasnije. Vi ste osuđeni. Spasiti vas mogu samo ja. Ubit će vas vaši pretpostavljeni. Oni su vas prekrižili. Iz života. Ja vas nisam uspio ubiti. Drugi će to učiniti.

•Budalaštine! - uzvikne Erast Petrovič, ali u grudima ga nešto gadno stisne. Kamo se djenula policija? Gdje je Karačencev?

•Ovako ćemo. - Ranjenik obliže sive usne. - Reći ću vam što

ćete učiniti. Ako mi vjerujete, ispunit ćete molbu. Ako ne, ne. Dajete riječ?

Fandorin kimne začarano gledajući čovjeka koji se javio iz prošlosti.

•Molba je ova. Pod krevetom je aktovka. Ona ista. Nitko je neće tražiti. Svima samo smeta. Aktovka je vaša. Ondje je i kuverta. U njoj je pedeset tisuća. Kuvertu pošaljite Wandi. Učinit ćete to?

•Ne! - pobuni se koleški asesor. - Sav novac bit će predan vlastima. Ja nisam lopov! Ja sam državni službenik i plemić.

Achimas je osluškiavao što se zbiva s njegovim tijelom. Izgleda da vremena ostaje manje nego što je mislio. Postajalo je sve teže govoriti. Samo da stigne.

-

Vi ste nitko i ništa. Vi ste truplo. - Detektivova silueta počinjala se rasplinjavati i Achimas stane govoriti brže. - Soboleva je osudio tajni sud. Carski. Sada znate svu tajnu. Zato će vas ubiti. Državna nužnost. U aktovci je nekoliko putovnica. Karte za pariški vlak. Odlazi u osam. Stići ćete. Inače smrt.

U očima mu potamni. Achimas učini napor i odagna koprenu.

Razmišljaj brže, požuri on. Pametan si, a ja više nemam vremena.

Svjetlooki je govorio istinu.

Kada je Erastu Petroviču to postalo definitivno jasno, on se zaljuljao.

Ako je tako, on je gotov čovjek. Ostao je bez svega: službe, časti, životnoga smisla. Podlac Karačencev ga je izdao, poslao u sigurnu smrt. Ne, nije Karačencev - zemlja, država, domovina.

Ako je ostao živ, to je samo zahvaljujući čudu. Točnije, Masi. Fandorin se osvrne na slugu. Ovaj je razrogačio oči, prislonivši ruku uz povrijeđenu sljepoočnicu.

Jadnik. Nijedna glava, čak ni najčeličnija, takav postupak neće izdržati. Ah, Masa, Masa, što ćemo nas dvojica? Vezao

si svoj život uz onoga uz koga nisi trebao.

•Molbu. Obećajte - jedva čujno prošapta umirući.

•Ispunit ću je - nerado promrmlja Erast Petrovič. Svjetlooki se osmjehne i zaklopi oči.

Achimas se osmjehne i zaklopi oči. Sve je dobro. Dobar život, dobar kraj. Umri, naredio je sebi. I umre.

Glava posljednja, u kojoj se sve sređuje na najbolji način

Kolodvorsko zvono odjekne po drugi put, i lokomotiva

Ericsson nestrpljivo zadahta dimom, spremna trgnuti se s mjesta i pojuriti sjajnim tračnicama za suncem.

Transeuropski ekspres »Moskva - Varšava - Berlin - Pariz« pripremao se za polazak.

U spavaćem kupeu prvoga razreda (bronca - baršun - mahagonij) sjedio je turobni mladić u zaprljanom krem sakou, rastresenim pogledom gledao kroz prozor, grizao cigaru i također odbijao dimove, ali, za razliku od lokomotive, bez imalo entuzijazma.

Dvadeset šest godina, a sa životom je svršeno, mislio je putnik. Prije samo četiri dana se vratio, pun nade i snage. I sada je prisiljen napustiti rodni grad, nepovratno, zauvijek. Ocrnjen, progonjen, ostavivši službu, iznevjerivši dužnost i domovinu. Ne, nije iznevjerio, to je domovina izdala svoga vjernoga slugu! Lijepi su ti državni interesi ako čestita djelatnika najprije pretvore u ništavni kotačić, a zatim ga kane i potpuno uništiti. Čitajte Konfucija, gospodo čuvari prijestola. Tamo je rečeno: plemeniti muž ne može biti ničije oruđe.

Sto sada? Oklevetat će ga, proglasiti lopovom, objaviti potragu po cijeloj Europi.

Ipak, lopovom ga neće proglasiti, aktovke sc ne žele prisjećati.

Ni potragu neće objaviti, publicitet im ne treba.

Lovit će ga, prije ili kasnije pronaći i ubiti. Je li teško pronaći putnika kojega prati sluga Japanac? A kamo će s Masom?

Sam će u Europi propasti.

Gdje je on, kad smo kod toga?

Erast Petrovič izvadi *breguet*. Do polaska su ostale dvije minute.

Na kolodvor su stigli na vrijeme, koleški asesor (zapravo, već bivši) čak je stigao poslati u Angliju stanoviti paket za gospodu Tolle, ali četvrt do osam, kada su već sjedili u kupeu, Masa se pobunio: reče da je gladan, da odlučno odbija jesti u vagon-restoranu kokošja jaja, odvratni kravlji maslac i sirovo, dimljeno svinjsko meso i zaputio se u potragu za vrućim perezima.

Zvono odjekne po treći put, lokomotiva živahno, vedro zatrubi.

Da nije zalutao, klipan krivonogi. Fandorin se uznemireno ispruži kroz prozor.

Eno ga, gega se po peronu s papirnatom vrećicom popriličnog razmjera. Glava mu je zamotana u bijelo na dvjema stranama: čvoruga na zatiljku još nije prošla, a sada i na sljepoočici ima modricu.

Ali, tko je ono s njim?

Erast Petrovič sakrije dlanom oči od sunca.

Visok, mršav, bujnih sijedih zalizaka, u livreji.

Frol Grigorjevič Vediščev, osobni sobar kneza Dolgo-rukoja!

Što on radi ovdje? Ah, kako nezgodno!

Vediščev ga primijeti, mahne rukom:

-

Gospodine Fandorine, Vaše blagorođe! Po vas sam došao!

Erast Petrovič odskoči od prozora, ali odmah se zas-tidi.

Glupo. I besmisleno. A i treba vidjeti kakva su to čudesna.

Izađe na peron držeći aktovku pod miškom.

-

Uh, jedva sam stigao...

Vediščev je dahtao, brišući šarenim rupčićem uzno-jenu čelu.

•Idemo, gospodine, Presvijetli vas čeka.

•Ali, kako ste m-me našli?

Mladić se osvrne na vagon koji je lagano krenuo s mjesta.

Što sad, neka ga. Kakvog smisla ima bježati vlakom ako je marš-ruta poznata vlastima? Poslat će brzojav i uhititi ga na prvoj stanici.

Morat će se izvući iz Moskve na neki drugi način.

-

Ne mogu k presvijetlom, Frole Grigorjeviču. Moje su prilike takve da moram napustiti službu... Ja... Ja moram hitno oputovati. A knezu ću sve objasniti u p-pismu. Da-da! Sve napisati Dolgorukoju. Neka barem netko sazna pozadinu te strašne i ružne priče.

-

Zašto uzalud trošiti papir? - dobrodušno slegne ramenima Vediščev. - Vaše su prilike presvijetlome jako dobro poznate. Pođimo, osobno ćete mu sve ispričati. I o onom ubojici, neka u crnom paklu gori, i o tome kako vas je izdajnik ravnatelj policije obmanuo. Erast Petrovič izgubi dah:

-

Ali... ali kako?! Odakle vi sve to znate?

•Imamo mi svoje mogućnosti — maglovito odgovori sobar. - Za vaše današnje namjere saznali smo blagovremeno. Čak sam svoga čovjeka poslao neka pogleda što će biti. Niste zamijetili? Jedan s kapom, pravio se pijan. Inače je on potpuni trezvenjak, ni kapi ne pije, čak ni na Uskrs ne mrsi. Zato ga i držim. On mi je javio da ste naredili kočijašu da vozi na Brestski. Oh, jedva sam vas stigao. A pronašao vas upravo providnošću Božjom. Dobro da sam ugledao u bifeu vašeg kosočkog, inače bih morao juriti po svim vagonima. Ja ipak nemam dvadeset godina kao vi, gospodine.

•Ali, je li poznato presvijetlomu... da je ovo osobito delikatan slučaj?

•Nema tu ništa delikatno, i slučaj je posve jednostavan, policijski - odreže Vediščev. - Vi ste se dogovorili s ravnateljem policije da uhitite sumnjivog čovjeka, lopova koji se predstavljao kao rjazanski trgovac. Kažu da je pravi Klonov čestit čovjek, ima 115 kila. Karačencev, glupi tikvan, pobrkao je vrijeme i morali ste sami riskirati život. Šteta što zlikovac nije živ uhvaćen. Sada nećemo saznati kakve je nakane imao. No, dobro je da ste barem vi, dragi moj, živi i zdravi. Presvijetli je već napisao kako je sve bilo i poslao u Petrograd, samome caru. A dalje je jasno:

ravnatelja policije će zbog gluposti potjerati, postaviti će novoga, a Vaše će blagorođe dobiti nagradu. Vrlo jednostavno.

•Vrlo j-jednostavno? - ponovi Erast Petrovič, ispitivački gledajući u izbljedjele starčeve oči.

-

Ne može biti jednostavnije. Ili je još nečega bilo? -...Ne, više ničega nije bilo - malo razmisliš odgovori Fandorin.

•Pa vidite. Gle, kakvu to aktovku imate. Lijepa stvar.

Vjerojatno strane izrade?

•Aktovka nije moja - trgne se koleški asesor (nikakav bivši, već pravi). - Namjeravam je poslati u gradsku Dumu. Veliki prilog anonimnog darovatelja za završetak gradnje Hrama.

-

Vrlo velik? - sobar pozorno pogleda mladića.

-

Gotovo milijun rubalja. Vediščev s odobravanjem kimne.

-

Vladimir Andrejič će se razveseliti. Završit ćemo napokon s Hramom, do bijesa s njim. Dosta je izvlačenja novca iz gradske blagajne. - On se revno stane križati. - Oh, nisu u Rusiji nestali dobročinitelji, dao im Bog zdravlja, a kad umru mirnog upokoja.

Ne prekrživši se do kraja, Frol Grigorjevič se najednom dosjeti, zamaše rukama:

-

Podimo, Eraste Petroviču, podimo, baćuška. Presvijetli su kazali da bez vas neće doručkovati. A imaju režim, u pola devet trebaju kašicu jesti. Na trgu čeka gubernatorova kočija, začas će nas dovesti. Za svog Azijata se ne brinite, povest ću ga sa sobom, ni mi još nismo doručkovali. Imam od jučer cijeli lonac iznutrica, jako su dobre. A ove perece ćemo baciti, nećemo se tovariti tijestom, od toga se samo trbuh nadima.

Fandorin sažalno pogleda Masu, koji je, šireći nosnice, blaženo njuškao miris iz vrećice. Jadnika je očekivalo teško iskušenje.

KRAJ

KIKA
08.12.2009.

Document Outline

- [KRAJ](#)

[KRAJ](#)

Table of Contents